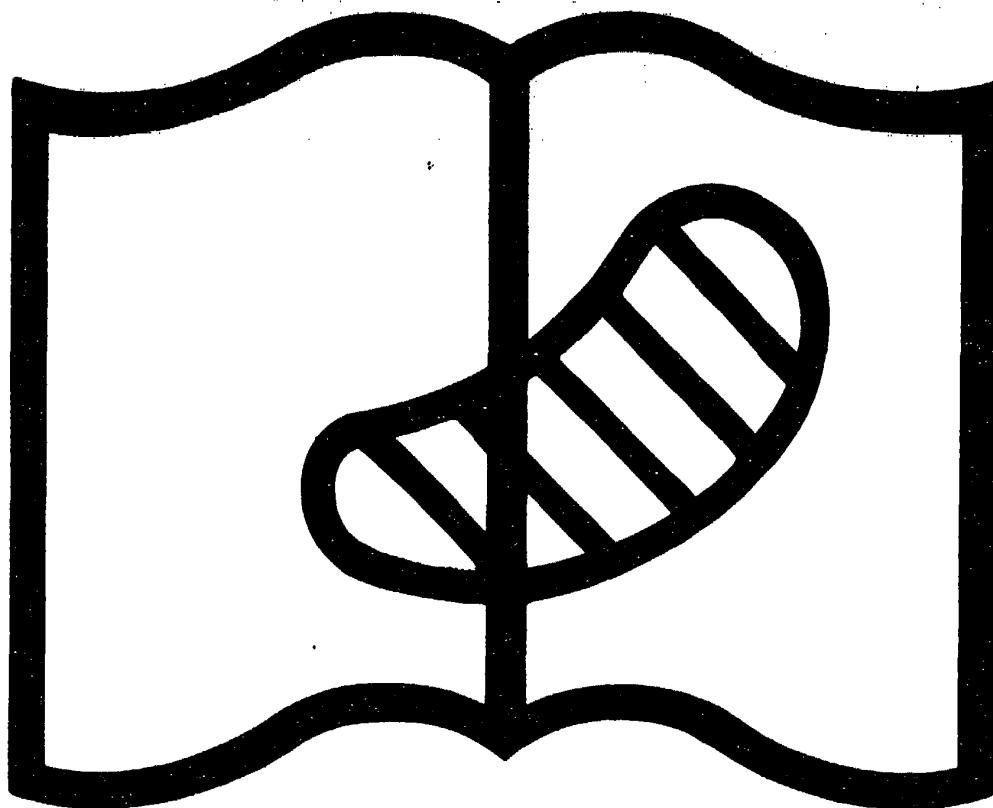

D 12187

1652

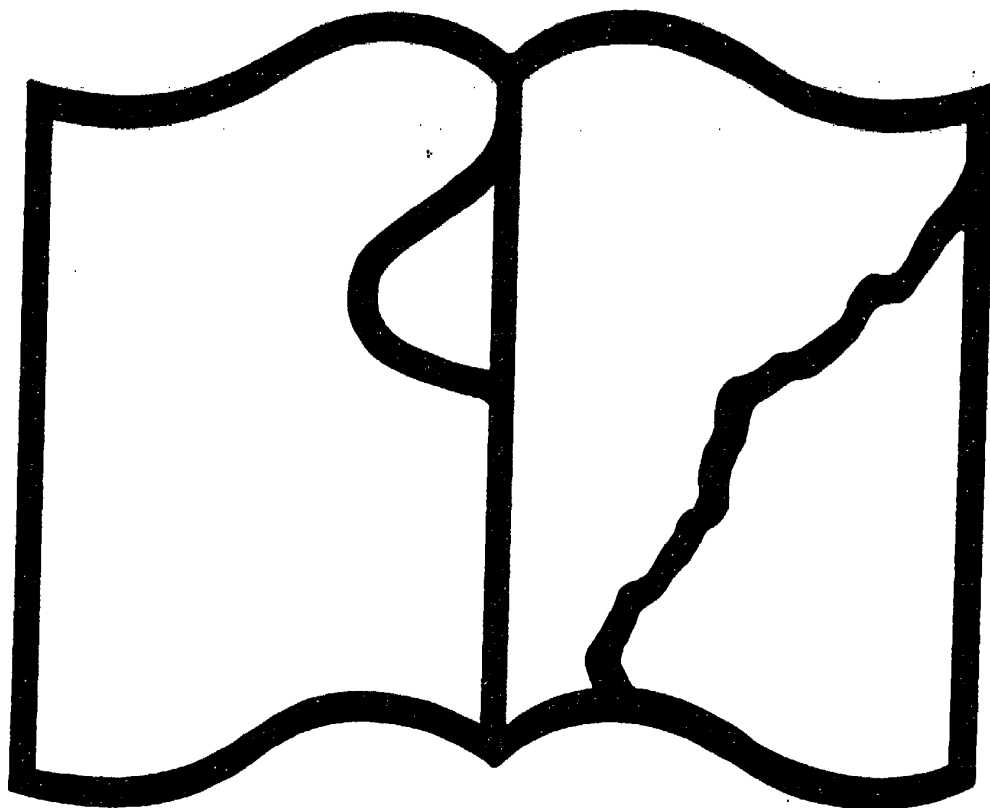
Du Hamel, Jean-Baptiste

Philosophia moralis christiana...

**Symbole applicable
pour tout, ou partie
des documents microfilmés**

**Original illisible
NF Z 43-120-10**

**Symbole applicable
pour tout, ou partie
des documents microfilmés**

Texte détérioré — reliure défectueuse

NF Z 43-120-11

D. 1450.

Hujus libri auctor est
Joan. Bapt. Duhamel
tunc Congreg. orat.
Presb. et Theol. Prof.
in orno undegam.
quem librum auctore
absens et inscio, typis
vulgarunt qui scripta
ex ore dictantis in
Scholis exceperunt.

12182

12281

27

PHILOSOPHIA MORALIS

CHRISTIANA.

VOLV MEN I.

Continens tres Dissertationes.

I. De reſtitutione , & prauitate
actuum humanorum.

II. De libero arbitrio.

III. De concurſu diuino , iuxta
principia SS. Auguſtini & Thoma.

Authore
Oratorij

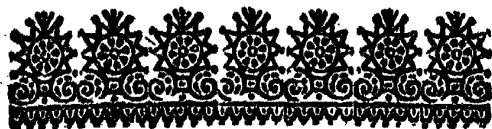

~~Manuscript~~ pro C

ANDEGAVI,
Apud PETRVM AVRIL, Regis & Uni-
uerſitatis Typographum. 1652.

CVM APPROBATIO.

B. D. G. PHILOSOPHIÆ

STVDIOSVS AD SVOS

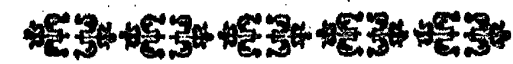
Condiscipulos.

DIV est quod nonnullorum
petitionibus inquietamur
(Amantissimi Condiscipuli) quasi quæ de
Moralī Philosophia accepimus, suspicionis essent & erroris plenissima ;
quod verò ex ea deduceretur, sincerum
nihil haberet ac Christianum. Quorum
quidem hominum machinationibus
nostrarum Thesium publicatio plenè
licet posset satisfacere, tamen, ut ignis
ex lapidum collisione nascitur, fecit ea
clam & publicè animorum iactatio, ut
permultos vehemens cupiditas inua-

deret plenius inspicendi, unde tam di-
uersa & inter se contraria studia exar-
derent. Quod cum nonnisi scriptorum
nostrorum aspectu & lectione posset
fieri, facile in hanc opinionem veni, ut
ea publicarem, ratus hoc in commune
commodum fore, quod iam ad mul-
torum utilitatem destinatum erat.
Hinc varia à quibusdam vestrum
exemplaria mutuatus, ea quàm di-
ligenter simul contuli, ut quod è prae-
lo exiret, nitidius haberetur ac perfe-
ctius. Vnum fateor deest ad illius com-
plementum, præceptoris scilicet indu-
stria, atque manus, sed quia illud ab
eo incassum quis expectaret, eius ab-
sentia certè non talem passa est con-
sultationem, deinde, quàm scitis illum
modestiam, nusquam hoc pateretur
exire in publicum, quod in scholà ex
ore eius natum, sine labore & tædio,
quod in scriptorum publicatione ne-
cessarium, scimus omnes. Hoc ergo

*qualecumque est, vobis, ad quos iam
pertinet, offerre decreui, amoris mei
in vos, & officij apud omnes singulare
monimentum, cui si velitis vicem re-
pendere, quem erga me affectum ha-
etenus habuistis, in perpetuum seruate.
Valete dulcissimi Condiscipuli.*

INDEX CAPITVM huius libri.

DISSERTATIO I.

D E bonitate & malitiâ actuum humano- rum.	pag. 3.
De lege æterna & naturali. Caput 1.	pag. 4.
De differentia veteris legis & nouæ. Caput 2.	pag. 8.
An concupiscentia sit mala. Caput 3.	pag. 25.
Utrum consentire concupiscentiæ sit peccatum.	
Caput 4.	pag. 36.
Utrum liceat amare creaturam propter seipsam.	
Caput 5.	pag. 46.
Utrum qui puto timore pœnæ agit, sit immanis à peccato. Caput 6.	pag. 55.
Quod actio non est bona nisi fiat amore iustitiæ.	
Caput 7.	pag. 64.
Omnia fieri ex charitate vel cupiditate, & nullum esse actum indifferenter. Cap. 8. p. 73.	
De actibus & virtutibus infidelium, & utrum teneamur actiones nostras ad Deum referre.	
Caput 9.	pag. 91.

Diluuntur obiectiones. pag. 102.

Vnde actiones suam bonitatem repetant: iuxta

Divinum Thomam. Caput 10. pag. 117.

Appendix de statu naturæ primæ. pag. 121.

DISSERTATIO II.

De libero arbitrio. pag. 128.

Quid sit liberum. Caput 1. pag. 130.

Quæ sit radix libertatis. Caput 2. pag. 136.

Quod voluntas semper sequatur ultimum rationis iudicium. Caput 3. pag. 139.

Virum necessitas opponatur libertati. Caput 4. pag. 146.

Quod libertas non consistit in indifferentia ad bonum & malum. Caput 5. pag. 163.

Quod libertas non consistit in indifferentia contradictionis. Caput 6. pag. 169.

De divisione libertatis. Caput 7. pag. 184.

Quod liberum arbitrium sine Dei gratia non nisi ad peccandum valet. Caput 8. pag. 189.

Quomodo vulneratum arbitrium liberetur. Caput 9. pag. 198.

DISSERTATIO III.

De concursu divino. pag. 213.

Quod Deus omnes creaturas determinat ad agendum. Caput 1. pag. 226.

Explicatur illa præmotio. Caput 2. pag. 229.

Sententia Augustini astruunt de præmotione

speciali ad actus supernaturales. Caput 3.
pag. 235.

Diluuntur obiectiones. pag. 251.

Quod gratia medicinalis determinat voluntatem. Caput 4. pag. 265.

Diluuntur obiectiones. pag. 278.

Sententia Masiliensium explicatur. Caput 5.
pag. 290.

Masiliensium & Molinistarum quereles satisfiat. Caput 6. pag. 308.

APPENDIX AD MORALEM Christianam.

Explicatur Apostoli locus. Deus vult omnes homines saluos fieri. Caput 1. pag. 324.

Explicatur locus Apostoli vnus pro omnibus mortuus est. Caput 2. pag. 350.

Diluuntur obiectiones. pag. 360.

Utrum gratia sufficiens detur omnibus. Caput 3.
pag. 368.

Obiectiones soluantur. Caput 4. pag. 396.

PHILOSOPHIA MORALIS CHRISTIANA.

PHILOSOPHIA Moralis tota est in moribus instituendis ; mores dicuntur actus humani, qui à voluntate & ratione , hoc est , à libero proficiscuntur arbitrio : actus humani tùm boni sunt , cum rectæ rationi sunt conformes ; recta porrò est ratio , cum æternæ legi, vel diuinæ rationi (cuius radius est humana ratio) conuenit, *sed æternam legem non nisi purgatis animis intueri fas est* : quos igitur duces in pertractandâ Philosophiâ Morali seque-

A

2 PHILOSOPHIA MORALIS
mur? an ad infideles tanquàm trans-
fugæ nos recipiemus? an spretis
vberrimis Christianæ Religionis
fontibus, è cœnosis Philosophorum
lacunis veram sapientiam haurie-
mus? ergonè ubi de moribus agitur,
illos, vt Doctores audiemus, quo-
rum vita tota peccatum fuit, quo-
rum virtutes umbratiles, *tantum à*
veris distabant, quantum à veritate
mendacium, & à medicamento venenum?
cedant Aristotelis minutia, SS. Au-
gustini, & Thomæ, sublimi doctri-
næ, cedat prophana Philosophia
Christianæ. Philosophiam ergò
Christianam, non prophanam tra-
ctare aggredimur, quam in sex
dissertationes partiemur: prima
erit de bonitate vel malitiâ actuum
humanorum: secunda de libero ar-
bitrio: tertia de concursu diuino:
quarta de utroque appetitu sensitivo
& rationali, ubi fusè de passionibus:
quinta de virtutibus & vitijs: sexta
denique de summo bono.

DISSERTATIO
prima de bonitate & malitiâ
actuum humanorum.

*N*lli esse dubium arbitror, cum de bonis, & malis quaeritur, hoc genus quaestionis; ad Moralem pertinere disciplinam, in quâ isto sermone versamur. Nemo igitur putet, nos extrâ propriam orbitam excurrere, si paulo fusiori stylo de rectitudine, & prauitate actuum humanorum disputemus: & quia lex est regula humanorum actuum de lege, & potissimum de differentia veterem legem inter & nouam tractare nobis incumbit.

Aug. l. 2.
de mor.
Eccl.

CAPVT I.

De lege aeterna & naturali.

LEx dicitur à ligando, quia ligat, & obligat, siue cum inducit ad bonum, siue cum retrahit à malo: definitur ordinatio rationis, ad bonum commune, ab eo qui curam habet communitatis promulgata. Legem partiri licet in aeternam, naturalem, & positiuam: lex positiua diuina est; vel humana: de lege humana disputare non est praesentis instituti.

L. 1. de libero arbitrio.

Lex aeterna nihil est aliud quam diuina prouidentia, vel summa ratio in mente diuinâ existens rerum omnium gubernandarum: de qua sic Aug. *Vt igitur breuiter aeternae legis notionem, quae impressa nobis est, quantum valco verbis explicem, ea est quae iustum est ut omnia sunt ordinatissima.*

CHRISTIANA. §

Lex æterna ab æterno promulgata est, & verbo diuino prolata, in libro vitæ exarata, quamuis creaturæ non fuerint ab æterno, nisi forte æternitati diuinæ præsentēs; ab æternâ lege omnes aliæ deriuantur: hinc Aug. *Hæc autem disciplina ipsa Dei lex est, quæ apud eum fixa, & inconcussa* L. 2. de ordine.
semper manens in sapientes animas quasi transcribitur, ut tantò se sciant viuere melius, tantoque sublimius, quantò & perfectius eam contemplantur intelligendo, & viuendo custodiunt diligentius.

Quod autem ab æterna lege omnes aliæ deriuantur sic demonstrat diuus Thomas: in omnibus ordinatis, quorum alia mouent, alia mouentur, nullum mouet nisi virtute primi mouentis, quod etiam in serie regiminum, & gubernationum manifestum est: nam ratio, siue ordo gubernationis, à rege tanquam à capite ad magistratus tanquam ad inferiora membra deriuatur: non enim agunt nisi ordine principis: sic etiam in artificialibus, ratio ab

6 PHILOSOPHIA MORALIS

architecto ad inferiores descendit artifices : cum igitur lex nihil sit quam ratio gubernationis, nulla lex iusta non oritur ab æterna lege, quæ est in supremo gubernante cui subiiciuntur omnes creaturæ : tametsi rationales nobiliori quodam modo æternam legem participant, scilicet cum quadam cognitione, & quasi per irradiationem ; sed creaturæ rationis expertes subdantur legi æternæ seu providentiæ diuinæ, quatenus ab ea mouentur ; creatura rationalis non tantum patiando ; sed etiam agendo subest æternæ legi, & quantum deficit in agendo cum peccat, tantum patitur vindicante lege æterna, ut fiat quædam compensatio.

Lex æterna, nihil est, quàm providentia, seu diuina ratio, in summo omnium principe constituta, quæ cuncta disponuntur, ut fatum est, inherens rebus mobilibus dispositio, per quam providentia, seu lex æterna, quæque suis necesse or-

dinibus, illa autem, ut ait Boetius, ordinis temporalis explicatio, in diuinæ mentis, adunata prospectu, providentia est; quod est ad intellectum ratiocinatio; ad id quod est, id quod gignitur; ad æternitatem tempus; ad punctum medium circulus; hoc est fati series mobilis, ad providentiæ, vel æternæ legis simplicem stabilitatem.

Legem æternam omnia quidem participant, quatenus providentia diuina gubernantur: sed homo qui est capax sibi & alijs prouidendi peculiari quadam ratione legem æternam recipit, & hæc portio legis æternæ, seu impressio diuinæ legis mentes humanas irradiantis dicitur lex naturalis, cuius meminit psaltes regius cum enim ex persona impij dixisset, *quis ostendit nobis bona?* quasi satisfaciens respondet, *signatum est super nos lumen vultus tui Domine.*

CAPVT II.

De differentia veteris legis & nouæ.

PRÆter legem, tum naturalem, tum humanam necessariam esse diuinam, quadruplici ratione demonstrat scholæ Angelus. Primò, quia ordinatur homo ad finem naturalem per legem humanam: ergò indiget alia lege, per quam ordinetur ad finem supernaturalem. Secundò, propter incertitudinem, tum legis humanæ, tum iudicii humani, opus fuit lege diuina; vt constaret homini quid sibi agendum incumberet. Tertiò, lex humana exteriores duntaxat actus dirigit: lex igitur diuina fuit necessaria, quæ actus interiores ordinaret. Quartò, vt nihil impunitum maneret, si fuerit malum, nihil sine præmio si bonum, quas rationes vt notat diuus Thomas, tangit psalter regius,

lex (inquit) Domini immaculata.
 Quia nihil difforme in lege diuinâ
 reperitur , & nihil turpe patitur ,
conuertens animas , quia non modo
 exteriores actus sed etiam interio-
 res dirigit , ac perficit , *testimonium*
Domini fidele , adest certitudo legis
 diuinæ , à qua deficit lex humana ,
sapientiam præstans parulis , quatenus
 nos ordinat ad supernaturalem
 finem.

Lex diuina secatur in veterem ,
 & nouam : cum enim lex sit regula
 humanorum actuum , omnem autem
 regulam attemperatam esse oporteat
 rebus quas dirigit : non omnibus
 eadem sunt leges præscribendæ ,
 nec vlla ferri debet , quæ subdito-
 rum vires superet : nam (vt ait sa-
 piens) *qui nimis emungit elicit san-*
guinem , & saluator , *quod si nouum vi-*
num mittatur in vres veteres , id est si
 præcepta vitæ perfectæ imponantur
 hominibus imperfectis , *vires rum-*
puntur , & *vinum effunditur* , id est ,
 præcepta contemnuntur , & ex con-

10 PHILOSOPHIA MORALIS
temptu homines ad peiora præci-
pitantur.

Lex vetus erat imperfectior ,
quàm noua , triplicem potissimum
ob rationem. Primò , quia lex ve-
tus populo carnali se se accommo-
dans , bona duntaxat terrena pro-
mittebat ; lex noua non solum pol-
licetur sed etiam præstat , non ter-
rena bona , sed spiritualia , non tem-
poralia , sed æterna. Secundò , lex
omnis secundum ordinem iustitiæ ,
quantum potest actus humanos di-
rigit , sed lex vetus potius actus ex-
teriores , quàm interiores ordina-
bat : hinc solent dicere , quod lex
vetus cohibebat manum , lex noua ,
animum. Tertiò , homines indu-
cebantur ad bonum , per legem ve-
terem , timore tantum pœnarum ,
& seruiliter ; sed in lege nouâ indu-
cuntur per amorem : hinc Augustinus
scribens contra aduersarium legis &
Prophetarum dicit quod *brenis est*
differentia legis , & Euangelij , timor
& amor.

Verum non perfunctoriè rem
 tanti momenti pertractemus : hinc
 enim tota ferè doctrina Augustini
 quasi religata pender. Primo igitur
 distinguamus cum Augustino, qua-
 druplicem naturæ humanæ statum.
 Primus dici potest ignorantia, se-
 cundus scientiæ, tertius, gratiæ,
 quartus pacis. Primus est ante le-
 gem; secundus sub lege; tertius sub
 gratia; quartus, in pace plenâ, at-
 que perfectâ. In primo statu nulla
 pugna erat cum voluptatibus huius
 sæculi; in secundo, qui sub lege est,
 pugnamus sed vincimur; in tertio,
 pugnamus, & vincimus; in quarto,
 non pugnamus sed perfecta pace re-
 quiescimus: nam ante legem tanta
 erat ignorantia, ut peccata etiam
 approbarent homines, sub lege pec-
 catum renixit (ut ait Apost.) id est co-
 gnitum est, sed non superatum; quia
littera occidit, & spiritus vivificat: sed
 unde ille institutionis diuinæ ordo,
 iuvat audire Augustinum, *tandem in-*
quit primus homo terrenus es, quamdiu

12 PHILOSOPHIA MORALIS

terrena sapit : nunquid quoniam puero dantur puerilia ludicra , quibus puerilis animus auocetur , propterea grandescenti non excusantur e manibus , ut aliquid iam vilius tractet , quod grandem decet ; verum tamen tu ipse dedisti filio tuo , & nuces parvulo , & codicem grandi . Non ergo quia illa quasi ludicra puerorum , Deus per nouum testamentum excusit de manibus filiorum , ut aliquid daret grandescens , propterea priora illa ipse non dedisse putandus est : ipse vtrumque dedit .

Cur ergo Deus veterem legem condidit ? ut præpararetur ad gratiam : nam ut ait Apostolus , si data esset lex , quæ posset viuificare , omnino ex lege esset iustitia , sed conclusit scriptura omnia sub peccato , ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus . Quem locum explicans Augustinus ait , ex hac promissione , hoc est , ex Dei beneficio ipsa lex impletur , sine qua promissione præuicatorum facit , vel vsque ad effectum mali operis , si etiam repagula timoris concupiscentia flamma transcendit ; vel certe in solâ voluntate , si timor pœna suauitatem

L. de spiri-
ritu & lit-
tera ca.
19.

libidinis vicerit, & infra, lex ergo data est, ut gratia quaeretur; gratia data est, ut lex impleatur: neque enim suo vitio non implebatur lex, sed vitio prudentiae carnis, quod vitium per legem demonstrandum, per gratiam sanandum fuit. Et alibi, lex preparabat medico venturo, cum gratia, & veritate, tanquam ad aliquem quem curare vult medicus, mittat primum servum suum, ut ligatum illum inueniat, sanus non erat, sanari nolebat, & ne sanaretur, sanum se esse iactabat: missa est lex, ligavit eum, inuenit servum iam clamat de ligatura.

Huius mysterij rationem aperit Aug. quia, ubi sanctus non adiuvat spiritus, inspirans pro concupiscentia malâ, concupiscentiam bonam, hoc est charitatem diffundens in cordibus nostris, profecto illa lex; quamvis bona auget prohibendo desiderium malum: sicut aqua impetus si in eam partem, non cesset insinere, vehementior fit obice opposito, cuius molem cum euicerit maiore cumulo precipitatus, violentius per prona pronoluitur: nescio quo enim modo hoc ipsum, quod con-

L. de spiritu & littera c. 4.

cupiscitur, sit iucundius, dum vetatur. Et certe Augustinus Apostolo succinit, qui docet legem subintrasse ut abundaret peccatum: & ubi abundavit peccatum abundavit & gratia: Item, quod lex iram operatur: nam (ut ait Aug.) sciri facit peccatum potius quam caneri, & ideo magis augeri quam minui; quia mala concupiscentiae, etiam praevaricatio legis accedit. Et infra. Vnde illis iram operabatur, abundante peccato, quod abscentibus perpetrabatur; quia & quicumque faciebant, quod lex inebat, non adiuvante spiritu gratiae, timore poenae faciebant, non amore iustitiae: ac per hoc coram Deo, non erat in voluntate, quod coram hominibus apparebat in opere, potiusque ex illo rei tenebantur, quod eos noverat Deus malle, si fieri posset, impune committere: hinc vocat legem operum, quam distinguit à lege fidei, quod inquit operum lex minando imperat, hoc fidei lex credendo impetrat: illa dicit, non concupisces, ista dicit cum scirem, quia nemo potest esse continens, nisi Deus det, & hoc ipsum erat sapientiae scire cu-

Ibidem
c. 6.

c. 8.

c. 13.

ius esset hoc donum, adij Dominum & deprecatus sum; ac per hoc lege operum dicit Deus, fac quod inbeo: lege fidei dicitur Deo, da quod iubet: ideo enim iubet lex, ut admoneatur, quid faciat fides, id est, ut cui iubetur si nondum potest, sciat quid petat, si autem continuo potest, & obedienter facit, debet etiam scire quo donante possit: non enim spiritum huius mundi accepimus, ait idem ipse constantissimus gratia predicator sed spiritum qui gratia est, ut sciamus quae à Deo donata sunt nobis: quis est autem spiritus mundi huius nisi superbia spiritus unde mihi videtur magis esse Dei filius, qui novit à quo speret quod nondum habet, quam qui sibi tribuit, id quod habet.

Non ergo ut multi sibi persuadent, & ut aiebat ipse Iulianus, L. 2. operis imper; peccatum infregit censura legis, & refringendo ex multiâ parte restrinxit: unde idem hæreticus dicebat; causam maximam fuisse promulganda legis, ut peccatum proderetur, & caneretur; quem optimè retundit Aug. ut proderetur, verum dicit, hoc & nos dicimus, ut au-

tem caueretur, non lex, sed gratia, non littera, sed spiritus secus: nam ut ait idem doctor alibi, minor erat concupiscentia, quando ante legem securus peccabas, nunc autem oppositis tibi legis obicibus, fluuius concupiscentiae quasi frenatus est paululum, non siccatus; sed in crescente impetu, qui te ducebat obicibus nullis, obruit te obicibus ruptis: concupiscentia tua minor erat quando tuam mouebat libidinem, omnis est quando transcendit & legem.

Ratio huius doctrinae est, quam libro de spiritu & littera tradit quod
 c. 18. Deus spiritus est, ubi autem spiritus Domini, ibi libertas sed timor erat spiritus veteris legis, ex lege timeamus Deum, ex fide speramus in Deum; sed timentibus poenam absconditur gratia: sub quo timore anima laborat, quando concupiscentiam malam non vicerit, nec timor ille quasi custos seuerus abcesserit; quare per fidem confugiat ad misericordiam Dei, ut des quod iubet, atque inspirata gratiae suauitate per Spiritum sanctum, faciat plus delectare quod praecipit quam

quam delectat quod impedit.

Hoc etiam esse discrimen, vetus inter & nouum testamentum passim docet idem Antistes. Cum igitur, c. 15.
 inquit, *hec appareat distantia veteris & noui testamenti, quod lex, ibi in tabulis, hic in cordibus scribitur, ut quod ibi forissecus terret, hic delectet intrinsecus, ibique fiat prauaricator per occidentem litteram, hic dilector per viuificantem spiritum.* Superius dixerat. Quod propter veteris hominis noxam, quæ per litteram iubentem & minantem minime sanabatur, dicitur illud testamentum vetus, hoc autem nouum, propter nouitatem spiritus, quæ hominem nouum sanat à vitio vetustatis. c. 10.

Nec aliud ante docuit Apostolus gentium, maxime in Epistola ad Romanos, in quâ teste Augustino. Pene ipsa quæstio sola versatur, tam pugnaciter, tam multipliciter, ut fatiget quidem legentis intentionem; sed tamen fatigatione utili, ac salubri, ut interioris hominis magis exerceat membra, quam frangat. Ibi inquam docet Apostolus.

Quod lex subintravit ut abundaret peccatum, quod quamvis bona operata est mortem quod iram operatur: quod non accepimus spiritum servitutis in timorem, & alia id genus innumera quibus superbiam Iudaeorum retundit: sic in Epistola secunda ad Corinthios, vocat legem ministrationem mortis. Multum est (inquit Augustinus) & nimis longum, colligere quae in hanc sententiam beatus dicit Apostolus, legem distinguens à gratia: eo quod, sub illà elidantur elati, sub istà eriguntur elisi, & illa in tantum bona sit, ut bona inbeat; hac in tantum, ut bona conferat; illa insistit facit auditorem: ista factorem, & ideo sub illà peccator in super etiam prauaricator, amissà excusatione ignorantiae conuictus iacet, sub istà verò & parcente, & opulante, nec qui mala est operatus extinguitur, & ut bona operetur accenditur.

Dicet aliquis; cur igitur Deus dedit legem, quae magis obesset quam prodesset? Primò ne Iudaei ad idola se conuerterent. Deus veteri

homini, fugienti, apposuit, quod timeret. Secundo, ut Iudaos ad gratiam quasi manu duceret: hinc Apostolus dicit: *Quod lex paedagogus fuit in Christo, & priusquam veniret fides sub lege custodiamur conclusi, in eam fidem quae postea reuelata est: ad hoc enim lex ista praecepit, ut cum his implendis homo defecerit, non se extollat superbia tumidus, sed ad gratiam confugiat fatigatus, ac sic eum lex terrendo ad Christum diligendum paedagogi perducatur officio: ita multiplicatis infirmitatibus postea accelerauerunt.*

Dixerit aliquis: quotusquisque Iudaeus per legem peruenit ad gratiam? respondet Augustinus, quod *nec turba infidelium consideranda sunt, omnis enim area multis partibus amplio-rem habet paleam quam frumentum.*

Sed inquires; poterat Deus pro lege suam gratiam conferre: respondeat etiam Augustinus: quod *Deus agit ut medicus iudicio suo nec ordinem sanandi accipit ab aegroto. Et certe hunc Deus ordinem seruare voluit, ad superbiam etiam electorum eliquandam,*

est ergò etiam ista ratio medicina corporalis ; nam & pleraque medicamenta plus affligunt ut sanent, & ipsa collyria quæ ad oculos pertinent, si ea opus est intrinsecus infundi, nisi sensum videndi plus claudant, & perturbent prodesse non possunt. Salubrius enim petrus sibi displicuit quando stetit, quam sibi placuit, quando præsumpsit, verendum erat ne diceremus ecce manus nostra excelsa & non Dominus fecit hæc omnia.

Quorsum hæc? nisi ut omnes intelligant, quantum illi abhorreant à doctrina Augustini, qui miscentes ima summis, & confundentes vetus testamentum cum nouo, gratiam saluatoris in illustratione intellectus, vel piâ cogitatione reponunt: non vero in charitate quæ voluntatem molliat, & duritiem cordis auferat.

Epist. 120.

L. de gratia christ.
c. 7.

Hoc, inquit Sanctus Doctor, non sit ipsa lege, sed gratia, non imperio, sed beneficio, non iubente littera, sed innante spiritu. Profecto nō minus liberalis fuit pelagius qui apud Aug. hæc habet. *Adiuuat enim nos (inquit) Deus per*

doctrinam & reuelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit, dum nobis ne presentibus occupemur futura demonstrat, dum diaboli pandit insidias, dum nos multiformi & ineffabili dono gratiæ cælestis illuminat. Et infra. Operatur in nobis velle, quod bonum est, velle quod sanctum est, dum nos terrenis cupiditatibus deditos, mutorum more animalium tantummodo presentia diligentes, futuræ gloriæ magnitudine, & præmiorum pollicitatione succendit, dum reuelatione sapientiæ in desiderium Dei stupentem suscitatur voluntatem, dum nobis (quod tu alibi negare non audes) suadet omne quod bonum est.

Quem sic excipit Augustinus, hinc itaque apparet, hanc cum gratiam confiteri quâ demonstrat, & reuelat Deus, quid agere debeamus, non quia donat atque adiuvat ut agamus, cum ad hoc potius valeat legis agnitio, si gratiæ desit opitulatio, ut fiat mandati præuaricatio: ubi enim non est lex (ait Apostolus) nec præuaricatio, & concupiscentiam nesciebam, nisi lex diceret, non concupisces;

ac per hoc usque adeo aliud est lex, aliud est gratia, ut lex non solum nihil prosit, verum etiam plurimum obsit, nisi adiunget gratia, & hæc ostendatur legis utilitas, quoniam quos facit prævaricationis reos, cogit confugere ad gratiam liberandos, & ut concupiscentias malas superent adiuvandos: inbet enim magis quam inuat, docet morbum esse non sanat, imo ab eo potius quod non sanatur, augetur, ut attentius, & sollicitius gratie medicina queratur.

Hæc leuiter delibasse sufficiat, ne extra propriam orbitam excurrere videamur: nunc placet summam eorum, quæ de utriusque legis discrimine diximus retexere. Lex itaque vetus differt à nouâ, quod illa forinsecus terreat, hæc intrinsecus delectet, in illâ timor præualet, amor in istâ. Illa præuicatorum facit, & auget prohibendo peccati desiderium; nam ut ait Apostolus *virtus peccati lex* hæc autem dilectores facit: illa imperat, hæc impetrat: illa generat

in seruitutem, vt docet Apostolus. Scriptum est enim, inquit, quoniam Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera, sed qui de ancilla, secundum carnem natus est, qui autem de libera per repromissionem, quæ sunt per allegoriam dicta: hæc enim sunt duo testamenta. Lex autem noua generat filios & vocatur ab Apostolo Iacobo lex libertatis; peccatum vobis non dominabitur (inquit Apostolus) quia non estis sub lege sed sub gratia; & alibi, quod si spiritu ducimini non estis sub lege, quem locum explicans Augustinus, sub lege enim est, qui timore supplicij quod lex minatur, non amore iustitiæ, sentit se abstinere ab opere peccati; nondum liber, nec alienus à voluntate peccati; item alibi, sub lege enim erant quia premebat eos lex, conditione premebat, constituendo eos de reatu, non saluando: demonstrauit enim peccatum lex, ipsa fixit spinam, ipsa fecit cor compungi, ipsa admonuit vt reum quisque se agnosceret, & pro veniâ

B 4

Episto. ad
Galatas
c. 4.

L. de na-
tura &
gratia.

In psal-
mum 3.

Tract 3.
in Ioan.

clamaret ad Deum. Quod etiam, alio loco inculcat. Ille dedit legem, qui dedit & gratiam, sed legem per seruum misit, cum gratia ipse descendit, & unde facti erant homines sub lege? non implendo legem, qui enim legem implet, non est sub lege, sed cum lege, qui autem sub lege est, non subleuatur, sed premitur lege. Aegritudo superbiorum facta est confessio humilium.

Nunc claudamus non Aristotelis, sed Apostoli, & Augustini palæstram, mirabili congruentia quam inter veterem legem & nouam reperit Augustinus, dies enim inquit quinquaginta computantur, à celebratione Pasche, quæ occasione figurata ouis per Moysen fieri præcepta est, in significationem vtiq; futuræ Dominica Passionis, vsque ad diem quo Moyses legem accepit, in tabulis digito Dei conscriptis: similiter ab occisione, & resurrectione illius qui sicut ouis ad immolandum ductus est, quinquaginta diebus completis, congregatos in unum fideles digitus Dei, hoc est Spiritus sanctus implet. In hac mirabili con-

gruentia illud certe plurimum distat, quod
 ibi populus accedere ad locum, ubi lex
 dabatur horrendo terrore prohibetur, hic
 autem in eos supervenit Spiritus sanctus,
 qui eum promissum expectantes, in unum
 fuerant congregati: ibi in tabulis lapideis
 digitus Dei operatus est, hic in cordibus
 humanis: ibi ergo lex extrinsecus posita
 est, quâ iniusti terreantur; hic intrinsecus
 data est, quâ iustificarentur.

L. de spi-
 ritu & lit.
 c. 16.

CAPVT III.

An concupiscentia sit mala.

PElagiani ut peccatum originale
 negabant, sic concupiscentiam
 bonam esse, & naturalem asere-
 bant. Concupiscentiam autem vo-
 camus non passiones, vel motus ap-
 petitus sensitivi, sed illam effræni-
 tatem appetitus, quâ sæpe præuer-
 tit, & reluctatur rationi; hanc esse
 peccati originalis pœnam, & ma-
 lam, pluribus argumentis ostendit

L. 3. con-
tra Iulia-
num.

Augustinus. Primo quod ipso fa-
tente Iuliano pugnamus contra con-
cupiscentiam : hinc hæreticus ille ,
apud Augustinum. Concupiscentia
(inquit) naturalis , qui modum tenet ,
bono bene utitur , qui modum non tenet ,
bono male utitur , qui autem , etiam ipsum
modum Sanctæ Virginitatis amore con-
tempserit , bono melius non utitur : con-
fidentia quippe suæ salutis & roboris con-
tempnit remedia , ut gloriosa posset exer-
cere certamina. Quem Augustinus sic
retundit : Inter duos adversarios consti-
tutus , in magnas coarctatis angustias , &
me vis vincere per eloquentiam , & li-
bidinem per continentiam ; sed pugnando
adversus eam , confiteris malum , lau-
dando eam , deseris voluntatis bonum :
sed ego te vinco , & expugnatorem , &
laudatorem mali , constituens te ante iu-
dicem , non aliam , sed te ipsum : vis enim
vincere concupiscentiam expugnatione
eius ; me verò laude eius ; sed ego res-
pondeo , ut vincatur qui laudat , iudicet
qui pugnat : si enim malum est , cur lau-
dat : si bonum cur expugnat ? si autem nec

bonum, nec malum, ut quid laudat, ut quid expugnat? nam quomodo fideliter simul agas duo ista, non video, ut & laudes velut amicam, & expugnes velut inimicam, unum eorum credimus, sed elige quid credamus; si ex animo pugnas, non ex animo laudas, si autem simpliciter agis in praconio, collidis in praelio.

Hoc telum saepius torquet Augustinus, & proprijs armis iugulat aduersarium: Rogo (inquit) te oculos aperi, & cerne, quae aperta sunt; nulla pugna est sine malo: quando enim pugnat, aut bonum pugnat, & malum, aut malum, & malum, aut si duo bona inter se pugnant, ipsa pugna est magnum malum, quod in corpore quando contingit, ut ea quibus constat, idest, humidum, & siccum, calidum, & frigidum quamuis sint inter se contraria, pacem suam, concordiamque non teneant, morbi agrotationesque nascuntur.

L. 3. c. 5.

Dixerat etiam Iulianus pudicitiam conjugalem esse remedium contra

L. 3. c. 15.

concupiscentiam. *Discere sanè inter lascivientes, & continentés, tanquam in medio, pudicitiam constituis conjugalem, qua illos illicita commisisse indignatur, hæc etiam licita contempsisse miratur, ultimi limitis fortita regionem, ultra se proventium execrata barbariem, supra semicantium, venerata fulgorem, qua revercundis manibus consonet astuantes, & laudat tali remedio non egentes. Quem belle excipit August. si agnoscis remedium agnosce morbum; si negas morbum nega remedium. Rogo cede aliquando etiam per os tuum tibi loquenti veritati; nemo pronidet remedium sanitati; & quia Iulianus Augustinum ex contemptu pœnum vocabat, subdit Aug.*

*Pœnus te hoc vulnere pœnus
Immolat, & pœnam scelerato ex dogmate sumit.*

Secundo concupiscentiam esse malam, demonstrat Aug. quia non erat, in statu innocentiae: unde necesse est ut sit supplicium primi vererisque peccati, cuius iudicium est maximum, pudor ille, qui concu-

piscentiam comitatur : hanc ratio-
 nem sapientius verbat Aug. & primo il-
 lam concupiscentiam non fuisse in
 statu innocentiae, ubi (inquit) absque
 ut credamus aliquid fuisse unde sensum
 nostrum, siue intrinsecus, siue extrinsecus,
 aut dolor pungeret, aut labor fatigaret, aut
 pudor confunderet, aut ardor ureret, aut
 alor stringeret, aut horror offenderet &
 manifeste ostendit concupiscentiam
 non esse naturalem, ex confusione
 primorum parentum, quæ pecca-
 rum subsequuta est. Tu itaque, inquit,
 frustra refugis ad balbum, atque Philoso-
 phorum litteras, quasi balbus te faciat
 loquentem, quando de illa confusione pri-
 morum hominum non potes inuenire quid
 dicas : si autem in quibusdam veris sen-
 tentiis saltem Philosophorum litteris cre-
 deres, non surdo corde illud audires quod
 voluptates illecebras atque escas malorum
 & vitiosam partem animi dixerunt esse
 libidinem, puto quod te pungat conscien-
 tia, sed vicit rectum timorem, cum in-
 gerit perversum pudorem, quoquo modo
 iam descendenda præcipitata sententia

tantum modo excessum libidinis, idem-
tidem culpas, ipsam laudare non cessas,
nec attendis, sentis, intelligis malum
esse, cui ne limitem necessitatis excedat
cogitur temperantia repugnare? ex qui-
bus manifestum est, quod iuxta Aug.
non tantum excessus concupiscentiæ
in vitio est; sed etiam ipsa concu-
piscencia peruersa est. Nec vinum
(inquit Iulianus) ebrietas, nec
cibum condenuet crapula, nec concupis-
centiam infamet obscenitas; excessus eius
in culpâ est, cui respondet Aug. nec per-
cipis, quod facillimè potuisses, si magis
ipsam quam me vincere voluisses, ut non
fiat malum excedendi, resistendum esse
malo concupiscendi.

Quod autem Augustinus oppo-
nebat de confusione primorum pa-
rentum sic diluere nitebatur Iulia-
nus: Homines scilicet, fuisse primitus
nudos, quia ad solertia humana operam,
ut se tegerent pertinebat quæ nondum in
illis fuit. Vnde sit consequens, replica-
bat Augustinus, ut ante peccatum in-
ertes, peccato autem factos credas esse

soleries. Et infrà. Verum & hic si pudor
 adsit, ad cuius officium vestimenta af-
 feris pertinere, nequaquam persuadere
 conaberis homines primos, peccato magi-
 stro ista pudoris officia didicisse, & in eis
 prius duas quasi socias & amicas conue-
 nienter habitasse innocentiam, & impu-
 dentiam: quando enim nudi erant & non
 confundebantur, inuerecundi erant se-
 cundum tuam disputationem & à naturali
 pudoris sensu abhorrebant; sed videlicet
 ab ista prauitate peccando correcti sunt,
 & sensus reprobis prauaricationis factus
 est in eis doctor pudoris: pudentes quippe
 fecit nequitia, quos impudentes iustitia
 faciebat? imo verò tua ista sententia,
 ita est indecenter impudens, & defor-
 miter nuda, ut eam quantalibet folia
 verborum consuas, operire non possis, ego
 vero, inquit, non à pictore inanum figu-
 rarum sed à scriptore diuinarum didici lit-
 terarum, quia illi primi homines antequam
 peccarent nudi erant, & non confunde-
 bantur: in quibus absit, ut tanta inno-
 centia tam impudens esset, sed nondum
 inerat quod puderet.

L. 4. c. 13.

c. 9.

Immo ipse Iulianus veniam subinde postulabat, quod cogereetur disputare de concupiscentia, cui Augustinus, quare confunderis, de Dei, operibus disputare? quare petis, ut ignoscatur tibi? non ne abs te veniæ postulatio, etiam ipsa est libidinis accusatio? duo enim bona quæ à patre sunt inter se pugnare non possunt, pugnant autem inter se continentia, & concupiscentia: quid horum à patre magis velis esse, responde? video quas patiaris angustias; saues quidem concupiscentiæ; sed erubescis continentia: vincat pudor tuus, eoque vincatur error tuus. Sententiam meam cinnicem dicis, qui ut molestiam viuis sic sœtorem præstat atritus; quasi verecunderis, ut loqueris vincendo me atterere velut quidam aditus pudor tuus, à verborum sicut perhibes libertate summonit: quare non potius de bonis quæ laudas libere loqueris? quare non est de opere Dei, libertas verborum si eius intemerata permanet dignitas; nec aliquid ibi egit peccatum unde potius incuteret pudorem, & verborum comprimeret libertatem? alias mitto rationes

iones breuitati consulens: nunc quid opponat Iulianus videamus.

Primo negat concupiscentiam esse malam; quandoquidem in nullum restat malum in baptizatis, cui occurrit Aug. Tu autem, qui putas, quod si malum esset concupiscentia, careret ea qui baptizatur, multum erras: omni enim peccato caret, non omni malo quod plinius ita dicitur, omni reatu, omnium malorum caret, non omnibus malis: numquid enim caret corruptione corporis? an non est malum quod aggrauat animam? Numquid caret ignorantia malo, per quod a nescientibus innumerabilia perpetrantur mala: horum itaque malorum prae-ritus omnis reatus facto fonte diluitur: remittuntur ergo in renascentibus, minuuntur in proficientibus; ignorantia minuitur veritate magis, magisque lucente; concupiscentia minuitur, charitate magis, magisque seruente. Igitur ex Augustino soluitur reatus sed manet infirmitas soluitur (inquit) per indulgentiam, quia tenebat in noxa: conteritur per continentiam, ne vincat in pugna: agitur

L. 6. c. 16

1985

itaque ne obsit, donec ita sanetur, ut non sit.

L. 1. c. 13. Solebant enim pelagianicalumniari Augustinum, quasi diceret in baptismo non fieri perfectam peccatorum remissionem: hinc Sanctus Doctor scribens ad summum Pontificem Bonifacium: *Dicimus enim baptisma dare omnium Indulgentiam peccatorum, & auferre crimina non radere, nec ut omnium peccatorum radices in mala carne teneantur, unde crescant iterum resecanda peccata. Sed hæc, concupiscentia, etiam si vocatur peccatum non utique quia peccatum est, sed quia peccato facta est, sic vocatur; sicut scriptura, manus cuiusque dicitur, quod manus eam fecerit.*

Opponebat secundo Iulianus: illam concupiscentiam esse naturalem, quâdoquidem reperitur etiam in brutis: unde contendebat, ut iam diximus, solum excessum esse malum, huius itaque (inquebat) appetitus, non in genere suo, non in specie, non in modo culpa est: sed in excessu, quia

genus eius, & species ad conditoris operam pertinent, modus eius ad arbitrium honestatis, excessus ad vitium voluntatis. Cui respondet Augustinus, Hæc autem libido, ideo malum non est in bellis, quoniam non repugnat rationi qua carent (& infra) ait quodam loco Tullius se non putare idem esse arietis, & Publij Africani bonum. Et idem Tullius hominem dicit, non ut à matre, sed ut à novereâ naturâ editum in vitam, corpore & nudo, & fragili, & infirmo, animo autem anxio ad molestias, humili ad timores, molli ad labores, prono ad libidines, in quo tamen inesset tanquam obrutus quidam divinus ignis ingenij, & mentis, sed (ut ait Augustinus) rem vidit & causam nesciuit.

L. 4. c. 5.

C. 12.

L. 3. de republica.

Concludamus concupiscentiam esse malam, tanquam valetudinem. Et languorem, & non solum illius excessum esse vituperandum, quapropter (inquit Augustinus) quanto libet te adversus oculos imperitorum dialectico regmine inuolvas, manifesta veritate nudaberis, ego tanquam valetudinem ma-

L. 6. c. 7.

lam ex origine vitata ingenitum esse homini dico vitium, quo caro concupiscit adversus spiritum & hoc malo bene vii pudica coniugia : sed isto mali usu bono laudari videntem non ipsum malum.

CAPVT IV.

*Virum consentire concupiscentia
sit peccatum.*

Concupiscentia vt iam subinde diximus, nihil est aliud, quàm effrenitas appetitus : vnde solet appellari libido, vel infirmitas, tum enim membrum dicitur infirmum quādo propriam operationem exercere non potest, vt membrum paralyticum, quod non obedit nutui voluntatis : sic infirmitas est in homine tum maxima, cum pars inferior superioris non subest regimini ; sed vel præuolat, vel anteuertit rationem ; imò & sæpe voluntatem contra ni-

centem rapit: hanc concupiscentiam vocat Apostolus peccatum. Non regnet (i nquit) peccatum in vestro mortali corpore: nam (vt ait Augustinus) peccati nomine quod in illo habitabat, ipsam nuncupabat concupiscentiam, quia peccato facta est, & si consentientem traxerit, atque illexerit, concipit paritque peccatum. Vbi Augustinus, alludit ad illum Apostoli Iacobi loquum, unusquisque tentatur à propria concupiscentia, abstractus, & illectus: deinde, cum concupiscentia conceperit, parit peccatum: ex quibus manifestum est, quod peccatur concupiscentiæ consentiendo.

Hoc sexentis in locis docet Augustinus post Paulum Apostolum, Ioannem, & Iacobum: nam Paulus Apostolus, verat, ne obediamus concupiscentijs, neque exhibeamus membra nostra arma iniquitatis, & Ioannes Apostolus docet, quod concupiscentia non est à patre, nolite diligere mundam quoniam omne quod est in mundo, vel est concupiscentia carnis, & concupiscentia

oculorum, & superbia vitæ: Hanc triplicem concupiscentiam vocat Augustinus, libidinem sentiendi, libidinem sciendi, & libidinem excellendi: prima est concupiscentia carnis, secunda est concupiscentia oculorum, tertia superbia vitæ: ex hac triplici concupiscentia tanquam ex triplici fonte non vbertatis, sed indigentiae omnia peccata scaturiunt.

Quod autem non possimus ulli concupiscentiae consentire sine peccato, hinc manifestè deducitur, quod concupiscentia nihil aliud est quam inclinatio ad fruendum creaturis (ut idem docet Augustinus) nam appetitus sensitivus bono temporali & corporeo inhiat, non ut utatur quia usus ad solam pertinet rationem, quæ unum ad aliud refert, sed ut fruatur & quiescat; sed ut ait, idem Doctor omnis perversitas humana est frui vitendis & uti fruendis: unde peccatum est frui creatura, quâ debemus tantum uti, ergo consentire concupiscentiae peccatum est.

Hoc etiam tanquam certissimum
 supponit Augustinus , disputans
 contra Iulianum , & hinc probat
 concupiscentiam esse malam : Cur
 (inquit) vulnere feriatur mortali , qui
 voluerit igni consentire vitali. (Sic enim
 concupiscentiam appellabat Iulia-
 nus) puto quod ipsum libri tui attramen-
 tum , erubescendo conuerteretur in minimum ,
 (& infra) nullumne ergo malum est ,
 cui consentiendo peccatur , & libro
 quinto , quam tu (inquit) cum bonam
 naturaliter dicis , astute illi semper con-
 sentiendum esse decernis , ne rensu im-
 proborepugnetur naturali bono. Ita quippe
 potest facillime vera esse etiam illa vestra
 sententia , quæ dicitis hominem sine pec-
 cato esse , si velit ; non est enim quomodo
 faciat quod non licet , quando licet quid-
 quid libet , quia bonum est quod natura-
 liter libet ; & alibi , quacumque te verses ,
 quacumque te iactes , quacumque , vnde-
 cumque colligas , infles , ventiles , spargas ,
 contra quod concupiscit spiritus bonus non
 est bonum. Huc tota vis argumenta-
 tionis redit , quod si concupiscentia

L. 1. de
nuptijs &
concupis-
centia.

40 PHILOSOPHIA MORALIS
est mala, consentiendo semper pec-
catur, quia non inuitat, nisi ad ma-
lum. *Illā igitur (ut ait Augustinus)*
est pœna peccati, illa plaga, vestigium-
que peccati, illa illecebra fomesque pec-
cati, illa lex in membris repugnans legi
mentis, illa ex nobis ipsis, aduersus nos
ipso inobedientia, iustissimo recipro-
cata inobedientibus reddita, huius nos
pudet, & merito pudet: nam si hoc
non esset quid nobis esset ingratius?
quid irreligiōsius: si in membris nostris,
non de vitio, vel de pœnâ nostrâ, sed
Dei confunderemur operibus. Res est
tam certa apud Augustinum, ut fru-
stra tempus teratur, in congerendis
authoritatibus, quæ omnibus sunt
obuiæ.

Dixerit aliquis: concupiscentia
est motus appetitus sensitiui, sed
suprà diximus motus appetitus
sensitiui esse naturales; unde ne-
gauimus passionem esse extirpan-
dā: ergo concupiscentia est na-
turalis, nec peccatur quando ei
consentitur.

Respondeo passiones esse naturales, non item concupiscentiam, quæ nihil est aliud, quam effrœnitatus appetitus sensitiui: quare officium virtutis non in hoc consistit, vt voluptas propter se appetatur (nequidem moderata) non enim licet naturalem ordinem perturbare; sed ordo naturæ postulat, vt mens dominetur concupiscentiæ, & quamuis multa agamus cum voluptate, nihil tamen propter illam operemur: ergò vbi regnat concupiscentia (id est) quando voluntas ei consentit procul dubio peccatur: nam (vt ait Augustinus) *Nil aliud suadet & iubet, quàm peccatum, nam si mente ei seruiatur, sine excusatione peccatur.* Non est enim naturale homini, vt caro concupiscat contra spiritum: nam vt naturale est fœminæ ex libertate sua viuere, si tamen coniugio sit ligata, nonnisi ex præscripto viri debet viuere; ita cum appetitus

L. I. operis imperfecti.

42 PHILOSOPHIA MORALIS
sensituius sit instar foemine, debet
obedire rationi, tãquam viro quam-
uis si solus esset appetitus sensituius
vt in belluis non esset peccatum;
nec pœna peccati concupiscentia,
sive libido; sed æquum est, vt pa-
reatur à seruo, id est, vt pars infe-
rior superiori obsequatur: mirum
etiam si natura hominis sit, vt per-
petuò secum luctetur, & sapius ani-
mus sub concupiscentiæ vinculo,
ac pondere gemat captius.

Urgebis: quod si appetitus sen-
situius inclinat rationem ad fruen-
dum creaturis, non modò concupis-
centia erit mala, sed etiam appeti-
tus sensituius erit peruersus. Res-
pondeo quod appetitus sensituius
quamuis in rebus sensibilibus hæ-
reat, non continuò tamen vitiosus
est, quia non potest vltra res corpo-
reas se se extendere, sed vitiosa est
pars superior, si obedit parti infe-
riori, & fruatur creaturis, quibus
vti debet v. gr. nullum est vitium
in oculo, cui baculus in aqua fractus

apparet: non enim illius natura patitur aliter iudicare; sed cum ratio fallitur, cum putat baculum esse fractum, quia debet sensum corrigere: fateor tamen appetitum non omni malo carere, cum importunis suis moribus rationem anteuertit, & inuitat ad fruendum creaturâ.

Rursus inquires: fatetur ipse Augustinus quasdam voluptates esse licitas, atque adeo propter se appetendas.

Respondeo quasdam res concedi, in quibus nonnullam voluptatem licet percipere, id est, quarum usus cum voluptate coniunctus, licitus est; sed nego voluptatem ipsam propter se expetendam esse; sed aliquius finis honesti gratiâ, vel salutis corporeæ ergò, vel ut molestiæ tædium frangamus, v. gr. nullum est peccatum, cibum cum aliquâ voluptate sumere; sed peccatur quando cibus tantum propter voluptatem capitur, ut cum, iam est adempta fames: nam ordo naturæ

44 PHILOSOPHIA MORALIS

L. 10.
confessio.

peruertitur : si quidem non cibus propter voluptatem , sed voluptas propter cibum posita est : ne lenius asperitate offensus , alimenta horreat : hinc perpulchrè Augustinus , Hoc me docuisti , ut quemadmodum medicamenta , sic alimenta sumpturus accedam , sed dum ad quietem satietatis , ex indigentia molestiâ transeo , in ipso transitu mihi insidiatur laqueus concupiscentia : ipse enim transitus voluptas est , & non est alius quâ transeat quam , quo transire cogit necessitas , & cum salus sit causa edendi , & bibendi , adiungit se tanquam pedissequa , periculosa incunditas , & plerumque praeire conatur , ut eius causa fiat quod salutis causa me facere , vel dico , vel volo : nec idem modus utriusque est , nam quod saluti satis est , delectationi parum est , & saepe incertam sit , utrum adhuc necessaria corporis cura subsidium petat , an voluptuaria cupiditatis fallacia ministerium suppetat : ad hoc incertum hilarescit infelix anima , & in eo praeipitat exen-

sationis patrociniū gaudens non apparere quid satis sit moderationi valetudinis, ut obtentu salutis obumbrēt negotium voluptatis.

Verum ut hæc melius intelligantur, distinguere oportet cum Augustino, necessitatem sentiendi, à libidine (hoc est) sensum, siue appetitum, à concupiscentiâ : hinc Sanctus Doctor scribens contra Iulianum : Non enim ait Dominus, qui viderit mulierem, sed qui viderit ad concupiscendum : iam mœchatus est eam in corde suo : ecce sensum videndi à libidine sentiendi, si pernicax non sis, breuiter apertèque discreuit : illud Deus condidit, infirmendo corpus humanum ; illud Diabolus seminavit persuadendo peccatum. Sicut auri decus aliter laudat religiosus, aliter auarus ; iste cum pietate venerandi creatorem ; ille cum libidine possidendi creaturam. Non solo ergo cibo, sed etiam cibi sapore indiget infirmitas corporis nostri ; non propter exsaturandam libidinem, sed propter tuendam salutem : cum ergo

L. 4. c. 14.

46 PHILOSOPHIA MORALES
natura quodammodo poscit supplementa
quæ defunt non vocatur libido sed fames,
aut sitis: cum vero suppleta necessitate amor
edendi animum sollicitas, iam libido est,
iam malum est. Quis autem mente so-
brius non mallet si fieri posset sine vlla
mordaci voluptate carnali, vel arida su-
mere alimenta, vel humida; sicut su-
mimus hæc aërea, quæ de circumfusus au-
ris respirando, & spirando sorbemus, &
fundimus.

CAPVT V.

*Virum liceat amare creaturam
propter seipsam.*

A Mare creaturam propter se ip-
sam adeo vt amor ille ad crea-
torem non referatur, est frui crea-
tura: sed vt iam ex Augustino dixi-
mus, omnis humana perversitas, est frui
vtendis, & vti fruendis: nam fruimur
ijsquæ nos beatos efficere posse cre-
dimus: ergo cum non liceat frui

creatura, quia non potest nos beatos reddere, non licet creaturam propter se ipsam sic amare, ut ille amor ad Deum non referatur.

Secundo illud peccatum est quod fit contra legem æternam sed (ut ait Augustinus) *iubet æterna lex auertere amorem à temporalibus, & eum mundatum conuertere ad æterna*: ergo amare creaturam, non dilectione transitoria, sed permanente, & fixa, adeò ut amor hæreat in creatura peccatum est.

L. 3. de
libero ar-
bitrio.

Tertio lex æterna iubet ut omnia sint ordinatissima; sed ordo naturæ peruertitur, quando creatura propter se ipsam amatur: nam subijcitur rebus, quas diligimus, cuius argumento est quod amor noster diuersos induit vultus pro varietate conditionum rei amatz, quâ præsentem lætamur, & absente cruciamur; unde amor reddit amantem inferiorem, & amor creaturæ subijcit hominem ipsi creaturæ, qui soli Deo subesse debet; imò libertatem

hominis naturalem perimit, & dominium quod habet in omnes creaturas; non enim de superiore indicare possumus: sic fallimur quando de rebus amatis iudicamus: ergo amor creaturæ, naturalem pervertit ordinem, & hominem subijcit qui præesse debet; rationem obnubilat; iudicium impedit; libertatem destruit, dominium euertit quod habet homo in omnes creaturas.

Huc adde quod amor creaturæ nos illi agglutinat, & impedit quominus libere volare ad Deum possimus: *Capi non vis* (inquit Augustinus) *& viscum amas?* numquid non caperis, quia dulciter caperis, quanto magis delectat, tanto magis strangulat: hinc etiam oritur difficultas, & dolor ex amissione boni temporalis: vnde monet idem doctor, ne creaturis amore conglutinemur, neque velut membra animi nostri faciamus, ne cum refecari cœperint cum cruciatu, ac tabe scedant: & scribens ad Sanctum Paulinum, nescio quo autem modo, cum su-
persua.

*persua, & terrena diliguntur, arctius
adepta, quam concupita constringunt.
Aliud est enim nolle incorporare quæ de
sunt, aliud iam incorporata diuellere;
illa velut cibi repudiantur; ista velut
membra præscinduntur: & in libro de
vera religione, homo qui prosperis rebus
proficit, asperis quid profecerit discit,
cum enim mutabilium rerum adest ino-
pia, non eis confidit; sed cum subtrahun-
tur, agnoscitur utrum eum non cæperint;
quia plerumque cum adsunt nobis, puta-
mus quod non ea diligamus, sed cum ab-
esse cæperint inuenimus quid simus; hoc
enim sine amore nostro aderat, quod sine
dolore discedit.*

Sed ut nemini dubium de re tanti
momenti remaneat, placet alias ra-
tiones addere: per amorem omnino
conformamur ijs quæ diligimus,
vnde amicorum mores quantum
possumus imitamur, ut ait Pro-
pheta, *facti sunt abominabiles, sicut
ea quæ dilexerunt; sed vetat Aposto-
lus, ne huic sæculo, siue mundo nos
conformemus, nolite (inquit) con-*

50 PHILOSOPHIA MORALIS
formari huic saeculo; & (ut ait Augu-
stinus) talis est quisque , qualis est eius
dilectio ; terram diligis , terra eris , Deum
diligis quid dicam Deus eris : ratio est.
Quia unionem appetit & efficit a-
mor : cum igitur similitudo sit quæ-
dam unitas , licet deficiens , & ali-
quo modo participata , amor quan-
tum potest similitudinem efficit ;
vnde creatura rationalis amore crea-
turæ irrationalis , tanquam rei im-
puræ contactu polluitur : non igitur
(inquit Augustinus) numeri , qui sunt
infra rationem , & in suo genere pulchri
sunt , sed amor inferioris pulchritudinis
animam polluit. Quod autem illam sor-
didat non est malum , quia etiam corpus
creatura Dei est , & specie suâ quamvis
infirmâ decoratur ; sed præ animi dignitate
contemnitur : sicut auri dignitas , etiam
purgatissimi argenti commixtione sordescit.
Qua propter quicumque de nostra
quoque parili mortalitate numeri facti
sunt , non eos abdicemus à fabricatione
diuinæ prouidentie , cum sint in genere
suo pulchri , neque amemus eos quasi per-

L. 6. de
musica.

CHRISTIANA: SI

fructu talibus beati efficiamur: his etenim quoniam temporales sunt, tanquam tabula in fluctibus, neque abijciendo, quasi onerosos, neque amplectendo, quasi fundatos; sed bene utendo carerimus. Vocat autem numeros pulchritudinem, siue ordinem qui in rebus reperitur.

Postremo ex amore creaturæ oritur instabilitas animi, & inconstantia, quia rebus caducis, & perituris innititur: quomodo (inquit Augustinus) tenebuntur ut maneat, quibus hoc est incipere ut sint, quod est pergere ut non sint; & alibi, loca offerunt quod amemus, & tempora surripiunt quod amamus, & relinquunt in animâ turbas phantasmatum, quibus in aliud, atque aliud cupiditas excitetur: ita fit inquietus & arumnosus animus frustra tenere à quibus tenetur exoptans. Hoc itidem in alijs plurimis locis docet, ut scribens ad licentium: Vincula (inquit) huius mundi asperitatem habent veram, incunditatem falsam, certum dolorem, incertam voluptatem, du-

L. de vera religio.

rum laborem, timidam quietem, rem
 plenam miseria, spem beatitudinis in-
 nam, item in Epistola ad largum,
 fallax est in eis suauitas, & infructuosus
 labor, & perpetuus timor, & periculosa
 sublimitas, initium sine prudentia, &
 finis cum poenitentia; & alibi, quæ tem-
 poralia, & antequam sint, non sunt, &
 cum sunt fugiunt, & cum fugerint non
 erunt.

Longum est colligere & commemo-
 rare omnia quæ Augustinus in
 hanc scribit sententiam ut l. 7. con-
 fessionum: *At ego (inquit) intende-
 bam in ea quæ locis continentur, & ibi
 non inueniebam locum ad requiescendum
 nec recipiebant me ista, ut dicerem sat
 est, & bene est: nec dimittebant redire;
 ubi mihi satis esset bene, superior enim
 eram istis, te vero inferior, & tu gau-
 dium verum mihi subdito tibi, & tu mihi
 subieceras quæ infra me creasti, & hoc
 erat rectum temperamentum, & media
 regio salutis meæ ut manerem ad imagi-
 nem tuam, & tibi seruiens dominarer
 corpori; sed cum superbe contra te sur-*

gerem, & currerem aduersus Dominum
in ceruice crassa scuti mei, etiam ista in-
fima supra me facta sunt, & premebant,
& nusquam erat laxamentum, & res-
piramentum: ipsa occurrebant undique
acervatim, & conglobatim cernenti, co-
gitanti autem imagines corporum, ipsae
opponerantur redeunti quasi diceretur,
quò is indigne & sordide? & hac de vul-
nere meo creuerant quia humiliasti tan-
quam vulneratum superbum, & timore
meo separabar abs te & nimis inflata fa-
cies claudebat oculos meos.

Addamne? quod nemo potest bene
uti rebus quas diligit, quia non per-
mittit amor videre modum, quem
ratio debet praescribere, nemo potest
sapienter uti, nisi qui potest continenter
non uti: hinc monet Apostolus, ut
qui utuntur hoc mundo, sint tanquam
non videntes, sed temporalia non cessant
nos inflammare futura, corrumpere
venientia, torquere transeuntia, non-
ne, ipsa sunt quae concupita madescunt,
adepta vilescunt, amissa vaneunt?
utimur eis (inquit Sanctus Doctor)

94 PHILOSOPHIA MORALIS

Et nos secundum peregrinationis nostræ necessitatem, sed non in eis gaudia nostra figimus, ne illis labentibus subruamur.

Dicet aliquis quod si amare creaturam propter ipsam, nihil sit aliud quam frui creaturâ, viderur quod omnis amor creaturæ, sit peccatum mortale, quod plus satis est absurdum: quis enim dixerit quod peccat mortaliter, qui semel biberit vel comederit propter solam voluptatem? & tamen fatentur omnes scholastici, quod peccat mortaliter qui fruitur creaturâ: nam in illâ ultimum finem reponit.

Respondeo quod hinc manifeste deducitur non esse semper peccatum mortale quando fruimur creatura, sed distinguere oportet duplicem finem, vnum actionis, alterum hominis: quando ultimus finis hominis est in creaturâ, id est, cum amor creaturæ magis dominatur hominis affectui, quam creatoris, proculdubio est in statu pec-

CHRISTIANA. §

caſi mortalis; ſed cum vltimus finis actionis eſt in creaturâ , quamvis tum fruatur creaturâ , non tamen peccat mortaliter , vt ſi edat vel bibat propter ſolam voluptatem ; vel ſi mentiatur in materia leui : tum enim licet mendacium , non poſſit referri ad Deum , non eſt tamen illud peccatum lethale , ſed vt docet Auguſtinus, *qua ſint leuia , & qua gra- uia peccata , non humano , ſed diuino ſunt penſanda iudicio.* Ench.

CAPVT VI.

Vtrum qui puro timore pœnæ agit , ſit immunis à peccato.

NVnc expendere nobis incum- bit an qui timore pœnæ non peccat omnino vacet crimine , & qui præceptum implet (vel implere ſe putat) non amore iuſtitix , ſed ſeruili timore ſit omnino expers peccati , quod ſi nolumus ab Auguſtini

56 PHILOSOPHIA MORALIS
doctrina recedere, dicamus, quod
timor bonus est, sed qui timet,
& non amat iustitiam, malam præ
sefert voluntatem, atque aded peccat:
quod multiplici ratione demonstrare
nobis in procliui est. Primo, quia,
qui solo pænæ timore agit, inuitus
operatur, & si abesset supplicium,
non abstinere ab opere malo: nam
(ut docet diuus Thomas) illud est
discrimen inter illa, quæ metu,
& ea quæ concupiscentia agimus,
quod in his, quæ præ metu operamur,
repugnantem habeamus voluntatem,
etiam tum cum agimus, sed in his,
quæ ex concupiscentia operamur, præ
sens adest delectatio; quamvis forte
contraria præcesserit voluntas, & certe
si quis agens puro metu supplicij
interrogetur, an volens, vel nolens
operetur, respondebit se nolentem
agere, ut nauta nolens proicit
merces: sed qui nolens & inuitus
obedit Deo, reus est in voluntate;
ergo solus timor non omnino libe-

rat. à peccato.

Hanc rationem sapius affert Augustinus : *Terrere* (inquit) *ingenti armorum atque telorum , & circumdantis forsitan multitudinis , vel obuiam cunctis , etiam leo renocatur à prada & tamen leo venit , leo redit , pradam non rapuit , non malitiam posuit , quid magnum est penam timere . Quis non timet ? quis latro ? quis scelerator ? quis nefarius ? sed hoc interest inter timorem tuum , timoremque latronis , quod latro timet leges hominum , & ideo facit latrocinium , quia sperat se fallere leges hominum ; tu autem leges eius times , quem fallere non potes ; nam si fallere posses , quid non fecisses ? ergo & concupiscentiam tuam malam , non amor tollit , sed timor premit . Ad ouile venit lupus , latratu cauum , & clamore pastorum ab ouili repulsus est , lupus ipse est , semper lupus : & alibi , comparat feruilem timorem mulieri , quæ timore mariti non adulterat ; vnde grauis est illi præsentia mariti , & adulterinum semper gerit ani-*

Sermone
15. de ver-
bis Apost.

L. de natura & gratia.

L. 2. ad Bonifacium.

L. de spiritu & littera.

mum; sic qui timore pœnæ abstinere ab opere peccati, semper hostiles animos gerit, & malam præ se fert voluntatem. In ipsa (inquit) voluntate rem est quam mallet si fieri posset non esse quod timeat, ut libere faciat quod occulte desiderat: & alibi. Quando autem timore pœnæ non amore iustitia fit bonum, nondum bene fit bonum, nec fit in corde quod fieri videtur in opere, quando mallet homo non facere si posset impune. Quod sæpius inculcat Augustinus. Quoniam & illi credunt, qui sub lege sunt, & timore pœnæ iustitiam suam facere conantur, & ideo non faciunt Dei iustitiam quia charitas eam facit, quod non libet nisi quod licet, non timor pœnæ quo cogitur in opere habere quod licet, cum aliud habeat in voluntate, quod mallet si fieri posset, licere quod non licet.

Secundo pœnæ timor non tollit malam voluntatem, non perimit cupiditatem, sed semper vivit in eo quem solus timor arcet ab opere malo. Vnde timor cohibet quidem

manum sed non animum, & semper manet iustitiæ inimicus, qui puro pœnæ timore non peccat. Non enim voluntas mala mutari potest in bonam per solum timorem, sed per odium peccati, & amorem iustitiæ, quia contrarium non expellitur nisi à suo contrario sed timor pœnæ non opponitur cupiditati; ergo cupiditas, siue mala voluntas non tollitur per timorem pœnæ.

Quæ omnia luculenter nos docebit Sanctus Doctor. *Inaniter autem putat victorem se esse peccati, qui pœnæ timore non peccat, quia & si non impletur foris negotium malæ cupiditatis, ipsa tamen mala cupiditas intus est hostis & quis coram Deo innocens inuenitur qui vult fieri quod vetatur, si subtrahas quod timetur? ac per hoc in ipsa voluntate reus est, qui vult facere quod non licet facere, sed ideo non facit quia impune non potest fieri; nam quantum in ipso est mallet non esse iustitiam peccata prohibentem atque punientem, & utique si mallet non esse iustitiam quis dubitauerit quod eam si*

Epist. 144.

posset auferret, ac per hoc quomodo iniustus est iustitia talis inimicus ut eam si potestas detur, præcipientem auferat, ne conminantem vel indicantem ferat? inimicus ergo iustitiæ est qui pœnæ timore non peccat, amicus autem erit, si eius amore non peccet tunc enim vere timebit peccare. Nam qui gehennas metuit non peccare metuit, sed ardere, ille autem peccare metuit qui peccatum ipsum, sicut gehennas adit, ipse est timor castus permanens in sæculum sæculi: nam ille timor pœnæ tormentum habet & non est in charitate eumque perfecta charitas foras mittit.

Quod si rationem huius doctrinæ profundiorē scruteris hæc est (ni fallor) quia timor pœnæ non oritur nisi ex amore proprio, timemus enim quod aduersaturaturæ nostræ, quam amamus; ergo sicut nos ipsos amare non licet, ita ut in nobis ultimum finem constituamus, sic nec ea timere debemus, quæ nobis aduersantur, adeo ut timor sit tota ratio cur bonum a-

gamus ; vnde (vt ait Augustinus)
qui timore pœna , non amore iustitiæ In Psal.
opus legis facit profecto inuitus facit , mum 118.
si posset fieri , mallet utique non iuberi ;
ac per hoc legis quam vellet non esse ,
non est amicus , sed potius inimicus , nec
mundatur opere qui immundus est vo-
luntate.

Nemo autem nobis opponat
 Concilium Tridentinum in quo
 Anathemate feriuntur , qui dixe-
 rint , gehennæ metum per quem ad mi-
 sericordiam Dei de peccatis dolendo con-
 fugimus vel à peccato abstinemus pec-
 catum esse , aut peccatores priores facere.
 Non inquã dicimus timorem pœnæ
 facere malũ ; cum Christus Dominus
 iubeat , vt timeamus eum qui potest
 corpus perdere , & animam mittere
 in gehennam ; sed qui nihil quam
 pœnam meruit , nec iustitiam diligit
 malus est , non vitio timoris sed ti-
 mentis : quis enim dixerit timorem
 pœnæ esse vitiosum , cum pœna ad-
 uerferetur naturæ cuius integritatem
 possumus amare ; itaque timor est

bonus, sed ut ait diuus Thomas, ser-
uilitas illius est mala: quin etiam ti-
mor est initium sapientiæ, ad quam
non nisi per gradus conscendere li-
cet, & primus ad sapientiam gradus
est timor, qui locum præparat cha-
ritati, sed ubi est perfecta charitas,
foras mittit timorem, ut docet Ioan-
nes Apostolus. Timor etiam cor
mollit & præparat, ut dulcescere in-
cipiat, quod antea non delectabat,
& ita paulatim impedit, quo minus
obduretur animus delectatione tem-
poralium, & prauâ consuetudine,
quâ ita vincimur & vincimur, ut
sæpius illius vincula, sine magno
dolore distrumpere non possimus,
tanquam pedes de compedibus exi-
mere non valentes. In summa ti-
mor seruilis nos compellit ad misê-
ricordiam Dei confugere, ut amore
faciamus quod timore agere vide-
bamur.

Quod etiam docet Concilium,
attritionem, quæ gehennæ metu
concepitur, cum Sacramento dis-

ponere ad iustificationem: aded non nobis obest, vt nihil magis profit, exigit enim sacrum Concilium vt illa attritio (quam vocat etiam contritionem imperfectam) voluntatē peccandi excludat, quod fieri non potest, nisi amorem iustitiæ includat.

Tantum porro quis peccatum odit, quantum iustitiam diligit. Quod non poterit lege terrente per litteram, sed spiritu fanante per gratiam. Vnde Concilium, vult, vt peccator, priusquam iustificetur, Deum tanquam omnis iustitiæ fontem diligere incipiat & cap. 4. ad pœnitentiam baptismalem, requirit, cor contritum, & humilium & can. 3. supponit, quod homo debeat credere, sperare, diligere, pœnitere sicut oportet, vt ei iustificationis gratia conferatur: rationem huius doctrinæ Apost. Io. vno verbo aperuit. Qui non diligit, manet in morte.

Epil. 144.

Sess. 6.

cap. 6.

1. Ioa. 1.

CAPVT VII.

*Quod actio non est bona nisi
fiat amore iustitiæ.*

L. 3. confessio.

AVgustinus solet opponere timorem pœnæ amorì iustitiæ, sed per amorem iustitiæ nihil aliud debemus intelligere, quam amorem Dei, cuius participatione sumus iusti, non autem fulgorem illum virtutis moralis: *Non noueram iustitiam veram, interiorem, non ex consuetudine indicantem, sed ex lege rectissimâ omnipotentis Dei, qua formarentur mores regionum, & dierum, pro regionibus, & diebus: cum ipsa vbique, ac semper esset, non alibi alia, nec aliàs aliter: quamuis multa dixerimus de illa iustitiâ aut veritate incommutabili, vbi de intuitu veritatis egimus: pauca hic addere non erit alienum. Facere opus bonum in scripturis sanctis, est facere iustitiam, facere veritatem,*

tem, ambulare in veritate. Non enim tibi fingere debes Deum, quasi idolum, inuisibilibus similis est Deus, & ea in nobis sunt meliora quæ sunt inuisibilia. Vnde ut docet alibi, illa insititia quæ vivit in se ipsa procul dubio est, atque incommutabiliter vivit, sunt autem hæc cum sit in se ipsa vita, etiam nobis fit vita, cum eius efficiamur ut cumque participes, ita cum in se ipsa sit iustitia etiam nobis fit iustitia, cum ei coherendo insit vi-
vamus. Ergo ex Augustino amare iustitiam, non est amare virtutem moralem, sed fontem iustitiæ, quomodo enim anima quæ inferior Deo est, id quod ipsa inferius est, hoc est corpus, facit vivere; sic eandem animam non facit beate vivere nisi quod ipsa anima est superius.

Hanc iustitiam esse incommutabilem, & illius participatione nos esse iustos passim docet sanctus Antistes, quid enim est, inquit, quod cogitat, qui vult iniuste vivere? peccat, deserit insititiam, diminuta est? conuersus est ad insititiam? quid aucta est? de-

L. 7. con-
fessio.
c. 16

serit eam, integram relinquit, conuer-
titur ad eam, integram eam inuenit,
quid est ergo lumen iustitiæ? de oriente
surgit, & in occidentem vadit? an est
alius locus, vnde oritur aut quo venit?
& nonne vbique præsto est; & alibi, intraui
& vidi qualicumque oculo anima mea,
suprà eundem oculum anima mea, supra
mentem meam, lucem Domini incommu-
tabilem, non hanc vulgarem, & con-
spiciuam, nec ita erat supra mentem
meam, sicut oleam super aquam, nec
sicut cælum super terram, sed superior
quia ipsa fecit me, & ego inferior, quia
factus sum ab ea: qui nouit veritatem,
nouit eam, & qui nouit eam, nouit ater-
nitatem. Charitas nouit eam: ð aterna
veritas, & vera charitas, & chara ater-
nitas. Nemo ergo dubitet amorem
iustitiæ aut veritatis, de qua toties
loquitur Augustinus, esse amorem
Dei: vnde subnectit Sanctus Do-
ctor, & reuerberasti infirmitatem aspe-
ctus mei, radians in me vehementer, &
contremui amore, & horrore, & inueni
longè me esse à te, in regione dissimili-

dinis, tanquam audirem vocem tuam de
 excelfo, cibus sum grandinum cresce, &
 manducabis me, nec tu me in te mutabis,
 sicut cibum carnis tua, sed tu mutaberis
 in me & dixi numquid nihil est veritas,
 quoniam, neque per finita, neque per
 infinita locorum spatia diffusa est? & cla-
 masti de longinquo, imo verò, ego sum,
 qui sum; & audiui, sicut auditur in
 corde, & non erat prorsus unde dubita-
 rem, faciliusque dubitarem viuere me
 quam non esse veritatem, quare ea quæ
 facta sunt intellecta conspiciuntur. Sed ut
 docet alibi, qui potest intelligat & qui
 non potest à te petat, ut quid mihi mo-
 lestinus est, quasi ego illuminem ullum ho-
 minem venientem in hunc mundum.

L. 13. con-
fessio.

C. 10

Hoc docuit Augustinus iam ab
 initio suæ conuersionis: neque pru-
 dentiâ cuiusquam fit prudens alius, aut
 fortis fortitudine, aut temperans tempe-
 rantiâ, aut iustus iustitiâ alterius hominis
 quisquam efficitur; sed coaptando ani-
 mum illis incommutabilibus regulis, lu-
 minibusque virtutum, quæ incorruptibi-
 liter viuunt in ipsa veritate, sapientiaque

L. 2. de li-
bero ar-
bitrio. in 52

communi, quibus & ille coaptant & se-
 cit animum, quem istis virtutibus præ-
 ditum sibi ad imitandum proposuit. Vo-
 luntas ergo adherens communi atque in-
 commutabili bono, impetrat prima, &
 magna hominis bona, cum ipsa sit medium
 quoddam bonum; voluntas autem auersa
 ab incommutabili & communi bono, &
 conuersa ad proprium bonum, aut ad ex-
 terius aut ad inferius, peccat; ad proprium
 conuertitur cum suæ potestatis vult esse,
 ad exterius cum aliorum propria vel quæ-
 cumque ad se non pertinent cognoscere
 studet; ad inferius, cum voluptatem cor-
 poris diligit; atque ita homo superbus &
 curiosus & lasciuus effectus, excipitur ab
 aliâ vitâ quæ in comparatione superioris
 vitæ mors est. De illis regulis incom-
 mutabilibus quas sequendo boni su-
 mus, multa dicit in eodem opere.
 Quocirca (inquit) licet nunc animad-
 uertere & considerare, vitrum sit aliud
 malè facere quam neglectis rebus æternis,
 quibus per se ipsam mens fruitur, & per
 se ipsam percipit & quas amans amittere
 non potest, temporalia, & quæ per corpus

hominis partem vilissimam sentiuntur ,
 & nunquam certa esse possunt , quasi
 magna , & miranda sectari ; & alibi ,
 satis enim est quod istas tanquam regulas
 & quadam lamina virtutum , & vera ,
 & incommutabilia , siue singula , siue om-
 nia communiter adesse ad contemplandum
 eis , qui hac valent sua quisque ratione ac
 mente conspiciere , pariter mecum vides ,
 certissimumque esse concedis. Et in con-
 fessionum libris , ubi ergo inueni te ,
 nisi in te , supra me , & nusquam locus
 & recedimus , & accedimus , & nus-
 quam locus , ubique veritas , præsides
 omnibus consulentibus te , simulque res-
 pondes omnibus etiam diuersa consulen-
 tibus te , liquide tu respondes , sed non li-
 quide omnes audiunt. Quod si volumus
 omnia Augustini loca quibus hæc ve-
 ritas stabilitur coaceruare , ubi finis ?

L. 10. con-
 fessio.

c 26

Quod autem actio bona omnis
 fiat ex amore iustitiæ aut veritatis ,
 & quod amor ille sit à Deo passim
 docet Sanctus Doctor , adeo ut dif-
 ficilis sit delectus , sed potissimum
 in libro de spiritu & littera , neque

L. de sp.
& litt. c. 3.

c. 29.

liberum arbitrium quidquam nisi ad peccandum valet, si lateat veritatis via; cum id quod agendum, & quò nitendum est cœperit non latere, nisi etiam delectet, & ametur, non agitur, non suscipitur, non bene vivitur, ut autem diligatur charitas Dei diffunditur in cordibus nostris, non per arbitrium liberum, quod surgit ex nobis, sed per Spiritum sanctum qui datus est nobis: & clariùs in eodem libro, liberum ergo arbitrium euacuamus per gratiam? absit, sed magis liberum arbitrium statuimus, sicut enim lex per fidem, sic liberum arbitrium per gratiam non euacuatur, sed statuitur. Per legem cognitio peccati, per fidem impetratio gratiæ contra peccatum; per gratiam, sanatio animæ à vitio peccati, per animæ sanitatem, libertas arbitrii; per liberum arbitrium, iustitia dilectio; per iustitiæ dilectionem legis operatio. Omnia hæc quæ velut catenatim connexi, habent voces suas in scripturis sanctis; lex dicit non concupisces; fides dicit, sana animam meam quoniam peccavi tibi, gratia dicit ecce sanus factus es, iam noli pec-

cave, ne quid tibi deterius contingat; sanitas dicit, Domine Deus meus clamaui ad te, & sanasti me, liberum arbitrium dicit; voluntarie sacrificabo tibi, dilectio iustitiæ dicit, narrauerunt mihi iniusti delectationes suas, sed non ut lex tua Domine. Sed omnem dubitandi occasionem præscindit, vbi scribit in Epistolam ad Galatas, non video quomodo dicere homo sub lege possit condelector legi Dei, secundum interiorem hominem, cum ipsa delectatio boni, qua etiam non consentit ad malum, non timore pœnæ, sed amore iustitiæ, non nisi gratiæ deputanda sit; & alibi, ista condelectatio legi Dei, secundum interiorem hominem, de magnâ nobis venit gratiâ Dei, in eâ quippe, interior homo noster renouatur de die in diem, cum in eâ proficit perseveranter, non enim timor est torquens, sed amor libens; ibi sumus veraciter liberi, vbi non delectamur iniuri. Hinc sæpe tradit gratiâ nihil esse quam delectationem vel suauitatem, quâ iustitiam diligimus; vnde in quodâ sermone, quamdiu habes tuam iustitiam, potes timere pœnâ, non

L. 1. c. 30.
de nuptijs
& concipi.

amare iustitiam; ergo fratres mei habet delicias suas iniquitas, & iustitia non habet: delectat malum & non delectat bonum & delectat omnino, sed Dominus dabit suavitatem, & terra nostra dabit fructum suum. Ille nisi prior det suavitatem, terra nostra non habebit nisi sterilitatem. Tolle te, tolle inquam te à te: impedis te, si tu te adificas, ruinam adificas, & in alio sermone, si timore gehennæ non facis malum, est quidem in te fides, quia credis futurum iudicium Dei esse, gaudeo fidei tuæ, sed adhuc timeo malitiæ tuæ: aliud est timere pœnam, aliud amare iustitiam si enim amas videre Deum tuum, si in hac peregrinatione illo amore suspiras; ecce probat te Dominus Deus tuus, quasi dicat tibi, ecce fac quod vis; imple cupiditates tuas, extende nequitiam tuam, dilata luxuriam: quidquid libuerit, licitum puta, non te hinc punio, non te in gehennas mitto: faciem meam tantum negabo: si expansisti amasti. Hanc scintillam boni amoris flate in vobis, nutrite in vobis, ipsa cum creuerit, & flammâ dignissimam & amplissimam fecerit, om-

nium cupiditatem carnalium scena consumeret.

Nec aliud docuit in principio suæ conuersionis. *Admonitio* autem quædam quæ nobiscum agit, ut Deum recordemur, ut eum quæramus, ut eum pulso omni fastidio sitiamus, de ipso ad nos fonte veritatis emanat; hoc interioribus luminibus nostris iubar, sol ille secretus infundit; huius est verum omne quod loquimur, etiam quando adhuc, vel minis sanis, vel repente apertis oculis, audacter conuerti & totum intueri trepidamus.

L. I. Soliloquio.

CAPVT VIII.

Omnia fieri ex charitate vel cupiditate,
& nullum esse actum indifferentem.

Illud est in doctrina Augustini certissimum, omnia fieri ex charitate, vel ex cupiditate; siquidem necesse est, ut aliquid amemus: nam vita cordis amor est, & id circo impossibile est, ut sine amore sit cor, quod viuere cupit, hinc sanctus fulgentius, voluntas porro creatura rationalis, sine qua

L. I. Admonitum.

74 PHILOSOPHIA MORALIS

L. 9. de
Trinitate
c. 7.

licumque amore non potest esse, nec sic potest diligere, ut amorem suum non velit ad aliquid religare, quod si ita est, ut ipsa ratio demonstrat, necesse est ut amor noster figatur in Deo, aut in creatura: illa est charitas hanc cupiditas, regnat carnalis cupiditas ubi non est Dei charitas; & alibi, nemo volens aliquid facit, quod non prius in corde suo prius dixerit, quod verbum amore concipitur, siue creatura, siue creatoris, id est aut nature mutabilis, aut incommutabilis veritatis: ergo, aut cupiditate, aut charitate; non quod, non sit amanda creatura, sed si ad creatorem referatur ille amor, non iam cupiditas, sed charitas erit; tunc enim est cupiditas, cum propter se amatur creatura, tum non utentem adiuuat, sed corrumpit fruentem.

L. de perfectione
iusticie.

Hinc Sanctus Doctor, non semel docet, nihil prohiberi in lege præter cupiditatem, nihil iuberi præter charitatem; adeo ut sit vna iussio generalis, diliges, vna prohibitio communis, non concupisces, forte, inquit, generalis prohibitio est, non con-

cupisces, & generalis insio, diliges, unde breuiter & Apostolus Paulus quodam loco vtrumque complexus est: prohibitio enim est nolite conformari huic saeculo; insio autem, sed renouamini in nouitate mentis vestrae; illud pertinet ad non concupiscere; hoc ad diligere; illud ad continentiam; hoc ad iustitiam; illud ad declinandum à malo; hoc ad faciendum bonum; & alibi, cum dicit lex, non concupisces, quid videtur aliud imperare, nisi ab illicitis cupiditatibus continentiam? animus quippe velut pondere, amore feretur quocumque fertur: iubemur itaque detrahere de pondere cupiditatis, quod accedat ad pondus charitatis; donec illud consumatur; hoc perficiatur; plenitudo enim legis est charitas.

Concinit Augustinus Paulo Apostolo, qui docet radicem omnium malorum esse cupiditatem, & plenitudinem legis esse charitatem; & qui diligit, legem impleuit; & alia id genus innumera. Hinc Aug. Illa ergo possibilitas, id est facultas naturalis, seu voluntas, non ut iste opinatur, Pelagius, una eademque

Ep. ad hilarium.

L. de gratia Christi
c. 10.

radix est bonorum , & malorum , aliud enim est charitas radix bonorum , aliud cupiditas , radix malorum , tantumque inter se differunt , quantum virtus & vitium : sed planè illa possibilitas utriusque radicis est capax , quia non solum homo potest habere charitatem , quâ sit arbor bona , sed potest etiam cupiditatem , quâ sit arbor mala.

Ex his conficitur , nullum esse actum indifferentem : nam bonus est si fiat ex charitate , malus , si ex cupiditate. Mirum si voluntas potest in medio quodam ita consistere , ut nec bona , nec mala sit ; aut enim iustitiam diligimus & bona est , & si magis diligimus , magis bona , si minus , minus bona est , aut si omnino non diligimus , non bona est : si ergo voluntas aut bona est aut mala , & utique malam non habemus ex Deo , restat ut bonam voluntatem habeamus ex Deo.

Deinde necesse est ut alicui serviamus , servimus rei quam amamus : creatura autem rationalis cum sit infra Deum , & supra ceteras

creaturas, si in se ipsa ponat vltimum finem, superba est, si ad inferiora se deprimat, carnalis est, si soli Deo se subijciat, bona est: ergo omnis motus voluntatis, vel bonus est, vel malus: nam sicut cognitio intellectus vera est, aut falsa, sic actio voluntatis bona est, aut mala, bona si fiat bono fine, mala si secus; non enim actio humana seu deliberata non potest aliquem finem sibi præstitueret, qui Deus erit vel creatura.

Iam ut puto occlusimus exitus & effugia aduersariorum. Respondent, inter charitatem & cupiditatem medium esse quemdam amorem Dei naturalem, quando scilicet amatur Deus ut author naturæ, quod inquit, fieri potest viribus naturæ, cum enim voluntas intellectum sequatur, si sola ratione duce possumus utcumque authorem rerum omnium cognoscere, quidni amare poterimus: vnde sunt multæ actiones, quæ neque ex charitate, neque

78 PHILOSOPHIA MORALIS
ex cupiditate proficiscuntur. Immo
hæc propositio proscripta fuit à sum-
mis Pontificibus, quod amor crea-
turæ rationalis, aut est vitiosa cupi-
ditas aut laudabilis charitas.

Sed hæc distinctio amoris Dei in
naturalem & supernaturalem, uni-
uersam ferè Augustini doctrinam,
aduersus pelagianos euertit, ut iam
ex dictis satis liquet, unde Sanctus

Ser. 15. de
ver. Apo-
stoli.

L. 5. c. 3.

Doctor, *non potest, inquit, Deus amari
nisi de Deo. Et scribens in Iulianum.
Hoc totum recte fit quando fit propter
Deum, id est quando gratis amatur ipse,
qualis amor nobis esse non potest, nisi ex
ipso, & nusquam meminit amoris na-
turalis. Nā ut ait alibi. Si non ex Deo est
charitas, sed ex hominibus, vicerunt pe-
lagiani, si autē ex Deo, vicimus pelagianos.*

Vnde Augustinus vult quod ipsa
boni cupiditas, iam sit charitas, quid
est enim boni cupiditas nisi charitas, de
qua Ioannes Apostolus sine ambiguitate
loquitur, dicens charitas ex Deo est, nec
initium eius ex nobis, & perfectio eius ex
Deo; sed si charitas ex Deo, tota nobis ex

L. de gr.
& lib. ar.
o. 2.

Deo est. Auertat enim Deus hanc amen-
tiam, vt in donis eius, nos priores facia-
mus, posteriorem ipsum, per charitatem
nihil aliud intelligit, quam amorem
Dei castum; nec vnquam venit illi
in mentem distinguere amorem Dei
naturalem, à supernaturali: quod
tamen facillimum erat, vt pelagianis
satisfaceret. Cōtendebant pelagia-
ni Deum amari posse viribus naturæ.
Cur non respondebat Aug. Deum a-
mari posse amore naturali, non su-
pernaturali, sed illa responsio fuisset
inutilis, vt si quis diceret lapidē non
posse moueri sursum nisi à mouente
extrinseco, & responderet alius il-
lud esse verum de motu naturali, non
de motu supernaturali, an illi con-
tradiceret? vt motus sursum non est
naturalis lapidi, sic motus nostræ vo-
luntatis sursum, quo scilicet Deus
recto corde, & non deorsum in-
curuato diligitur, non est homini
naturalis, sed à Deo impressus,
non enim moueri potest sursum
nisi atollatur: vnde nec Angelus,

80 PHILOSOPHIA MORALIS
nec homo, nec quavis alia creatura,
si gratia destituatur potest amare
aliud quam seipsum; quemadmo-
dum partes terræ ad proprium cen-
trum nituntur, ita omnes affectiones
nostræ ad nos ipsos tanquam ad pro-
prium centrum reflectuntur, nisi
gratia victrice suspendantur, nihil
enim est tam proportionatum, tam
commensuratum nobis ipsis, quam
nos ipsi. *Proximus sum ego me et mihi.*

Episto. ad
vitaalem.

L. 4. con-
tra Iulian.
c. 3.

Quid adhuc tantæ lucifumus con-
tentionis offunditur? Clamat Augu-
stinus, nos liberum arbitrium ad dili-
gendum Deum primi peccati granditate
perdidisse, & distinguunt amorem Dei
naturalem à supernaturali. Clamat
Augustinus, quod amor Dei, quo per-
uenitur ad Deum non est nisi à Deo Patre,
per Iesum Christum, cum Spiritu sancto.
Per hunc amorem creatoris & homo bene
vitatur creaturis sine hoc amore creatoris
nullus quisquam bene vitatur creaturis.
Clamat gratiam nihil esse, quam
illam dilectionem, legem quippe di-
uersis locutionum modis, & varietate
verborum

verborum in omnibus disputationibus suis
volunt intelligi gratiam, ut scilicet à Do-
mino Deo adiutorum cognitionis habea-
mus, quo ea qua facienda sunt nouerimus,
non inspirationem dilectionis, ut cognita
sancto amore faciamus, qua proprie gra-
tia est, & contendunt, sine gratia
Deum amari posse amore casto. Ita
namque ut addit idem Sanctus, illis
timor ipse aures cordis obstruxit, ut non
audiant, quid enim habes, quod non ac-
cepisti? non audiant, sine me nihil po-
testis facere, non audiant charitas ex
Deo est.

L. 4. ad
Bonifac.
c. 5.

Quæro etiam ab aduersarijs an
amor Dei naturalis sit bonus necne?
si bonus est; non potest à gratia non
proficisci; nam sine gratia vel cha-
ritate, nihil bene fit: quod forte
vberius alibi ostendetur. Putant
enim se arbitrij sui viribus implere legem
iubentem, & ista implicati superbiâ, ad
gratiam non conuertuntur inuuantem. Sic
eos littera occidit, aut aperte etiam sibi
reos, non faciendo quod præcipit, aut pu-
tando se facere, quod spiritali qua ex Deo

L. 3. ad
Bonifac.

82 PHILOSOPHIA MORALIS

est, non faciunt charitate : ita remanent aut apertè iniqui, aut fallaciter iusti, in apertà iniquitate euidenter elisi, in fallaci iustitia insipienter elati. Videsne quod sine charitate nihil bene fit ? quis autem dixerit amorem Dei naturalem (si quis sit) non esse bonum. Quod si ita est vnde est, nisi desursum à patre luminum ?

Sed ne ullus remaneat dubitandi locus, nullum esse Dei amorem naturalem hinc conficitur, quod sine spiritu gratiæ non potest dominari, nisi peccati dilectio. Hinc Aug. docet, *Spiritu sancto fieri in nobis, ut non peccare delectet, ubi libertas est, sicut prater hunc spiritum peccare delectat.* Quod certe falsum est, si datur aliquis amor naturalis Dei castus, & sincerus. Nulhum medium nouit Apostolus inter prudentiam carnis & prudentiam spiritus, vnde ergo prodit ille amor an à prudentiâ carnis ? ergo erit cupiditas : an à prudentiâ spiritus ? ergo erit charitas. Hinc Sanctus prosper optime suo

L. de spiritui & littera.

magistro succinens.

Ille obscuratis dat cordibus intellectum,

Ille ex iniustis iustos facit: indit amorem

*Quo redametur amans, & amor quem
conferit ipse est.*

*Hunc itaque affectum quo sumunt mortua
vitam,*

*Quo tenebrae fiunt lumen, quo immunda
nitescunt,*

*Quo stulti sapere incipiant, agrique va-
lescunt,*

Nemo alijs dat, nemo sibi; non litera legis

Nec naturalis sapientia, qua semel acta

In praeceptis, labi novit, consurgere nescit.

Sed quare non possumus natura-
liter Deo adhærere casto, & sin-
cero amore? an propter concupis-
centiam, quæ nos ad ima deprimat?
an quia amisimus iustitiam origina-
lem, qua Deo subiiciebamur, qua
sublatâ, in amorem proprium præ-
cipites corruimus? an potius pro-
pter sublimitatem & puritatem
Dei; nam Deum possumus amare
amore concupiscentiæ, id est amore
ad nos reflexo, non amore puro &

Can. 13.
& 15.

84 PHILOSOPHIA MORALIS

amicitiæ definit enim Concilium
arruficanum quod *liberum arbitrium*
ita inclinatum, & attenuatum est ut
nullus aut diligere Deum, sicut oportet,
aut credere in Deum, aut operari propter
Deum quod bonum est possit, nisi gratia
eum & misericordia diuina præueniat,
quid est autem diligere Deum sicut
oportet nisi Deum gratis amare:
nam. (ut ait Apostolus) *quid oremus*
sicut oportet nescimus, sed ipse spiritus
interpellat pro nobis [id est] *interpellare*
nos facit (inquit Aug.) *qua sunt se-*
cundum Deum, quod nisi faciat, non ora-
mus nisi secundum istum mundum, ad
explendam concupiscentiam carnis, &
concupiscentiam oculorum, & ambitio-
nem sæculi, qua non sunt à patre, sed
ex mundo.

Ut diligamus Deum sicut oportet,
id est gratis, & propter ipsum,
qualis amor non potest esse, nisi ex ipso,
non semper exigitur charitas per-
fecta qua Deus diligitur super om-
nia, sed sufficit charitas imperfecta,
qua diligitur Deus propter ipsum,

quæ vel in magnis peccatoribus sæpe reperitur, & quia Michael Baius, vel quisquis alius, non distinguebat duplicem charitatem, bene proscriptus est ille articulus, quod omnis actio sit vel ex laudabili charitate, id est perfecta, vel ex vitiosa cupiditate: nam hinc sequeretur actiones omnes hominis fidelis, qui est in peccato mortali, esse peccata, qui error hæreticorum est, & damnatus in Concilio Tridentino.

Quod verò Baius non distingueret charitatem imperfectam seu excitantem, à charitate perfectâ, manifestum est ex propositione 59. damnata: *illa distinctio duplicis iustitiæ, alterius, quæ fit per spiritum charitatis inhabitantem, alterius quæ fit ex inspiratione quidem Spiritus sancti ad pœnitentiam excitantis, sed nondum inhabitantis &c. similiter rejicitur.*

Sessione 6.
Canone 7.

Quod autem distinguenda sit charitas perfecta, ab imperfectâ multis in locis docet Aug. Fatendum est quod

Epi. ad
Sixtum.

L. de na-
tura &
gratia.

L. de gra-
tia & lib.
arbitrio c.
17.

aliter adiuuat, Spiritus sanctus nondum inhabitans, aliter inhabitans, & idem docet Concilium Tridentin. Hinc Aug. Charitas ergo inchoata, inchoata iustitia est, charitas prouecta, prouecta iustitia est, charitas magna, magna iustitia est; sed charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta. Ipsa est enim gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum; & alibi, qui ergo vult facere Dei mandatum, & non potest, iam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc paruum & inuolidam: poterit autem cum magnam habuerit & robustam. Sed ut ait alio in loco, quid est aliud bona voluntas quam charitas, unde subdit, & quis istam, & si paruum dare coeperat charitatem (loquitur de Petro Apostolo) nisi ille qui praparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit; quoniam ipse ut velimus operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens.

Non negamus etiam Deum perfectius amari ut authorem gratiæ quam ut authorem naturæ, quamuis

neuter amor sit ex nobis sed ex Deo:
 & ita alius articulus ab iisdem sum-
 mis Pontificibus bene est proscri-
 ptus quod *distinctio illa amoris naturalis*
videlicet quo Deus amatur ut author na-
tura & gratuiti quo Deus amatur ut bea-
tificator est, vana est ex commentitia ad
illudendum sacris litteris & plurimis ve-
terum testimonijs excogitata.

Fatemur duplicem esse amorem
 Dei, naturalem vnum, supernatu-
 ralem alterum: sed ille est amor con-
 cupiscentiæ, hic amicitia: ille ad
 nos retorquetur, hic in Deo hæret,
 & ita illa propositio damnata est,
 ut iacet: non in sensu authoris. Cui
 hæc responsio non placet, aliam sug-
 geret Gabriel Vasquez, qui testatur,
quod in illo articulo nihil agitur de materia
propositionis, quod spectat ad duplicem
amorem, sed quod attinet ad nimis austeri
& seueri iudicii libertatem, quâ perstringit
author ille doctores, qui prædictâ distin-
ctione utebantur. & hanc explicationem
 se accepisse à Cardinali Tolero testa-
 tur, qui Bullâ Louanij promulgauit.

1. 2. disp.
 195. cap.
 4.

Vanum porro est quod identidem nobis opponunt: nempe voluntatem posse Deum amare naturaliter, quandoquidem intellectus potest illum cognoscere solis naturæ viribus: hoc enim est caput hæreseos Pelagianæ, sullicere cognitionem, siue illustrationem intellectus ad bene agendum, quod iam supra ubi agebatur de lege satis confutatum est, & nunc ex Concilio Milcuitano demonstrandum, non satis esse intellectum illustrari, nisi & voluntas accendatur. *Quisquis dixerit, eandem gratiam Dei per Iesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantum nos adiuuare, ad non peccandum, quia per ipsam nobis reuelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere quid euitare debeamus, non autem per illam nobis præstari ut quod faciendum cognouerimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema sit. Cum enim dicat Apostolus, scientia inflat charitas adificat, valde impium est, ut credamus ad eam quæ inflat nos habere gratiam Christi,*

*ad eam qua edificat non habere, cum sit
utrumque donum Dei, & scire quid fa-
cere debeamus, & diligere quid faciamus,
ut edificante charitate scientia non possit
inflare: sicut autem de Deo scriptum est,
qui docet hominem scientiam, ita etiam
scriptum est charitas ex Deo est.*

Curigitur voluntas non amat na-
turaliter quod intellectus cognoscit
naturaliter? scilicet propter concu-
piscenciam quæ instar ponderis vo-
luntatem deorsum trahit; unde non
potest voluntas sursum ferri nisi
pondere charitatis subleuetur: adde
quod intellectus trahit ad se res, &
ita in seipso qualescumque rerum
imagines format, sic ex creaturis
potest aliquam Dei imaginem ad-
umbrare; sed voluntas trahitur ob
objectis, ergo indiget auxilio super-
naturali ut trahatur à Deo & in illo
quiescat puro & casto amore, non
enim potest naturaliter Deus amari
irreflexa ad nos ipsos acie sed hæc
est mutatio dexteræ excessi.

Ceteras obiectiones facile est di-

90 PHILOSOPHIA MORALIS
luere, quibus conantur probare dari
actiones indifferentes, qualis est de-
ambulatio. Respondemus enim,
quod illæ actiones sunt indifferentes
in sua specie, id est ex obiecto, non
autem esse indifferentes, in indi-
uiduo, quia cum actu exeruntur,
vel fiunt propter bonum finem,
vel non.

Instant nulla est species quæ non
habeat aliquod individuum, sed
datur aliqua actio in sua specie in-
differentis, ergò dabitur in individuo
actio indifferens.

Respondeo, quod actus dicitur
ex suâ specie indifferens, quando
habetur tantum ratio obiecti, tum
etiam dicitur indifferens negative,
sicut homo ex se neque est albus,
neque niger sed sicut in individuo
nullus est homo, qui non sit vel al-
bus, vel niger, vel aliquo colore
tinctus; sic omnis actio humana, id
est deliberata in particulari facta,
vel habet bonum finem, vel non:
unde respondemus quod omnis spe-

CHRISTIANA. 91
cies positiua habet aliquod sub se
indiuuiduum , non item species ne-
gatiua , quod si vt ait veritas ipsa ,
de verbis oriosis reddemus ratio-
nem ; quod si vt mox ostendemus
tenemur actiones nostras ad Deum
referre , nullus vt puto remanet a-
ctibus nostris indifferentiæ locus.

CAPVT IX.

*De actibus & virtutibus infidelium ,
& virtuteneamur actiones nostras
ad Deum referre.*

AVgustini catena de probitate ,
& malitiâ actionum humana-
rum , hac quæstione tanquam ex-
tremo annulo clauditur , in qua non-
nulli non minori iustitia , quam te-
meritate asserunt Augustinum
Iuliano succubuisse. Quare nobis
controuersię status paulo fusiori
stylo exponendus est. Dixerat ali-
quando Augustinus. *Cum virtus sit*

L. 1. de
nuptijs &
concupis.

*pu-
dicetia, cui vitium contrarium est im-
pu-
dicetia, omnesque virtutes etiam, quæ
per corpus operantur in animo habitent,
quomodo vera ratione pudicum corpus as-
seritur, quando à vero Deo ipse animus
fornicatur, & ex illo Apostoli loco
probauerat virtutes infidelium non
esse veras, quia omne quod non est ex fide
peccatum est. Contendebat Iulianus
veras fuisse virtutes infidelium, eos-
que multas exeruisse bonas actio-
nes, quamuis essent steriles, & in-
fructuosæ, nec quicquam prodesse
ad vitam æternam, cunctarum (in-
quiebat) origo virtutum, in rationabili
animo sita est, & affectus omnes per
quos aut fructuose, aut steriliter boni su-
mus, in subiecto sunt mentis nostræ, pru-
dentia, iustitia, temperantia, fortitudo.
Nec nominis sui igitur possunt nec generis
sustinere dispendium, sed solius quod ap-
petuerunt præmij, aut amplitudine di-
tantur aut exilitate frustrantur. Nec
aliud ut opinor respondent quidam
retentiores, qui volunt actiones in-
fidelium multas fuisse moraliter bo-*

L. 4. con-
tra Iulia.
c. 3.

nas quamuis fateantur non fuisse meritorias, hoc ipsum est quod ait Iulianus fuisse steriliter bonas : sed videamus quomodo refellatur ab Augustino cuius argumenta in certum ordinem sunt digerenda.

Primo contendit Augustinus, nullam actionem esse bonam, quæ in Deum non refundatur, quæ ex fide non profisciscatur, idque autoritate Apostoli, qui docet scribens ad Romanos, *omne quod non est ex fide peccatum esse*, quem locum exponebat Iulianus, ut omne quod esset contra conscientiam peccatum esset ; cui Aug. Testimonium illud quod ex Apostolo posui, *omne quod non est fide peccatum est. Sicut tibi visum est accepisti, & exposuisti, non ut sapiat, sed ut sapias, de cibis enim, Apostolus loquebatur, verum cum dixisset: qui autem discernit si manducauerit, damnatur est, quia non ex fide, hanc peccati speciem de qua agebat, generali voluit probare sententiâ ; mox inferens, omne enim quod non est ex fide peccatum est.*

. Addit alium locum Apostoli Epi-

stolæ ad Hebræos, ubi ait, quod sine fide impossibile est placere Deo, cui merito subnectit Sanctus prosper quod qui Deo non placet, cui nisi sibi & Diabolo placet?

Idem.

Ratio huius doctrinæ est quod fides est tanquam oculus, qui dirigit intentionem. Hinc Aug. *Intellige quod ait Dominus, si oculus tuus nequam est, totum corpus tenebrosum erit, si autem oculus tuus simplex est, totum corpus tuum lucidum erit, & hunc oculum agnosce intentionem qua facit quisque quod facit, & per hoc discere eum qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc est eius quæ per dilectionem operatur, totum quasi corpus, quod illis, velut membris, operibus constat tenebrosum esse, hoc est plenum nigredine peccatorum.* Hinc prosper sententiam ex Augustino colligit, totam vitam infidelium esse peccatum; & alibi docet, quod sapientia infidelium est polluta, non spiritalis, sed animalis, non cælestis, sed terrena, non christiana, sed diabolica, quod enim inquit illuminatum est vero lumine, lumen est, quod eodem

caret lumine nox est , & carmine de ingratis.

*Omne etenim probitatis opus , nisi semine
vera*

*Exoritur fidei , peccatum est , inque
reatum*

*Veritur , & sterilis cumulat sibi gloria
pœnam.*

Nemo ut puro inficiari potest fidem necessariam esse ad bene operandum , ne idolum pro vero Deo colamus , non enim est bonus fructus : ut ait Augustinus , qui de charitatis radice non surgit , sed Deum non possumus diligere sine fide , quomodo enim , inquit Apostolus , invocabunt in quem non crediderunt ?

Secundo probat Aug. nullam esse bonam actionem quæ in Deum non referatur , nullam esse veram virtutem quæ Deo non seruiat. *Ibidem;* Noueris itaque non officiis , sed finibus , à vitijs discernendas esse virtutes , officium est autem quod faciendum est , finis vero propter quod faciendum est : cum itaque facis homo aliquid , ubi peccare non videtur ,

si non propter hoc facit propter quod facere debet, peccare convincitur. Quod fusc demonstrat eodem in loco, si quidem (inquit) manus abstinere ab alieno, si officium cogites potest videri esse iustitia, sed cum quaeritur quare fiat, & respondetur ne plus pecunia litibus pereat, quomodo iam hoc factum vera poterit esse iustitia, cum seruiat auaritia. Sed forte satis erit, si propter honestatem quamdam moralem, bonum operemur aut propter ipsam virtutem. Absit, inquit idem Doctor, ut virtutes vera cuiquam seruiant, nisi illi vel propter illum cui dicimus, Deus virtutum conuerte nos. Quae autem nulli rei seruire volunt, nec ipsae verae sunt virtutes, verae quippe virtutes Deo seruiunt in hominibus, a quo donantur hominibus.

Ibidem.

Fors est, ut nullum sit praeceptum quo teneamur, omnes actiones ad Deum referre, sed audiamus Aug. Quidquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere, vera sapientia praecipit, & si officio videatur bonum, ipso non recto fine peccatum

catur est, possunt ergo aliqua bona fieri non bene ab infidelibus. An dicet aliquis, quod actiones infidelium sunt peccata, cum agunt in quantum sunt infideles? verbi gratia quando adorabant idola tunc peccabant, quod si nihil aliud voluit docere Augustinus, frustra cum Iuliano contendebat, hoc enim Iulianus non inficiabatur, sed in hoc quaestioni cardo vertebatur, vtrum omnia opera infidelium essent peccata, & vtrum veras habuerint virtutes. Statum enim quaestioni sic proponit Aug. Quid ergo dicemus quando & in quibusdam impijs inuenitur pudicitia conjugalis, vtrum eo peccare dicendi sint quod dono Dei male vtantur, non id referentes ad cultum eius à quo acceperunt: videſne quod eo ipſo peccabant quod non referebant bonum opus ad ſuum authorem. Vnde non eſt tantum Conſilium, ſed etiam præceptum quo tenemur actiones noſtras in Deum refundere, ſi enim eſſet Conſilium duntaxat, illius o-

L. 1. de
nuptijs &
concup.
c. 3.

98 PHILOSOPHIA MORALIS
missio non esset peccatum.

Si gentilis, inquit, Julianus, nudum operuerit, periclitantem liberauerit, aegri vulnera foverit, diuitias honeste amicitiae impenderit, ad testimonium falsum nec tormentis potuerit impelli, nunquid quia non est ex fide peccatum est? Quid respondet Aug. Profsus, in quantum non est ex fide peccatum est, non quia per se ipsum factum, quod est nudum operire peccatum est, sed de tali opere non in Domino gloriari, solus impius negat esse peccatum. Addit, quare abs te, virum hac opera bona, bene faciat, an male? si enim quamuis bona, male tamen facit, negare non potes eum peccare, qui male quodlibet facit; sed quia non vis cum facit ista peccare, profecto dicturus es & bona facit & bene, fructus ergo bonos facit arbor mala, quod fieri non posse veritas dicit, noli precipitare sententiam, diligenter considera, quid te respondere conueniat: an dicis hominem infidelem arborem bonam? placet ergo Deo, neque enim bono potest non placere quod bonum est, & ubi erit, quod scriptum est, sine fide impos-

ibile est placere Deo ? an respondebis, non in quantum infidelis est, sed in quantum homo est, arbor bona est ? de quo ergo Dominus ait, non potest arbor mala bonos fructus facere ?

Sed inquirunt virtutes infidelium fuerunt imperfectæ, quia erant duntaxat virtutes morales, non infusæ, sed acquisitæ, & actiones quædam erant bonæ moraliter, quia habebant finem honestum, non autem erant meritoria, quia non fiebant ex charitate :

Quid aliud amabo respondebat Iulianus : *Quapropter (inquit Aug.) dici non potest, quantum te fallat ista opinio qua dixisti omnes virtutes affectus esse, per quos aut fructuose, aut steriliter boni sumus, fieri autem non potest, ut steriliter boni simus, sed bonum non sumus, quidquid steriliter sumus; arbor enim bona, bonos fructus facit, absit autem ut Deus bonus à quo securis paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat, & in ignem mittat arbores bonas.*

Ibidem.

Actio siquidem ex officio & fine,

100 PHILOSOPHIA MORALIS
tanquam ex corpore & anima con-
stat: quod si solum officium sit bo-
num, non item finis, est tanquam
corpus anima destitutum, neque sa-
tis est, ut obiectum sit referibile in
Deum, alioquin nullum est fere
vitium quod virtutis nomine non
possit donari: vnde cum dixisset Lu-
lianus, virtutes, nec sui nominis, nec
generis sustinere dispendium, sed solius
quod appetuerunt pramij, aut amplitu-
dine ditari, aut exilitate frustrari. Sic
cum excipit Aug. Ille ubi didiceris
nescio: iam tamen cernis, ut arbitror,
consequens esse, ut vera sit virtus, aua-
rorum prudentia, quâ excogitant genera
lucllorum, & thesaurorum, iustitia, quâ
graviorum damnorum metu facilius sua
nonnunquam contemnunt, quam usur-
pant aliquid alienum, & auarorum tem-
perantia, qua luxuria, quoniam sum-
ptuosa est, cohibet appetitum, soloque ne-
cessario victu, regimentoque contenti sunt,
& auarorum fortitudo, qua ut ait Horatius.

Per mare pauperiem fugiunt, per
saxa, per ignes.

Quod si satis est ut obiectum referri possit in Deum, quid obstat quominus auaritia sit virtus? quandoquidem illius obiectum est in Deum referibile, & ut ait Aug. *Nec aliud erit quam vera iustitia Catilinae, comprehendere multos amicitia, tueri obsequio. Quis hac sapiat nisi desipiat? sed videlicet homo eruditus eorum vitiorum veresimilitudine falleris quae finitima videntur & propinqua virtutibus, cum absint ab eis quam longe absunt à virtutibus vitia.*

Quod si negas omnes infidelium actiones esse peccata; nega etiam consentire concupiscenciae esse peccatum, nega frui creatura id est illam amare propter ipsam esse peccatum, nega actionem quae non sit amore iustitiae esse malam, nega omnem actionem esse ex charitate vel cupiditate, dic liberum arbitrium ad bonum sufficere, etiam si non adiuuetur ab omnipotenti bono, cuius contrarium sequenti tractatu euincemus, dic bonos fructus de malis

Diluuntur obiectiones.

Sed quid dicturi sunt nisi vana ?
Quid opponent quod non occu-
pauerit Augustinus ? an eadem cum
Cœlestio , & Pelagio objicient , ni-
mirum , quod nulla ratio , vel iustitia
patitur saltem dici peccatum , quod vitari
nullo modo potest , quod si est aliquod pec-
catum , quod vitari non possit quomodo
iustus Deus dicitur , si imputare cuiquam
creditur quod vitari non possit : & alia id
genus , quæ apud Augustinum Cœ-
lestius opponit. Querendum est in-
quit , per quid efficitur homo cum peccato ,
per naturæ necessitatem , an per arbitrii
libertatem ? si per naturæ necessitatem culpa
cavet ? si per arbitrii libertatem ? queren-
dum est à quo acceperit ipsam arbitrii li-
bertatem ; procul dubio à Deo , Deus au-
tem quod dedit , certe bonum est , quæ igitur
ratione bonum probatur , si magis ad

malam quam ad bonum pronum est, quibus occurrit Augustinus.

Respondemus vitari posse peccatum, si natura vitata sanetur gratia Dei per Iesum Christum Dominum nostrum, in tantum enim sana non est, in quantum id quod faciendum est, aut cecitate non videt, aut infirmitate non implet; & infra, respondetur per arbitrij libertatem factum, ut esset homo cum peccato, sed iam pœnalis vitiositas subsequita, ex libertate fecit necessitatem: unde ad Deum fides clamat de necessitatibus meis educ me, ipsa enim sanitas est vera libertas, qua non perisset si bona permanisset voluntas, quia vero peccavit voluntas secuta est peccantem, peccatum habendi dura necessitas, donec tota sanetur infirmitas. Peccatum est autem, cum vel non est charitas, qua esse debet, vel minor est, quam debet, siue hoc voluntate vitari possit, siue non possit, quia si potest, præsens voluntas hoc facit, si autem non potest, præterita voluntas hoc fecit, & tamen vitari potest, non quando voluntas superba laudatur sed quando humilis adiuvatur:

I. de perfectione iustitiæ.

Vno verbo vitare possunt peccatum infideles, in particulari verbi gratia possunt non committere homicidium, sed non in communi, quia vnam cupiditatem, non nisi alia cupiditate vincunt, manet igitur semper indifferentia exercitij, & possunt implere praecepta, non modo negatiua, sed etiam affirmatiua, quoad substantiam praecepti vt honorare parentes, sed non habent indifferentiam contrarietatis, nec bonum bene possunt agere quousque eorum liberetur arbitrium. Nam ita debilitatum est liberum arbitrium, vt non possit amplius proprijs viribus consurgere quemadmodum ait Sanctus prosper qui docet infidelium.

— *Arbitrium nunquam consurgere posse, Inque nouos lapsus semper nitendo reuolui.*

Epist. ad
Roma.
c. 2.

Opponebat etiam Iulianus illum Apostoli locum, vbi ait quod *gentes legem non habentes, ipsi sibi sunt lex. & ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis*, quem locum solet Augusti. ex-

ponere de gentibus conuersis, *ideoque dicuntur, sine lege naturaliter qua legis sunt facere, quia ex gentibus uenerunt ad Euangelium, non ex circumcisione, cui lex data est, & propterea naturaliter, quia ut crederent ipsa in eis est per gratiam correctam naturam, quod uero sine fide iustitia nulla sit subindè docet. Aut si fidem (inquit) non habent Christi, profecto nec iusti sunt, nec Deo placent, cum sine fide placere impossibile sit. Hoc tamen peccantes quod homines sine fide non ad eum finem ista opera retulerunt ad quem referre debuerunt, minus enim Fabricius, quam Catilina punietur, non quia iste bonus, sed quia ille magis malus non veras virtutes habendo, sed à veris virtutibus non plurimum deniando; erunt ergo inquis in damnatione sempiterna in quibus erat vera iustitia: ò vocem impudentia maiore præcipitem, non erat inquam in eis vera iustitia quia non actibus sed finibus pensantur officia.*

Eundem locum de gentibus conuersis, & de non conuersis explicat Aug. libro de spiritu & littera, cu-

L. 4. contra Iulian.
c. 1.

c. 27.

ius auctoritatem nobis opponunt aduersarij, quasi sibi ipsi fuerit contrarius, *quædam tamen inquit facta vel legimus, vel nouimus, vel audimus quæ secundum iustitiæ regulam, non solum vituperare non possumus, verum etiam merito recteque laudamus: quæquam si discutiatur quo sine fiant, vix inueniuntur quæ iustitiæ debitam laudem defensionem mereantur: ergo inquit aduersarii aliqua exerunt opera bona infidèles quæ iustitiæ debitam laudem mereantur.*

Sed hinc non possunt aliud colligere quam bona quædam officia, siue bonas actiones ex obiecto, imo addam, & ex fine proximo, infideles exeruisse, sed quia errauerunt circa vltimum finem, tanquam circa primum vitæ humanæ principium, non mirum est, si de fonte venenato nullam potuerint aquam puram haurire, nullam bonam & perfectam actionem exercere, itaque ut ait Aug. *Non valde attendas, quid homo faciat, sed quid cum facit aspiciat.*

quo lacertos optima gubernationis dirigat, fac enim hominem optime gubernare nauem, & perdidisse quo tendit, nonne iste quanto sibi videtur in navi gubernandâ agilior, & efficacior, tanto periculosius eam sic gubernat, ut eam ad naufragium sic properando perducatur. Ea enim opera quæ dicuntur ante fidem quamvis videantur hominibus laudabilia inania sunt, ita mihi videntur esse ut magne vires, & cursus celerrimus præter viam, ubi fides non erat, bonum opus non erat.

Nihil ut arbitror doctrinæ Augustini dixerim contrarium, si fatear omnia opera infidelium non esse peccata, quandoquidem nonnulla quamvis paucissima habuerunt bonum obiectum & bonum finem proximum, sed tamen peccabant infideles quia illa opera non referebant ad Deum: nam ut docet Diuus Thomas non tantum est Consilium, sed præceptum ut omnes actiones nostras ad Deum referamus, non actu sed virtute & ut exemplo Angelici doctoris utar, cum pharmiacopola

Qu. disp.
de char.

herbas colligit, vel medicinam præparat, vt ægrotum sanet, non semper actu cogitat de sanando ægro, sed tamen quidquid agit, eò virtute refert: sic non necesse est vt semper actu referamus actiones nostras in Deum sed sufficit intentio virtualis: neque etiam dicimus esse peccatum mortale cum actio non refertur ad Deum nisi quando magis amamus creaturâ quam creatorem, nec enim violatio præcepti est peccatum mortali, nisi in graui materiâ, & peccatum mortiferum est cum finis vltimus hominis & habitualis est in creatura, non verò cum finis duntaxat actionis hæret in creaturâ, cum scilicet amatur creatura propter seipsam, nam vt potest amari Deus propter seipsum, & nondum super omnia, cum non præcipue dominatur affectui nostro; sic & creatura propter seipsam amari potest, ad eò vt finis illius amoris hæreat in creatura, quamuis non super omnia diligatur, vt peccator potest per charitatem

actualem, & excitantem Deum diligere, amore casto, & sincero, sic iustus potest per cupiditatem (venialiter peccando) amare creaturam propter seipsam, irreflexa ad Deum acie.

Quid igitur mali est in actione infidelis, cuius obiectum bonum est, imò & finis proximus bonus? idem (ut puto) ferendum est iudicium de tali actione, ac de timore pœnæ, nam timor pœnæ bonus est, sed qui nihil aliud quam pœnam timet peccat, quia non amat iusticiam; sic quædam actiones sunt bonæ sed qui eas non refundit in suum authorem reus est, unde sicut difformitas non est in timore pœnæ sed in timente, sic prauitas vel macula peccati, non est in opere quod bonum habet finem proximum, & bonum obiectum, sed in agente, & ita conciliari possunt contrariæ sententiæ & facile potest explicari Diuus Thomas quando negat omnia opera infidelium esse peccata: nihil enim aliud docet

110 PHILOSOPHIA MORALIS

Diuus Thomas quam naturam humanam peccato originali, non fuisse penitus depravatam, ad o vt non remanserint aliqua bona, quod etiam passim docet Augustinus: Non vsque

L. de sp.
& lit. c.
27.

adeo (inquit) in anima humana imago
Dei terrenorum affectuum labe devisa est,
vt nulla in ea velut extrema lineamenta
remanerint, vnde merito dici possit etiam
in ipsa impietate vita sua, facere aliqua
legis, vel sapere. Sicut enim non impe-
diunt à vita eterna iustum quadam pec-
cata venialia sine quibus hæc vita non du-
citur, sic ad salutem eternam nihil prosunt
impio aliqua bona opera, sine quibus dis-
ficillime vita cuiuslibet pessimi hominis
inuenitur.

2. 2. qu.
23. a. 7.

Itaque nequaquam Sanctus Tho-
mas ab Augustini doctrina abhorret,
docet enim multa opera bona exer-
cuisse infideles scilicet ex officio siue
ex obiecto quod nos non inficiamur,
sed vt ait idem Doctor, sine charitate
potest quidem esse aliquis actus bonus ex
suo genere, non tamen perfecte bonus, quia
deest ordinatio debita ad finem vltimum;

& infra, non potest esse simpliciter vera iniuria, aut vera castitas, si desit ordinatio debita ad finem, quæ est per charitatem. Non poterat clarius loqui.

Dixerit aliquis quod præceptum omnia in Deum referendi tantum est fidelibus datum non infidelibus. Imo inquam omnibus illud præceptum impositum est: cum enim lex æterna siue ratio diuina ordinem naturalem conseruari iubeat, & perturbari vetet, quemadmodum docet Aug. homo autem sit infra Deum, & superior cæteris creaturis, naturali ordini consentaneum videtur, ut quidquid homo agit, in Deum tanquam in centrum refundat; ut omnia flumina ex mari exeunt, & in mare redeunt; sic omnia bona cum à Deo proficiantur, tanquam à principio, in Deum referri debent tanquam in finem: hinc Apostolus scribens ad Corinthios. Siue manducatis, siue bibitis, siue aliud quid facitis, omnia in gloriam Dei facite, idem docet scribens ad Colossenses;

L. II. de
Trinitate
c. 6.

sed ut iam insinuauimus, non exigitur à nobis semper intentio actualis, sufficit enim virtualis, quæ prima actio totius vnius catenæ, à qua cæteræ omnes consequenter quasi religantur, referatur in Deum, *rectæ sunt*, inquit Aug. *voluntates omnes si bimet religata, si bona est quò cunctæ referuntur, si autem praua est, praua sunt omnes, & ideo rectarum voluntatum connexio iter est quoddam ascendentium ad beatitudinem, quod certis velut passibus agitur.*

Quemadmodum pecunia, vel moneta, quæ sui principis notam & characterem non gerit, non recipitur, sic actio etiam bona, quæ in Deum non refertur, nullius est pretij apud Deum: vult enim Deus, ut omnia redeant, vnde processerunt: redimus autem in Deum per amorem, nam plenitudo legis est charitas, qua scilicet Deus diligitur ex toto corde id est voluntate, nam ut cor motus vitalis, ita voluntas omnium actionum principium est, ex tota mente,
id est

id est intellectu, ex tota anima, & totis viribus, quia appetitus etiam inferior & potentia animæ quæ voluntatis imperium exequitur, imò & ipsa membra huic amoris servire debent: unde (ut ait Aug.) *Nullam reliquit vita partem, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, ut aliare fini velit; & omnia sunt referenda in illam Dei dilectionem quæ nullum rinulum à se duci extra patitur cuius deriuatione minuat.*

Ex his respondere alijs obiectiunculis nobis in proclui est, & præcipue summorum Pontificum Bullæ, in quâ hic articulus damnatur: omnia opera infidelium sunt peccata & virtutes vitia. Præterquam enim respondere possumus hunc articulum inter eos esse numerandum qui proscripti sunt non quia falsi, aut hæretici, sed quia offensui: nam in fine Bullæ addunt Pontifices, quod quædam sustineri possunt in rigore & in sensu ab authore intento: sic enim legendum, *quanquam nonnullæ aliquo pacto sustineri possent in rigore &*

proprio verborum sensu ab assertoribus intento. Nam sic habet illius originale quod Louanij conseruatur, Bullam corruerunt qui virgulam interposuerunt. Inter possent & in rigore & particulam tamen addiderunt, quanquam nonnulla aliquo pacto sustineri possent, in rigore tamen, & proprio verborum sensu ab assertoribus intento, damnamus. Respondeo etiam omnia opera infidelium non fuisse peccata, quia multa erant bona ex officio & fine proximo, addimus quod licet omnia opera infidelium non fuerint peccata, actiones tamen non omni vitio caruerunt, opus enim dicitur secundum se spectatum vt operire nudum; actio autem quatenus exit ab agente, itaque operire nudum erat bonum opus, sed actio non omnino bona, non vitio actionis sed agentis: neque enim ad suum referebatur authorem.

Opponunt etiam nobis Aug. qui eleemosinas Cornelij centurionis, veram appellat iustitiam, & in qua-

dam Epistola refert Polemonem Xenocratis scholam ingressum temulentum, & ab eodem correptum in meliorem frugem se se recepisse, & hoc Aug. Vocat donum Dei, item alibi dicit quod Romani cæteris gentibus meliores fuerunt, unde imperio orbis terrarum in præmium donati sunt.

His & alijs facile respondebis si discernas officium, à fine, officia infidelium sæpe erant bona, atque adeo Dei dona, nam quidquid est in homine boni, desursum descendit à patre luminum: hinc Aug. *Ex quo, inquit, colligitur, etiam ipsa bona opera, qua faciunt infideles non ipsorum esse, sed illius qui bene vitur malis; ipsorum autem esse peccata quibus & bona malefaciunt, quia ea non fidei, sed infidei, hoc est stultæ & noxia voluntate faciunt. Sed ita hic immoror quasi istas arbores non iam tu ipse steriles pronuntiaueris; quomodo igitur obsecro, aut non iocaris in his disputationibus, aut deliras, qui sterilium fructus arborum laudas; cui consonat*

L. 4. c.
Iul. c. 3.

Concilium Arausicanum, *nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum, si quid autem habet homo veritatis & iustitia, ab illo fonte est, quem debemus sistere in hac eremo, ut ex eo quasi guttis quibusdam irrorati, non deficiamus. Et iterum, fortitudinem gentilium mundana cupiditas, fortitudinem Christianorum Dei charitas facit.*

Quod spectat ad Cornelium, ille non fuit infidelis sed fidem habuit saltem imperfectam, & ut ait Aug. conceptioni similem; unde Missus est ad eum Petrus, ut per baptismum nasceretur. Quod autem quidam aduerrunt August. li. 4. contra Iulianum declarasse se non intelligere bona opera, nisi quæ ad vitam æternam conducunt. Non video quid nobis obsit, nec enim alia nouimus bona opera nisi quæ Deo placent, & ad vitam æternam conducunt, saltem ut dispositiones: quid de Romanis dicendum sit, ex dictis patet, non fuerunt boni; sed minus mali, quam ceteræ gentes.

CAPVT X.

*Vnde actiones suam bonitatem repetant :
iuxta Diuum Thomam.*

Actio tum dicitur bona , cum
omni perfectione sua donatur ;
mala cum deficit aliqua perfectio ;
nam vt res quælibet ad suum esse ,
ita se habet ad bonitatem suam ;
quod si nihil desideretur ad perfe-
ctionem sui esse , res bona est , secus ,
mala ; perfectio vero rei cuiusque
consistit tum in illius forma , tum in
accidentibus , quæ formam conse-
quuntur , vnde primum & maximum
malum est , cum res deficit à sua
forma , vt si loco hominis generetur
monstrum : secundum malum erit ,
si facultates & instrumenta desint ,
quæ à formâ exiguntur vt si homo
nascatur cæcus : ita cum actio hu-
mana suam formam vel speciem mu-
tuetur ab obiecto , prima illius pra-

uitas erit, si obiectum habeat malum; puta, si tollatur bonum alterius, secunda deformitas erit, si deficiant circumstantiæ, quæ sunt accidentia, & quasi appendices cuiusque actionis, vt si fiat eleemosina, quando non deberur, aut cui non deberur; actionis igitur humanæ bonitas pendet tum ab obiecto, tum à circumstantijs.

Non verò ab obiecto secundum se spectato bonitatem suam vel prauitatem sortiuntur actiones humanæ; sic enim nullum est obiectum malum, quia vel est creator, vel creatura: ergo ab obiecto cum ratione collato; nam bonum cuiusque rei est id quod conuenit naturæ ipsius, bonum igitur hominis est quod conuenit homini quatenus est homo: natura autem hominis est ratio, quæ illum ab omnibus alijs discernit, ergo obiectum est bonum quando rationi quadrat:

Res etiam vnaquæque tum in naturalibus, tum in moralibus, tum

etiam in artificialibus bona est, & perfecta, cum propriæ regulæ & mensuræ conuenit; sed regula humanarum actionum duplex est, vna proxima, altera remota, illa est recta ratio: hæc est lex diuina & æterna; ergo bonitas actionis non modo à ratione nostra pendet, sed etiam à lege æternâ quæ est regula rationis, & à qua omne lumen nostrum deriuatur: nam quod est primum in vno quoque genere est regula cæterorum, & res quæque plus dependet à primâ causâ, quam à secundâ: ergo bonitas actionis humanæ magis pensanda est, ex lege æterna, quam ex ratione nostrâ.

Maioris lucis gratia duplicem actionem distinguamus: interiorem, quæ à voluntate immediate elicitur, & exteriorem quæ imperatur à voluntate, sed ab alijs facultatibus exercetur, qualis est erogatio elemosinæ: obiectum vero voluntatis est finis, ergo actio voluntatis speciem sortitur suam à fine, & bona

120 PHILOSOPHIA MORALIS
est, si bono fiat fine; nam omnis
actio speciem suam habet à princi-
pio ex quo proficiscitur ut visio à
visu, sed finis est principium om-
nium actionum: igitur finis speciem
largitur omnibus actibus humanis.

Actio verò exterior bonitatem
suam mutuatur à fine, & obiecto,
vel potius à fine; quatenus conlequi-
mur eum, per tale obiectum: non
enim modò deflectis à fine debito,
cum oppositum finem tibi præstituis,
sed etiam cum per obiectum inde-
bitum, tanquam per inordinatum
tramitem vis peruenire ad finem, ut
si aliquis furetur, quò possit erogare
eleemosinam, unde sæpe duplex est
bonitas in actu exteriori, vel duplex
malitia; ut si potio aliqua sit dulcis,
& sanitatem conferat, videtur du-
plici perfectione gaudere, sic quan-
do fit bona actio, & ordinatur in
bonum finem, tum duplici nomine
bona est: quod si sit actio indifferens,
qualis est ambulatio bona est, cum
rectum habet finem, & ira qui fu-

ratur ut fornicetur duplicis peccati reus est. Bonitas igitur quæ reperitur ab obiecto est quasi naturalis, quæ à fine potius est moralis: unde non mirum est si eadem actio naturalis, qualis est ambulatio, sit aliquando bona nonnunquam mala; cum vero obiectum refertur ad finem tunc bonitas obiecti continetur sub bonitate finis.

Appendix de statu naturæ puræ.

Philosophi & Pelagiani nos ut vitij, sic virtutis, ut peccati, sic gratiæ expertes nasci crediderunt, hunc statum possibilem esse putant plerique scholastici, sed vel mens fallit; vel ex his quæ hætenus diximus, hunc statum naturæ puræ esse impossibilem, facile demonstrari potest.

Nam omnis creatura rationalis, mouetur per amorem vel sursum, vel deorsum, vel hæret in Deo, vel in creaturâ: ergò vel ex charitate,

vel ex cupiditate : nullum esse amorem Dei naturalem iam euicimus , nullum humanis actibus remanere indifferentiæ locum probauimus ; nullum esse opus bonum , quod ex amore iustitiæ non proficiatur , quod non sit conforme æternæ legi , quod non in Deum referatur , ostendimus etiam quod lex , vel cognitio non nisi præuicinatores facit , ubi sanctus non adiuuat spiritus , quod præter hunc spiritum non nisi peccare delictat : concupiscentiam esse malam , non posse citra peccatum ei consentiri.

Quæ si vera sunt , non video quomodo naturæ puræ sit possibilis status , qui est (vt ait quidam gratiæ propugnator acerrimus) tot perturbationibus miserabilis , tot erroribus cæcus , tot offensionibus inquietus : in quo nullus amor , nisi creaturæ , nulla libertas arbitrij , nisi noxia , nullus actus nisi peruersus , in quo contrà semet ipsam perpetua est lucta creaturæ , quam nec Deus dare ,

nec creatura sedare potest, cui naturalia, & sola sint desideria peccari, quibus idcirco lege naturæ liceret indulgere : *nam bonum est quod naturaliter libet.*

Profectò nullum Aug. agnoscit medium, inter statum miseriæ, & beatitudinis, stultitiæ & sapientiæ, ut nec ullum est medium inter formam & priuationem, mortem & vitam, lucem & tenebras, *nam ut tenebrescit aër istà luce desertus, ità tenebrescere animum necesse est, sapientiæ luce priuatum, non potuit Deus hominem stultum, miserum creare, nam sub* L. 1. op. imp.
Deo iusto, nemo miser esse potest, nisi mereatur, quod Spiritus sancti oracula confirmant, cum ergò sis iustus, iustè omnia disponis, ipsum quoque qui non debet puniri condemnare exterum putas à tuà virtute, virtus enim tua iustitiæ initium est.

Frustrà confugiunt, ad amorem Dei naturalem, quem suprâ nullum esse euicimus, vel ad beatitudinem naturalem : nam ut ait Aug. *animara-* L. 12 de Ciu. Dei.

*ionalis in tantâ excellentia creata est ,
 ut ipsa quanquam mutabilis inherendo
 tamen incommutabili bono , id est summa
 Deo beatitudinem consequatur , nec ex-
 plectat indigentiam suam , nisi utique beata ,
 ei que explende non sufficit nisi Deus ; &
 alibi , hoc tantum scio , quia mihi malè
 est , præter te , non solum extrâ me , sed &
 in me ipso , & omnis mihi copia , quæ Deus
 meus non est , egestas est.*

Pelagiani beatitudinem finge-
 bant naturalem , quam vitam æternam
 subinde appellabant , eamque in-
 fantibus non baptizatis promitte-
 bant , sed à regno cœlorum seu à
 beatitudine supernaturali eos arce-
 bant : contendit verò Aug. quod si
 nullum esset peccatum originale ,
 Deus non posset citrà iniustitiam in-
 fantes non baptizatos à regno cœ-
 lorum excludere : *Paruum malum est
 in hominis corde , qui societatem non que-
 rit Sanctorum , qui non desiderat regnum
 cœlorum : si non desiderat pœna est de per-
 nersitate ; si autem desiderat pœna est , de
 fraudatâ charitate ; sed si quod vis patna*

L. 2. ad
 Bon.

*est pœna, & ipsa magna est si nulla culpa
precesserit: hinc deſſende iuſtitiam Dei,
quare vel parua pœna inſignitur innocenti?
& ſcribens in Iul. redit ad vos ſrater ille
geminus baptizati, non baptizatus, &
tactus quœrit à vobis cur fuerit à fraternâ
ſœlicitate ſecretus. Huic proſus infanti
linguam veſtram, vocemque ſubmittitis,
huic non loquenti, quid loquamini non ha-
betis; & alibi paſſim docet Deum
fore iniuſtum ſi nos, & maxime in-
fantes affligeret, nulli peccato ob-
noxios, quid igitur reſtat, niſi ut cauſa
iſtorum malorum ſit, aut iniquitas, aut
impotentia Dei, aut pœna primi veteriſque
peccati: ſed quia nec iniuſtus, nec impotens
eſt Deus, reſtat quod non vis, ſed cogeris
fateri, quod graue iugum non fuiſſet, niſi
delicti originalis, meritum preceſſiſſet.*

Suauiſſimè nugantur, qui reſpon-
dent, Aug. ſupponere, hominem
creatum fuiſſe ad beatitudinem ſu-
pernaturalem, & naturam fuiſſe
corruptam: quaſi verò ſupponeret
quod in quaſtione poſitum erat: hoc
ipſum negabant Pelagiani naturam

fuisse corruptam.

Quod quidam obijciunt, Pontificum Bullam, in quâ illa prop. damnata est : *Deus non potuisset talem hominem condere, qualis nunc nascitur.* Respondeo quod status ille non repugnat ex parte diuinæ omnipotentiae, non est enim repugnantia interminis, sed repugnat, ex parte iustitiae, & sapientiae diuinæ, non quod gratia deberetur homini, ex illius meritis, alioquin non esset gratia, sed ex hypotesi quod Deus crearet hominem ad sui imaginem, qui non nisi Deo expleri posset, diuina sapientia exigebat, vt gratiam homini conferret, quâ peruenire posset ad gloriam, quæ quidem gratia fuit ordinis supernaturalis, & tamen dici potest quodammodo naturalis, non quod instar proprietatis flucret ex hominis naturâ, sed quia illius priuatio, fuit vitium naturæ; vt igitur Deus non potest creare corpus perfectum quin constet ex suis membris, sic Deus non potuit creare

hominem rectum & sine vitio, nisi gratiam ipsi largiendo. Qui volunt hominem creari potuisse, qualis nunc nascitur, excipiant saltem, peccatum originale, & quæ cum peccato sunt necessario connexa ignorantiam & concupiscentiam ne offendant Dei sanctitatem; caueant etiam ne Dei iustitiam laudent, si statuunt Deum posse punire innocentes; & miseros creare sine culpâ:

DISSERTATIO II.

De libero arbitrio.

PRÆFATIO.

Nunc conscendimus mare
 tot hæreticorum naufragijs infame, qui cum non
 possent diuinam prouidentiam cum libertate
 nostrâ conciliare, vel liberum hominis
 arbitrium, vel Dei prouidentiam sacrilega impietate sustulerunt:
 nam, ut ait Aug. *Ista questio, ubi de
 arbitrio voluntatis, & Dei gratia disputatur, ita est ad discernendum difficilis, ut quando defenditur liberum arbitrium, negari Dei gratia videatur, quando autem asseritur Dei gratia, liberum arbitrium putetur auferri.*

L. de gratia Christi.

Absit ut Philosophos in tam periculosos

culosâ nauigatione tanquam duces
sequamur, quos hæreticorum Pa-
triarchas vocat Tertulianus, qui
multiplicem naturæ humanæ statum
nescierunt, peccati originalis rui-
nas, naturæ corruptæ infirmitatem,
naturæ integræ dores, reparatoris
beneficia, Christi & beatorum per-
fectam libertatem penitus ignora-
runt. Nemo ut puto tam erit ab
omni pietatis sensu absurdus, ut
Aristotelem præponat Augustino,
vbi de liberrate agitur; adeo ne pro-
phanæ Philosophiæ licebit, ut apud
Christianos, plus habeat authori-
tatis, quam Christiana? cur igitur
nos in calumniam traducunt, si do-
ctrinam Ecclesiæ, cuius Aug. vox
fuit & organum, non Aristotelis
minutias, & cauillos tradamus, &
Aug. ut in cæteris, sic in hac dis-
putatione potissimum sequamur.

— *Quem Christi gratia cornu
Vberiore rigans, nostro lumen dedit auro
Accensum vero de lumine
Istius ergo inter cunctos, qui de grege sancto*

S. Prosper
car. de in-
gratis.

130 PHILOSOPHIA MORALIS
*In sanas pepulere feras, industria maior,
Maius opus, totum præstantius imbuunt or-
bem:*
*Nam quocumque gradum conuertit cal-
lidus hostis,
Quasque per ambages anceps iter egit
opertas,
Huius ab occurſu eſt præuentus.*

CAPVT I.

Quid ſit liberum.

A Deo non conueniunt Doctores in explicandâ libertatis eſſentia, vt nequidem in illius conſentiant nozione, liberum tamen idem ſonat, atque immune à ſeruitute & dominatione alterius; liberum enim opponitur ſeruo, vel captiuo, ſeruus autem dicitur à ſeruando quia bello capti ſeruabantur à victoribus, quod libertas ſeruituti repugnet probatione non indiget, vnde cum Dominus dixiſſet Iudæis quod futuri

erant liberi, si veritas eos liberaret; responderunt illico, nemini serui-
uimus vnquam; itaque seruitus vio-
lenta aduersatur libertati hinc Aug.
*An ita sunt liberi, vt nec illam velint ha-
bere Dominum, qui dixit eis, sine me
nihil potestis facere, igitur libertas do-
minium alterius videtur excludere.*

Liberum vocatur à Græcis ἀν-
τεξούσιον, id est, quod sui iuris
& potestatis est: sic Arist. definit li-
berum, quod est sui gratia. Per li-
bertatem etiam, concipimus quam-
dam amplitudinem, vel inalligatio-
nem, vt liberas dicimur habere ma-
nus, cum nullis vinculis constri-
guntur.

Liberum arbitrium definitur à
magistro sententiarum facultas vo-
luntatis & rationis. Non est enim
quædam tertia facultas à voluntate
& intellectu discreta; dicitur autem
liberum propter voluntatem, arbi-
trium propter intellectum; liberum
enim arbitrium idem est ac liberum

iudicium: nullum siquidem est dominiū nisi idem rationale & quamuis in brutis videatur quædam vmbra libertatis, non est vera libertas, quia non est rationalis; sic motus voluntatis primi & indeliberati proprie non sunt liberi quia non sequuntur verum iudicium rationis, nec sumus eorum Domini, & potius ex quadam impotentia, quam ex vera libertate aut dominio proficiuntur. Hactenus (ut puto) omnes conveniunt.

Liberum illud dicitur quod est in nostra potestate quemadmodum definit August. illud autem est in nostra potestate, quod adest cum volumus, id est quod præsens est voluntati nostræ: nihil porro tam est præsens voluntati, quam ipsa voluntas, igitur nihil est tam liberum, nihil est tam in nostra potestate quam actus voluntatis, qui essentialiter est liber, siquidem adest cum volumus, quid igitur libertas, nisi voluntas; quæ omnium patrum est summa consensus,

de Augustini inprimis, qui cum sibi obieciſſet ex perſonâ Euodij, quod ſi L. 3. de libero.
Deus præſcius eſt peccaturum eſſe hominem, neceſſe eſt ut peccet, ſi autem neceſſe eſt, non ergo eſt in peccando voluntatis arbitrium, ſed potius inenitabilis, & fixa neceſſitas, poſtquam reſpondit, eodem argumento probari omnia Deum agere ex neceſſitate, quandoquidem præſcius eſt eorum quæ ipſe agit, oſtendit quomodo præſcientia Dei non obſt noſtræ libertati, quia non deſtruit voluntatem, non enim, inquit, poſſumus aliud ſentire eſſe in poteſtate noſtra, niſi quod cum volumus facimus: quapropter nihil tam in noſtra poteſtate quam ipſa voluntas eſt, id eſt actus voluntatis, ea enim prorsus nullo intervallo locorum, mox ut volumus præſto eſt, & ideo recte poſſumus dicere non voluntate vivimus, vel ſeneſcimus, ſed neceſſitate, aut non voluntate morimur ſed neceſſitate, & ſi quid aliud huius modi, non voluntate autem volumus, quis vel delirus audeat dicere? quamobrem, quamvis præſciat Deus noſtras voluntates futuras,

non ex eo tamen conficitur ut non voluntate aliquid velimus, vides non aliter August. demonstrare præscientiam Dei non præiudicare libertati nostræ, nisi quia impossibile est ut velimus & non libere velimus, adeo ut actus voluntatis sit essentialiter liber; addit, non enim negare possumus habere nos potestatem, nisi cum nobis quod volumus deest, dum autem volumus, si ipsa voluntas deest nobis, non utique volumus, quod si fieri non potest, ut dum volumus non velimus, adest utique voluntas volentibus, nec aliud quicquam est in potestate, nisi quod volentibus adest: voluntas igitur nostra nec voluntas esset, nisi esset in nostra potestate: porro quia est in potestate libera est nobis.

Augustino consentiunt SS. Damascenus & Bernardus, *libertas* (inquit ille) nihil aliud est quam voluntas, voluntatem cum dicimus illam non dicimus coactam, sed sui ipsius dominam, si namque rationalis est, absolute sui ipsius domina est & libera, & Diuus Bernardus, ubi consensus, ibi

L. de grat.
& lib. arb.

voluntas, porro ubi voluntas, ibi libertas, & hoc est quod puto dici liberū arbitrium, ipsam enim voluntatem, quia impossibile est de se ipsa sibi non obedire, etiam impossibile est sua privari libertate, nec aliud docet Dīus Thomas vt infra videbimus.

Liberum ergo illud est quod est in nostra potestate, omnis autem potestas voluntatem supponit, vt ait Dīus Anselm 15. *Omnis*, inquit, *potestas sequitur voluntatem*, cum enim dico possum loqui, vel ambulare, subauditur, si volo, si enim non subintelligitur voluntas, non est potestas, sed necessitas, cum enim dico volens possum trahi, & vinci, non est mea potestas sed necessitas, & potestas alterius. Ex quibus conficitur actum voluntatis esse essentialiter liberum sicut actus imperatus est liber per participationem; nam libere ambulo quia volo, si autem quærat aliquis quare voluntas mea est libera idem faciet quærenti quare homo est animal rationale, est enim illius essentia.

L. 2. cur
Deus
homo.

CAPVT II.

Quæ sit radix libertatis.

Libertas animæ rationalis ex illius amplitudine, & quasi immensitate proficiscitur, quæ amplitudo ex immaterialitate, ut ita dicam, animæ rationalis suam ducit originem: illud enim est discrimen (quod sæpe docet Angelicus Doctor) inter ea quæ sunt cognitionis experta, & illa quæ cognoscunt, quod quæ omni cognitione priuantur, cum sint multum limitata, & maxime in materia immersa, propriâ formâ contenta sunt, sed quæ cognitione donantur, rerum omnium quas cognoscunt formas possident: hinc Philosophus docet intellectum fieri omnia, nam formas omnium quæ cognoscit ad se rapit: cum verò materia limitet formam, eamque efficiat indiuiduam; quo magis res

est libera à materia eo minus est limitata ; vnde res spirituales quò magis à materia sunt expurgatæ , eo sunt vniuersaliores, minus coarctatæ , & ad cognoscendum capaciores.

Cum igitur anima sit spiritualis, capax est cognitionis , etiam vniuersalis boni , hinc libertas animæ rationalis : non enim voluntas ad aliquod particulare bonum instar brutorum astringitur ; sed in vniuersali bono se se versat , quia intellectus vniuersale bonum percipit : ergo libertatis radix est in intellectu.

Illud autem discrimen est inter bruta , & hominem quòd bruta non possunt se se reflectere supra suos actus , quia obiectum habent valde angustum , & limitatum ; quare non propriè habent dominium suorum actuum , quia nullum est imperium nisi rationale , alioquin est impotentia potius , quam imperium : nec possunt bruta , vel iudicio approbare , vel condemnare , quod fece-

sint ; quia reflexionem nullam habent : secus autem homo , qui non solum vult aliquid , sed etiam vult se velle , id est , reflectit se se supra proprios actus , siue prober , siue improber , & (vt puto) verum dominium , atque addo vera libertas in hac reflexione quam homo potest facere consistit : non autem in illa indifferentia versatili , quæ potius ignorantia humanæ argumentum est , quàm genuinus libertatis character ; non enim illa indifferentia reperitur , ubi nullus est deliberationi locus , vt in Deo , vel in beatis ; Deus enim qui vnico intuitu omnia conspicit , deliberare non potest , & tamen nemo libertatem Deo negauerit : nutat ergo & fluctuat voluntas nostra , quando deliberat mens ; id verò tum accidit , cum defectu luminis , non omnes circumstantiæ , non omnia quæ occurrere possunt impedimenta dereguntur , sed ubi tanto lumine mens perfunditur , vt nullus amplius relinquatur dubi-

tandi locus, non remanet indifferencia quis autem libertatem tolli dixerit: sed alijs validissimis rationibus ostendemus indifferentiam nihil ad libertatem pertinere.

CAPVT III.

*Quod voluntas semper sequatur
ultimum rationis iudicium.*

Mens siue ratio, lumen est, & oculus voluntatis, aded vt voluntas cum sit cæca necessario sequatur iudicium intellectus, iudicium illud (vt inter cæteros accurate expendit Iacobus Capreolus) vel est generale, vel particulare, hoc voluntas sequitur, non illud: actiones enim sunt singulares: item vel est speculatiuum, vel practicum. Iudicium generale & practicum vocatur propositum; iudicium autem particulare & practicum est conclusio intellectus, quam voluntas con-

140 PHILOSOPHIA MORALIS
sentiendo sequitur, cum intellectus
deliberat, illud iudicium dicitur
evolutum ratiocinio, est enim quasi
argumentationis cōclusio, sed quan-
do non deliberat intellectus, est iu-
diciū simplex: ex mille actionibus
vix vna in consultationem venit, vt
quando scribimus non consultamus
quomodo sint formandi characteres:
tyronis est, non periti artificis deli-
berare, cum mens deliberat impe-
dita est, non expedita: non igitur
neceſſe est, vt omnis electio sit con-
sultatiua, quemadmodum sibi fin-
git Aristoteles, qui electionem, siue
prohæresim definit appetitum con-
sultarium, hoc enim falsum est:
cum eligimus, non semper consul-
tamus, & sæpe nullus locus est sus-
pensionis; imò deliberatio plærum-
que nos impedit, & distrahit: homo
temperans non consultat vtrum à li-
bidinibus abstinere debeat, nec con-
sultabat Christus, vtrum obediret
Patri: nec deliberant beati quid eli-
gant: nec consultat Deus: & tamen

nemo nisi idem pertinax negabit Deum, Christum, beatos, temperantes, verè & libere eligere: vbi non est deliberatio ibi nec indifferentia, qualem vulgò intelligunt, cum voluntas, manet in æquilibrio, & indeterminata, tum enim homo est indifferens cum fluctuat, & pendet animi; ergo ex his manifeste indifferentia expungitur & exploditur.

Et certe nunquam est indifferentia in voluntate, sed si quæ sit reperitur in mente, quando deliberat; siquidem voluntas sequitur necessario vltimum iudicium rationis; nam ignoti nulla cupido; & si voluntas non sequitur rationem non erit libera, sed impotens, irrationalis, & inconsulta; quemadmodum in infantibus vel amentibus, tum enim cæco impetu instar brutorum necesse est vt feratur: vnde liberum, & arbitrium, cum sint inter se naturaliter indiuisa, separari non possunt, id est, ratio & voluntas: nam arbitrium rationis est, libertas autem voluntatis,

huc adde quod sicut voluntas necessario amat beatitudinem , & miseriam horret ; sic quæ ad beatitudinem ipsi vel potius menti videntur commodiora , & meliora amplectitur ; nam si amat quod bonum est , perfecte amat quod est optimum , & magis diligit quod videtur melius ; ergo nunquam voluntas non ultimum iudicium rationis sequitur , quo vel finis proponitur amandus , vel media quæ ad finem conducunt , & ut necessario miseriam odit , ita minora mala minus auersatur , & maiora magis horret : nusquam ergo error est nisi in intellectu ; errant enim omnes qui operantur malum , & omnis peccator est ignorans. Quod si voluntas non semper sequitur ultimum rationis iudicium , siue conclusionem intellectus si conclusio ad prudentiam pertineat ; fieri poterit , ut sit prudentia in intellectu , & iniustitia in voluntate , & ita aliquis erit prudenter iniustus quod omnino absurdum est. Non

ergo voluntas quasi iudex sedet, ut
 probet vel improbet quæ ipsi pro-
 ponuntur ab intellectu; cum enim
 sit cæca, quomodo potest iudicare,
 vel unum cum alio comparare? nam
 si unum alteri præponit, aliqua ra-
 tione ducitur; ergo sequitur semper
 ultimam rationem intellectus: quod
 ipsa experientia clarius est quam ut
 probatione indigeat, quis enim,
 quod sibi videretur deterius secutus
 est? an æger longiorem febrem ex-
 optat? certè contradictionem inuo-
 luit, ut voluntas aliud amplectatur
 quam quod ratio ultimo decreuerit:
 hinc Sanctus Bernardus, *libertas est*
consensus ob voluntatis inamissibilem li-
bertatem, & rationis indeclinabile iu-
dicium: ergo iudicium rationis nec
 detrectari, nec declinari potest à
 voluntate.

L. de grat.
 & lib. arb.

Dixerit aliquis, si voluntas ne-
 cessario sequitur rationem; nullis
 indiget bonis habitibus, nullis vir-
 tutibus, satis enim fuerit si ratio
 prudentiâ perficiatur.

Respondeo, quod bonæ assuetudines, siue boni habitus requiruntur in voluntate, ut rationem flectant, & inclinent ad iudicium rectum ferendum; nam si bona assuetudo necessaria est manui ut bene scribat, multo magis virtutes morales exiguntur, in voluntate residentis, ut ratio bene iudicet, & præcipiat.

Sed inquires incontinens agit contra iudicium proprium; ergo voluntas non semper sequitur iudicium rationis ultimum.

Distinguo antecedens, incontinens agit contra iudicium speculatiuum vel generale, concedo, contra iudicium practicum & particulare, nego, & quamuis bonum habuerit propositum, tamen illud non fuit fixum & constans.

Dicer alius, si voluntas sequitur semper iudicium rationis nullum futurum est peccatum, nisi ex ignorantia, nullum erit ex malitia vel infirmitate.

Respondeo quod in omnibus peccatis,

catis, semper inest aliquid ignorantia, saltem quoad iudicium practicum; sed quando præualet ignorantia, tum peccatum dicitur ex ignorantia, & distinguitur à peccato ex malitia, quod oritur ex peruersitate voluntatis, vel ex peruerso habitu, siue innato, siue acquisito, & à peccato ex infirmitate cum scilicet passio dominatur & rationem turbat.

Rursus instabit aliquis, primi parentes, non ex ignorantia, vel defectu rationis, sed ex malà voluntate peccauerunt, non igitur voluntas semper est vltimi iudicij sequax; respondeo certum est quod vt nulla concupiscentia præcessit in voluntate, sic nullæ tenebræ, nullus error fuit in mente ante peccatum, sed peccante homine, subintrarunt, ignorantia rerum agendarum, & concupiscentia noxiarum: iam quis explicet quomodo voluntas quæ nulla concupiscentia premebatur, facta est peruersa, & exponam quomodo error inuasit intellectum

146 PHILOSOPHIA MORALIS
tanto lumine irradiatum : enor &
concupiscentia non præcesserunt ,
sed comites peccati fuerunt : iudi-
cium speculatiuum, vt fuerit rectum,
obscuratum est iudicium practicum :
fortè ex defectu considerationis, vel
quia de tot & tantis bonis, gratias
non egerunt Deo : & credidit, Adam
peccatum illud veniale, non lethale
futurum : nec etiam in consortio pec-
cati, voluit ab vxore diuelli : quid
mirum si in rectam obscurâ balbu-
tiam.

C A P V T IV.

Virum necessitas opponatur libertati.

Necessitas triplex est naturalis,
coactionis, & immutabilitatis,
necessitas naturalis libertatem de-
struit quando non est voluntaria, &
sine cognitione rationali ; sic neces-
sitate morimur, necessario & non
liberè mouentur arteriæ : nam hic

motus non subest potestati nostræ ;
 necessitas coactionis , nemine reclama-
 mante , libertati opponitur ; cum
 scilicet fit aliquid quando nolumus :
 sed necessitas immutabilitatis , quæ
 oritur ex fixo, & constantissimo pro-
 posito, aded non ob est libertati vt sit
 libertatis perfectio. Quod multi-
 plici argumento demonstrare facil-
 limum est.

Primo beati non amiserunt suam
 libertatem , vt nemo non fatetur ,
 sed quidquid agunt illud ex quadam
 felicissima necessitate agunt, fixam
 enim habent voluntatem in bono ,
 & voluntati diuinæ firmissime ad-
 hærentem , ita vt nunquam possint
 suam voluntatem diuinæ voluntati
 non conformare ; ergo necessitas im-
 mutabilitatis libertatē non destruit ,
 sed perficit. Quod luculenter osten-
 dit August. *Neque enim (inquit) cul-* *In Enc.*
panda est voluntas, aut voluntas non est,
aut libera dicenda non est, quā beati sic
esse volumus , vt esse miseri non solum
nolumus , sed nequaquam prorsus velle

possumus ; sicut ergo nunc etiam anima nostra nolle infelicitatem , ita tunc nolle iniquitatem semper habitura est : sed ordo pratermittendus non fuit , in quo Deus voluit ostendere , quam bonum sit animal rationale , quod etiam non peccare possit ; quamvis sit melius , quod peccare non possit ; sicut minor fuit immortalitas , sed tamen fuit , in qua posset etiam mori ; quamvis maior futura sit , in qua non possit mori : illam natura humana perdidit per liberum arbitrium , & hanc est acceptura per gratiam , quam fuerat si non peccasset acceptura per meritum ; quamvis sine gratia nec tunc ullum meritum esse potuisset , quia etsi peccatum in solo libero arbitrio erat constitutum , non tamen iustitia retinenda sufficiebat liberum arbitrium ; nisi participatione immutabilis boni divinum adiutorium praeberetur. In quo loco multa docet Sanctus Doctor , quod libere , licet necessario beatitudinem amamus , quod beati libere Deum amant , & sicut primus homo sic fuit immortalis , ut tamen posset mori , sed post resurrectionem maior

erit immortalitas, quia non poterimus mori: sic magnam habuit libertatem quando potuit non peccare, sed consummata erit libertas quando non poterimus peccare.

Quod egregie docet l. de correptione & gratia, ubi loquitur de libero arbitrio primi hominis. *Quod* c. 11. *poterat perseverare si vellet, quod ut nollet de libero descendit arbitrio, quod tunc ita liberum erat, ut bene velle posset, & male, quid erit autem liberius libero arbitrio, quando non poterit servire peccato. Prima ergo libertas voluntatis erat posse non peccare, novissima erit multo maior non posse peccare, prima immortalitas erat posse non mori, novissima erit multo maior non posse mori; prima erat perseverantia potestas bonum posse non deferere, novissima erit felicitas perseverantia bonum non posse deferere.*

Secundò ut ostendimus ex Aug. non possumus non amare beatitudinem, & non odisse miseriam, & tamen libere amamus beatitudinem, & miseriam avertimus: ergò neces-

L. de nat.
& gratia
c. 46.

c. 49.

fitas non repugnat cum libertate :
hoc clarissime ostendit Aug. dixerat
enim Pelagius , voluntatis arbitrio ac
deliberatione priuatur quidquid naturali
necessitate constringitur , cui respondet
August. & hic nonnulla questio est ; per
quam enim absurdum est , ut ideo dicamus
non pertinere ad voluntatem nostram (id
est libertatem) quod beati esse volumus ,
quia id omnino nolle non possumus ; nescio
quâ & bonâ constrictione naturæ ; nec di-
cere audemus , ideo Deum non volunta-
tem , sed necessitatem habere iustitiæ , quia
non potest velle peccare ; & infra , dixe-
rat Pelagius , quia non peccare nostrum
est , possumus peccare , & non peccare ,
cui August. quid si alius dicat , quia nolle
infelicitatem nostrum est , possumus eam
& nolle , & velle , & tamen eam velle
omnino non possumus . Ex quibus ma-
nifestum est Pelagium libertatem
in indifferentia reposuisse , & cum
necessitate conciliari posse omnino
negauisse ; scilicet ut victricem gra-
tiam de medio tolleret .

Tertiò libertas est summa homi-

nis perfectio, quæ non destruitur per actionem perfectissimam qualis est amor beatorum, vel in hac vitâ amor beatitudinis: ergo necessitas libertati non repugnat; imò libertatis apex & perfectio est in beatis, qui nullatenus deliberant, & in quibus vix vlla indifferentia reperitur.

Quartò liber est sui causa, id est, Dominus suorum actuum, ut docet ipse Arist. sed nihil est tam sui causa quam amor ultimi finis, siquidem propter se amatur, & cætera propter ipsum: ergo amor ultimi finis est liberrimus.

Quintò eodem actu finem & media appetimus, eodem enim amore, & eodem actu volumus sanitatem, & media quæ ad sanitatem conducunt: ergò si amor mediornm liber est, multo magis amor ultimi finis.

Postremo necessitatem non destruere libertatem, infra fusiùs ostendemus, ubi de libertate Christi Domini agitur, qui non poterat non obedire Patri, quia erat impecca-

152 PHILOSOPHIA MORALIS
bilis, & tamen liberrime agebat.

Sed inquires omnium Patrum summa est consensus, necessitatem opponi libertati: unde sollemnis est diuisio libertatis ex Sancto Bernardo deprompta, in libertatem à peccato quæ iustorum est, libertatem à miseriâ quæ beatorum, & libertatem à necessitate, quæ omnibus communis est, & in damnatis etiam reperitur.

Respondeo, per necessitatem Patres intelligere coactionem, vel necessitatem pure naturalem & cæcā; quod facillimum esset ex omnibus fere Patribus demonstrare, quemadmodū præstiterunt viri quidam doctissimi & primo August. duplicem necessitatem distinguit vnā coactionis, immutabilitatis alteram, illam perimere libertatem docet, hanc non item. Bernardus, *consensus*, inquit, *voluntarius est habitus animi liber sui, siquidem non cogitur, non extorquetur, est quippe voluntatis non necessitatis. Quod enim voluntarium & liberum.*

I. e. de ciuitate Dei.

I. de grat. & lib. arb.

Quibus consentit Diuus Ansel.

mus, semper Christus habuit potestatem seruandi vitam, quamuis nequineret velle seruare, vt nunquam moreretur; & quoniam hoc à se ipso habuit, vt scilicet velle non posset, non necessitate, sed libera potestate animam suam posuit, si ergo ideo vere erat moriturus quia hoc ipse sponte & immutabiliter voluit, sequitur non ob aliud non potuisse non mori nisi quia immutabili voluntate voluit mori.

L. 2. cur
Deus
homo.

Hugo à Sancto Victore, diuo Bernardo coxtaneus, luculenter ostendit solam necessitatem coactionis destruere libertatem, sola itaque voluntas (inquit) quæ semper libera est, & nunquam cogi potest merito apud Deum iudicatur, ea semper à necessitate libera est, vbi enim necessitas ibi non est libertas, nec voluntas, & ideo nec meritum. Liberum itaque arbitrium ex eo dicitur quod est voluntarium, quod enim boni Angeli non possint esse mali non facit necessitas, sed confirmata per gratiam voluntas, quod mali non possint esse boni, non facit vlla coactio, sed obstinata voluntas in malo. Vbi manifeste necessitatem vsurpat

Senten-
tiarum
trac. 3.

154 PHILOSOPHIA MORALIS
pro coactione, quis enim dixerit
malos Angelos, non necessitate im-
mutabilitatis velle malum?

L. 3. con-
tra gentes
c. 138.
Nec à communi Patrum consensu
abhorret Angelicus Doctor, *Duplex*
(inquit) *est necessitas, quedam co-*
actionis, & hac laudem virtuosorum actus
diminuit, quia voluntario contrariatur,
quedam autem est necessitas ex interiori
inclinatione procedens, & hac laudem
virtuosi actus non minuit, sed auget, facit
enim voluntatem magis intense tendere
in actum virtutis: patet enim quod habitus
virtutis quanto fuerit perfectior, tanto
vehementius voluntatem facit tendere in
bonum virtutis, & minus ab eo deficere,
quod si ad finem perfectionis deueniret
quamdam necessitatem infert ad bene
agendum, sicut est in beatis, qui peccare
non possunt, neque tamen propter hoc li-
bertati aliquid deperit, aut actus bonitati.
Quid clarius & doctrinæ August.
magis consentaneum.

Quæ. 10.
ar. 2. Idem docet in quæstionibus dis-
putatis de potentia: *Naturalis neces-*
sitas secundum quod voluntas aliquid ex

necessitate velle dicitur, ut felicitatem, libertati voluntatis non repugnat, ut August. docet in primo de Ciuitate Dei, libertas enim voluntatis violentia vel coactioni opponitur, non est autem violentia vel coactio in hoc, quod aliquid secundum ordinem suæ naturæ mouetur, sed magis in hoc, quod naturalis motus impeditur, sicut cum impeditur graue ne descendat ad medium: unde voluntas libere appetit felicitatem, licet illam appetat necessario. Sic autem & Deus sua voluntate libere amat seipsum, licet de necessitate amet seipsum, & scribens in magistrum, dicendum est quod etiam si Christi arbitrium esset determinatum ad vnum numero, sicut ad diligendum Deum, quod non facere non potest, tamen ex hoc non amittit libertatem, aut rationem laudis sue meriti; quia in illud non coacte sed sponte tendit, & ita est actus sui Dominus.

In 3. d. 18.

Sanctus Bonauentura, diuo Thomæ coetaneus, sic de libertate sentit. Liberum (inquit) arbitrium considerari potest dupliciter, aut secundum quod liberum, aut secundum quod deliberans;

In 1. d. 25.

si loquimur de ipso secundum quod liberum; sic concedo quod potest esse non solum respectu contingentis, sed etiam necessarij, sicut patet in Deo, & in Christo, & in Angelis, & in hominibus beatis; cum enim duplex sit necessitas videlicet coactionis, & immutabilitatis, necessitas coactionis repugnat libertati arbitrij, necessitas vero immutabilitatis non repugnat, pro eo quod liberum arbitrium dicitur liberum, non quia sic velit hoc, ut possit velle eius oppositum, sed quia omne quod vult appetit ad sui ipsius imperium, quia sic vult aliquid, ut velit se velle illud: & ideo in actu volendi se ipsum mouet & sibi dominatur, & pro tanto dicitur liberum, quamuis immutabiliter ordinetur ad illud. Non aliam fuisse sententiam omnium Doctorum, & præcipue magistrorum sententiarum, Alexandri de Hales, & Doctoris subtilis Scoti, in promptu esset demonstrare, sed breuitati consulendum.

Opponunt quod illa propositio est una ex proscriptis in Bulla summorum Pontificum: quod voluntarie

fit etiam si necessitate fiat, tamen libere fit, item hæc propositio, sola violentia repugnat libertati hominis naturali.

Omissa communi solutione quæ in præsentia locum habere non potest, quia neutra propositio reperitur apud Bajum: unde non possumus dicere, quod damnatæ sunt istæ propositiones propter acerbitatem & seueritatem iudicii, & quia sunt offensiuæ: sed fatemur vtrâque propositionem esse falsam; non enim sola violentia opponitur libertati: nam motus indeliberati, licet non sint coacti, non sunt tamen liberi, nec etiam omne quod est voluntarium, idem est liberum; siquidem voluntarium est in infantibus, amentibus, imo & quodammodo in brutis, si voluntarium pro spontaneo usurpetur, sed omnis voluntas rationalis, & consulta est libera; nec etiam sola violentia repugnat libertati, sed & necessitas pure naturalis & cæca, sic mouentur arteriæ non liberè, sed

158 PHILOSOPHIA MORALIS
necessariò ; imò & ignorantia op-
ponitur libertati.

Opponunt etiam nostram senten-
tiam omnino cum doctrina Caluini
consentire. Respondeo primò quæ
consecutio? sententia quam defen-
dimus , eadem est cum opinione
Caluini, ergo est reiicienda; scilicet
examinandum est vtrum damnatus
fuerit, Calvinus propter hanc sen-
tentiam, nec ne, hæretici enim sæ-
pe falsis vera inferunt vt facilius de-
cipiant, quemadmodum docent Aug.
& Gregorius magnus, qui idcirco
hæresim comparant cum leprâ, &
illud Prophetæ Regis, *in multis erant*
mecum, hæreticis conuenire tradunt,
qui errorum maculas, cum veritatis
candore miscent, vt facilius fallant
quod si vera semper saperent, non
essent hæretici; sed si nihil quam
falsa traderent, neminem sui er-
roris consortem haberent. Iam vi-
deamus an sententia nostra, cum
hæresi Caluini consentiat.

Primò certum est Calvinum ne-

gare vllum in nobis post peccatum remansisse arbitrium, vnde libertatem penitus extinctam fuisse contendit, vt scribens contra Pighium, *sed quid? si ex aduerso excipiam quod verum est, vulneratam illam fuisse libertatem, imò confectam & extinctam; & alibi loquens de libero arbitrio, itaque si quis vocis huius vsum non prauā intelligentiā permittat, per me quidem non vexabitur ob eam rem: sed quia sine ingenti periculo non posse retineri censeo, magno contra Ecclesiā bono futurum si aboleatur, neque ipse vsurpare velim, & alios si me consulant, abstinere optarim.*

L. 2. inst.
c. 2.

Secundò errauit Calvinus quod negauerit liberum arbitrium quicquam ad bona opera conspirare, sed nihil quam malè agere, etiam cum diuinā gratiā mouetur; hinc omnia bona opera, & merita, omnem aded potestatem, aut facultatem nostram sustulit, *quidquid mixturæ ex liberi arbitrii virtute asferre student homines ad Dei gratiam, nihil aliud, quàm eius corruptio est, perindè ac si quis lutosā &*

L. 2. inst.
c. 5.

amarâ aquâ vinum diluerit ; & scribens contrâ Pighium docet , liberum arbitrium rem esse post primi hominis lapsum de solo titulo , in eodem opere , maneat illud opera bona si per se asstimentur , omninò esse peccata , & l. 3. inst. perspicuè asserit. Nullum vnquam extitisse pñ hominis opus , quod si seuerò Dei iudicio examinaretur , non esset damnabile , & scribens in 8. præceptum. At omninò tenendum est illud axioma , nullum opus coram Deo censeri iustum , nisi profectum à puro & integro homine : neminem verò talem reperiri. Omnia Caluini opera nihil aliud quam hanc venenatam doctrinam spirant , à quâ nostra , imò S. Aug. sententia tantum distat , quantum lux à tenebris , & veritas à mendacio.

Sed inquiunt aliqui , Caluinus libenter se agnoscere liberum arbitrium identidem profitetur , si modò per liberum arbitrium , intelligamus , quod non coactè sed sponte operatur , vt scribens contrâ Pighium. Si coactioni opponitur libertas , liberum esse

*esse arbitrium, & fateor, & constanter
asserero, ac pro haeretico habeo, quisquis
secus sentiat.*

Respondeo primò non solam co-
actionem libertati repugnare; sed ut
vir doctissimus iam obseruauit, tria
sunt distinguenda in libertate, na-
tura libertatis, conditiones ad agen-
dum, & actus illius; radix libertatis
est quædam amplitudo, & immate-
rialitas, cui opponitur necessitas re-
rum materialium, quæ consequitur
naturam valde arctam & determi-
natam: conditionibus ad agendum
repugnant amentia, & ignorantia,
quas quædam necessitas libertati
contraria cõsequitur: libertatis actui
sola coactio aduersatur, ad quam re-
fertur quicquid voluntatem quasi
alligat & infirmam reddit, adeò ut
non faciat quod vellet facere: hinc

Aug. Ignorantia igitur & infirmitas
vitia sunt quæ impediunt voluntatem ne
moneatur ad faciendum opus bonum: imò
ex eodem loco Caluini quem nobis
objiciunt aduersarij, inferre licet,

L. 2. de
pecc.
merè.

162 PHILOSOPHIA MORALIS
quod sententia Caluini est, non so-
lam coactionem libertati opponi,
coactionem (inquit) & violentiam tol-
limus, quia pugnet cum naturâ voluntatis,
nec simul consistat: liberam autem nega-
mus, quia propter ingentem hominis
prauitatem ad malum necessario feratur.
Fatetur voluntatem non cogi, &
tamen negat eam esse liberam, ergo
non existimat solam coactionem li-
bertati repugnare, & qui ita sen-
tiunt, non incidunt in Caluini hæ-
resim, vt calumniantur plerique.
Imò qui libertatem in versatili in-
differentiâ, seu in æquilibrio con-
stituunt, magis ad Caluini senten-
tiam videntur accedere, non vult
enim in malis libertatem remanere,
quod existimet libertatem in indif-
ferentiâ positam esse, quam negat
in malis hominibus reperiri.

CAPVT V.

*Quod libertas non consistit in indifferen-
tia ad bonum & malum.*

NON satis mihi videntur à Pela-
ngianis recedere qui libertatem
reponunt in indifferentiâ contrarie-
tatis, siue ad bonum & malum : hinc
Iulianus acriter inuchitur in August.
qui dixerat liberum arbitrium sine
gratia esse tantum ad malum, non
item ad bonum nisi liberetur, non
minore, inquit Iulianus, plane stultitiæ
professione, quam prophanitate liberum
vocas quod dici non nisi vnum velle posse,
hoc est vel bonum vel malum, cui
August. si liberum non est, nisi quod duo
velle potest, id est bonum & malum,
liber Deus non est, qui malum non potest
velle, sicine Deum laudas vt auferas ei
libertatem; hinc etiam docet multo li-
berius fore liberū arbitrium, quando
non poterit amplius seruire peccato.

L. 1. oper.
imper.

Huc adde quod sicut non est de ratione intellectus ignorantia; sic defectibilitas non est de essentia libertatis: nam ut infirmitas non est de ratione sanitatis, ita posse peccare non est natura libertatis: vera enim libertas est charitas, tum habemus plenam sanitatem cum habemus perfectam charitatem.

Tandem quod est de essentia rei non potest ab ea separari, sed beati non possunt amplius peccare, in quibus tamen est liberum arbitrium: ergo posse peccare non est essentia libertatis.

Non inficiamur tamen nos habere indifferentiam ad bonum & malum; sed quærimus essentiam libertatis in communi, quam non consistere in illa indifferentia certum est.

Tametsi vera libertas sit charitas, ut infra ostendemus, liberum tamen arbitrium non solum remanet in malis hominibus, sed etiam in damnatis, liberum inquam, est sed non liberatum. Hinc August. *Liberum*

arbitrium usque adeo in peccatore non
perijt ut per illud peccent maxime omnes ,
qui cum delectatione peccant , & amore
peccati hoc illis placet , quod eis libet , &
in eodem libro , hac voluntas qua li-
bera est in malis , quia delectatur malis ,
ideò libera in bonis non est , quia liberata
non est.

L. 1. ad
Bonifa.

Ex his colligitur liberum arbi-
trium etiam in damnatis remansisse :
siquidem facultas est naturalis , nec
vllis peccatis amitti potest : hinc Ber-
nardus , sicut *cœlestis Angelus* , aut
etiam *Deus ipse* permanet libere bonus ,
propria videlicet bonitate , non aliquâ ex-
trinsecâ necessitate ; sic profecto *Diabolus*
aque libere in malum , & corrumpit & per-
sistit. Non solum libertas , sed etiam
indifferentia remansit in dæmoni-
bus , non indifferentia contrarietatis
ad bonum & malum : nam sunt ob-
firmati in malo ; sed indifferentia
contradictionis ad agendum , & non
agendum , & indifferentes sunt ut
tentent vnum potius quam alium ,
nisi Deus aliter disponat.

L. de sp.
& litt.

Dixerit aliquis, Augustinum videri sibi contrarium: nam multis in locis negat liberum arbitrium esse in malis. *Hæc (inquit) voluntas erit liberior quanto sanior, tanto sanior quanto diuina gratia misericordia que subiectior: ergo ex August. libertas cum sit quædam sanitas interioris hominis non nisi ad iustos pertinet. Vbi autem spiritus Domini ibi libertas, si ergo serui sunt peccati, quid se iactant de libero arbitrio? & alibi docet in malis liberum esse arbitrium ad male agendum sine adiutorio Dei, & liberam voluntatem, sed quasi seipsum corrigens subne- dit, quanquam non est libera voluntas, à quo enim quisque denictus, huic seruus addictus est, & omnis qui facit peccatum seruus est peccati & si filius vos liberauerit, tunc vere liberi eritis, ex quibus scripturæ locis videtur concludere omnem libertatem perisse in peruersis hominibus.*

Respondeo quod improbi sunt liberi, sed non liberati; libertatem habent naturalem quæ dicitur libertas à necessitate, siue à coactione,

potestatem habent & dominium in suos actus ; imò videntur quodammodo liberiores quam boni , quia sine auxilio Dei malum operantur , sed probi homines non sine gratiæ auxilio possunt bene agere , at ubi liberum vsurpatur pro liberato , iuxta illud Apostoli , *nunc autem liberati à peccato , serui autem facti iustitiæ* , tum peruersi homines non sunt liberati , nec dicuntur liberi libertate scilicet filiorum Dei , siue libertate à peccato ; sic igitur impij & infideles sunt liberi in malo , & quasi liberi à iustitiæ , sed non sunt liberati : nam vt improprie quis dixerit tenebras vel ignorantiam corrumpi , sed potius lux , vel scientia corrumpitur ; sic non proprie loquitur , qui improbos dicit esse liberatos à iustitiâ , sunt enim liberi à iustitiæ , sed non liberati ; sancti autem sunt liberi , & liberati à peccato , quia homo ex conditione sua subiectus est Deo & inferiorum Dominus , cum seruit Deo & dominatur creaturis , tum vere

168 PHILOSOPHIA MORALIS
dicitur liber, quemadmodum qui in
propria patria viuit, & principi suo
subditus est, liber dicitur: quod si
homo seruiat creaturis, tum verò
seruus est, ut qui à patria propria
exulat, licet forte sit liber à domi-
nio sui principis naturalis, captiuus
tamen dicendus est: patria verò ea
est ubi nascimur; patria animæ Deus
est: ergo ubi spiritus Domini, ibi
libertas, cum autem anima seruit
creaturæ tum captiua gemit sub ty-
ranno: in summâ liberum seruitutem
excludit, & dominium seu pore-
statem in proprios actus includit:
liber quisquis ille sit, habet actus in
sua potestate, si liber est à iustitiâ,
Dominus est actuum quos exerit,
sed proprie non est liber, ratione
termini à quo, scilicet iustitiæ, quia
non est liberatus, sed ratione actus
quem exerit, quique est velut ter-
minus ad quem, liber est, nam li-
bere operatur. Qui verò liber est à
peccato, verè liber est, & liberatus,
& ratione ytriusque termini per-

CAPVT VI.

Quod libertas non consistit in indifferentia contradictionis.

Libertatem vulgo definiunt potentiam spiritualem, quæ positis omnibus adagendum prærequisitis, potest agere & non agere, quæ definitio cum multis inuoluatur difficultatibus longe abest à perfecta definitione, quæ quantum potest, nihil debet continere quod in quæstionem cadat, sed maxima est quæstio vtrum de libertatis essentia sit indifferentia : ergo alia & breuior & manifestior & ab omni controuersia immunis definitio afferri debet ; dicimus itaque libertatem esse voluntatem rationalem, quæ definitio & breuior est & perfectior, continet enim omni & soli libertati : vulgata autem definitio ad summum conuenit li-

170 PHILOSOPHIA MORALIS
bertati humanæ in statu viæ, vt infra
ostendetur. Vbi est indifferentia,
est quidem libertas, sed non retrò
com meat; nec vbi est libertas, sem-
per est indifferentia quod multiplici
ratione nobis demonstrare incumbit.

Primo si libertas in illa versatili
indifferentia consistit, quo maior
erit indifferentia maior erit libertas,
quo minor indifferentia, minor li-
bertas: quod si hoc fatearis, vide
quot te consequantur absurda: pri-
mo enim qui ex concupiscentia pec-
cabit minus erit reus, quia minor
erit indifferentia: ergo minimum
erit peccatum, quod ex maximo
amore creaturæ, vel ex maxima de-
lectatione proficiscitur: nam eò ma-
ius est peccatum, quò maiori liber-
tate perpetratur: minus ergo intem-
perans peccabit, quam continens.

An dices cupiditatem non illam
indifferentiam, vel æquilibrium mi-
nuere? quis hoc vel somniauerit?
cum dicat Apostolus illam esse le-
gem peccati repugnantem legi

mentis, cum gemat quasi captiuus, quanquam in illo non regnaret, cogebat tamen eum exclamare, *non quod volo bonum hoc facio sed quod odi malum hoc ago, quis me liberabit de corpore mortis huius*, id est de concupiscentia, quæ instar ponderis nos ad terrena deprimit.

Secundo hinc sequitur quod minus libere operamur, cum ex habitu agimus; quia ubi est habitus, eò minor est indifferentia, & maior inclinatio ad agendum: ergò avarus cum maximâ difficultate actum liberalitatis exercens, liberius ager quam homo liberalis, qui ex habitu operabitur? an illud absurdum non est, mercatorem liberrime suas merces in mare proijcere, quia maxime deliberat; nos autem non libere amare felicitatem, nec libere agere qui cum maxima delectatione agit, eum autem libere operari qui cum difficultate operatur? itane, non erit libertas nisi ubi erit ignorantia, & infirmitas? non enim deliberamus nisi

propter ignorantiam, consilium non mutamus, nisi propter leuitatem voluntatis, aut infirmitatem: an verisimile est sublatâ, tum ignorantia, tum infirmitate libertatem auferri.

Tertio vix peccabunt sceleratissimi homines; vix merebuntur sanctissimi, si libertas consistit in æquilibrio: nam actio (vt omnes fatentur) quo liberior est, plus habet meriti, vel demeriti; sed actiones sanctorum, vel sceleratorum minus sunt liberæ, iuxta oppositam sententiam, quia minus sunt indifferentes. *Si mutare potest (inquit Propheta) Æthiops pellem suam, & pardus varietates suas, & vos poteritis bonum facere, cum didiceritis malum.* Hæc sunt absurda quæ vulgatam definitionem libertatis consequuntur; sed alias rationes non minoris ponderis addere oportet.

Quod si libertas consistit in indifferentia nullam habuisse libertatem Christum Dominum atque adeo non

meritum fuisse, facile euinci potest: nam vel erat indifferens, qui Patri obediret, vel non, si non erat indifferens, ergo iuxta aduersarios non erat liber, si autem poterat obedire & non obedire, poterat igitur peccare non obediendo, quod licet sit absurdissimum, Molina tamen non negat qui scribere ausus est voluntatem Christi perinde reipsa fuisse liberam ad præcepta quæ sub culpa obligaret implenda, vel non implenda, ac si fuisset purus viator quam sententiam præter cæteros multiplici ratione erroris reuincit Iacobus Capreolus.

Concor-
diæ quæ
14. et 15.

Primo enim si beati sunt impeccabiles propter statum gloriæ, multo magis Christus fuit impeccabilis, si stellæ quæ alienâ luce splendent immunes sunt à tenebris, multo magis lux ipsa, sanctitas ipsa non poterit inquinari per peccatum: quam enim beati habent sanctitatem per gratiâ, nisi à Christo Domino, qui est sanctitas per essentiam & naturam?

174 PHILOSOPHIA MORALIS
qui cum esset plenus gratia & veritate non potuit per ignorantiam deliberare, multominus errare.

Secundo dato possibili in actu, nullum sequitur absurdum (ut volunt Philosophi) ergo ex hypothese quod Christus peccasset, si fuit peccabilis, nullum potuit consequi absurdum iuxta Molinam: at quæ maior absurditas, quam Deum peccare? cum enim omnis actio refundatur in personam, si Christus peccasset, Deus ipse peccasset. Quod si dixerint actionem illam futuram fuisse naturæ humanæ. Contrà ergo actiones bonæ refunduntur in naturam humanam, non in personam; igitur non sunt infiniti pretij, quæ omnia sunt falsissima.

An respondebunt cum Molina, quod Christus non potuit peccare, quia Deus ab æterno prævidit non peccaturum: ergo non magis fuit Christus impeccabilis, quam beatissima Virgo. An dicent quod in sensu diuino fuit peccabilis, non in

sensu composito: sed hæc sunt mera effugia, fuit enim Christus per naturam impeccabilis, quia est natura filius Dei, quia est fons iustitiæ. Deinde si Christus est peccabilis in sensu diuiso, non item in sensu composito, quia Deus præuidit non peccaturum, eadem ratione dicemus hominem esse inuulnerabilem, quia nunquam vulnerabitur; esse insanabilem, quia nunquam sanabitur: quod si confugiant ad decretum Dei efficax, quo statuit Christum non peccaturum, illud decretum iuxta Molinam libertatem destruit, quia necessitatem inducit.

Mirum quantas patiantur angustias ubi libertatem Christi explicare coriente. Coguntur quidam respondere Christum fuisse indifferenter, non ut præcepti substantiam impleret, sed ut circumstantias: ergo ex eorum sententia præcepti substantiam Christus non libere impleuit, quia non indifferenter. Deinde illæ circumstantiæ vel fuerunt

176 PHILOSOPHIA MORALIS
indifferentes , sed quodnam offici-
cium, quæ circumstantia vacare po-
tuit merito? vel ad præceptum per-
tinebant , at Christus voluntatem
Patris perfecte cognoscebat , cui
non obedire non poterat : non modo
quoad substantiam præcepti sed etiã
quoad circumstantias.

Libertatem non positam esse in
æquilibrio, & indifferentiã, iam ex
libertate beatorum deduximus, qui
cum perfecte Deo adhæreant, non
possunt se vel minimum à diuinã vo-
luntate separare, cum pleno illu-
strentur lumine, nullus consultationi
est locus: quis autem dixerit beatos
à sua libertate excidisse? cum liber-
tas sit gemma naturæ intellectualis
perfectissima, quod si in hac vita
semper eligimus quod videtur me-
lius, adeo ut nulla sit indifferentia
in voluntate, sed tantum in ratione
propter ignorantiam, & infirmita-
tem nostram, cum in beatis omnis
ignorantia, omnis adeò infirmitas
absorpta sit, nulla indifferentia re-
linquitur,

linquitur, nec in voluntate, nec in ratione. Tunc perfectam consequimur libertatem cum omnia votis nostris respondent, cum liberi sumus ab omnibus creaturarum angustiis, cum exuimus compedes quibus vincti tenebamur, cum ultimo fini perfecte adhæremus, cum nihil amplius licet infirmitati & ignorantie, cum denique perfecte sumus Domini actuum nostrorum, id est, cum voluntas potestati respondet, & omne quod volumus præsens est; ergo in beatis consummata est libertas quia hæc omnia in beatis reperiuntur, vbi tamen nulla est indifferentia.

Multa opponunt ex sacra scriptura quibus astringitur hominis liberum arbitrium indifferens ad bonum & malum, vt illud Ecclesiastici. *Deus reliquit hominem in manu consilij sui: ante hominem vita & mors; bonum & malum, & illud, beatus qui potuit transgredi, & non est transgressus*; quibus vno verbo nos respondemus nec li-

berum hominis arbitrium nos euertere , nec indifferentiam : imo fatemur in hoc statu flexile esse ad bonum & malum , quamuis non possit bonum eligere sine Dei gratia , vt docet magister sententiarum.

Eadem facilitate respondemus omniū Patrum auctoritatibus Aug. in primis & Thomæ cum ex indifferentia demonstrant liberum arbitrium , dicimus enim quod omne indifferens est liberum , sed negamus omne liberum esse indifferens : ex indifferentia ergo demonstratur liberum arbitrium , sicut ex specie genus , vt ex homine animal , sed inficiamur illam volubilem indifferentiam naturam libertatis constare , comitatur quidem hunc statum viatorum propter voluntatis inconstantiam , & intellectus tenebras , sed quando euacuabitur quod est ex parte , scilicet in patria , tum erit voluntas constantissima , tum erit apex libertatis.

Sed inquiunt Diuus Thomas de-

finis liberum arbitrium vim electiuam; eligimus autem media non finem, ergo libertas non est circa finem sed circa media.

Respondeo quod Diuus Thomas speciem libertatis definit, non libertatem in communi: nam maior est libertas circa finem quam circa media, ut ex eodem doctore iam ostendimus: amatur enim finis propter ipsum, unde amor finis est liberior, quam amor mediorum, quia est magis sui gratia, nam ut ait Aug. *Facis tu domum quam si nolles facere, sine habitatione remaneres, necessitas cogit te facere domum, non libera voluntas.* Deinde, aliud est liberum arbitrium, aliud libertas: liberum arbitrium sæpius usurpatur, pro illa parte voluntatis quæ circa media versatur, & definitur, vis electiua. Sed libertas est voluntas, siue media, siue finem respiciat.

Quod si libertas consistit in quadam amplitudine naturæ intellectualis quam habet ex eo quod sit

Quod li-
beto 16.

spiritualis, quemadmodum existimat Cardinalis Contarenus, & Gibiefus noster: manifestum est quod maxima est libertas circa finem ultimum, maxima in beatis, qui cum Deo adhæreant quamdam immensitatem consequuntur, & liberi sunt ab angustijs creaturarum: nam ut Philosophatur Scotus perfectissima actio voluntatis seu libertatis est necessario adhærere ultimo fini: ergo hæc firmissima adhesio non repugnat libertati: unde cum sibi obiectisset quod agere libere est sic agere, ut agens possit non agere: respondet procedere hoc argumētum ex ignorantia huius quod est libere agere & contingenter agere, *libere agere* (inquit) *non est posse non agere quando agens agit: sed complacenter & eligibiliter, quasi se determinare ad agendum, siue contingenter se determinet, siue necessario: ergo ex Doctore subtili aliud est agere libere, aliud contingenter: necessarium opponitur contingenti, non libero.*

Opponet alius quod beati Deum non amant libere quia non est liberum illis Deum amare vel non amare, illud enim dicitur liberum quod est in nostra potestate, illud porro est in nostra potestate quod facimus si volumus, non facimus si nolumus, ut ait Aug. l. de sp. & litt.

Respondeo quod beati amant Deum liberrime quia libentissime, nam, ut ait Aug. *praeceptum libere facit qui libenter*, & necessitas illa qua beati Deum amant est voluntaria & rationalis, oritur enim ex firmissima voluntate qua Deo adherent; quod autem fallit aduersarios qui negant aliquid esse liberum, nisi idem nobis sit indifferens, sunt actus imperati, in quibus vix est vlla libertas nisi sit indifferentia, verbi gratia cum libere ambulamus, possumus non ambulare, sed actus elicitus sunt essentialiter liberi quia sunt in nostra potestate siue sint indifferentes, siue non: nam ubi voluntas ibi libertas. Quod verò docet Aug.

illud esse si volumus facimus, si nolumus non facimus: intelligendum in nostrâ potestate quod est disiunctivè, hoc sensu, illud est in nostra potestate, quod præsens est voluntati, & si volumus, facimus, non facimus, si nolumus, non exigit ut possimus velle & nolle, sed sufficit ut velimus, vel nolumus, quanquam etiam explicari possit, de actibus imperatis.

Sed inquires si omnis voluntatis actus liber est, quidni & actus indeliberati, qui à voluntate proficiuntur?

Respondeo quod actus indeliberati, ideo non sunt liberi, quia non prodeunt à voluntate rationali, tum enim voluntas quasi perdidit dominium suum internum, & agit ex impotentia potius quam ex imperio, agit ex necessitate quadam cæcâ, ut patet in ebrijs & phræneticis; unde quodammodo cogitur voluntas, ut suprâ diximus.

Contra inquires, voluntas semper

sequitur rationem, ergo etiam in motibus indeliberatis non agit cæco impetu, sed ut rationalis.

Respondeo quod in moralibus parum pro nihilo habetur: licet voluntas semper sequatur rationem, tamen in motibus indeliberatis & inconsultis, non agit homo ut rationis compos, & vix ullus rationis radius elucet: quare in his motibus voluntas ignorantiae & infirmitatis captiva, non est domina suorum actuum: nedum actionum exteriorum, cum enim exciderit à dominio interno perdidit & externum.

Sed ut nullum calumniae locum relinquamus, fatemur, nos habere duplicem indifferentiam, alteram circa finem rectum à quo possumus deflectere, alteram circa media: primam non habuit Christus quia non potuit peccare, secundam habuit, poterat enim vgr. non mori, si Pater aliter imperasset, quæ quidem indifferentia, melius vocaretur independentia ab obiectis vel me-

184 PHILOSOPHIA MORALIS
dijis, & est essentialis libertati quæ
circa media versatur: sed est indif-
ferentia potentiæ & facultatis, non
actionis, potuit Christus non mori
ex naturali facultate, sed ex hypo-
thesi quod præceptum moriendi ac-
ceperit à Patre, non potuit non
mori. Vnde positis omnibus ad
agendum prærequisitis, v gr. posito
præcepto Patris æterni, voluntas
Christi non manebat indifferens,
& in æquilibrio.

C A P V T VII.

De diuisione libertatis.

Libertas diuiditur à diuo Bernar-
do in libertatem à necessitate,
seu coactione, libertatem à pec-
cato quæ fit per gratiam, & liber-
tatem à miseria quæ conceditur per
gloriam; in qua diuisione tria consi-
derari possunt: terminus à quo libe-
ramur, putà necessitas, peccatum,

& miseria; terminus ad quem, qui est actus quem habemus in nostra potestate, & modus quo liberamur qui nihil est aliud quam complacentia, vel delectatio, vt infra demonstrabitur. Hanc libertatis partitionem omnes Doctores receperunt post magistrum sententiarum, est, inquit, *libertas triplex scilicet à necessitate, à peccato, à miseria; à necessitate & ante peccatum, & post, aque liberum est arbitrium, sicut enim tunc cogi non poterat, ita neque modo.* Vbi manifestum est quod per libertatem à necessitate magister intelligit necessitatem à coactione, cui consentiunt omnes scholastici, & in primis magister Sancti Bonaventuræ, & Alexander Halensis, *triplex, inquit, est libertas natura, gratia, & gloria; libertas natura, libertas est à coactione, libertas gratia à culpa, libertas gloria à miseria: hinc Calvinus, obtinuit, inquit, in scholis distinctio, qua triplicem libertatem numerat à necessitate primam, secundam à peccato, tertiam à miseria qua-*

L. 2. dist.
25.

L. 2. inst.
c. 2.

tum prima sic homini naturaliter inhaereat ut nequeat ullo modo eripi, duæ alteræ per peccatum sint amissæ; hanc distinctionem ego libenter recipio, nisi quod illic necessitas perperam cum coactione confunditur, fatetur ergo Calvinus libertatem à necessitate apud Doctores esse libertatem à coactione sed illud non vult admittere.

L. I. ad
Bonif.

Distribuitur libertas ab August. post Apostolum in libertatem à iustitia, & libertatem à peccato: Libertas perijt per peccatum, sed illa quæ in Paradiso fuit habenda plenam cum immortalitate iustitiam, propter quod natura humana divinâ indiget gratiâ, dicente Domino si vos filius liberaverit, tunc vere liberi eritis. Vnde & Apostolus cum essetis, inquit, servi peccati, liberi fuistis iustitiæ, ecce ostenduntur etiam peccata minime potuisse nisi alia libertate servire: liberi ergo à iustitia non sunt, nisi arbitrio voluntatis, liberi autem à peccato non fiunt, nisi gratiâ saluatoris: propter quod admirabilis Doctor etiam verba ipsa discrevit, cum enim servi essetis, inquit, peccati, li-

beri fuistis iniustitiae; nunc autem liberati à peccato liberos dixit iniustitia, non liberatos. A peccato autem non liberos, ne sibi hoc tribuerent, sed vigilantissimè maluit dicere liberatos, referens hoc ad illam Domini sententiam si vos filius liberaverit, tunc vere liberi eritis; & infra explicans quomodo liberetur arbitrium: Nec (inquit) liberum erit, quod liberator non liberaverit, sed in malo liberum habet arbitrium, cui delectationem malitiae vel occultus, vel manifestus deceptor inseruit, vel sibi ipsi persuasit: non itaque sicut dicunt nos quidam dicere & iste audeat insuper scribere omnes in peccatum veluti inuiti carnis suae necessitate coguntur; sed si iam in eà aetate sunt, ut propriae mentis utantur arbitrio, & in peccato suà voluntate retinentur, & à peccato in peccatum suà voluntate precipitantur; neque enim agit in eis etiam qui suadet, & decipit, nisi ut peccatum voluntate committant, vel ignorantia veritatis, vel delectatione iniquitatis, vel utroque malo, & cecitatis, & infirmitatis; sed hæc voluntas quæ libera est in

188 PHILOSOPHIA MORALIS
*malis, quia delectatur malis, ideo libera
in bonis non est, quia liberata non est.*

Libertas autem à peccato non tantum consistit in remissione peccatorum quemadmodum sibi persuadebant Pelagiani; sed etiam in libertate à concupiscentiis; non enim modo præterita peccata dimittit gratia, sed etiam à futuris præseruat, vincula concupiscentiæ dirumpens; vnde cum dixisset Apostolus, *non quod volo bonum hoc ago; sed quod odi malum hoc facio* subnectit miser ego quis me liberabit de corpore mortis huius? id est à duro concupiscentiæ iugo: statim respondet, *gratia Dei per Iesum Christum*, anima siquidem rationalis cum per seipsam non possit esse felix, seruiat necesse est alicui à quo suam expectet beatitudinem, *nemo enim, ut ait August. seruit nisi cum aliqua libertate, & nemo liber est nisi cum aliqua seruitute.* Voluntas amoris terreno obligata non potest seruire iustitiæ. Hinc Aug. *Primum, inquit, inonemus ne mundum amemus,*

ut eum qui fecit mundum libere ametis, obligata enim anima amore terreno quasi viscum habet in pennis, volare non potest; sic quando delectatur summo bono minuitur libertas ad malum: nam ut infra ostendemus, nihil aliud nos efficit liberos (id est) nihil ponit actus in nostra potestate, nisi delectatio, itaque delectatio cœlestium nos efficit liberos ad bonum; delectatio terrenorum voluntatem liberam reddit ad malum: illa est charitas: hæc cupiditas; illa subleuat, hæc deprimit, his tanquam duobus ponderibus tota nostra vita libratur.

CAPUT VIII.

Quod liberum arbitrium sine Dei gratia non nisi ad peccandum valet.

EA non est Augustini vel vnius Doctoris sententia sed totius Ecclesiæ consensus: nam [ut ait Aug.] *Nec potest homo boni aliquid velle, nisi*

L. i. ad
Bonifa.

adiunnetur ab eo, qui malum non potest velle: hac est gratia Dei per Dominum nostrum Iesum Christum, omne enim quod non est ex fide peccatum est, hoc isti Pelagiani nolunt elati, & superbi, nec purgando defensores, sed extollendo precipitatores liberi arbitrii, qui non ob aliud nobis hac dicentibus indignantur, nisi quia gloriari in Domino dedignantur. Quod auxilium diuinæ gratiæ etiam in statu naturæ integræ fuit necessarium, ut multis in locis docet Sanctus Doctor, nec ipsum, inquit, loquens de Adamo, ergo Deus esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in eius libero arbitrio, quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem parum est, nisi adiunnetur ab omnipotenti bono.

L. de correptione
& gratia
c. 11.

Idem inculcat Epistola ad Sixtum: natura enim humana, etiam si in illa integritate, in quâ condita est permaneret, nullo modo seipsam creatore suo non adiuvante servaret, cum igitur sine Dei gratia salutem non posset custodire, quam accepit, quomodo sine Dei gratia potest reparare

quod perdidit, quæ verba Concilium Arausicanum in Canonem redegit: hoc identidem repetit Concilium, divini est muneris, cum & recte cogitamus, & pedes nostros à falsitate, & iniustitia tenemus, quoties enim bona agimus Deus in nobis, atque nobiscum, ut operemur operatur, item, debetur merces bonis operibus si fiant, sed gratia quæ non debetur præcedit ut fiant & multa in homine bona sunt quæ non facit homo, nulla vero facit homo bona, quæ non Deus præstet ut faciat homo.

Canon 19.

Nec aliud docuerant ante Concilium Arausicanum summi Pontifices, & maxime Innocentius primus, scribens ad Concilium Carthaginense, quotidiana (inquit) præstat ille remedia quibus nisi freti confisquæ nitamur nullatenus vincere humanos poterimus errores; necesse est enim ut quomodo auxiliante vincimus, eo iterum non adiuuante vincamur, & scribens ad Concilium Milevitanum, adverte tandem quod primum hominem ita libertas ipsa decepit, ut dum indulgentius frangit

eius vitur, in prauaricationem presumptione concideret, nec ex hac potuit erui, nisi ei prouidentia regenerationis statum pristinae libertatis Christi Domini reformasset aduentus, & loquens de Dei gratia, quippe (inquit) nec alias Diaboli machinas nisi eadem possumus iuuante vitare. Summo Pontifici Innocentio concinit summus Pontifex coelestius, Epistola ad Episcopos Galliae quam conscripsit, ut Diuum Augustinum à calumnijs Massiliensium vindicaret, in qua Epistola loquens de auxilio Dei, quod ita Deus in cordibus hominum atque in ipso libero operetur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonae voluntatis ex Deo fit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus, & idem Pontifex declarat se hunc Canonem recipere Concilij Carthaginensis, quisquis dixerit ideò nobis gratiam iustificationis dari, ut quod facere per liberum inbeamus arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tanquam si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus

possimus sine illa implere diuina mandata, Anathema sit. De fructib⁹ enim mādatorū Deus loquebatur, vbi non ait sine me nihil difficilius potestis facere, sed ait, sine me nihil potestis facere. Pelagiani enim ne gratiæ inimici viderentur, solebant dicere quod per gratiam bonum facilius operamur, sicut nauis facilius vbi ventus secundus perflat, cictur. Hinc Aug. Volens utique credi, Pelagius, tantas esse naturæ vires, ut etiam sine auxilio Spiritus sancti esset minus facile, tamen aliquo modo nequam spiritui resistatur. Vt quod per liberum (inquit Pelagius) homines inuentur facere arbitrium, facilius possint implere per gratiam. Tolle (inquit August.) facilius, & non solum plenus, verum etiam sanus est sensus. Itaque constans est Ecclesiæ doctrina, quam Papa Cœlestinus declarat, ut non dubitemus ab ipsius gratiâ omnia hominis merita praeueniri, per quem fiat ut aliquid boni, & velle incipiamus, & facere, quo utique auxilio, & munere Dei non auferitur liberum arbitrium, sed liberatur, ut de

L. de gratia Chr.
c. 27.

194 PHILOSOPHIA MORALIS
*tenebroso lucidum , de pravo rectum , de
languido sanum , de imprudente sit pro-
vidum.*

Vnde amabo sancti Pontifices
hanc doctrinam hauserunt , nisi de
fontibus veritatis ? *sine me* (inquit
veritas) *nihil potestis facere* , quod
etiam explicat exemplo palmitis
qui non potest ferre fructum , nisi
in vite permanerit , cuius praeceps
& Apostolus , nihil nobis perinde
commendat ac necessitatem gratiae ,
& testatur , quod non sumus suffi-
cientes ex nobis tanquam ex nobis
aliquid cogitare , quod Deus dat
velle & perficere , incipit & perficit.

Rationem si quaeris cur nihil li-
berum arbitrium , nisi ad peccandum
valeat , iam reddimus ex Augustino :

Epi. 89. c. *Quia non potest homo boni aliquid velle ,
nisi adiuvetur ab eo qui malum non potest
velle ; & alibi , quia libertas sine gratia ,
non est libertas sed contumacia , & ut
exemplo eiusdem doctoris utar ; sicut
corporis oculus non adiuvatur à luce , ut
ab eadem luce clausus averfusque discedat ,*

L. 2. de
pecca.
meritis.

ut autem videat adiunatur ab ea, neque hoc omnino nisi illa adiuerit potest, ita Deus qui lux est hominis interioris adiunat nostræ mentis obtutum, ut non secundum nostram, sed secundum eius iustitiam boni aliquid operemur. Quæ ratio non modo euincit auxilium gratiæ ad omnes actus esse necessarium in statu naturæ corruptæ, sed etiam in statu naturæ integræ, in quo (ut docet Augustinus) Adiutorium Dei esset tanquam lumen sanis oculis quo adiuti videant se præbere volentibus.

Necessitatem gratiæ ad omnes actus ex ipsa oratione demonstrant Sancti Patres, orat ergo ut non peccet, inquit Episcopi scribentes Innocentio, hoc est ne quid faciat mali, unde satis apparet, quod ad non peccandum, id est, ad non male faciendum quamuis esse non dubitetur arbitrium voluntatis, tamen eius potestas non sufficiat, nisi adiunetur infirmitas, ipsa igitur oratio clarissima est gratiæ resificatio, idem docet summus Pontifex Cælestinus, nimirum, quod legem credendi lex statuit

Ep. ad vi-
talem.

supplicandi : hinc saepe August. ex orationibus Ecclesiæ necessitatem gratiæ colligit , nihil enim est absurdius quam orare vel petere , quod sit in nostra potestate , prorsus non oramus Deum , sed orare nos fingimus , si nos ipsos non illum credimus facere quod oramus , prorsus non gratias Deo agimus , sed nos agere fingimus , si unde illi gratias agimus ipsum facere non putamus . Liberum itaque sic defendatur arbitrium ut humilitate solidetur , non elatione precipitur . Et inter ea quæ proponit vitali credenda , scimus (inquit) gratiam Dei nec paruulis nec maioribus secundum merita nostra dari : scimus maioribus ad singulos actus dari ; scimus non omnibus hominibus dari .

Inter Augustini discipulos Sanctus Prosper eandem veritatem multis in locis confirmat maximè in carmine de ingratis , ubi loquens de gratia .

Quæ nisi plena malis non inuenit , & nisi docet

Quæ bona sunt , nihil efficit bene caca vo-

lantas :

Hæc ut cuiusquam studio affectuque pe-
satur

Ipsa agit, & cunctis dux est venientibus
ad se,

Perque ipsam nisi curratur non iter ad
ipsam :

Ergo ad iter per iter ferimur, sine lumine
lumen

Nemo videt, viam sine viâ inquirere
mors est.

Vbi docet Sanctus Prosper quod
nequidem possumus petere gratiam
vel minimum desiderare sine gratia,
& maxime in statu naturæ deprava-
taæ in quo.

Nec iam captivos oculos extollere in altum
Sponte potest : quoniam hoc etiam spoliante
tyranno

Perdidit, ut quanto iaceat sub vulnere
norit.

Voluntas igitur sine gratia cæca &
infirmam nullum potest bonum actum
exerere.

Quæ sine te quid agit, nisi quò procul
exulet à te ?

N,

198 PHILOSOPHIA MORALIS
*Præcipites semper calles, & denia motu
Ingressura suo, nisi sessam tu bone & agram
Suscipias, referas, foveas, tuearis, ho-
nestes.*

CAPVT IX.

Quomodo vulneratum arbitrium liberetur

Homo (vt ait Aug.) male utens li-
bero arbitrio & se perdidit & ipsum:
nam, illa est pœna iustissima peccati,
vt amittat unusquisque quo bene vti no-
luit, sed vt multis in locis docet, li-
berum arbitrium ad bonum perdi-
dimus, sic tamen vt liberari potuerit;
est enim duxat inclinatum, & in-
firmatum, non euersum, non amis-
sum. Duplici vulnere contritum est
ignorantia & infirmitate. In illas
igitur (inquit August.) ignorantia den-
sissimas tenebras, vbi anima infantis re-
centis ab utero, vtique anima hominis,
vtique anima rationalis non solum in-
docta, verum etiam indocilis iacet,

quare aut quando, aut unde contrusa est, si natura est hominis sic incipere, & non iam vitiosa est ista natura, cur non talis creatus est Adam? pergit & describit tenebras animi humani, iste autem nesciens ubi sit, quid sit, à quo creatus, à quibus gentis sit, iam rursus delicti, necdum capax præcepti, tam profunda ignorantia caligine innolutus & pressus, ut neque tanquam de somno excitari possit, ut hac saltem demonstrata cognoscat, sed expectetur tempus, quo hanc nescio quam velut ebrietatem, non per unam noctem, sicut qualibet gravissima solet, sed per alios quot menses, atque annos paulatim digerat.

Infirmetas autem animi nihil aliud est quam concupiscentia, de qua multa in superioribus diximus, quæ non modo est plaga primi peccati, sed etiam est quali canalis per quem traducitur, ut facile esset ex Augustino demonstrare, nisi ad alia festinaremus. Mitto cæteras infirmitates quas experimur, natura ista in tantas & tam manifestas collapsa miserrimas, saluatorem, liberatorem, munda-

L. 1. de
pecca.
meritis.

L. 3. con-
tra Iul.

L. 4. con-
tra Iul.

L. de na-
tura &
gratia.

tozem, redemptorem Christum habet ne-
cessarium, non Iulianum, non cœlestium,
non Pelagium laudatorem; & alibi, sed
in his, quæ meminisse iam non potest par-
vulos intueri, quot & quanta mala pa-
tiantur, in quibus vanitatibus, crucia-
tibus, erroribus, terroribus crescant;
deinde iam grandes etiam Deo servientes
tentat error ut decipiat, tentat labor, ant
dolor ut frangat, tentat libido ut accen-
dat, tentat mœror ut sternat, tentat ty-
phus ut extollat. Quod etiam elegan-
ter alibi describit, ubi de infirmitate
infantium loquitur, homini nato nec ad
incessum pedes idonei, nec manus saltem
ad scalpendum habiles, & nisi ope nutri-
entis admotis labris papilla vberis inge-
rantur, nec ubi sint sentiunt, & iuxta se
iacentibus manibus, magis possunt esu-
rientes flere quam sugere. Ex quibus &
alijs innumeris Sanctus Doctor de-
monstrat peccatum originale contra
Pelagianos, vulnera liberi arbitrij,
necessitatem gratiæ medicinalis,
orare sinatur ut sanetur, quid tantum de
naturæ possibilitate præsumitur, vulnerata,

sanctiata, vexata, perdita est; vera confessione non falsa defensione opus habet, gratia ergo Dei non quâ instituitur, sed quâ restituatur queratur.

Sanctus Prosper utrumque liberi arbitrij vulnus ignorantiam & infirmitatem ex præceptore suo Augustino eleganter describit.

— *Transcurrit enim virosa per omnes
Peccati ebrietas, corrupti & cordis in aluo
Persistit, crudâ seruet carbunculus escâ:
Hinc animi vigor obtusus caligine tetra
Induitur, nec fert divina fulgura lucis
Lumen iners: hinc arbitrium per devia
lapsum
Claudicat, & cæcis conatibus, inque
ligatis
Motus inest, non error abest: manet ergo
voluntas
Semper amans aliquid quò se ferat, &
labyrintho
Fallitur, ambages dubiarum ingressa viarum;
Vana cupit, vanis tumet & timet, omnimodaque
Mobilitate mæs, in vulnera vulnere surgit.*

Quod autem liberum arbitrium
per gratiam liberetur, non destrua-
tur ostendit idem Sanctus.

*Hoc itaque arbitrium cum sanat gratia
iulli*

*Dicitis, & perimi vita aspirante putatis :
Quid mirum rabido si corde phreneticus*

*ager
Morbum amat, & pellit medicum : co-
gnoscite tandem*

*Antiqui commenta doli, & desuescite
captas*

Aures ripereo rursus præbere susurro :

*Parcite de fractis præcerpere noxia porus
Arbitrij ramis.*

Cum igitur ignorantia & infir-
mitas liberum arbitrium captivum
teneant, necesse est ut liberetur per
cognitionem, & delectationem re-
rum coelestium; siquidem delectatio
quæcumque sit illa ponit actum in
potestate nostra, quod ex Augustino
demonstrare non est difficile. *Nolunt
(inquit) homines facere quod iustum est,
sive quia latet an iustum sit, sive quia non
delectat; tanto enim quidque vehementius*

L. 3. de
pecca.
meritis.

volumus, quanto certius quam bonum sit
 nonimus, eoque delectamur ardentius:
 ignorantia igitur, & infirmitas vitia sunt,
 quæ impediunt voluntatem ne moveatur ad
 faciendum opus bonum, vel ab opere malo
 abstinendum, ut autem innotescat quod
 latebat, & suaue fiat, quod non delecta-
 bat, gratia Dei est quæ hominum adiuuat
 voluntates.

Delectationem illam quâ libe-
 ratur arbitrium à concupiscentia, sæpe August. appellat victricem,
 eamque esse gratiam medicinalem
 & reparatricem, sexcentis in locis
 docet. Nos autem (inquit) quantum
 concessum est sapiamus, & intelligamus sibi
 possumus Dominum Deum bonum, ideo
 etiam sanctis suis alicuius operis iusti ali-
 quando non eribere, vel certam scien-
 tiam, vel victricem delectationem, ut
 cognoscant non à seipsis, sed ab illo sibi esse
 lucem quâ illuminantur tenebræ eorum, &
 suavitatem quâ dei fructum suum terra
 eorum: cum autem ab illo, illius adiuto-
 rium deprecamur ad faciendam perficien-
 damque iustitiam, quid aliud depreca-

L. de gra-
tia Chri.

L. de nat.
& grat.

mur, quam ut aperias quod latebat, & suave faciat quod non delectabat, quia & hoc ab illo esse deprecandum eius gratia didicimus, dum antea non delectaret, ut qui gloriatur non in se sed in Domino gloriatur. Quid igitur est gratia iuxta Augustinum, nisi suauitas quædam & delectatio vincens delectationes terrenorum. Iustitia ex Deo dicitur, quæ datur per gratiæ beneficium, ut non sit terribile, sed suave mandatum, sicut oratur in Psalmo. Suavis es Domine, & in tua suauitate doce me iustitiam tuam, id est, ut non formidine pœnæ seruiliter cogar esse sub lege, sed libera charitate delecter esse cum lege: præceptum quippe libere facit, qui libens facit. Hinc sæpe docet omnia esse charitati prona & facilia. Eo quippe ipso quo firmissime creditur Deum iustum & bonum impossibilia non potuisse præcipere, hinc admonemur & in facilibus quid agamus, & difficilibus quid petamus, omnia quippe sunt facilia charitati, cui vni Christi sarcina levis est. Quomodo ergo diceretur propter verba labiorum tuorum ego custo-

*divi vias duras , nisi quia vtrumque
verum est , dura sunt timori , lenes
amori.*

Frustra ergo scholastici magis
viribus inter se contendunt , an
gratia sit pia cogitatio , an qualitas
intentionalis , an bona affectio vo-
luntatis , nihil enim aliud est iuxta
Augustinum præter illustrationem
Intellectus , & suavitatem , siue cha-
ritatem. Cognitionem , & dilectionem
sicut sunt discernenda discernat , quia L. de grat.
Christi.
*scientia inflat , charitas adificat , &
tunc scientia non inflat , cum charitas
adificat , & cum sit vtrumque donum
Dei , sed vnum minus , alterum maius ,
non hic iustitiam nostram super laudem
iustificatoris nostri extollat , ut horum
duorum quod minus est divino tribuat
adiutorio , quod autem maius est humano
usurpet arbitrio.*

Ex his manifestum est cur Augu-
stinus subinde doceat charitatem esse
libertatem , siquidem iuxta eundem
doctorem sanitas charitas , tunc ple-
na sanitas quando plena charitas ,

infirmā siquidem est voluntas cum non potest bonos actus elicere, id est cum non habet in sua potestate bonum, sanatur autem per charitatem.

Erant, inquit, legis tempore homines Dei sub gratia delectante, sanante, liberante, tum enim libertas plena est, & perfecta cum non diuiditur sed ex se tota Deum diligit, cum, inquit, inhaeserit tibi ex omni me, nusquam erit mihi dolor & labor, & una erit vita mea tota plena te, nunc autem quoniam quem tu implet subleuas eum, quoniam tui plenus non sum oneri mihi sum.

L ad sim.
pli. qu. 2.

An delectatio illa quæ nos liberos facit, est in nostra potestate? an Dei munus? audiamus Augustinum, *quis animo amplectitur aliquid, quod eum non delectet? aut quis habet in potestate ut vel occurrat aliquid quod eum delectare possit, vel delectet cum occurrerit? & eodem in loco docet quod voluntas moueri non potest nisi aliquid occurrat quod eam delectet atque insitit.*

Delectatio illa seu complacentia omnes voluntatis actus vel antecedit

vel comitatur, est enim amor quasi prima voluntatis rota, primumque mouens; nam amore, & delectatione trahimur. Hinc August. explicans illud saluatoris. *Nemo potest venire ad me nisi Pater traxerit eum*, ego dico parum est voluntate, etiam voluptate traheris, porro si poeta licuit dicere.

— *Trahit sua quemque voluptas.*

Non necessitas sed voluptas, non obligatio, sed delectatio; quanto fortius dicere debemus, trahi hominem ad Christum qui delectatur veritate.

Vnde ergo accidit, ut voluntas non semper habeat actus bonos in sua potestate? vnde non potest ingentis motibus leges dare, ut volebat Iulianus? vnde secum pugnat ipsa voluntas? nisi quia non habet delectationem victricem, vult sed non plene vult, quemadmodum eleganter l. 8. confessionum explicat Augustinus. *Suspirabam (inquit) ligatus non ferro alieno, sed mea ferrea voluntate; velle meum tenebat inimicus, & inde mihi catenam facerat, & con-*

strinxerat me ; quippe ex voluntate peruersâ facta est libido, & dum seruitur libidini facta est consuetudo, & dum consuetudini non resistitur, facta est necessitas, quibus quasi ansulis quibusdam, sibi innotuit (unde catenam appellavi) tenebat me obstrictum dura seruitus.

Videsne nudam voluntatem non sibi sufficere ut velle possit, cum enim vincitur & vincitur viscosis ac terrenis delectationibus, aut prava consuetudine, non potest facile se se expedire, sæpe in duas scatur voluntates, ut eodem in loco docet Sanctus Doctor. Ita duæ voluntates meæ, una vetus, alia noua, illa carnalis, ista spiritalis conficebant inter se, atque discordando dissipabant animam meam.

Pergit explicare discordis voluntatis motus quos in sua conuersione sentiebat. Ego autem adhuc terra obligatus militare tibi recusabam, & impediementis omnibus scilicet timebam expediri, quemadmodum impediri timendum est ; ita sarcina seculi, velut somno assolet dulciter premebat, & cogitationes quibus meditabar

meditabar in te similes erant conatibus
 expurgisci volentium, qui tamen superati
 soporis altitudine reemerguntur, & sicut
 nemo est qui dormire semper velit, om-
 niumque sano iudicio vigilare præstat,
 differt tamen plerumque homo somnum
 excutere, cum grauis torpor in membris
 est, eumque iam displicentem carpit li-
 bentius, quamuis surgendi tempus adue-
 nerit, ita certum habebam esse melius tue
 charitati me dedere, quam meæ cupiditati
 cedere, sed illud placebat, & vincebat,
 hoc libebat & vincebat, non enim erat
 quod tibi responderem dicenti mihi, surge
 qui dormis, & exsurge à mortuis, & il-
 luminabit te Christus, & undique osten-
 denti vera te dicere, non erat omnino
 quod responderem veritate conuictus, nisi
 tantum verba lenta & somnolenta, modò.
 Ecce modo, sine paululum, sed modò &
 modò non habebant modum, & sine pau-
 lulum in longum ibat.

Voluntas igitur pugnat ipsa se-
 cum cum aliud placet aliud libet,
 cum non plene vult (vt explicat
 idem Doctor) Nam non solum ire,

verum etiam pervenire illuc, nihil erat aliud quam velle ire, sed velle fortiter, & integre, non semisanciam hanc atque hanc versare, & iactare voluntatem, partem assurgentem cum alia parte cadente luctantem. Unde hoc monstrum? & quare istud? imperat animus corpori, & patetur statim, imperat animus sibi, & resistitur, imperat animus ut moveatur manus, & tanta est facilitas ut vix à servitio discernatur imperium, & animus, animus est, manus autem corpus est. Non igitur monstrum partim velle partim nolle, sed agnitudo animi est, quia non totus assurgit veritate sublenatus, consuetudine praevarius, & ideo sunt duae voluntates, quia una earum tota non est, & hoc adest alteri, quod deest alteri.

Illam porro discordiam infirmitatis est argumentum, & primi peccati supplicium. Nec plene volebam, nec plene nolēbam, ideo mecum contendebam, & dissipabar à meipso & ipsa dissipatio me invito quidem fiebat nec tamen ostendebat naturam mentis alienae, sed poenam meam, & ideo non iam ego operabar illam,

sed quod habitabat in me peccatum, de supplicio liberioris peccati, quia eram filius Adam.

Sed ne quis calumniatur doctrinam Augustini, cum docet voluntatem solam non habere suos actus in potestate suâ, nisi quadam delectatione perfundatur, per delectationem non intelligit ultimum voluntatis actum, qui proprie hoc nomine donatur, sed quandam complacentiam, quæ se se omnibus voluntatis actibus immiscet, eosque antecedit, comitatur, & sequitur, quo amore tanquam oleo voluntas perfusa, libere mouetur. Ita etiam cum æternitas delectat superius, & temporalis boni voluptas retinet inferius, eadem anima est, non tota voluntate illud, aut hoc volens, & ideo discerpitur grani molestia, dum illud veritate præponit, hoc familiaritate non ponit: sic agrotabam & excruciebar, accusans memet ipsum solito acerbius nimis, ac voluens & versans me in vinculo meo, donec abrumperetur totum quo iam exiguo tenebar, sed tenebar

tamen ; & instabas tu in c. ultis meis
 Domine suerâ misericordiâ , flagella in-
 geminans timoris & pudoris , ne rursus
 cessarem & non abrumperetur idipsum
 exiguum & tenue quod remanserat & re-
 ualesceret iterum , & me robustius alli-
 garet , dicebam enim apud me intus , ecce
 modò fiat , modò fiat , & cum verbo iam
 ibam in placitum , tam pœne faciebam , &
 non faciebam ; hesitans mori morti , &
 vita viuere ; plusque in me valebat dete-
 rias inolitum , quam melius insolitum ,
 punctumque ipsum temporis quo aliud fu-
 turus eram , quantò propius admonebatur ,
 tantò ampliorem incunebat horrorem , sed
 non recutiebat retro , nec auertebat , sed
 suspendebat.

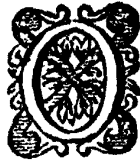

DISSERTATIO III.

De concursu diuino.

PRÆFATIO.

Omnēs ferè de gratiâ, & libero arbitrio controuersæ, quæ in hac infelici tempestate Christianum orbem exagitant, hûc redeunt, vtrum gratia sit per se efficax, an efficaciam suam à nutu voluntatis mutuetur? an à libero suspendatur arbitrio? hic totius disputationis cardo, hinc cæteræ quæstiones de perseverantiæ dono, de gratuita Dei prædestinatione, de gratia sufficienti quasi religantur: quod si fatearis gratiam per se efficacem & victricem ad singulos actus esse necessariam, nec consensum

214 PHILOSOPHIA MORALIS
nostrum expectare, sed efficere,
adeò ut non solum det posse, sed
etiam velle, & agere, profectò nul-
lam aliam ad bene agendum suffi-
cere, neque omnibus gratiam suffi-
cientem dari, prædestinationem seu
præparationem beneficiorum Dei,
omninò esse gratuitam, post pecca-
tum originale Deum non habere vo-
luntatem sinceram, & quantum in
ipso est efficacem omnes & singulos
saluandi, si modò tu tibi constare
velis, fatearis necesse est. Iam verò
¶ quis has controuersias, mentis
humanae acie, & naturali lumine
velit discutere, nihilò plus agat,
quàm si det operam, ut cum ratione
insaniam, non ut Philosophia natu-
ralis, sic Moralis: in illa, vix autho-
ritati locus est, omnia sensu & ra-
tione explorantur: in hac autho-
ritatis pondus præualet, ratio famu-
latur: quisquis ergò sinceris oculis
veritatis lucem intueri volet, pri-
mùm, omne anticipatæ opinionis
præiudiciu deponat, tum inscrip-

turis, Concilijs, summorum Pontificum decretis, diu multamque versetur, nec res diuinas, ex humana ratione metiatur, quod si scripturam, Conciliorum, & Pontificum decreta obscuriora videantur, adeò ut ad proprium cuiusque sensum flecti, & intorqueri possint, quos sequemur interpretes? nisi eos quos sequitur Ecclesia, Augustinum & eius discipulos Prosperum, Fulgentium, quorum armis victi & profligati sunt Pelagiani; absit, ut nostri temporis hæretici nobis obijciant, nos Augustino, Prospero, & Fulgentio, Iulianum, Cassianum, & Faustum antepone, Doctorem gratiæ errores erroribus debellasse, absit ut Massiliensium calumnias renouemus, & magistris nostris tanquam modum excesserim, obloquamur quis nescit? quod viginti amplius annis contra inimicos gratiæ Catholica acies huius viri ductu pugnavit & vicit; ut ait S. Prosper, nec unquam hunc sinistra salutem suspicionis rumor aspersit, inquit

Celest.
Papa ad
Epiſ. Gal.

Contra
coll. c. 1.

Ibidem.

Aug. Ep.
150.

summus Pontifex Celestinus, quod si Aug. hæresim hæresi profligavit, perperâ Ecclesia de Pelagianis triumphavit, male etiam Ecclesia Africana commisit huic viro tanti belli curam. *Curam* (inquit) *scripturarum mihi fratres, & patres mei Coepiscopi duobus Concilijs numidia, & Carthaginis imponere dignati sunt.*

Hormidas
Ep. ad
posse-
forem.

Quod si vbiq; Augustino adhærere tutum non est, cum agitur de gratiâ & libero arbitrio, non latis verba sua librarunt summi Pontifices, cum dixerunt, *de arbitrio tamen libero, & gratiâ Dei, quid Romana, hoc est, Catholica sequatur, & asseueret Ecclesia, licet in varijs libris B. Augustini, & maxime ad Hilarium & Prosperum possit cognosci: tamen in scrinijs Ecclesiasticis expressa capitula continentur, & Ioannes II. Sanctus Aug. cuius doctrinam secundum prædecessorum meorum statuta, Romana sequitur & servat Ecclesia, facessant igitur, qui non sine graui scandalo docent, quod vbi Aug. contra Manichæos pugnavit,*

liberum ita defendit arbitrium ,
 vt nullum gratiæ locum relinquere
 videretur , sed vbi cum Pelagianis
 disputauit , sic gratiam prædicauit ,
 vt liberum ferè sustulerit arbitrium ,
 meliora de Aug. senserunt Sancti
 Patres , nec enim solùm (inquit S. De ver.
præd. l. 2.
c. 18.
 Fulgentius) ipse de hoste victoriam ve-
 ferens triumphauit , quin etiam posteris
 certandi & vincendi ordinem , si quando
 victa prauitas reciduo ausu infandum
 caput erigere niteretur , ostendit , & in
 eodem loco loquens de libris Sancti
 Augustini. Hoc legat omnis , qui salutem
 æternam adipisci desiderat , & S. Pro-
 sper. Qui de his quæstionibus instrui de- Ep. ad
Ruf.
 siderat , sicut desiderare conuenit , ipsis
 Augustini disputationibus cognoscendis
 impendat curam.

Sed inquiunt : Augustini doctrina
 de gratiæ efficacîâ damnata est , in
 Concilio Tridentino : quis hoc cre-
 dat ? ergò ante 50. annos cum Mo-
 linæ doctrina examinaretur , in con-
 gregationibus de auxilijs , non so-
 lum consultores , sed etiam summi

In conc.
q. 23. ar.
4. c. 5.

Pontifices hallucinati sunt, cum ad normam S. Augustini astringere statuerunt totam disputationem, cum sententiam Molinae Pelagianam & Semipelagianam esse iudicarunt: *Hæc propositum* (inquiunt consultores) *& doctrina Patris Molinae, quatenus docet efficaciam auxilij divini pendere ab effectu, & libertate arbitrij humani, non autem ab ipso auxilio prout à Deo venit, & ex modo motionis divinæ, videtur tradita à Semipelagianis, ut licet videre in Epistolâ S. Hilarij ad S. Aug. Cumque Molina dixisset, quod si efficacia aut inefficacia auxilij divini, non pendeat à libertate nostra, sed à qualitate auxilij & motionis divinæ, non est quod illi cedat in laudem & meritum, quin potius perijt libertas arbitrij ad salutem. Eadem* (inquiunt consultores in censurâ) *argumentatione utebamur Pelagiani ut videre est apud S. Aug. l. de corop. & gr. cap. 3. 4. & 6. quos ita in eodem libro Sanctus Doctor impugnavit, & expugnavit ut rationem & argumentationem ipsam quam Mo-*

lina in sua sententia confirmare conatur, nullius prorsus momenti esse ostenderit, & propositionem ipsam tanquam diuinis oculis contrariam efficaciter redarguerit. eadem censura confirmata est, die Iouis 12. Iulij 1601. die lunæ 18. Nouemb. 1602. inter cætera ostensum fuit Molinistas. Prorsus tollere gratiam efficacem ex parte Dei, & solum ponere ex parte liberi arbitrij, & consequenter Deum facere pedissequum creatura, contra quam omnes semper Catholici professi sunt, & professæ est sancta Romana Ecclesia, die Martis 19. Nouemb. Concluserunt Molinam cum cassiano contra Catholica dogmata conuenire, nec discedere à via Pelagianorum & Semip. quos iam diu Ecclesia prescripserat, anno 1603. die 16. Nouemb. Concluserunt Molinam omnino conuenire cum Pelagio: & statum causa illius sæculi, quando fuit damnatus Pelagius esse eundem cum hoc, quem Molina & eius defensores proponebant, & defendebant, tum temporis Clemens 8. egregium illud opusculum conscripsit, vbi totam controuersiam ex

Augustini sententia dirimere statuit, astringere statui totam hanc disputationem ad normam S. Augustini de gratia, & quid ipse sentiat non obscure declarat, non igitur (inquit) potest negari quod secundum Sanctum Aug. gratia habeat efficaciam ex Dei omnipotentia, ex dominio quod habet supra liberum arbitrium. Hac Dei gratia, scilicet efficax necessaria est ad singulos actus, sub Paulo s. multæ congregationes habitæ sunt P. Iesuitæ se torum scriptum Clementis 8. præter modo citatam propositionem admittere professi sunt, sed contendebant illam sententiam (gratiam esse per se efficacem) Calvinisticam esse, & proscriptam à Concilio Trid. Tum P. Lemos subiens certamen sæliciter omnia repetiuit, & sælicius confutauit. Quod verò attinebat ad collationem dogmatum Thomistarum cum Calvinianis, inter cætera verè affirmauit Doctores Thomistas in multis Catholicis sententijs cum Caluino conuenire, quia Calvinus verè in illis loquebatur, die Merc. prima Februarij 1606. Aper-

tiſſimè oſenſum fuit, latiſſimum eſſe diſ-
crimen inter ſententiam Caluini, & Tho-
miſtarum ponentium prædeterminationem,
quæ Caluinus cum prædeterminatione di-
cit, multum trahi liberum arbitrium, &
multum ferri, & quaſi abripi inſtar ſeſ-
ſoris equo agitato vehementer moti, &
ducti, in quo reuera hæreticatur. Tho-
miſtæ verò cum prædeterminatione verè &
Catholicè affirmant ſaluari arbitrii libera-
tatem, & liberum arbitrium non neces-
ſitate ſed liberè, actiue concurrere ad om-
nes actus liberos humana voluntatis, in
quo Scotus etiam conuenit cum Thomiſtis
l. 1. ſent. diſt. 39. q. 1. Hæc omnia ex
Franciſco Penna ſacræ rotæ dec. de
ſummiſimus qui ſic concludit. Cum
intelligeretur, quod ſanctiſſimus Dominus
volebat iniungere conſultoribus, vt ſe ad
propria conferrent, & Episcopi ad ſuos
Episcopatus properarent, ego adiui ſuam
ſanctitatem, & commemorauit magnum
ſcandalum quod futurum erat in Eccleſia
ſi cauſa indeciſa conſultores recederent.
Sanctiſſimus reſpondit, nullum futurum
inconueniens, cum ipſe in reſolutione ſe-

caturus esset iudicium congregationis ,
 tum recenset consultores & addit.
 Publicè autem dictum fuit de decem con-
 sultoribus , octo consensisse in substantiâ ,
 & in ordine contra Iesuitas ; solum verò
 Armachanum dissensisse quantum ad
 ordinem non quantum ad substantiam :
 Boninum verò Carmelitam in sententiâ Mo-
 line perseverasse. Congregationis de-
 cisionē secuta est Bulla summi Pon-
 tificis Pauli 5. Cuius (inquit Illust.
 Arch. Mechliniensis) habeo exemplum ,
 & autographum in Archivis Pontificijs
 Roma assertari , fide dignissimi testes af-
 firmant , quâ controversia tota ad mentem
 D. Aug. decideretur , 10. propositionibus
 Molina expressè diserteque damnatis.

Duo sunt porissima quæ Molinam
 & discipulos eius erroris reuincunt :
 primò nihil obijciunt , quod à Pela-
 gianis , vel Massiliensibus non fuerit
 occupatum : quod si nihil aliud quàm
 Augustinus sentiret Molina (quod
 ipsemet negat , & Augustinum sub
 caligine fuisse satis impudenter af-
 firmat) qui fieri posset , ut ipsdem

In libello
 inscripto,
 rationes
 ob quas
 Illust.
 Arch. Me-
 chl. &c.

utreretur armis quibus Massilienses?
 quis tam bardus, & ab omni sensu
 absurdus sit, qui Molinæ obijciat,
 cum liberum arbitrium perimere,
 necessitatem fatalem inducere, nul-
 lum locum hortationibus relinque-
 re, Deum personarum acceptorem
 facere, in desperationem homines
 adigere: hæc & alia id genus olim
 Pelagiani & Semip. Augustino op-
 ponebant, eadem Molinistæ nobis
 obrudunt: nemo nisi insanat hæc
 Molinistis obijciat: cum etiam Mo-
 linistæ quædam ex Aug. quæ tum
 cum in errore Massiliensium versa-
 batur scripserat opponunt, ipsimet
 fatentur se cum Aug. iuvene & er-
 rante, non cum Aug. sene sentire.

Quod secundo loco, Molinisticam
 sententiam dubiam facit, imò fal-
 sam esse manifestè conuincit illud
 est: si omnibus sufficiens gratia siue
 ad operandum, siue ad orandum, &
 prima initia fidei concedantur, quæ
 pendeant à nutu voluntatis, frustra
 Aug. & eius discipuli post Apostolum

De præd.
ss. c. 9.

224 PHILOSOPHIA MORALIS
ad profunditatem iudiciorum Dei,
& ad altitudinem diuitiarum scien-
tiæ, & sapientiæ Dei confugiunt:
nam si quæ Molinam interrogas, cur
hic credat, ille non credat respon-
debit illicò, quia alter vult credere,
alter non vult credere, cum vtrique
gratia ad credendum sufficiens, in-
stat luminis offeratur, sed longe ali-
ter respondet doctor gratiæ, *fides*
igitur & inchoata, & perfecta donum
Dei est, hoc donum quibusdam dari, qui-
busdam non dari non dubitet qui non vult
manifestissimis sacris litteris repugnare.
Cur autem non omnibus detur, fidelem
mouere non debet qui credit ex vno omnes
isse in condemnationem sine dubitatione
iustissimam: ita ut nulla Dei esset iusta
reprehensio, etiã si nullus inde liberaretur.
Cur autem istum potius quam illum liberet,
inscrutabilia sunt iudicia eius, & inue-
stigabiles viæ eius. Si quæras à Mo-
lina cur vnus benè operetur non a-
lius, cur vnus conuertatur non alius,
breuem & facilem tibi responsionem
dabit, vnus gratiæ oblatæ consentit,
&

& quasi oculos aperit, vt à luce adiuuetur, alter oculos claudit, nec vocanti gratiæ vult consentire, itaque gratia instar lucis interioris mentis obtutum adiuuat quidem, sed vsus illius à voluntate nostrâ pendet: non ita hunc nodum soluit Aug. *Conuersos ergo Deus adiuuat, auersos deserit, sed etiam vt conuertamur ipse adiuuat, quod certe oculis corporis lux ista non præstat. Cur autem illum adiuuet, illum non adiuuet: illum tantum, illum autem non tantum: ipsum illo, illum isto modo, penes ipsam est, & æquitatis tam secretæ ratio, & excellentia potestatis.* Hic non solum recurrit ad inscrutabilia iudicia Dei, vt explicet cur vnum magis quam alterum, sed etiam cur illum adiuuet, illum non adiuuet; non igitur omnibus communis est gratia. *Hæc gratia cur ad illum veniat, ad illum non veniat occulta esse causa potest, iniusta non potest. Valde ergo paruum sensum habemus ad discutiendam iustitiam iudiciorum Dei: ad discutiendam gratiam gratuitam nullis me-*

P

L. 1. de
pecc. mer.
c. 5.

L. 1. de
pecc. mer.
c. 21.

226 PHILOSOPHIA MORALIS
*vis precedentibus non iniquam, quæ non
tam mouet cum præstatur indignis, quam
cum æquè indignis alijs denegatur.*

CAPVT I.

*Quod Deus omnes creaturas
determinat ad agendum.*

CVM Deus sit primum agens, & ultimus finis, utroque nomine mouet & determinat creaturam ad agendum; ut primum agens omnia ex se emittit, ut finis ultimus omnia ad se conuertit: non enim causa secunda potest agere, nisi moueatur & agatur à causâ primâ, sicut nihil concluditur nisi virtute primi principii, nihil appetitur nisi propter ultimum finem; sic nihil mouetur nisi impulsu primi mouentis.

Secundò omnis perfectio creaturæ à creatore derivatur, sed operari est quædam perfectio; ergo omnis operatio est à Deo: *Pater meus*

[inquit Saluator] *usque modo operatur ,
& ego operor.*

Tertiò omne ens per participationem proficiscitur ab ente per essentiam , sed actio creaturæ participat rationem entis ; ergo fluit à Deo , non igitur Deus est causa actionum nostrarum quia dedit nobis facultates , quibus possumus agere , ut voluit Durandus ; sic enim æqualiter esset causa boni & mali , quia dedit voluntatem quâ & bene , & male agimus , quod si Deus saltem non concurrat cum causâ secundâ , sed tantum permittit ut agat ; ubi providentia diuina , & rerum omnium administratio ; ubi conseruatio rerum ; siquidem nihil est aliud conseruatio , quam continuata rei productio ; ergo si Deus non agit cum causis secundis , quando suos producant effectus , non conseruabit eosdem effectus productos.

Confirmatur : sicut præsentè lumine colores manifestantur , qui absente lumine absconduntur , sic po-

sicut Dei influxu operamur, cessante nihil agimus; ergo sicut lumen est causa manifestationis colorum, sic Deus est causa omnium quæ operamur, iuxta illud Prophetæ Isaiæ, *omnia opera nostra operatus est in nobis.*

Quartò omne agens tendit in finem ultimum tum cum operatur, sed illa inclinatio ad ultimum finem est à solo Deo qui est primum agens, siquidem ordo finium respondet ordini agentium; ergo omnis creatura agit virtute & impulsu primi agentis.

Quintò: quòd vniuersalior est causa eò producit effectum sub ratione magis vniuersali, quia ordo effectuum respondet ordini causarum (id est) causa particularis effectum procreat sub ratione particulari, ut homo generat hominem quatenus est homo, non quatenus est ens, nam ipsum esse est vniuersalissimum; ergo proficiscitur à causâ vniuersalissimâ.

Ex his manifestum est Deum non tantum concurrere cum causis secundis, sed etiam ea & præmovere: nam cum duæ causæ simul concurrunt neutra agit in alteram, sed utraque in effectum; ut patet in duobus equis qui trahunt currum; unde una causâ non facit ut altera agat, nec dat illi actionem; sed Deus facit ut faciamus ut ipse ait per Prophetam, *faciam ut faciatis, & in iustificationibus meis ambuletis*, dat ipsum operari, quia operatio est quædam perfectio. Hinc Apostolus, *in ipso, inquit, vivimus, movemur, & sumus, & alibi, ex ipso, per ipsum, & in ipso sunt omnia.*

CAPUT II.

Explicatur illa præmotio.

FAcilius omnia horrologia conciliaveris, quam dissidentes inter se recentiorum de concursu divino

230 PHILOSOPHIA MORALIS
sententias ; priusquam tamen singulas expendamus, nostram opinionem explicare nobis incumbit. Dicimus itaque Deum non modo concurrere, sed etiam præmovere causas secundas, præmotione tamen duntaxat generali, quæ nihil aliud est quam inclinatio actualis ad ultimum finem ; siquidem omnis creatura agit propter ultimum finem ; inclinatio autem ad ultimum finem non potest non proficisci à primo agente, quemadmodum iam ostendimus.

Illæ porro præmotio, ille influxus creatoris aliter recipitur in causis liberis, aliter in causis naturalibus ; siquidem res naturales potius aguntur, quam agant : unde non deficiunt in agendo, nisi præcedat defectus in naturâ, totam igitur & perfectam Dei recipiunt motionem, sed creaturæ liberæ ut possunt proficere, sic deficere ; quare influxum diuinum quasi dimidiatum & imperfectum sæpe recipiunt : quod ele-

gāter explicat Diuus Thomas exemplo influxus primi mobilis , qui in rebus omnibus excipitur , sed non vno modo : nam aliter recipitur in plantis , aliter in lapidibus , & in rebus singulis iuxta earum dispositionem : quidquid igitur perfectionis est in inferioribus , primi mobilis influxui refertur acceptum , defectus autem in res ipsas refunditur , ut quicquid est motus in claudicatione oritur à virtute motrice , defectus reijcitur in tibiam claudicantem ; sic etiam cum Deus mouet creaturam liberam , si perfecte Deo subiiciatur , influxum diuinum qui à Deo procedit & in Deum semper tendit , perfectum recipit ; si autem diuinam motionem non integram sed mutilatam excipiat creatura , tum quidquid erit perfectionis , in Deum tanquam in primam causam referetur , defectus autem ad solam pertinet creaturam : neque est quod vereare , ne diuina præmotio libertati nostræ præiudicet , Deus enim

& naturaliter cum rebus naturalibus, & libere cum liberis agit, neque influxus causæ superioris inferiorem causam impedit sed perficit; nec destruitur libertas quando reducitur in actum, & quamvis arbor fructus non proferat nisi beneficio luminis solaris, hoc tamen non impedit quominus arbor sit vera causa proxima, quemadmodum sol est causa vniuersalis, si quis sit defectus in fructibus non ad solem, sed ad arborem pertinebit: vnde Deus nullatenus erit causa mali, quamvis nos ad singulos actus præmoueat primæ & vniuersalis causæ titulo.

Duplex sit igitur præmotio, vna generalis, quæ nihil est aliud quam inclinatio actualis ad vltimum finem cuius impulsu semper agimus, altera est specialis ad actus supernaturales necessaria, quæ proprio nomine gratia appellatur, & consistit in quadam delectatione rerum cælestium; vtramque præmotionem agnouit S. Thomas, non illam præ-

determinationem Physicam quam Thomistæ recentiores illi attingunt, quod ex ipsius verbis manifestum fiet: cum enim sibi obiecisset quod si voluntas hominis à solo Deo moueretur, nunquam ad malum moueretur; respondet, *Quod Deus monet voluntatem hominis sicut vniuersalis motor ad vniuersale obiectum voluntatis, quod est bonum*. Et sine hac vniuersali motione homo non potest aliquid velle, sed homo per rationem determinat se ad volendum hoc vel illud, quod est verum bonum, vel apparens bonum: sed tamen interdum specialiter Deus monet aliquos ad aliquid determinate volendum quod est bonum, sicut in his quos mouet per gratiam.

I. 2. q. 9.
ar. 6.

Inclinatio autem ad vltimum finem siue ad vniuersale bonum, duplex est, vna aptitudinalis, quam habemus à naturâ, vel potius ab auctore naturæ, altera actualis, quam Deus nobis impertit cum cum agimus, cum vero nobilius sit agere quam posse tantum agere, verisimile non est quod habeamus à nobis quod

234 PHILOSOPHIA MORALIS
est præstantius, scilicet actualem
operationem, & à Deo quod est mi-
nus nobile, nimirum posse agere;
illa vero inclinatio semper nititur in
Deum, sed nos qui eam non recipi-
mus perfectam sistimus in nobis,
& quasi in via hæremus: nam homo
maxime in statu naturæ corruptæ si-
milis est puero, qui cecidit & laesus
debilior factus est, quem Pater quasi
per cliuum manu ducit; quod pro-
greditur puer, illud acceptum ferri
debet Patri, si autem in viâ deficiat,
hoc oritur ex infirmitate, sic etiam
natura humana sauciata & corrupta
non potest ad Deum peruenire, nisi
speciali Dei gratia moueatur, si au-
tem remanet in creaturis, hoc pro-
fiscitur ex infirmitate illius, & vul-
nere primi peccati quo claudicat.

Superiori capite satis demon-
stratum est Deum præmouere saltem
præmotione generali omnes cau-
sas secundas, nunc reliquum est, ut
ostendamus quomodo specialiter mo-
ueat ad actus supernaturales.

CAPVT III.

Sententia Augustini astringitur de promotione speciali ad actus supernaturales.

Ignoscant Theologi si paulò liberiorius in eorum campos excurramus, rerum apta connexio hoc postulat, non Aristotelem sed Augustinum consulimus, ubi de concursu diuino agitur, primum ergo sententiam doctoris gratiæ stabiliamus; nam propositâ veritatis luce facilius errorum nebulæ discutientur.

Naturam humanam in duplici statu considerat August. scilicet integram & corruptam; in utroque statu auxilio diuino indiget, sed dispari. Quid ergo, inquit Sanctus Doctor? Adam non habuit Dei gratiam? imo vero habuit magnam sed disparem. Si autem hoc adiutorium vel Angelo, vel homini quamprimum facti sunt defuisset, quoniam non talis natura facta erat ut sine

L. de cor-
rep &
grat. c. 11.

diuino adiutorio posset manere si vellet ,
non vique suâ culpâ cecidissent , adiu-
torium quippe desisset sine quo manere
non possent , quibus autem nunc deest
tale adiutorium pœna peccati est ; quibus
autem datur secundum gratiam datur ,
non secundum debum. Ex quo Augu-
stini loco, non modò colligitur , au-
xilium gratiæ non defuisse primo
homini , vt omnes fatentur , sed
etiam infertur non omnibus adesse
in statu naturæ corruptæ. Quod
verò primum hominem & Angelos
cum gratia condiderit , docet alibi.

L. 11 de
Ciui. Dei.

Quod Deus primum hominem & Angelos
cum bona voluntate (id est) cum amore
casto quo illi adherent creauit , simul in
eis , & condens naturam , & largiens
gratiam.

Hoc verò discrimen est inter ad-
iutorium primi hominis , & auxi-
lium quo nunc adiuuamur , quod ad-
iutorium primi hominis erat instar
luminis , nam vt videre non possu-
mus sine lumine nec tamen posito
lumine statim videmus , possumus

enim oculos claudere, vel auertere; sic primus homo non poterat bene agere sine gratia, cuius usus pendebat à libero arbitrio, sed natura corrupta fortiori indiget auxilio cuius usus à voluntate nostrâ non suspendatur, quod voluntatem sibi subiiciat, quo posito bene operemur; & hoc est principium ex quo tota fere August. doctrina de gratia pendet: ipsum ergo doctorem gratiæ audiamus, ne forte ipsi imponere videamur. *Aliud est enim adiutorium sine quo aliquid non fit, & aliud est adiutorium quo aliquid fit; nam sine alimentis non possumus vivere, nec tamen cum adsuerint alimenta eis fit ut vivat qui mori voluerit, ergo adiutorium alimentorum est sine quo fit, non quo fit ut vivamus; at verò beatitudo quam non habet homo, cum data fuerit continuo fit beatus; adiutorium est enim non solum sine quo non fit, verum etiam quo fit propter quod datur. Primo itaque homini qui in eo bono quo factus fuerat rectus acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum be-*

I. de cor.
rep. &
Gal. c. 1.

num non deservere, datum est adiutorium
perseverantiae non quo fieret ut persevera-
ret, sed sine quo per liberum arbitrium
perseverare non posset, nunc vero sanctis
in regnum Dei per gratiam Dei predesti-
natis, non tantum tale adiutorium perseve-
rantiae datur, sed tale ut eis perseverantia
ipsa donetur, non solum ut sine isto dono
perseverantes esse non possint, verum
etiam ut per hoc donum nonnisi perseve-
rantes sint: non solum enim dixit sine me
nihil potestis facere, verum etiam dixit,
non vos me elegistis sed ego elegi vos, &
posui vos ut eatis, & fructum afferatis,
& fructus vester maneat, quibus verbis
eis non solum iustitiam, verum etiam in
illâ perseverantiam se dedisse monstravit:
Christo enim sic eos ponente ut eant &
fructum afferant, & fructus eorum ma-
neant, quis audeat dicere forsitan non
manebit.

Superiori capite idem manifeste
ostenderat, istam (inquit) gratiam
non habuit homo primus; quâ nunquam
vellet esse malus, sed sane habuit in quâ
si permanere vellet nunquam malus esset.

Quod autem illa gratia voluntati primi hominis subderetur non ambiguis verbis declarat: Nec ipsum ergo Deus esse voluit sine sua gratia, quam reliquit in eius libero arbitrio: quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit, ad bonum autem, parum est nisi adiungetur ab omnipotenti bono. Talo quippe erat adiutorium quod defereret cum vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret ut vellet: hæc est prima gratia qua data est primo Adam: prima est enim qua fit ut habeat homo iustitiam si velit; secunda ergo plus potest qua etiam fit ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluptatem contraria concupiscentem, voluntate spiritus vincat. Hæc autem tanto maior est ut parum sit homini per illam reparare perditam libertatem, parum sit denique non posse sine illa, vel apprehendere bonum, vel permanere in bono si velit, nisi etiam efficiatur ut velit. Ex his verbis collige Aug. loqui non solum de dono persecrantia, sed etiam de adiutorio ad bene agendum, & volendum, sed prosequitur.

Tunc ergo dederat homini Deus bonam voluntatem : in illa quippe eum fecerat qui fecerat rectum , dederat & adiutorium sine quo in ea non posset permanere si vellet , ut autem vellet in eius libero reliquit arbitrio.

Discrimen igitur illud est inter gratiam conditoris , & reparatoris , inter gratiam quæ data est primo Adam , & illam quæ data est per secundum Adam , quod illa dabat tantum posse ; hæc non solum posse , sed etiam velle : nam ut ait Augustinus. *Primus homo acceperat posse si vellet , sed non habuit velle quod posset , nam si habuisset perseverasset : posset enim perseverare si vellet , quod ut nollet de libero descendit arbitrio , quod tunc ita liberum erat , ut bene velle posset , & male.* Vno verbo gratia primi hominis ipsissima est quam nunc Molinistæ venditant in statu naturæ corruptæ , cuius scilicet usus à libero pendet arbitrio , quæ voluntatem sibi non subijciat , sed voluntati subijciatur : auxilium sine quo bene agere non possumus , siue gratia

gratia sufficiens, quam voluntatis consensus efficacem reddit: quid enim ipsis prodest quod nunc gratia voluntatem per motus indeliberatos innitet ac deliniat: nam sic cupiditates iuxta eorum sententiam voluntatem deliniunt & alliciunt, nec tamen volunt cupiditatem discernere amplectentem à respiciente, itaque gratia primi hominis & Angelorum (nam æqualis est conditio Angelorum & primi hominis) pendeat à nutu voluntatis.

Ratio huius doctrinæ est, quia alio indiget auxilio homo sanus, alio ægrotus & infirmus: quam rationem adducit August. *Ut ergo (inquit) non acciperet primus homo hoc donum Dei, id est, in bona perseverantiam, sed perseverare, vel non perseverare in eius relinqueretur arbitrio, tales vires habebat eius voluntas, quæ sine ullo fuerat instituta peccato, & nihil illi ex se ipsa concupiscentialiter resistebat, ut digne tantæ bonitati & bene vivendi facilitati, perseverandi committeretur arbitrium. Nunc vero po-*

Q

Itaque est illa magna, peccati merito, amissa libertas, etiam maioribus donis adiuvanda remansit infirmitas. Vnde Deus iuxta Augustinum non solum dat adiutorium sanctis quale primo homini dedit sine quo non possint perseverare, si velint, sed in eis etiam operatur & velle. Et quoniam (inquit) non perseverabunt nisi & possint, & velint, perseverandi eis possibilitas & voluntas divina gratia largitate donetur: tantum quippe Spiritu sancto accenditur voluntas eorum, ut ideo possint quia sic volunt, ideo sic velint quia Deus operatur ut velint. Ex his verbis licet colligere esse quoddam posse, quod sequitur velle, & ita qui nolunt bene agere, non habent posse ultimum completum, quod inseparabile est ab ipso velle, sed pergit: Nam si in tanta infirmitate vite huius, in qua tamen infirmitate propter elationem reprimendam perfici virtutem oportebat, ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adiutorio Dei sine quo perseverare non possent, manerent si vellet, nec Deus in eis operaretur ut

vellent, inter tot & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet, & ideo perseverare non possent, quia deficientes infirmitate, nec vellent, aut ita non vellent infirmitate voluntatis ut possent: subuentum est igitur infirmitati voluntatis humanæ ut diuinâ gratiâ indeclinabiliter, & insuperabiliter ageretur, & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque aduersitate aliqua vinceretur.

Non igitur tantum Molinistæ qui gratiam primi hominis in statu naturæ reparatæ à nutu voluntatis pendentem induxerunt, sed etiam prædeterminationis Physicæ assertores qui gratiam victricem siue auxilium quo in utroque statu constituunt, ab Augustini doctrina abhorrent. Molinistæ in primis, qui videntur non satis agnoscere ruinas naturæ corruptæ, & adiutorium creatoris ac reparatoris confundunt, cum tamen gratia primi hominis in hoc statu non sit utilior, quam lumen cæco, vel baculus homini qui contractis est

L. de nat.
& grat.

cruribus. *Nunc (inquit August.) de illo agitur quem seminiuum latrones reliquerunt, qui gravibus sauciis confossusque vulneribus, non ita potest ad iustitiæ culmen ascendere, sicut potuit inde descendere.*

L. de cor-
rep. &
grat. c. 10.

Falluntur etiam Thomistæ, vel potius prædeterminationis Physicæ authores: cur enim Deus iustus denegabat gratiam victricem Adamo, si necessaria erat ad agendum? sed inquiunt habuit gratiam sufficientem qua poterat bene agere, imo inquam, non erat sufficiens, quia iuxta eorum sententiam, nisi Deus det actionem, det velle, det actum secundum, nunquam agimus, nunquam volumus, nunquam illa possibilitas ad actum reducitur. Quis à Deo petat illam gratiam quæ ad summum sufficiens est ad posse, non ad agere, quæ nos magis reos efficit, & datur tantum ut Deus iustificetur, quæ potius pertinet ad litteram occidentem quam ad spiritum vivificantem. *Quapropter (inquit Aug.)*

saluberrime confitemur, quod rectissimè credimus, Deum dominumque rerum omnium, qui creavit omnia bona valde, & mala ex bonis exortura esse præsciuit, & sciuit magis ad suam omnipotentissimam bonitatem pertinere etiam de malis benefacere, quam mala non esse sinere, sic ordinasse Angelorum & hominum vitam ut in ea prius ostenderet quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset suæ gratiæ beneficium iustitiæque iudicium: denique Angeli quidam, quorum princeps est qui dicitur Diabolus, per liberum arbitrium à Domino Deo refugæ facti sunt. Cæteri autem per ipsum liberum arbitrium in veritate steterunt eamque de suo casu nunquam futuro certissimam scite meruerunt.

Docet igitur August. quosdam Angelos per liberum arbitrium cecidisse, alios per liberum arbitrium steterisse, & quamvis non steterint sine adiutorio gratiæ, usus tamen illius gratiæ à libero pendebat arbitrio: unde alibi vocat merita primi hominis & Angelorum, merita hu-

246 PHILOSOPHIA MORALIS
mana, & gloriam Angelorum, mercedem. *Humana hic merita conticescant, quæ perierunt per Adam, & regnet quæ regnat Dei gratia per Iesum Christum Dominum nostrum; & alibi, sed quia voluit permanere primus homo, profecto eius culpa est cuius meritum fuisset si permanere voluisset, sicut fecerunt Angeli Sancti, qui cadentibus alijs per liberum arbitrium, per idem liberum arbitrium steterunt ipsi, & huius mansionis debitam mercedem recipere meruerunt.*

Gratia igitur primi hominis & Angelorum non fuit sufficiens eo modo quo intelligunt Thomistæ adeò ut nunquam reduceretur in actum, quandoquidem ex Augustino Angeli illa gratia adiuti steterunt, alijs cadentibus? sed fuit sufficiens eo prorsus modo quo Molinistæ intelligunt, quia pendebat à nuda voluntatis ut fieret efficax; nam erat in homine per modum habitus quo utimur cum volumus, quamvis esset gratia actualis, beneficio cuius homo poterat perseverare & pro-

priam sanitatem custodire. *Fortissimo quippe* (ait Sanctus Doctor) *dimisit atque permisit facere quod vellet : infirmis servavit ut ipso donante inuictissime quod bonum est vellet, ut hoc deservere inuictissime nollent.* In statu naturæ reparatæ. *Voluntas quippe humana* (ut docet eodem in libro) *non libertate consequitur gratiam, sed gratia potius libertatem, & ut perseveret delectabilem perpetuitatem, & insuperabilem fortitudinem.* Eandem distinctionem adiutorij sine quo, & adiutorij quo, S. Th. agnoscit. *Primo homini datum est non ut perseveraret, sed ut perseverare posset per liberum arbitrium : quia nulla tunc corruptio erat in humana natura quæ perseverandi difficultatem praberet. Sed nunc predestinatis per gratiam Christi, non solum datur ut perseverare possint, sed ut perseverent.*

Augustino concinit Sanctus Prosper, qui docet quod longè est alius naturæ corruptæ status & integræ. *Nam si nunc etiam illæsus vigor ille maneret*

*In quo infans natura fuit, sua quemque
voluntas*

Conciliare Deo poenaeque absolvere posset.

Neque abhorret ab hac doctrina Concilium Arausicanum. Hoc (inquit) Deo propitiante, & predicare debemus, & credere, quod per peccatum primi hominis ita inclinatum & attenuatum fuerit liberum arbitrium, ut nullus postea aut diligere Deum sicut oportuit, aut credere in Deum, aut operari propter Deum quod bonum est, possit nisi gratia eum, & misericordia diuina praeuenierit. Ergo ante peccatum primi hominis potuit Deus diligere sine gratia praeueniente, qualis est gratia medicinalis, quamvis non potuerit sine gratia cooperante, qualis fuit hominis sani & integri. Sanctus Gregorius magnus Augustino ubique consentiens eandem sententiam confirmat. Sic namque est immortalis conditus ut tamen si peccaret & mori posset: & sic mortalis est conditus, ut si non peccaret, etiam non mori potest: atque ex merito liberi arbitrii beatitudinem illius regionis attingeret,

in qua vel peccare, vel mori non posset.
Tum erant merita lib. arbitrij nunc
vero sunt merita gratiæ, quia illa
donat gratia.

Quid est autem illa gratia primi
hominis quam vocat August. adiuto-
rium sine quo? an prædeterminatio
Physica? minimò minus, nam po-
sita prædeterminatione, ponitur
actio; ergo prædeterminatio potius
est auxilium quo, quam auxilium
sine quo: deinde prædeterminatio
non dat tantum posse, sed etiam
velle, neque potest respui à volun-
tate, quæ non conveniunt cum au-
xilium sine quo. An forte est concur-
sus Dei generalis? at concursus ille
nemini subducitur in pœnam pec-
cati, sed ut ait August. *Nunc quibus
deest tale adiutorium iam pœna peccati est.*
An forte est gratia habitualis? neuti-
quam, nunquam enim August. cum
Pelagianis confligit de gratia habi-
tuali, sed tantum de actuali: deinde
passim docet, quod beneficio illius
gratiæ poterat custodire propriam

sanitatem : quis autem dixerit quod per sanitatem siue gratiam habitua-
lem , custodiatur ipsa sanitas. *Ille*
qui putauit sine ipsius adiutorio se posse
custodire quod dedit , profectus in regio-
nem longinquam cuncta consumpsit. Do-
cet subinde quod sicut oculus non
sibi sufficit ad videndum etiam si
perfecte sit sanus , nisi illi adiuto-
rium clari luminis præbeatur , ita
quoque hominem primum sine au-
xilii diuinæ gratiæ non potuisse
bene operari : ergo sicut lumen & ali-
menta distinguuntur , tum à sanitate
oculi , tum à vitâ quæ per alimenta
sustentatur , sic adiutorium primi
hominis diuersum erat à gratiâ habi-
tuali , siue à propriâ sanitate , in qua
eum Deus condiderat : igitur illud
auxilium erat instar luminis non
dans actionem , sed tantum adiu-
uans , quo voluntas poterat uti aut
non uti : erat etiam auxilium actuale
non habituale tantum de quo nulla
erat controuersia.

Diluuntur obiectiones.

Opponit primo suares locum Augustini de correptione & gratia, ubi ait quod primus homo non habuit in illo bono perseverantiam, & si non habuit non utique accepit. Ergo ex Augustino, ideo primus homo cecidit quia non habuit perseverantiam.

Mirum quod vir doctus obiectionem pro doctrina Augustini acceperit sed hoc familiare est Molinistis: hoc enim dilemma proponit August. vel habuit perseverantiam, vel non habuit, si habuit, perseveravit, si non habuit perseverantiam non utique accepit: cui obiectioni respondet Deum sic ordinasse Angelorum & hominum vitam, ut in ea prius ostenderet quid posset eorum liberum arbitrium, deinde quid posset suæ gratiæ beneficium, & cætera quæ supra recensuimus.

Alium locum nobis obtrudunt de-

252 PHILOSOPHIA MORALIS
promptum ex li. 12. de Ciuitate Dei,
vbi loquens de malis Angelis. *Aut*
(inquit) *minorem acciperunt amoris di-*
uini gratiam, quam illi qui in eadem per-
sisterunt, aut si utriusque boni aequaliter
creati sunt, istis mala voluntate cadenti-
buz, illi amplius adiuti ad eam beatitudinis
plenitudinem, vnde se nunquam casuros
certissimi fierent perueniunt. Ergo in-
quiunt, Angeli qui steterunt, fue-
runt amplius adiuti, quam qui ceci-
derunt, scilicet quia illi habuerunt
gratiam efficacem, hi tantum suffi-
cientem. Illis dabat agere, his tan-
tum posse.

Respondeo quod Angeli boni
fuerunt amplius adiuti post aliorum
ruinam, quæ solutio vera est, quid-
quid obganniant aduersarij, sed vt
intelligatur, sciendum est, quod mul-
tum & diu se torfit August. quomodo
Angeli, & primus homo creati fue-
rint beati, ignari tamen sui casus,
aut perseuerantiæ: tandem post lon-
gam fluctuationem hoc in loco sta-
tuit Angelos bonos factos fuisse cer-

cos sui status, sed post aliorum casum, hic enim lectorem mittit ad librum 11. in quo dixerat. *Restat ut aut impares fuerint, aut si pares fuerint, post illorum ruinam illis certa scientia sue certae felicitatis accesserint.* Cum in utroque loco sit eadem diuisio, quod enim dixit l. 11. *Restat aut impares fuerint, aut si pares fuerint, post illorum ruinam illis certa scientia sue felicitatis accesserint.* Eiusdem diuisionis membra sub alijs verbis proponit l. 12. *Aut minorem acceperunt diuini amoris gratiam, &c. Aut si virique boni equaliter creati sunt, &c. Illi amplius adiuti.* Manifestum est quod August. docet li. 11. Angelos fuisse magis adiutos post aliorum ruinam; ergo & li. 12. eandem tradit doctrinam.

Huc adde quod Deus magis cooperatur cum illo qui bene agit, quam cum illo qui male; vnde magis fuerunt adiuti boni Angeli quam mali, non ex parte Dei, cuius gratia non discreuit bonos à malis Angelis, sed quia Angeli boni melius

254 PHILOSOPHIA MORALIS
vsi sunt gratiâ quàm mali: vt qui lumine praesente oculos aperit, magis adiuuatur à lumine quam qui claudit oculos.

Opponit etiam vir doctissimus, quemdam locum ex l. 8. de Genesi ad litteram, vbi videtur docere Aug. quod in utroque statu naturæ, Deus dat velle & perficere: sed præterquam nihil minus loquitur August. quam de gratia primi hominis, meminisse debuit vir eruditus Augustinum ipsum testari l. 1. retractionum se in his libris de Genesi ad litteram, plura disputasse & quæ fuisse quam soluisse & inuenisse.

L. 2. ad
traf.

Thomistæ nobis opponunt Sanctum Fulgentium Augustini discipulum qui docet eandem esse gratiam creatoris & reparatoris. Profecto [inquit] cognoscitur uniformi cunctos potuisse opprimi ruina consortio, nisi quos vellet à casu illo prauitatis virtus illa defenderet, quæ sola naturaliter mutari deprauarique non posset; non alia flantem Angelum à ruina potuit custodire, nisi illa

quæ lapsum hominem post ruinam potuit reparare; una est in utroque gratia operata; in hoc ut surgeret; in illo ne caderet; in illo ne vulneraretur; in isto ut sanaretur, ab hoc infirmitatem repulit; illum infirmari non fuit; illius esca, istius medicina.

Respondeo quod eadem fuit gratia quo ad essentiam gratiæ quæ non datur ex meritis, quæque forsitan in suauitate cœlesti posita est, sed non eadem fuit quoad modum operandi: nunc enim subiicit sibi voluntatem, tunc subiiciebatur: sed illud dissimulare non debeo, quod S. Fulgentius docere videtur Angelos bonos à malis fuisse discretos per gratiam non per liberum arbitrium. *Nisi quos vellet virtus illa defendere.* Sed attentè totum caput legenti constabit non aliud S. Fulgentium probandum suscipere, quam Angelos non esse beatos à se ipsis & naturaliter, cum ex ijs multi ceciderint, & potuissent omnes eodem ruinæ consortio opprimi, nisi virtus diuina quos voluisset in

gratiâ confirmasset.

Opponunt Thomistæ quod si non gratia bonos à malis Angelis, sed voluntatis nutus discreuit; ergò boni Angeli meliores facti sunt à se ipsis, quam à Deo: quod absurdum sæpe August. iudicat. Et maxime l. 9. de Ciu. Dei.

Respondeo quod non sine Dei gratia facti sunt meliores.

Sed inquiunt applicatio illa liberi arbitrij quæ non erat à gratia sed ab ipso libero arbitrio, vel fuit naturalis, vel supernaturalis: si naturalis quomodo per actum naturalem meruerunt beatitudinem supernaturalem, si fuit supernaturalis, ergo applicatio siue determinatio liberi arbitrij fuit opus gratiæ, quæ sibi liberum subiebat arbitrium.

Respondeo quod vsus gratiæ siue applicatio voluntatis fuit liberi arbitrij diuina gratia adiuti: vnde sicut actus quos exerimus per habitus supernaturales sunt etiam supernaturales; sic determinatio liberi arbitrij
non

non fuit opus naturæ solius, sed opus supernaturale: non enim poterat primus homo bene velle sine gratia, sicut non possumus videre sine lumine: lumen autem non discernit videntes à non videntibus, sed utrisque est commune; sic gratia non discrevit bonos à malis Angelis sed voluntatis nutus & flexus.

Opponunt quod August. in li. de correptione & gratia: ubi distinguit adiutorium sine quo, & adiutorium quo, loquitur tantum de perseverantia, non de singulis operibus; unde licet primus homo non habuerit auxilium quo perseveraret, habuit tamen auxilium quo bene operaretur, quamdiu placuit Deo illi concedere.

Respondeo quod eadem est ratio de dono perseverantiæ, & de gratia ad bene agendum necessaria: nam perseverantia nihil est quam concatenatio, & series bonarum operum, unde quibus Deus dat perseverantiæ donum, dat etiam bona opera: primus homo cum creatus

R

L. de corr.
& gratia.
c. 11.

fuerit bonus, tantum opus habuit auxilio cum quo perseveraret si vellet, non enim indigebat auxilio ut reciperet gratiam in qua creatus fuit, nunc vero indigenus auxilio diuino, tum ut perseveremus, tum ut recipiamus bonum amissum: & hæc est ratio cur August. magis loquatur de perseverantia, ubi agit de auxilio primi hominis: *est quippe*, ait Sanctus Doctor. *In nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo & perseveranter tenendo non solum posse quod volumus, sed etiam velle quod possumus, quod non fuit in homine primo, vnum enim eorum in illo fuit, alterum non fuit: namque ut reciperet bonum, gratia non egebat, quia nondum perdiderat, ut autem in eo permaneret, egebat adiutorio gratia sine quo id omnino non posset, & acceperat posse si vellet, sed non habuit velle quod posset.* Ecce August. rationem reddit cur tantum auxilio sine quo perseverare non posset primus homo, non autem auxilio quo reciperet gratiam opus habuerit.

Negantur profectò qui negant August. per adiutorium sine quo & quo, intelligere gratiam actualem vel aliquod auxilium quod habeat rationem causæ efficientis: quasi verò adiuuemur ad nihil agendum: nonne ipsum adiutorij nomen, auxilium actuale & efficiens significat? nonne Aug. ubique contrà Pelagianos de gratiâ actuali disputat? quare tam accuratè utrumque adiutorium distinguit? sanè quidem iuxtà Molinistas perseverantia eodem modo fuit donum Dei in Angelis, ac nunc est in hominibus, scilicet utrisque datur adiutorium sine quo non perseverabunt; imò iuxtà auctores prædeterminationis Physicæ idem adiutorium ad perseverandum Angelis, in natura integrâ & hominibus in statu naturæ reparatæ conceditur, scilicet adiutorium quo, ex parte Dei efficax: sed ex Augustino aliud datur adiutorium infirmis, quàm sanis; nec tantum diuersum est, quia fortius est in ægrotis & lap-

sis, alioquin in vtrisque vel erit adiutorium quo, iuxta Thomistas, vel adiutorium sine quo, iuxta Molinistas, nam magis & minus non mutant speciem; sed diuersum est quia adiutorium quo, est ex se efficax; adiutorium sine quo, cum det tantum posse, non est efficax nisi ex consensu voluntatis. Demonstrabitur infra Aug. non solum de perseuerantia sed etiam de adiutorio gratiæ ad quodcumque opus bonum necessario agere.

Quærent à nobis Thomistæ vbi Deus cognouerit primum hominem non perseueraturum? an in suo decreto? ergo necesse est vt agnoscamus prædeterminationem Physicā, quæ exequitur decretum diuinum. An fortè vidit in voluntate primi hominis, vtrum perseueraturus esset, necne? at voluntas antequam agat semper est indifferens, & indeterminata: deinde Deus non mutuatur suam cognitionem à creaturis, nec creatura determinat concursum di-

uinum, sed potius Deus determinat creaturam: nam omnia agit secundum consilium voluntatis suæ, non secundum consilium voluntatis nostræ: applicat creaturam, non applicatur à creaturâ: denique Deus non potuit cognoscere qui Angeli essent perseveraturi, nisi vel per scientiam visionis, quæ supponit decretum diuinum, vel per scientiam mediam quam excogitavit Molina quæque fuit explosa Romæ in multis congregationibus sub Clemente octavo, & Paulo quinto. Hæc est summa fere omnium argumentorum quibus Thomistæ suam prædeterminationem Physicam stabiliunt.

Respondeo Deum cognoscere ab æterno non in suo decreto, non in voluntate humanâ utrum homo esset perseveraturus nec ne. Sed in actione ipsa hominis quatenus est præsens æternitati diuinæ siue realiter, siue obiectiue: Deus autem titulo primæ causæ determinauit hominem ad agendum, sed præmotione duntaxat

262 PHILOSOPHIA MORALIS
vniuersali quæ sequitur Dei decre-
tum vniuersale : determinauit in-
quam quoad exercitium actus, sed
homo seipsum determinauit quoad
specificationem actus: Deus est qui-
dem causa cuiusque actus particula-
ris, sed non quatenus est particula-
ris, verbi gratia, arbor habet à sole
quod producat fructus, sed quod illi
fructus sint illius speciei habent ab
arbore non à sole: sed inquit spe-
cificatio illa est ens per participatio-
nem, ergò refunditur in Deum:
dist. vt in causam vniuersalem, &
remotam. C. vt in causam particula-
rem, proximam, & immediatam.
N. vt actus vitalis non est à Deo vt à
causâ immediatâ, sed essentialiter
est à principio vitali: nec hoc de-
rogat maiestati diuinæ, nam Deus
mouet vt motor vniuersalis, non vt
causa particularis, & semper agit se-
cundum consilium voluntatis suæ,
quia de voluntatis nostræ etiam ma-
lis facit ipse quod vult. Neque ne-
cesse est vt confugiamus ad scientiam

mediam, inter scientiam simplicis intelligentiæ, & visionis, quâ Deus cognoscit futura conditionata; sed dicimus cognoscere omnia futura per scientiam visionis qua videt omnia præsentia in sua æternitate, videt inquam in idæis diuinis per lumen suum intelligibile, quod cum sit infinitum omnia penetrat: neque scientia Dei quoad entitatē pendet à creaturis, sic enim Deus est, sed quoad terminum seu denominationem, vt creatio æterna est quoad antitatem, non quoad terminum: scientia autem media fuit explosa propter vsum illius; vult enim Molina vt Deus per illam scientiam exploret vtrum simus consensuri nec ne, & ita suspendit efficaciam gratiæ ex consensu voluntatis nostræ futuro, quod falsum est in statu naturæ deprauatæ; verum fuit in statu naturæ integræ.

Libenter rogarem auctores prædeterminationis Physicæ, vbi Deus cognoscat malum? non in decreto quo statuit futurum malum, nam

264 PHILOSOPHIA MORALIS
esset causa mali, an in decreto per-
missiuo? sed illud supponit creatu-
ram agere, non facit ut agat, & ita
actio mala prius est futura quàm Deus
decernat illam permissionem, &
Deus suam cognitionem mutuabitur
à creatura, & eadem redibunt in-
commoda quibus nos premunt: sed
inquiunt, materiale mali, seu quod
est positium in malo, cognoscit in
suo decreto positivo, quo statuit
illud futurum; formale mali, seu ip-
sam deformitatem cognoscit in suo
decreto permissiuo. Contra vel ma-
teriale mali, seu actio positiva, ha-
bet necessariam connexionem cum
malitia, ut actus odij Dei, & ita non
positiue decernitur à Deo; vel non
habet connexionem necessariam, &
sic Deus non potest vi illius decreti
positiui, cognoscere deformitatem.

CAPVT IV.

*Quod gratia medicinalis determinat
voluntatem.*

Nemo vt puto quem anticipat
opinionis praiudicium non oc-
cupauerit, inficiabitur, quod iuxta
Augustinum gratia medicinalis ea-
dem sit victrix & efficax, quæ vo-
luntatem nostram sibi subijciat, eam-
que flectat ac determinet: quod nunc
vberius nobis est demonstrandum.
Primo quia iuxta Augustinum gra-
tia medicinalis non dat tantum pos-
se, quemadmodum volebat Pela-
gius, sed dat etiam velle & agere;
adeò vt posita gratia velimus & aga-
mus; negata nobis gratia non veli-
mus, non agamus: & vt omnia non
ordine tumultuario tractemus, sen-
tentiam Pelagij breuiter aperiamus
& quid respondeat Aug. videamus.

Nos (inquit Pelagius.) Sic

tria ista discernimus, & certum velut in ordinem digesta partimur, primo loco posse statuimus, secundo velle, tertio esse. Id est agere. Posse in natura, velle in arbitrio, esse in effectu locamus. Primum illud (id est posse) ad Deum proprie pertinet, qui illud creaturae suae contulit, duo vero reliqua, hoc est velle & esse ad hominem referenda sunt, quia de arbitrii fonte descendunt: ergo in voluntate, & opere bonolatus hominis est; imò & hominis, & Dei qui ipsius voluntatis & operis possibilitatem dedit, quique ipsam possibilitatem gratiae suae adiuvat semper auxilio. Quod possumus omne bonum facere, dicere, cogitare illius est qui hoc posse donavit, qui hoc posse adiuvat; quod vero bene vel agimus, vel loquimur, vel cogitamus, nostrum est quia haec omnia vertere etiam in malum possumus. Haec est doctrina Pelagii quam non admittit August.

Quomodo enim, ait Sanctus Doctor. Dicitur quod possumus bene agere, Dei est; quod autem agimus, nostrum est, cum dicat Apostolus orare se ad Deum pro eis ad quos scribebat, ne quid mali fa-

L. de gratia
Christi.

ciant, & ut quod bonum est faciant? Quomodo dicit Pelagius quod bene loqui possumus Dei est, quod bene loquimur nostrum est? cum dicat Dominus, spiritus Patris vestri est qui loquitur in vobis; quomodo dicit liberi arbitrij elatus assertor, quod possumus bene cogitare Dei est, quod autem bene cogitamus nostrum est? cui respondet humilis gratia predicator, non quia idonei sumus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobismet ipsis; non enim ait, posse bene cogitare, sed cogitare.

Pelagius gratiam quamdam admitterbat quæ reuelatione sapientiæ in desiderium Dei stupentem suscitareretur voluntatem; cui August. Sed nos eam gratiam volumus ut aliquando fateantur, quâ futura gloriæ magnitudo non solum promittitur, verum etiam creditur & speratur, nec solum reuelatur sapientia verum etiam & amatur; nec suadet solum omne quod bonum est, verum & persuadetur. Hanc debet Pelagius gratiam confiteri si vult non solum vocari verum etiam esse Christianus. Ex quibus hoc inuictum conficitur argu-

mentum, qui vult non solum vocari, sed etiam esse Christianus, debet gratiam admittere, quæ non modo suadeat, sed etiam persuadeat, quæ non dat tantum posse, sed etiam agere, sed gratia quæ subijcitur voluntati, ut multum suadet, inuitat & allicit, non infallibiter persuadet, dat posse, non agere, nam si det velle & agere, posita gratiâ volumus, & agimus, ergo qui vult non solum vocari, sed etiam esse Christianus, debet agnoscere gratiam per se efficacem: omnis enim gratia ex se non efficax, qualis fuit in naturâ integrâ dat tantum posse, quamuis sine illâ primus homo non posset velle: ut supra ostensum est.

Ibidem.

Itaque ex Pelagio, gratia adiuuat voluntatem; ex Augustino, dat ipsum velle; ex Pelagio gratia illustrat intellectum; ex Augustino amorem suspirat. *Qua (inquit) gratia agitur non solum ut facienda nouerimus, verum etiam ut cognita faciamus; nec solum ut diligenda credamus, verum etiam ut cre-*

dita diligamus; & infra. Hæc gratia sibi doctrina dicenda est, certe sic dicatur, ut aliis & interius eam Deus cum ineffabili suauitate credatur infundere, non solum per eos qui plantant & rigant extrinsecus, sed etiam per seipsum qui incrementum suum ministrat occultus: ita ut non ostendat tantummodo veritatem verum etiam impertiat charitatem; sic enim daret Deus eos qui secundum propositum vocati sunt, simul donans & quid agant scire, & quod sciunt agere. Qui autem nouit quidem quid fieri debeat & non facit, nondum à Deo didicit secundum gratiam, sed secundam legem; non secundum spiritum sed secundum litteram. Ergo ex August. gratia nunquam suo effectu frustra- tur, nam hoc est discrimen inter legem & gratiam, quod lex prauaricatores facit, gratia dilectores.

Augustinus à doctore veritatis hanc sublimem hausit doctrinam, quid est enim (ut ait August.) Omnis qui audiuit à patre & didicit, venit ad me: nisi nullus est qui audiat & discat à patre, & non veniat ad me, si enim

L. de gr.
Chr. c. 19.

omnis qui audiuit à patre & didicit, venit, profecto omnis qui non venit non audiuit à patre & didicit; nam si audisset & didicisset, veniret. Ergo qui non venit, qui non credit, non audiuit à patre, non didicit secundum gratiam sed secundum legem: nam ut docet a. libi. *Tanquam hoc sit certissimum iudicium, quod à Deo didiceris, si id quod didiceris feceris. Valde remota est à sensibus carnis hac schola in qua pater auditur, & docet ut veniatur ad filium; ibi est & ipse filius, quia ipse est verbum eius per quod sic docet; nec agit cum carnis aures, sed cordis. Vis scire an illa gratia sit efficax? Hac itaque gratia qua oculis humanis cordibus diuina largitate tribuitur, à nullo corde respuitur; ideo quippe tribuitur ut cordis duritia primitus auferatur. Cum igitur Euangelium predicatur, quidam credunt, quidam non credunt; sed qui credunt prædicatore forinsecus insonante, intus à patre audiunt atque discunt, qui autem non credunt foris audiunt, intus non audiunt, neque discunt: hoc est illis datur ut credant,*

L de
præd. 9.
c. 5.

illis non datur, quia nemo inquit, venit ad me nisi pater qui misit me traxerit eum. Hic Molinistæ latebras quærant: gratiam sufficientem omnibus communem à nutu voluntatis pendentem Augustinus apertissimè explodit.

Cum igitur Deus voluntatem nostram determinet; nunquid etiam nos ipsos determinamus? cum facit ut agamus, nonne etiam agimus? *Itane (inquit Sanctus Doctor) nondum euigilatis? non auditis faciam ut ambuletis, faciam ut obseruetis, postremò faciam ut faciatis, quid adhuc vos instatis? nos quidem ambulamus, verum est, nos obseruamus, nos facimus, sed ille facit ut ambulemus, ut obseruemus, ut faciamus, hæc est gratia Dei bonos faciens nos, hæc misericordia eius præueniens nos; & alibi. Nemo potest venire ad me nisi pater qui misit me traxerit eum; non enim ait duxerit, ut illic aliquo modo intelligamus præcedere voluntatem: quis trahitur si iam volebat, & tamen nemo venit, nisi velit; trahitur ergo miris modis ut velit, ab illo*

L. 4. ad
Bonif.

L. 1. ad
Bonif.

qui novit intus in ipsis hominum cordibus operari, non ut homines (quod fieri non potest) nolentes credant, sed ut volentes ex nolentibus fiant.

Ep. ad vita. Siquidem (ut ait sapiens) cor regis in manu Dei est, voluntatem nostram omnipotentissimâ facilitate conuertit, nosque volentes ex nolentibus facit, ut ait Sanctus An-
tistes. Hinc Sanctus Prosper vocat gratiam omnipotentem.

Car. de ingr. At vero omnipotens hominem cum gratia saluat,
Ipsa suum consummat opus, cui tempus agendi
Semper adest, quæ gesta velit; non moribus illi
Fit mora, non causis anceps suspenditur ullis.

Quod autem illa gratia non subdatur arbitrio nostro, quemadmodum volebant Pelagiani & Semipelagiani egregie docet idem Sanctus.
Vos igitur soli queruli, soli que superbi,
Vos soli ingrati quos vivit gratia: cuius
Omne opus arbitrio vultis subsistere vestro,
Et

*Et quod non cuncti mortales ante vitam
Ingressiuntur, ita ex ipsis pendere putatis,
Ve tam ex iudicio constet cuiusque quod
intrat,*

*Quam quod non intrat, seu par in virum-
que facultas*

*Suppetat, & tam sit proprium bona,
quam mala velle.*

*Iprocul insana impietas, artesque malignas
Aufer, & authorem comitare exclusa
Britannum.*

Gratia ergo non ex libero arbitrio suspenditur, sed simul ut fores pulsat, rumpit ostia, Deo incremento dante, cui ut ait Aug. *Volentis saluum facere nullum hominum resistit arbitrium, sic enim velle, vel nolle in volentis aut nolentis est potestate, ut diuinam voluntatem non impediat, nec superet potestatem de his enim qui faciunt quæ non vult, facit ipse quæ vult. Non est itaque dubitandum voluntati Dei qui in cælo & in terra omnia quæcumque voluit fecit, & qui etiam illa quæ futura sunt fecit, humanas voluntates non posse resistere, quominus ipse faciat quod vult; quando-*

L. de cor.
& grat.
c. 14.

quidem de ipsis hominum voluntatibus quod vult facit, nisi forte ut ex multis aliqua commemorem, quando Deus voluit Sauli regnum dare, sic erat, in potestate Israelitarum subdere se memorato viro, siue non subdere. Concludit Sanctus Doctor. Quod Deus sine dubio habet humanorum cordium quod placet inclinandum omnipotentissimam potestatem, quod magis habet in potestate voluntates hominum, quam ipsi suas. Cum igitur Deus voluntates nostras, inclinat & flectit quod ipse vult, non est timendum, ne vim nobis inferat, ne libertatem nostram lædat.

Voluntas gratiam sequitur, non præuenit, gratiæ subiacet non dominatur; cum ergo inquit August. Fides impetrat iustificationem, sicut unicuique Deus partitus est etiam ipsius mensuram fidei, non gratiam Dei aliquid meriti præcedit humani. Sed ipsa gratia meretur augeri, ut aucta mereatur perfici, comitante, non ducente, pedissequâ, non præuia voluntate; & alibi. Voluntas quippe humana non libertate consequitur

Epist. ad
Pauli.

L. de cor.
& grat.
c. 9.

gratiam, sed gratiâ potius libertatem, & ut perseveres delectabilem perpetuitatem, & insuperabilem fortitudinem.

Gratiam illam victricem orationes Ecclesiæ demonstrant, cum rogat Ecclesia ut nostras rebelles voluntates compellat, ut voluntas Dei fiat non nostra, ut regnet in voluntatibus nostris, non enim oramus ut Deus det posse si velimus, sed etiam det velle. Nihil [inquit August.] *in scripturis sanctis homini à Domino video inberi propter probandum liberum arbitrium, quod non inueniatur vel dari ab eius bonitate, vel posci, propter adiutorium gratiæ demonstrandum; & alibi. Quod licet non fiat nisi voluntas adsit, tamen ut fiat, voluntas sola non sufficit, ideo pro hac re nec superflua, nec impudens Domino immolatur oratio: nam quid stultius quam orare ut facias quod in potestate habeas? Hinc sæpe docet quod Deus dat, quod iubet. Cum ergo nobis iubet, dicens conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos, nosque ei dicimus, conuertere nos Deus noster sanctorum nostrarum, quid*

L. 1. ad
Bonif.

L. de nat.
& grat.

aliud dicimus quam da quod iubes? cum iubes dicendo, intelligite ergo qui insipientes estis in populo, & nos illi dicimus, da mihi intellectum ut discam mandata tua, quid aliud dicimus quam da quod iubes? cum iubes dicendo post concupiscentias tuas non eas, nosque dicimus, scimus quia nemo potest esse continens nisi Deus det, quid aliud dicimus, quam da quod iubes? cum iubes dicendo facite iustitiam, nosque dicimus doce me iustificaciones tuas, quid aliud dicimus quam da quod iubes.

Profecto frustra oramus. Pro incredulis ut eos Deus ad fidem convertat, pro Cathecumenis ut eis desiderium regenerationis inspiret, & pro fidelibus ut in eo quod esse cœperunt eius munere perseverent. Si Deus hæc omnia non operetur, sed voluntas nostra gratiâ quidem adiuta, sed quæ omnibus datur, & quâ utitur cum vult. Absit ut quod facere Deum rogamus oribus & vocibus nostris, cum facere negemus cordibus nostris, & quod est gravius ad alios etiam decipiendos non taceamus disputationibus nostris, & dum volumus apud homines de-

Epist. ad
vital.

Ibidem.

*pendere liberum arbitrium, apud Deum
perdamus orationis auxilium & gratiarum
actionem non habeamus, dum veram non
agnoscimus gratiam.*

Non possum sine piaculo præce-
rire auctoritatem doctoris gentium,
cuius commerationi hic dies conse-
cratur, qui cum fuerit gratiæ mira-
culum nihil aliud in suis Epistolis
quam gratiam commendat; docet
enim quod. *Spiritus sanctus interpellat
pro nobis.* Id est interpellare nos facit,
docet quod. *Qui sunt filij Dei spiritu
Dei aguntur.* Docet quod. *Deus dat
velle & perficere pro bona voluntate.*
Docet quod. *Deus nos discernit, quod
nihil habemus in quo gloriemur, quod su-
mus nova illius creatura, figmentum illius
creati in operibus bonis quæ Deus præpa-
rauit, ut in illis ambulemus,* docet quod
*gratia non est ex operibus, alioquin non est
gratia sed merces.* Id est non gratis da-
tur, sed debita redditur, docet quod.
*Deus incipit, & perficit, ut qui cepit in
vobis opus bonum perficiat.* Rogat ut.
Deus nos aptet in omni bono. Id est nos

L. 1. ad
Simp.
qu. 2.

278 PHILOSOPHIA MORALIS
determinet & applicet, rogat. Ne
quid faciamus mali. Postremo docet
quod Non est currens, neque volens
sed miserentis Dei. Quæ verba tractans
August. Nam si (inquit) propterea
solum dictum est, non volens neque cur-
rens sed miserentis est Dei, quia voluntas
hominis sola non sufficit, ut iuste recteque
vivamus. nisi adiuvemur misericordia
Dei; potest & hoc modo dici, igitur non
miserentis est Dei, sed volens est hominis,
quia misericordia Dei sola non sufficit,
nisi consensus nostræ voluntatis addatur.
At illud manifestum est frustrâ nos velle
nisi Deus misereatur. Illud autem nescio
quomodo dicatur frustrâ Deum misereri
nisi nos velimus. Si enim Deus misereatur,
etiam volumus, ad eandem quippe mise-
ricordiam pertinet ut velimus. Deus
enim est qui operatur in nobis & velle, &
operari pro bonâ voluntate.

Diluuntur obiectiones.

Vetus est querela, Pelagianis,
Massiliensibus, & Molinistis

communis, quod illa gratia victrix
 tollit liberum arbitrium, quod Aug.
 inducit quamdam necessitatem fa-
 talem. Nimum vero (inquit Prosper)
 ineptè , nimumque inconsiderate aduer-
 santibus dicitur quod per hanc Dei gra-
 tiam libero nihil relinquitur arbitrio. Cui
 obiectioni respondet. Quod si eam fi-
 liorum Dei partem quæ ad pietatis opera
 Pio consideramus inuitu nonne in eis non
 peremptum inuenimus liberum arbitrium
 sed renatum? quod viique cum solum esset
 sibi que permissum non nisi in suam per-
 niciem monebatur ipsum enim se excæca-
 uerat, & ipsum se illuminare non poterat;
 nunc autem idem liberum arbitrium con-
 uersum est, non euersum, & donatum est
 ei aliter sapere, aliter agere, & incolumi-
 tatem suam non in se, sed in medico collo-
 care. Et alibi respondens obiectioni-
 bus Semipelagianorum. Amat ergo
 languores suos & pro sanitate habet quod
 agrotare se nescit, donec prima hæc medela
 conferatur agrotis ut incipiat nosse quod
 langueat, & possit opem medici desiderare
 qua surgat.

Epist. ad
vna.

Epist. ad
Sixtum.

Mille in locis August. huic obiectioni satisfecit. Si vere (inquit) volumus defendere liberum arbitrium non oppugnemus unde sit liberum : nam qui oppugnat gratiam qua nostrum ad declinandum à malo & faciendum bonum liberatur arbitrium ipse adhuc arbitrium suum vult esse captivum. Et eodem in loco. Quomodo dicuntur negare liberum arbitrium voluntatis qui consentiunt omnem hominem quisquis suo corde credit in Deum non nisi suâ liberâ credere voluntate : cum potius illi oppugnent arbitrium liberum , qui oppugnant Dei gratiam , quâ vere ad bona eligenda & agenda fit liberum. Et alibi. Non intelligunt non se firmare humanum arbitrium , sed impellere ut per inania feratur , non in Domino tanquam in petrâ stabili collocetur ; paratur enim voluntas à Domino.

Cum Deus nos agit & movet , nos etiâ agimus nosque ipsos movemus. Aguntur enim (ut ait August.) ut agant , non ut ipsi nihil agant , & ad hoc eis ostenditur quid agere debeant , ut quando id agunt sicut agendum est id est

cum dilectione & delectatione iustitiæ, suavitatem quam dedit Dominus, ut terra eius daret fructum suum accepisse se gaudeant.

Opponunt iterum quod omnis necessitas antecedens tollit libertatem, ut docet S. Anselmus: ergo si voluntas mouetur necessario à gratiâ victrice, quæ voluntatem præuenit non mouetur liberè.

Respondeo, quod necessitas antecedens quæ est pure naturalis libertatem perimit, ut necessitate non libertate morimur, aut senescimus: necessitas autem rationalis & voluntaria adeò non libertati obest, ut sit summa eius perfectio ut superiori disputatione ostendimus.

Opponunt tertio Concilium Tridentinum. *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti, atque vocanti quò se disponat ac præparet ad obtinendam iustificationis gratiam, neque posse dissentire si velit, sed velut inanime quoddam nihil omnino*

Sess. 6.
can. 4.

agere, merique passivè se habere anathematisit. Ergo liberum arbitrium potest dissentire gratiæ seu præmotioni diuinæ.

Ne videamur minus liberales quam par sit erga aduersarios, non modo fatemur liberum arbitrium posse dissentire si velit; sed etiam sæpe dissentire & resistere diuinæ motioni, nolumus enim contentionis funem trahere: agit Concilium de præparatione ad gratiam iustificantem: aliquando Deus de repente iustificat, ut doctorem gentium: sæpius per diuersos gradus ad iustificationem nos perducit: porro si Deus sæpe iustificatos deserat, & permittat ut inducantur intentationem, multo magis eos qui nondum sunt iusti, qui occasione peccandi propositâ, sæpe deserit, eo quo dicemus alibi modo: quis igitur dubitat eos dissentire gratiæ excitanti, non in sensu composito, sed in sensu diuiso: nam ut corpus quietum moueri potest, non quamdiu est quie-

tum (id est) non in sensu composito: sed tantum in sensu diuiso: hoc est motus & quies simul componi & coniungi non possunt, sed quod quietum est habet potestatem ad motum, sic cum Deus nos mouet, & currimus in odorem vnguentorum suorum, tum certe non possumus non currere; non possumus non consentire in sensu composito: sed tamen in sensu diuiso possumus dissentire: imo sæpe dissentimus cum post longam præparationem peccato succumbimus. Hæc est prima solutio Thomistarum quam nunquam potuerunt Molinistæ destruere.

Secundo respondemus, quod gratiæ Dei mouenti & excitanti multipliciter resistimus. Primo gratiæ exteriori, *non enim qui plantat est aliquid, neque qui rigat sed qui incrementum dat Deus.* Secundo resistimus gratiæ interiori quæ mentem duntaxat irradiat, nec voluntatem accendit. Tertio gratiæ non tantum suadenti sed etiam persua-

denti: ita tamen ut parvam duntaxat voluntatem efficiat, & instar rosis voluntatem aspergat & quemdam boni amorem quasi furtim impetret, quæ scilicet det velle non perficere, quæ tenuissimam boni complacentiam inspiret, non plenam voluntatem. Quarto etiam si det plenam voluntatem & instar inundationis cuiusdam totam rapiat voluntatem semper resistimus, quia concupiscentia pugnat cum charitate sicut onus graue, quod humeris geritur semper resistit, vel ut lapis sursum proiectus in contrariam nititur partem; sic concupiscentiæ pondus diuinæ gratiæ resistit, sed gratia semper cum habet effectum ad quem illam Deus destinat. Quod autem impedimentum afferamus, vel ei resistamus in nostram voluntatem referendum est, quod consentiamus, Deo referendum est acceptum; quia semper defectus in creaturam, perfectio in creatorem refunditur.

Respondemus tertio, quod ille

Canon Concilij statuitur contra Lutherum qui liberum negabat arbitrium, qui docebat quod non possumus dissentire gratiæ etiam si velimus; eandem calumniam olim Pelagiani Augustino imponebant: quasi nos inuitos gratia traheret: hunc itaque Lutheri errorē sacrum Concilium retundit, & docet quod possumus dissentire si velimus; quid enim aliud est consentire quam velle, ergo si consentimus volumus, si dissentimus nolumus; si velimus dissentire, dissentimus.

Sed inquires si hæc propositio possumus dissentire si velimus eadem est cum hac propositione possumus dissentire si dissentiamus, videtur nugatoria & indigna Concilio.

Respondeo quod hæc propositio non possumus dissentire si velimus (id est) etiam si velimus, indigna est quam Concilium probet, non indigna quam feriat Anathemate: tum quia voluit illam damnare iisdem verbis quibus illam Lutherus conce-

perat ; tum quia Lutherus fatebatur quod volumus & consentimus sed negabat esse in nostra potestate velle, aut consentire, nolle vel dissentire : quod condemnat Concilium : nam iuxta Augustinum illud est in potestate nostra quod adest cum volumus : vnde ipsum velle est maxime in potestate nostrâ.

Iam alibi ostendimus Calvinum nullas partes relinquere libero arbitrio. *An necessariam ita concedunt gratiam, ut suam homini velint servatam facultatem? vnde id probant? l. 2. inst. c. 5. vult lib. arb. esse velut instrumentum, imò ut materiam, non agere sed agi hoc si clariùs exponi tibi velis, sic habe, instar materiæ in homine esse voluntatem, quæ gratiæ operationi subiecta sit, ut ab eâ formam accipiat. Contrà Pighium omnem concursum vel cooperationem tollit. Nos ad nihilum redigendo, omnem vel exiguae facultatis opinionem excludit. Nihil in bono opere restare nobis video, si Deo illibatum servamus quod suum est.*

l. 2. inst. c. 3. negat voluntatem nostram esse in utramque partem flexibilem. *Omnis contumaciae culpa in hominum prauitate haeret, sed sicut inde colligitur, cor in utramque partem esse flexibile.* ibid. c. 5. ex his conijce quantum intercedat discriminis inter sententiam discipulorum SS. Aug. & Thomæ, & hæresim Caluini.

Neque nobis obijcias quod beati possunt dissentire si velint, sed velle non possunt; ergo non magis possumus dissentire gratiæ quam beati.

Respondeo quod magna est disparitas; quia beati non sunt amplius mutabiles, voluntatem non habent vertibilem in malum, concupiscentiæ non sunt obnoxij, ignorantiam non laborant, sed homo viator semper habet voluntatem mutabilem, ignorantiam & concupiscentiam affigitur, unde potest resistere gratiæ non item beati.

Vt cæteris obiectionibus facias satis, meminisse debes quod gratia potest considerari dupliciter, primo

quatenus exit à Deo cuius est velut instrumentum & ita semper suum habet effectum ad quem eam Deus destinavit. Secundo quatenus recipitur in voluntate quæ est flexibilis & mutabilis, quomodo non semper omnem effectum suum sortitur, nec ad iustificationem nos perducit: sic possunt variaz scripturæ loca conciliari vt cum hortatur Apostolus ne gratiam Dei in vanum recipiamus, ne Spiritum sanctum extinguamus; cum docet gratiam Dei in ipso vacuum non fuisse; certum enim est nos impedimentum & obicem ponere gratiæ; nos resistere Spiritui sancto; sed tamen omnis victoria nostra ex Deo est: ille in nobis vt operemur operatur vt ait Concilium Arausicanum, præparat voluntatem vt docet regum sapientissimus. *Videte (inquit August.) itaque loquendo multipliciter multis modis, per multa vasa, per multa organa, ipse tamen sonat ubique tangendo, modificando, inspirando. Et alibi. Nos ergo loquimur foris, ille adificat intus, quomodo*

In Psal. 49.

quomodo audiat nos aduertimus, quid cogitetis ille solus videt qui cogitationes vestras videt, ipse edificat, ipse monet, ipse terret, ipse intellectum aperit, ipse ad fidem applicat sensum vestrum. Et alibi. Nec omnium est fides qui audiunt verbum, sed quibus Deus partitur verbum fidei, sicut nec omnia germinant qua plantantur & rigantur, sed quibus Deus dat incrementum. Sed vt docet idem Sanctus. Cum verbis doctor plantat & Pigat, possumus dicere forte credit auditor: cum vero dat incrementum Deus sine dubio credit & proficit: ecce quod interest inter legem & promissionem, inter litteram & spiritum.

L. 2. op.
imp. f. 157.

Quod opponit Suares ex l. de spiritu & littera c. 33. liberum arbitrium vel intendi ad fidem, vel inclinari ad infidelitatem posse. Et ideo nec istam voluntatem qua credit Deo dici potest homo habere, quam non accepit, quandoquidem vocante Deo surgit de libero arbitrio, quod naturaliter cum crearetur accepit. Iterum obiectionem Pelagianorum

290 PHILOSOPHIA MORALIS
pro Augustini doctrina turpiter ar-
ripit, nam infra August. hanc rejicit
responsionem, si enim Deus dat velle
quia voluntatem, seu facultatem
accepimus, quâ bene volumus, hinc
optime infert, quod eâdem ratione
Deus daret malum velle, quia ac-
cepimus facultatem bene & male
volendi.

CAPVT V.

Sententia Massilientium explicatur.

Postquam Augustinus hæresim
Pelagianam quasi in suis detrun-
cationibus palpitantem (vt loquitur
Prosper) inuicto verbi gladio de-
bellasset, de sopitis Pelagianorum
cineribus nati sunt Semipelagiani,
quorum vt varios errores quantâ po-
terimus breuitate maximâ colliga-
mus, cum aliquo ordine proceden-
dum est. Auxilia quæ Deus homi-
nibus præbet, vel spectare possumus

in intentione Dei, vel in executione.
 Deus iuxta Massilienses æqualiter
 se habet erga omnes homines, quo-
 rum est eadem causa, ad eam ut propria
 hominis voluntas, non electio Dei,
 discernat liberandos à non liberan-
 dis; unde ferre non poterant doctri-
 nam Augustini qui vult Deum de
 massa perditionis quosdam præ alijs
 eligere. *Novum & inutile esse prædi-*
cationi dicebant (ut refert Hilarius)
quod quidam secundum propositum eligen-
di dicantur, ut id nec arripere valeant nec
tenere nisi credendi voluntate donati;
excludi putant omnem prædicandi vigorem
si nihil quod per eum exciteretur in homini-
bz remansisse dicatur.

Epist. ad
 August.

Hinc locum illum Apostoli. *Deus*
vult omnes homines salvos fieri. Sic ex-
plicabant ut nullus exciperetur.
Cum sine delectu seu lex, seu gratia Christi
Omnem hominem salvare velit, donum-
que vocantis

Carm. de
 ingr.

Sic sit propositum, ut nullus non possit ad
illud

Libertate sua, proprioque vigore venire.

Quod si spectemus auxilia diuina
quoad executionem nemini non of-
ferri & præstari existimabant.

*Gratia qua Christi populus sumus hoc co-
hibetur*

*Limite vobiscum, & formam hanc ascri-
bitis illi,*

*Vt cunctos vocet illa quidem, inuitetque,
nec vllum*

*Præteriens, studeat communem afferre sa-
lutem*

*Omnibus, & totum peccato absolueret
mundum.*

Epist. ad
August.

Sic etiam Massilienses Christum
Dominum pro omnibus ita mor-
tuum asseriebant ut nullus excipere-
tur. Pro vniuerso autem humano genere
(inquit S. Prosper) mortuum esse Do-
minum nostrum Iesum Christum, & ne-
minem prorsus à redemptione sanguinis
eius exceptum, etiam si omnes hanc viam
alienissimâ ab eo mente pertranscant, quia
ad omnes homines pertineat diuina mise-
ricordie Sacramentum, quo ideo plurimi
non renouentur quia quod nec renouari
vile habeant prænoscantur: itaque quan-

nam ad Deum pertinet omnibus paratam vitam aeternam, quantum autem ad arbitrij libertatem, ab his eam apprehendi qui Deo sponte crediderint & auxilium gratiae merito credulitatis acceperint.

Cum autem illis opponebatur Euangelium non omnibus nationibus fuisse praedicatum, atque adeo Deum nolle omnes homines nemine excepto saluos fieri, confugiebant ad scientiam mediam seu exploratricem. Cum autem dicitur eis, quare alijs, vel alicui praedicetur, vel non praedicetur, vel nunc praedicetur quod aliquando pæne omnibus sicut nunc aliquibus gentibus non praedicatum sit, dicunt id praescientiae esse divinae ut eo tempore & ibi, & illis veritas annuntiaretur vel annuncietur, quando & ubi praesciebatur esse credenda. Hilar. ib.

Cum etiam ipsis obijciebatur tot paruulos sine baptismo mori quos certe Deus non vult saluos fieri, iterum ad scientiam mediam confugiebant. Tales aiunt perdi talesque saluari, quales futuros illos in annis maioribus, si Prosper. ibid.

ad actiuam seruarentur atatem scientia diuina prouiderit. Cum autem inuicissimo illo argumento urgebantur respondebant. Paruulorum causam ad exemplum maiorum non esse referendam.

Hil. ibid.

Sed errorum omnium caput hoc erat, quod vellent principium conuersionis seu initium fidei libero arbitrio esse referendum, aded vt merito credulitatis seu fidei, auxilium diuinæ gratiæ reciperent. Quod enim dicitur crede & saluus eris, vnum horum exigi asserunt, aliud offerri, vt propter id quod exigitur, si redditum fuerit, id quod offertur deinceps tribuatur.

Hil. ibid.

Hinc rationem facile constare dicebant cur alij reiiciantur, alij eligantur. Si autem [aiunt] dicatur vel talem omnibus remansisse voluntatem, quâ vel contemnere quis valeat vel obedire, de compendio putant rationem reddi electorum vel reiectorum, in eo quod unicuique meritum propria voluntatis adiungitur

Hil. ibid.

Liberum itaque arbitrium non ita fuisse extenuatum dicebant, & pec-

cato primi parentis debilitatum, ut non possit vel medicum quærere, vel vocanti obedire, quamvis sine gratia non possit sanari. *Cæterum ad nullum opus vel incipiendum, ne dum perficiendum, quemdam sibi sufficere posse consentiunt: neque enim alicui operi curationis eorum annumerandum putant, exterriti supplicij voluntate, unumquemque ægrotum velle sanare.* Ea est igitur sententia Semipelagianorum quod sicut ægrotus non potest seipsum sanare, sed tamen potest medicum implorare, & velle sanari; sic homo lapsus & vulneratus peccato primi parentis, non satis habet virium, ut possit resurgere, ut possit curari; sed tantum ut velit sanari; unde volebant remansisse aliquid naturalis vigoris qui fuit in primo homine, qui per prædicationem, aut hortationem, aut miraculum excitetur. *Sed id conueniens asserunt veritati, vel congruum prædicationi, ut cum prostratis & nunquam suis viribus surrecturis annuncietur* Hilar: *obtinenda salutis occasio, eo merito quo* Hilar:

296 PHILOSOPHIA MORALIS
voluerint & crediderint, à suo morbo se
posse sanari & ipsius fidei augmentum,
& totius sanctitatis suae consequantur
effectum.

Hilar. Hinc vulgares Massiliensium que-
relæ, quod scilicet inutilis esset ex-
hortatio, si nihil in homine reman-
sisse dicatur, quod correctio valeat
excitare. Nam (inquebant) si sic
predestinati sunt ad vitamque partem, ut
de alijs ad alios nullus possit accedere; quò
pertinet tanta extrinsecus correctionis in-
stantia? & referente Prospero. Remo-
ueri itaque omnem industriam quereban-
tur, tollique virtutes, si Dei constitutio hu-
manas præueniat voluntates, & sub hoc
predestinationis nomine fatalem quamdam
induci necessitatem; hoc autem propositum
vocationis Dei quo vel ante mundi ini-
tium, vel in ipsa conditione generis hu-
mani, eligendorum, & reiiciendorum di-
citur facta discretio, ut secundum quod
placuit creatori, alij sint vasa honoris, alij
vasa contumeliæ & sanctis occasionem te-
poris asferre, eo quod in vitamque partem
superfluous labor sit, si neque reiectus vlla

industria possit intrare, neque electus vlla negligentia possit excidere: quoquo enim modo se seegerint, non posse aliud erga eos quam Deus definitum accidere, & sub incerta spe cursum non posse esse constantem, cum si aliud habeat predestinantis electio, cassa sit annitenti intentio. Hæc & alia id genus monstra sibi fingebant. Eo postremo (inquit Prosper) peruicacia tota descendit, ut fidem nostram adificationi audientium contrariam esse definiant, ac sic etiam si vera sit non promendanda, quia & perniciose non recipienda tradantur, & nullo periculo qua intelligi nequeant conticeantur.

Mitto recensere quid de perseuerantia crediderint Massilientes. Quod autem dicit sanctitas tua, neminem perseuerare nisi perseuerandi virtute præcepta hætenus accipiunt, ut quibus datur meriti licet, præcedenti tamen proprio arbitrio tribuatur, quod ad hoc tantum liberam asserunt ut velit, vel nolit admittere medicinam; cæterum & ipsos abominari se, & damnare testantur, si quis quicquam virium in aliquo remansisse quoad savita-

Hilar.

non progredi possit existimet. Nolunt autem ita hanc perseverantiam predicari, ut vel non suppliciter emereri, vel amitti contumaciter possit nec ad incertum voluntatis Dei deduci se volunt. Et infra. Deinde moleste ferunt ita dividi gratiam quæ vel tunc primo homini data est, vel nunc omnibus detur, ut ille acceperit perseverantiam, non quæ fieret ut perseveraret, sed sine qua per liberum arbitrium perseverare non posset, nunc vero sanctis in regnum per gratiam prædestinatis non tale adiutorium perseverantiæ detur; sed tale ut eis perseverantia ipsa donetur; non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint; verum etiam ut per hoc donum nonnisi perseverantes sint, his verbis sanctitatis tuæ ita moventur, ut dicant quamdam desperationem hominibus exhiberi.

Videant nunc Molinistæ quantum à Massiliensibus abhorreant, hoc certe habent commune quod utriusque nolunt ad incertum voluntatis Dei se deduci, quod Deus quantum est ex se omnes homines nemine excepto velit saluos fieri; quod omni-

bus auxilia quæ ad salutem sufficiant exhibeat; quod Deus non discernat beneficio suæ gratiæ electos à reprobis, sed discrimen omne ex propria cuiusque voluntate proficiscatur.

Eadem monstra utrique sibi fingunt; iisdem larvis populum terrent; quod scilicet doctrina Augustini in desperationem deducat, liberum perimat arbitrium, omnes prædicationis exhortationis & correctionis habenas incidat.

Sed in hoc differunt Molinistæ à Massiliensibus, quod illi diuinam gratiam non modo in principio conversionis, sed in toto progressu; non tantum quoad fidei initium; sed etiâ quoad omnia bona opera à principio usque ad calcem voluntati nostræ subijciant: Massilienses verò gratiam duntaxat subdebant arbitrio in primo fidei exordio; omnia verò bona opera quæ fidem sequebantur, Dei dona esse fatebantur, sed ea esse merita primæ voluntatis falso credebant. De perseverantia autem &

300 PHILOSOPHIA MORALIS
prædestinatione Molinistæ cū Mas-
siliensibus omnino conueniunt.

Quid respondeant Molinistæ non
obscurum est; scilicet Massilienses
non agnouisse gratiam interiorem
cuius beneficio possent credere aut
bene velle, sed credidisse gratiam
exteriorem sufficere qualis est præ-
dicatio, & in hoc fuerunt hæretici.
Sed pace eorum dixerim Massilien-
ses gratiam interiorem quæ nostro
subderetur arbitrio non respuisse.
*In istam vero talis gratia prædicationem hi
quorum contradictione offendimur, cum
prius meliora sentirent, ideo se vel maxime
contulerunt, quia si profiterentur ab eâ om-
nia bona merita præueniri, & ab ipsa ut
possint esse donari, necessitate concederent
Deum secundum propositum & consilium
voluntatis suæ, occulto iudicio & opere
manifesto, aliud vas condere in honorem,
aliud in contumeliam. Vides quod ni-
hil potuit deterrere Massilienses ab
admittendâ gratiâ Molinisticâ cuius
usus pendeat à libero arbitrio, siue
sit interior, siue exterior, dummodò*

Prosp. ad
August.

non cogherentur fateri, Deum discernere & eligere secundum propositum voluntatis suæ.

Quod ut demonstretur vberius, meminisse oportet quod ex Augustino gratia actualis & interior ad singulos actus erat necessaria, cum enim dixisset Pelagius. *Quod non peccare nostrum est; si de integra* (inquit August.) *& sana hominis natura loqueretur quam modo non habemus, nec sic recte diceret quod non peccare nostrum tantummodo sit; quamvis peccare nostrum esset; nam & ibi esset adiutorium Dei & tanquam lumen sanis oculis quo adiuti videant se præbere volentibus.* Et Concilium Arausicanum post Augustinum docet quod. *Sine Dei gratia non potuit primus homo custodire quæ accepit.* Vbi manifeste loquitur de gratia actuali; nam ridiculum esset dicere quod sine gratiâ habituali, non potuit custodire gratiam habitualement: atqui Massilienses libenter agnoscebant gratiam primi hominis, siue auxilium sine quo, cuius usus penderet à vo-

L. de nat.
& gratia.

302 PHILOSOPHIA MORALIS
luntate & in hoc solo volebant liber-
tatem primæuam non fuisse læsam,
adeò vt saltem vellet ægrotus sanari,
vnde Hilarius testatur quod. *In hoc
solo dicerent à primo homine omnium di-
stare naturam, vt illum integris viribus
voluntatis iuuaret gratia volentem, sine
qua perseuerare non poterat, hos autem
amissis & perditis viribus credentes non
solum erigat prostratos, verum etiam su-
fulciant ambulantes. Et certe non ita
despiciebant vt lapsum hominem ali-
quid posse crederent, quod non po-
terat primus homo in sua integritate
scilicet velle aliquid boni sine Dei
gratia interiori.*

Epist. ad
August.

Hoc facile esset demonstrare ex
Cassiano Semipelagianorum antesi-
gnano. *Quoties (inquit) inspiratio
quedam immissa in cor nostrum nonnun-
quam etiam dormientes nos ad desiderium
æterna vite ac salutis exsuscitat. Vides
quod excitamur per inspirationem :
quis autem dixerit inspirationem
non esse gratiam interiorem. August.
ipse qui ante Episcopatum eodem*

Collat. 3.

in errore fuerat vt testatur li. de prædestinatione Sanctorum c. 3. non negauit tamē gratiam interiorem præter exteriores gratias vt incipiamus credere. *Quoniam (inquit) nec velle quisquam potest nisi admonitus & vocatus siue intrinsecus vbi nullus hominum videt, siue extrinsecus per sermonem sonantem, aut per aliqua signa visibilia, efficitur vt etiam ipsum velle Deus operetur in nobis.* Ergo August. agnoscebat gratiam interiorem sine qua velle non possumus etiam cum in errore Massiliensium versabatur.

Cur igitur inquit August. & Prosper contra Massilienses disputant, quasi dixerint initium fidei esse ex nobis, & salutem nostram ex fonte volendi proficisci, adeo vt voluntas non indigeret nisi gratia exteriori qua excitaretur? scilicet quia illam gratiam subijciebant libero arbitrio, instar alicuius habitus; quā gratia vteretur cum vellet, vnde sicut actio tribuitur causæ principi, quæ vtitur & applicat causas instrumentales

304 PHILOSOPHIA MORALIS
verbi gratia actiones humanae non
tribuuntur habitibus, sed voluntati,
ideo Massilienses arguuntur à San-
ctis Patribus quia in principio fidei
gratiam subiecerunt voluntati.

Respondent quidam Molinistæ
quod gratiam non subijciunt libero
arbitrio, sed tantum illius usum,
quasi vero res non subdatur arbitrio
nostro cuius usus nobis subijcitur:
afferant si possint aliquod exemplum
ubi res non sit in potestate nostra, cu-
ius usus nobis subest. In hoc igitur
non dissentiunt à Massiliensibus cum
enim ut (ait Prosper.) *Duo sint quæ
humanam operentur salutem, Dei scilicet
gratia & hominis obedientia, priorem vo-
lunt obedientiam esse quam gratiam, ut
initium salutis ex eo qui saluatur, non ex
eo credendum sit stare qui saluat, & vo-
luntas hominis divina gratia sibi pariat
opem, non gratia sibi humanam subijciat
voluntatem.* Nec tamen inficiabantur
Massilienses nos præueniri à divina
gratia. *Pervenerunt etiam (inquit
August.) ut præueniri voluntates homi-*

Epist. ad
August.

l. de
præd. SS.
c. 1.

mm

num Dei gratia fateantur, atque ut ad nullum opus bonum, vel incipiendum, vel perficiendum sibi quemquam sufficere posse consentiant. Et tamen contra eos disputat August. quasi assererent initium fidei esse ex nobis, nosque ad Deum accedere viribus nostris, docetque hoc verum fuisse in statu naturæ integræ non in statu naturæ corruptæ: quis autem nesciat quod iuxta Augustinum primus homo sine Dei gratia non poterat ad Deum accedere. *Qui enim non infertur in tentationem non discedit à Deo, non est hoc omnino in viribus liberi arbitrii, quales nunc sunt, fuerat in homine antequam caderet. Post casum autem hominis non nisi ad gratiam suam voluit pertinere ut homo accedat ad eum, neque nisi ad gratiam suam voluit pertinere ut homo non recedat ab eo.*

Postremo hoc habent commune Molinistæ cum Massiliensibus, quod utrique Augustini auctoritatē quantum possunt deprimunt & doctorem gratiæ traducunt quasi modum excesserit. *Magistris tamen nostris* (inquit

L. de bono
persecu.
c. 7.

Papa Cœlestinus, loquens de Aug.)

Contra
collator.
c. 1.

Tanquam necessarium modum exceſſerint ob loquuntur, eaque tantummodo ſequi & probare conſitentur, qua ſacraſſima beati Apoſtoli Petri Sedes contra inimicos gratia Dei, per miſterium præſulum ſuorum ſanxit & docuit. Hinc Sanctus Proſper. Fallacium calumniatorum hipocriſis detegatur, qui ex ipſa iniuria magnitudine quam in vno cunctis ac præcipue Apoſtolica Sedis Pontificibus intulerunt, ab indoctis & parum cautis excellentioris ſcientiæ indicantur, & miſero peruerſoque ſucceſſu, facilem mendacio conſenſum eliciunt, quia reuerentiam ſibi præſumptione pepererunt.

Videamus an Molina veſtigijſ Maſſilienſium non inſiſtat. Nos (inquit) pro noſtra tenuitate rationem totam conciliandi libertatem cum diuinâ gratiâ, præſcientiâ & prædeſtinatione, hiſ ex principiis deduximus, qua ſi data explanataque ſemper fuiſſent, ſorte neque Pelagiana hæreſis exorta fuiſſet, neque Lutherani tam impudenter arbitrij noſtri libertatem fuiſſent auſi negare, neque ex

Augustini concertationibus cum Pelagianis, tot fideles fuissent turbati, ad Pelagianosque defecissent, facileque reliquæ illæ Pelagianorum in Gallia fuissent extinctæ; neque vero dubito quin ab Augustino & cæteris patribus vnanimi consensu comprobata fuisset hæc nostra de prædestinatione scientiâ, ratioque conciliandi libertatem cum diuina gratia, præscientia & prædestinatione, si eis proposita fuisset. Modeste tu quidem ô Molina si Apostolum Paulum discipulum habuisses non exclamasset ô altitudo; sed tua mysteria nondum penetrauerat, sed tua sententia probanda non est, quia nona, cumque tota hæresis Pelagiana tuæ scientiæ exploratrici innitatur: nam in vno germine tota delitescit.

————— tota nefandæ

Hæreseos summa, exigua sub parte tegatur,

Carm. de
ingr.

De qua plena mali labes renouetur, &
omne

Commenti corpus per singula membra
resurgat.

CAPVT VI.

*Massiliensium & Molinistarum
querelis fit satis.*

Superiori capite magnarum qua-
sitionum fores pulsauimus, quas
citra prauaricationis notam non
possumus excitatas non dirimere,
sed nec acurate possumus tractare,
nisi extra Philosophiæ cancellos ex-
curramus. Prima eaque potissima
Massiliensium querela fuit, quod si
Deus det velle & perficere, & cuius
vult misereatur, nullus restat cor-
reptioni & exhortationi locus, qua
dere librum integrum scripsit Aug.
de correptione & gratia, qui liber
Massilienses offendit, & occasione
quorundam Monachorum conscri-
ptus est, fuerant qui identidem dice-
bant. *Cum ipsa voluntas à Domino pra-*
paretur cur me corripis quia vides me eius
praecepta facere nolle, & non potius ipsum

L. de cor.
& gratia.
c. 4.

vogas ut in me operetur & velle. Profectò non recurrit ad gratiam sufficientem omnibus oblatam.

Multa respondet; primo quod ipsa correctio nihil prodest nisi Deus intus operetur. Non enim aliquid proficit nisi cum facit, ut peccati sui quemque pœniteat, & quis hoc dat nisi qui respexit *cap. 5.* Apostolum Petrum negantem, & fecit flentem: unde & Apostolus Paulus posteaquam dixit, cum modestia corripiendos esse diuersa sentientes, protinus addidit, ne quando det eis Deus pœnitentiam ad cognoscendam veritatem, & resipiscant de Diaboli laqueis.

Secundo respondet. Quod correctio non est inutilis quia est medium ordinarium quo vti solet Deus ad conuersionem, sicut plantare, & rigare non est inutile quamuis solus Deus det incrementum, quod explicat exemplo Apostoli qui proficitur se non accepisse Euangelium ab homine, sed à Deo; & tamen quis diceret Apostolo, cur nobis prædicas Euangelium, quod à solo Deo

310 PHILOSOPHIA MORALIS
accepisti? nonne potest & Deus nobis reuelare. Porro (inquit August.) si hoc non audent dicere sed patiuntur sibi Euangelium ab homine predicari, quamuis etiam possit non per hominem homini dari: concedant etiam corripi se debere à prepositis suis, à quibus Christiana gratia predicatur; quamuis non negetur Deus posse quem velit, etiam nullo homine corripiente corrigere, & ad dolorem salubrem pœnitentiæ occultissima & potentissima medicina sua potestate perducere. Sed quare isti sic, alij atque alij aliter diuersis & innumerabilibus modis vocentur ut reformentur, absit ut dicamus iudicium latuisse debere, sed figuli.

e. 16.

Tertio respondet quod. Quantum ad nos pertinet qui prædestinatos à non prædestinatis discernere non valeamus, & ob hoc omnes saluos fieri velle debemus, omnibus ne pereant, vel ne alios perdant adhibenda est à nobis medicinaliter seuera correptio.

c. 5.

Addamus cum eodem doctore. Quicumque Dei præcepta iam tibi nota non facis, & corripi non vis, etiam propterea

corripendus est quia corripere non vis; non vis enim tibi tua vitia demonstrari, non vis ut feriantur, fiatque tibi utilis dolor quo medicum queras.

Secunda Massiliensium querela erat, hanc doctrinam non esse prædicationi utilem. Sed aiunt (inquit August.) prædestinationis definitionem utilitati prædicationis adversam; quasi vero adversata sit Apostolo prædicanti. Numquid quia dixit Deus est qui operatur in nobis, & velle, & operari pro bonâ voluntate suâ, ideo non ipse & ut velimus quæ Deo placeant, & ut operemur hortatus est? aut quia dixit qui in vobis bonum opus cœpit, perficiet usque in diem Christi Iesu, ideo ut inciperent homines & perseverarent usque in finem ipsi non suavit? nempe ipse Dominus hominibus præcepit ut crederent, atque ait creditis in Deum, & in me credite; nec tamen ideo eius falsa sententia est, nec vana definitio, ubi ait nemo venit ad me (id est) nemo credit in me, nisi fuerit ei datum à patre meo. Et infra. Sed aiunt (ut scribitis) neminem posse stimulis corre-

L. de dono
perseuer.
c. 14.

c. 15.

ptionis excitari, si dicatur in conuentu Ecclesia, audientibus multis, ita se habet de praedestinatione definita sententia voluntatis Dei, ut alij ex vobis de infidelitate, acceptam obediendi voluntate veneritis ad fidem, vel acceptam obedientiam maneatis in fide, ceteri vero qui in peccatorum delectatione remoramini, ideo nondum surrexistis quia nec dum vos adiutorium gratiae miserantis evexit. Ista cum dicunt ita nos a consuetudine Dei gratiam (id est) quae non secundum merita nostra datur, & a consuetudine secundum eam praedestinatione Sanctorum deterreere non debent, sicut non deterremur a consuetudine praescientiae Dei, si quis de illa populo sic loquatur, ut dicat siue nunc recte vivatis, siue non recte, tales vos eritis quales vos Deus futuros esse praesciuit, vel boni, si bonos vel mali, si malos. Cauendum est igitur (inquit Sanctus Doctor) ne dum timemus ne tepescat hortatio, extinguatur oratio, accendatur relatio. Dicatur ergo verum maxime ubi aliqua quaestio ut dicatur impellit, & capiant qui possunt. Ne forte cum tacetur propter eos qui capere

non possunt, non solum veritate fraudentur, verum etiam falsitate capiantur.

Non esse autem hanc doctrinam intempestive prædicandam, subinde docet August. *Causas* [inquit] verum tacendi longum est omnes quærere, vel inferere, quarum tamen est hac una, ne peiores faciamus eos qui non intelligunt dum volumus eos qui intelligunt facere doctiores. Quo vero moderamine, quâque prudentia utendum sit explicat. Quæ tamen non ita populis prædicanda est, ut apud imperitam, vel tardioris intelligentiæ multitudinem redargui quodammodo ipsa sua prædicatione videatur, sicut redargui videtur & præscientia Dei, si dicatur hominibus, siue curratis, siue dormiatis, quod vos præscitis qui falli non potest, hoc eritis. Dolosi autem vel imperiti medici est etiam utile medicamentum sic alligare, ut aut non prosit aut obset: sed dicendum est sic currite ut comprehendatis, atque ut in ipso cursu vestro ita vos esse præcognitos noueritis, ut legitime curatis. Multa in hanc sententiam scribit quæ longum esset recensere.

C. 21.

c. 17. Concludamus igitur cū Sancto Do-
ctore. Quod sicut predicanda est pietas ut
ab eo qui habet aures audiendi Deus recte
colatur. Predicanda est charitas ut ab eo qui
habet aures audiendi Deus & proximus di-
ligantur, ita & predicanda est ista prede-
stinatio beneficiorū Dei, ut qui habet aures
audiendi non in se ipso sed in Dño gloriatur.

c. 20. Tertia Massiliensium querela fuit
hanc doctrinam Aug. desperationem
exhibere. Ego autē (inquit Aug.) nolo
exagerare meis verbis, sed illis cogitandum
potius relinquo, ut videant quale sit quod
sibi persuaserunt, prædicatione predestina-
tionis audientibus plus desperationis, quam
exhortationis afforri, hoc enim est dicere, nūc
de sua salute hominē desperare quando spem
suam non in se ipso, sed in Deo didicerit po-
nere; cum Prophetia clamet maledictus om-
nis qui spem posuit in homine. Certē nemo
desperat, de his quæ potest habere,
regia via incedendum est, inter præ-
sumptionem, vel nimiam confiden-
tiam, & desperationem; cum timore
& tremore salutē nostrā operantes,
Deus est enim qui dat velle & perfici-

cere. Depositū nostrum seruet, tutiores erimus, si in eum toti reclinemus.

Quarta Pelagianorum Massiliensium, & Molinistarū querela est, quā his verbis proponit Aug. Sed excusabunt se homines qui nolūt rectē, & fideliter vivere dicentes, quid nos fecimus, qui male viuimus quandoquidē gratiam vnde bene viueremus non accepimus? non possunt veraciter dicere nihil malī se fecisse quia male viuunt, si enim nihil malī faciunt bene, viuunt si autem male viuunt, de suo male viuunt vel quod originale traxerunt, vel quod insuper addiderunt.

Epist. ad
Sixtum.

Postremo quoniam se isti excusabūt modo, nempe illo quem breuiter tanquam ex eorū voce sibi obiecit Apostolus, ut dicant quid adhuc conqueritur, nam voluntati eius quis resistit. Si ergo illos non pudet hac excusatione non nobis, sed Apostolo contradicere, cur nos pigeat eius quod dixit Apostolus hoc idem atque identidem dicere, o homo tu quis est qui respondeas Deo, &c. satis sit interim Christiano ex fide adhuc viuenti, & nondum cernenti quod perfectum est, sed ex parte scienti, nosse, vel credere quod neminem Deus liberet, nisi gratuitā

misericordia per Dominum nostrum Iesum Christum, & neminem damnet nisi aequissimâ veritate, per eundem Dominum nostrum Iesum Christum, cur autem illum, potiusquam illum liberet, aut non liberet? scrutetur qui potest indiciorum eius tam magnum profundum, verumtamen caueat precipitium. Pergit profundus doctor demonstrare quomodo nullus sit excusationis locus. Ac per hoc inexcusabilis est omnis peccator, vel reatu originis, vel additamento etiam propriae voluntatis, siue qui nouit, siue qui ignorat, siue qui indicat, siue qui non indicat: quia & ipsa ignorantia in eis qui intelligere noluerunt sine dubio peccatum est, in eis qui non potuerant, poena peccati: ergo in virisque non est iusta excusatio, sed iusta damnatio. Pergit ostendere illam excusationem nihil habere iustitiæ. Nam si excusatio illa iusta esset non inde iam gratia sed iustitia liberaret, cum vero non liberat nisi gratia nihil iustum inuenit in eo quem liberat, non voluntatem, non operationem, non saltem ipsam excusationem: nam si hac iusta est quisquis eâ utitur

merito, non gratia liberatur. Addit locum scripturæ quo retundat insolentiam eorum qui se excusare volunt; insipientia viri violat vias eius, Deum autem causatur in corde suo.

Prout;
c. 19.

Quinta eademque omnibus communis querela fuit, Deum esse acceptorem personarum, si alios præ alijs eligat. Verum isti (inquit Aug.) qui personarum acceptorem fieri existimant Deum, si in una eademque causa super alios veniat misericordia eius, super alios vero maneat ira eius, nempe totas vires argumentationis humana in parvulis perdunt. An hoc fato vel fortuna daturi sunt. Quod quidam baptisentur alijs non baptisatis. Non opinor eos in tantam dementiam prodituros quantulumcumque nomen Christianum tenere cupientes. Hoc telum sæpius vrgit August. Mirum autem (inquit) cum his coarctantur angustijs in quanta se abrupta precipitent metuentes retia veritatis.

Ibidem;

Quidam eo dementiæ perueniant ut infantes iam in primordijs suæ natiuitatis meriti vel demeriti

L. 1. de
pecca-
meritis.

capaces existimarent, sed ipsa rei
evidentia convincebantur. *Valeant*
(inquit) *aliquid ad se ipsam persuaden-*
dam ipsa evidentia, nam nusquam sic non
inuenio quid dicam quam ubi res de qua
dicitur manifestior est quam omne quod
dicitur.

Ibidem.

Respondabant alij quod Deus in
eis quos hinc aufert praevidet quem-
admodum victurus esset quisque si vi-
ueret, & ideo quem nequiter nouit
fuisse victurum sine baptismo facit &
mori, sic in eo puniens opera mala,
non quae fecit, sed quae facturus fuit,
quam responsione postea Massilien-
ses arripuerunt, sed multiplici ratione
eos confutat Aug. primo; quod si etiam
quae commissa non sunt mala opera puniun-
tur cur non omnes tenentur in vita quam
bonis operibus ornaturi sunt? cur etiam eo-
rum qui baptisantur quidam diu viuentes
pessime viuunt & usque ad apostasiam ali-
quando perueniunt? quid denique praestatur
ei qui rapitur ne malitia mutet intellectum
eius, si iuste puniuntur quae licet non feceris
fuerat tamen viuendo facturus.

Idem effugium August. præcludit disputans contra Massilienses. *An eo redituri sumus ut adhuc disputemus quanta absurditate dicatur indicari homines mortuos, etiam de his peccatis quæ præsciuit eos Deus perpetravisse si viderent, quod ita abhorret à sensibus Christianis aut prorsus humanis, ut id etiam refellere pudeat. Nec damnarentur tyris & sidon quamvis remissius quam illæ civitates in quibus non credentibus à Domino Christo admirabilia & signa sunt facta.*

Respondent postremo Molinistæ quod Deus non tenetur perturbare ordinem naturæ, nec miracula facere ut quosdam infantes perire non permittat, quasi vero Deus non sit author & rector naturæ; non illum ordinem instituerit? quid hoc est nisi fatum Philosophorum; an Deus cuius providentia vel ad minima extenditur, permittet suam imaginem perire ne turbet ordinem naturæ. *Neque enim (ait August.) sato cogitur Deus illis infantibus subvenire, illis autem non subvenire cum*

fit utrisque causa communis; aut res humanas in parvulis non divina providentia sed fortuitis agi casibus opinabimur, cum rationales vel damnandæ vel liberandæ sint anime; quandoquidem nec passer cadit in terram sine voluntate Patris nostri qui in cælis est.

L. 2. ad
Bonif. c. 7.

Quod autem nulla sit acceptio personarum eleganter ostendit Sanctus Doctor. Item quæ acceptio personarum ibi recte dicitur, ubi ille qui indicat, relinqueus causa meritum de qua indicat, alteri contra alterum suffragatur, quia inuenit aliquid in persona, quod horrore vel miseratione sit dignum, si autem quispiam duos haberet debitores ut alteri vellet dimittere debitum, alterum exigere, cui vult donat, sed neminem fraudat, nec acceptio personarum dicenda est, quando iniquitas nulla est. Et alibi. Sed cur gratia Dei non secundum hominum merita datur? respondeo quoniam Deus misericors est, cur ergo non omnibus? Et hic respondeo quoniam Deus iustus est: qui ergo liberatur gratiam diligat, qui non liberatur debitum agnoscat, si in remittendo

mittendo debito bonitas, in exigendo aequitas intelligitur, nusquam esse apud Deum iniquitas inuenitur: sed cur inquit non solum in paruulorum verum etiam in genitorum vnâ atque eadem causa tam diuersum iudicium? nonne similis questio est cur in diuersa causa idem iudicium? recolamus igitur illos operarios in vinea, qui tota die laborauerunt & eos qui hora vna, nempe causa diuersa est impensi laboris, & tamen idem iudicium in redditione mercedis.

L. de bono
perseuer.

Omnes in genus querelas eorum qui cum Deo quasi expostulare volunt iam præuiderat Apostolus, & semper recurrit ad altitudinem iudiciorum Dei. Sed quomodo inquirunt non est iniquitas apud Deum, si diligendo discernit, quos merita operum nulla discernunt? ita nobis hoc dicitur tanquam id Apostolus ipse non viderit, non proposuerit, non responderit. Miserebor cui misertus ero, & misericordiam præstabo cui misericors ero, quid hic nos docuit nisi ex illa massa primi hominis cui mors debetur, non ad merita hominum, sed ad Dei mi-

Epist. ad
Paulin.

sericordiam pertinere, quod quisque liberatur, atque ita non esse iniquitatem apud Deum, quia neque remittendo, neque exigendo quod debetur iniustus est, ibi enim grata est indulgentia, ubi iusta posset esse vindicta.

Sed iniustum est [inquit] in una eademque mala causa hunc liberari illum puniri. Hanc objectionem Pelagianam sibi proponit Aug. cui respondet. Nempe ergo iustum est utrumque puniri? quis hoc negaverit? agamus ergo gratias salvatori dum nobis redditum non cernimus, quod in damnatione similium etiam nobis debitum fuisse agnoscimus, si enim virique liberarentur lateret quid peccato per iniustitiam deberetur, si nemo, quid gratia largiretur. Vbi quia ista massa merito damnata est, contumeliam debitam reddit iniustitia, honorem donat indebitum gratia, non meriti prava-gatiua, non fati necessitate, non temeritate fortuna, sed altitudine diuitiarum sapientia & scientia Dei, quam non aperit sed clausam miratur Apostolus clamans *ô altitudo*. Vnde merito & Pe-

lagianos & Molinistas damnamus
quod illam altitudinem non mirentur
cum Apostolo, non claudant sed
aperiant. Eandem responsionem
adhibet Sanctus Prosper.

*Cur querimur quod non omnes saluantur
ab illa,*

*Cum si progeniem super omnem irrupta
maneret,*

*De cunctis iuste damnandis non quere-
remur*

*An quod de toto ferretur, non toleratur
De parte, & melius foret omnia debita
cogi,*

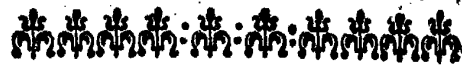
*Quam summâ ex solidâ clementer multa
remitti?*

*Quis vero exemptus squallenti carcere
pulsus.*

*Invidia miserantis opem, quia non simul
omnes*

In lucem veram tenebris eduxerit ipsam

APPENDIX
AD MORALEM
CHRISTIANAM.

CAPVT I.

*Explicatur Apostoli locus. Deus vult
omnes homines saluos fieri.*

Mirum quod Molinistæ
nihil hactenus nobis
obijcere potuerint,
quod non fuerit à Pe-
lagianis & Massilien-
sibus occupatum: duo sunt præcipua
quibus identidem conantur indoctis
fucum facere, nempe quod Deus
ex Apostolo velit omnes homines
saluos fieri, & quod vnus pro om-
nibus mortuus est; & hinc probare
nituntur auxilia omnibus afferri qui;

bus ad salutem peruenire quisque potest si velit. Sed ponis Apostolicum testimonium (ait August. disputans contra Iulianum) & ab eo dicis pulsantibus aperiri qui omnes homines vult saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire: ut videlicet intelligamus docentibus vobis ideo non omnes saluos fieri & in agnitionem veritatis venire, quia ipsi nolunt petere cum Deus velit dare, nolunt querere cum Deus velit ostendere, nolunt pulsare, cum Deus velit aperire, sed hunc sensum vestrum infantes illi, ipsa sua taciturnitate conuincunt, qui nec petunt, nec querunt; longe pluribus infantibus in istam gratiam non adoptatis ab eo qui vult omnes homines saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire, quibus dicere non potest, volui sed nolulistis, quia si voluisset, quis eorum qui nondum habent suae voluntatis arbitrium voluntati eius omnipotentissimae restitisset? cur ergo non sic accipimus quod dictum est qui omnes vult homines saluos fieri, quomodo & illud accipimus quod idem dixit Apostolus, per vnius iustificationem in omnes ho-

L. 4. c. 8.

mines ad iustificationem vite; hos enim omnes vult Deus saluos fieri in quos omnes per vnius iustificationem gratia pervenit ad iustificationem vite. Hæc igitur est prima explicatio Augustini, quod nemo saluatur nisi quem Deus vult saluari sicut omnes iustificantur per Christum, id est nemo iustificatur nisi per Christum.

Sic August. sæpe explicat Apostolum. Quomodo dicitur omnes homines eam fuisse accepturos, gratiam, si non illi quibus non donatur, eam sua voluntate respuerunt quoniam Deus vult omnes homines saluos fieri cum multis non detur paruulis, & sine illa plerique moriantur qui non habent contrariam voluntatem, & aliquando cupientibus festinantibusque parentibus, ministris quoque volentibus ac paratis, Deo nolente non detur, cum repente antequam detur expirat, pro quo ut acciperet currebatur: unde manifestum est eos qui huic resistunt tam perspicua veritati non intelligere omnino qua locutione sit dictum, quod omnes homines vult saluos fieri, cum tam multi salui non fiant, non

quia ipsi sed quia Deus non vult, quod sine
 vlla caligine manifestatur in paruulis, sed
 sicut illud quod dictum est omnes in Christo
 viuificabuntur, cum tam multi aeterna
 morte puniantur, ideo dictum est, quia
 omnes quicumque vitam aeternam perci-
 piunt non percipiunt nisi in Christo, ita
 quod dictum est, omnes homines vult sal-
 uos fieri, cum tam multos nolit saluos fieri,
 idem dictum est, quia omnes qui salui
 fiunt nisi ipso volente non fiunt. Idem
 alibi alium Apostoli locum huic co-
 gnatum explicat eodem prorsus mo-
 do. Ob hoc etiam dictum est, omnes
 omnes, neque enim qui generantur per
 Adam, idem ipsi omnes per Christum re-
 generantur, sed hoc recte dictum est, quia
 sicut nullius carnalis generatio, nisi per
 Adam, sic spiritalis nullius nisi per Chri-
 stum. Vides ex August. quo sensu
 dixerit Apostolus, sicut in Adam
 omnes moriuntur, ita in Christo
 omnes viuificantur, nam vt ait San-
 ctus Doctor eodem in libro. Tan-
 quam si dicamus verbigratia vna est ob-
 stetrrix in ciuitate, qua omnes excipit.

Epist. ad
 vital.

L. 1. de
 pecca.
 meritis.

L. de nat.
& gratia.

Et alibi. Sicut enim vno litterarum magistro in ciuitate constituto rectissime dicimus, omnes hic litteras docet, non quia omnes ciues litteras discunt, sed quia nemo discit nisi quem ille docuerit; sic nemo iustificatur nisi quem iustificauerit Christus. Nā vt alio in loco docet. Non possumus reconciliari nisi peccatorum remissione per vnā gratiam misericordissimi Saluatoris, per vnā victimam verissimi Sacerdotis, ac sic omnes filios mulieris quæ serpenti credidit vt libidine corrumpere-tur, non liberari à corpore mortis huius, nisi per Filium Virginis quæ Angelo credidit vt sine libidine fœtaretur.

L. de pecc.
meritis.

Non aliter explicat locum Ioannis Euangelistæ, quo dicitur verbum illuminare omnem hominem, quam intelligi possit de lumine naturali. Itaque illud quod in Euangelio positum est, erat lumen verum quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum ideo dictum est, quia nullus hominum illuminatur nisi illo lumine veritatis, quod Deus est, ne quisquam putaret se ab eo illuminari à quo aliquid audit, vt

disceat, non dico si quemquam magnum hominem sed nec si Angelum ei contingat habere doctorem, adhibetur enim sermo veritatis extrinsecus, vocis ministeria corporalis, verumtamen neque qui plantat est aliquid neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus.

Eandem explicationem post Augustinum tradiderunt Episcopi Africani exules in Sardinia. *Omnes predestinati ipsi sunt quos vult Deus saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, qui propterea omnes dicuntur quia ex utroque sexu, ex omni hominum genere, gradu, aetate, & conditione saluantur. Semper quidem voluntas Dei omnipotentis impletur quia potestas eius nullatenus vincitur.*

Hæc est secunda explicatio quam dialectici appellant pro generibus singulorum, scilicet quia Deus ex omni genere hominum vult quosdam saluos fieri, quam eleganter declarat August. scribens ad Laurentium. *Aut cerè (inquit) sic dictum est omnes homines vult saluos fieri,*

Enc. c. 103.

non quod nullus hominum esset quem saluum fieri nollet, qui virtutes miraculorum facere noluit apud eos quos dicit acturos fuisse poenitentiam si fecisset sed ut omnes homines omne genus humanum intelligamus, per quascumque differentias distributum, reges, priuatos, nobiles, ignobiles, sublimes, humiles, doctos, indoctos, &c. Quid enim est eorum vnde non Deus per vnigenitum suum Dominum nostrum, per omnes gentes saluos fieri homines velit, & ideo faciat quia omnipotens inaniter velle non potest quod valuerit.

Hunc autem esse genuinum sensum ex contextu probat. Præceperat enim Apostolus ut oraretur pro omnibus hominibus, & specialiter addiderat pro regibus & iis qui in sublimatè sunt, qui putari poterant fastu & superbia seculari à fidei Christianæ humilitate abhorre, proinde dicens hoc enim bonum est coram saluatore nostro Deo, id est etiam ut pro talibus oretur, statim ut desperationem tolleret, addidit qui omnes homines vult saluos fieri, & in agnitionem veritatis venire; hoc quippe Deus bonum iudicauit

ut orationibus humilium dignaretur salutem prestare sublimium. Eadem respondent Episcopi Africani in Epistola Synodica Fulgentius l. de incarnatione & gratia c. 31. imo & Gregorius Magnus summus Pontifex. Omnes quippe homines vult saluos fieri quia & de omni genere hominum eligat quod ad gaudium eterna salutis trahit.

In 1. regum. l. 5.

Terria solutio repetitur ex Sancto Ioanne Damasceno, quod scilicet Deus vult voluntate antecedente omnes homines saluos fieri, non voluntate consequente, quam voluntatis distinctionem longe aliter explicat Diuus Thomas, ac Molinistæ: voluntas enim antecedens proprie non est voluntas, sed velleitas, sic iudex vellet voluntate antecedenti neminem puniri, neque tamen (ait Sanctus Doctor) id quod antecederet volumus simpliciter volumus sed secundum quid, vnde dici potest quod iudex iustus simpliciter vult homicidam suspendi, sed secundum quid vellet eum viuere, scilicet in

1. parte.
q. 19. a 16.

quantum est homo; unde magis potest dici velleitas quam absoluta voluntas: rationem reddit quia voluntas comparatur ad res secundum quod in se ipsis sunt, in se ipsis autem sunt in particulari, unde simpliciter volumus aliquid secundum quod volumus illud consideratis circumstantiis omnibus particularibus, quod est consequenter velle. Ergo ex Diuo Thoma manifestum est quod voluntas antecedens Dei qua vult omnes homines saluos fieri, non est voluntas efficax ex parte Dei, nec proprie dicta voluntas, sed potius generalis quædam velleitas, qualis est in iudice iusto qui vellet neminem suspendi, atque adeo media ad salutem non ordinat, vti nec iudex.

Molinistæ autem explicant voluntatem antecedentem qua Deus vult omnes homines saluos fieri, voluntatem efficacem ex parte Dei qua omnibus auxilia sufficientia porrigit antequam præuiderit obedientiam vel perseuerantiam nostram; volun-

tas vero consequens est qua præuita obedientia nostra vel perseuerantia vult quosdam præ alijs saluari, adeo vt omne discrimen non ex voluntate Dei sed ex voluntate nostra repetatur quod manifestissime non Augustino modo, sed etiam Apostolo, & Christo Domino repugnat. Non vos me elegistis (inquit Christus Dom.) Sed ego elegi vos, & Apostolus, quis autem te discernit? quid autem habes quod non accepisti? quo præcipue testimonio (ait August.) etiam conuictus sum cum similiter errarem putans fidem qua in Deum credimus non esse donum Dei. Et infra. In hac Apostoli euidentissima intentione qua contra humanam superbiam loquitur, ne quisquam in homine sed in Domino gloriatur, dona Dei naturalia suspicari, siue ipsam totam perfectamque naturam, qualis in prima conditione data est, siue vitiatæ naturæ qualescumque reliquias nimis quantum existimo absurdum est, numquid enim per hæc dona quæ omnibus communia sunt hominibus discernuntur homines ab hominibus. Posset quippe di-

L. de præ.
SS. ca. 3.

c. 5.

L. 2. ad
Bonif.

cere homo inflatus aduersus alterum discernit me fidei mea, iustitia mea, vel si quid aliud, talibus occurrentes cogitationibus bonus doctor quid autem habes inquit quod non accepisti à quo nisi ab illo qui te discernit ab alio cui non donauit quod donauit tibi. Iam libenter quererem à Molinistis cum Deus æqualem gratiam duobus largitur hominibus, vnus consentit alter non item, nonne qui consentit dicere potest ego me ipsum discerno? contra Apostoli vocem, quis enim te discernit? utique vt ait August. Ab ira vasis, è massa perditionis, qua per vnum omnes misit in damnationem, quis te discernit? Et tanquam respondisset discernit me fides mea, propositum meum, meritum meum quid enim habes inquit quod non accepisti. Ergo ille discernit, qui vnde discernaris impertit, pœnam debitam remouendo, indebitam gratiam largiendo; ille discernit qui cum tenebra essent super abyssum dixit, fiat lux & facta est lux, & diuisit, hoc est discreuit inter lucem & tenebras, non enim cum sola essent tenebra, quid

discerneret inuenit, sed lucem faciendo
discernit ut iustificatis impijs dicatur,
fussis enim aliquando tenebrae, nunc au-
tem lux in Domino. Iacob (inquit)
dilexi esau autē odio habui, electione quippe
dixit ubi Deus non ab alio factum quod
eligeret inuenit, sed quod inueniat ipse facit,
sicut de reliquis Israel scriptum est reliquiae
per electionem gratia factae sunt. Et quia
Molinistae solent respondere quod
non ex meritis praeteritis, sed ex
futuris Deus Iacob dilexit; addit
August. Propter quod profecto desipitis,
non ex operibus sed ex vocante dictum est,
vos dicitis ex futuris operibus quia Deus
illum facturum esse praesciebat Iacob fuisse
dilectum, atque ita contradicitis Apostolo
dicenti non ex operibus quasi non posset
dicere non ex praesentibus sed ex futuris
operibus, sed ait non ex operibus ut gra-
tiam commendaret. Et alibi. Quid enim
diligebat in Iacob antequam natus fecisset
aliquid boni, nisi gratuitum misericordiae
suae donum, Et quid oderat in esau ante-
quam fecisset aliquid mali, nisi originale
peccatum. Ideo inquiunt nondum na-

torum alium oderat, alium diligebat quia eorum futura opera praevidebat quis istum acutissimum sensum defuisse Apostolo non miretur.

Verum non defunt in hoc saeculo qui nolint omnino cum Molina sentire, sed videntur non satis à Semipelagianis recessisse, nam gratiam nostro voluntatis arbitrio subijciunt, qua possumus orare, vel credere, vel impetrare alia dona, sed August. docet mille in locis quod ipsa oratio, vel fides (nam sola fides orat) eodem modo est donum Dei, sicut sapientia, intellectus & cetera virtutes, vel bona opera. Quapropter (inquit) ne se vel ipsius orationis meritum extollat, propter quam ad vincendas temporalium rerum cupiditates, & diligenda bona aeterna atque ipsum fontem omnium bonorum Domini adiutorium datur, non oranti, quæ utique nisi data esset erare non posset; quomodo enim inuocabunt in quem non crediderunt? cur autem ille credat, ille non credat, cum ambo idem audiant, & si miraculum in eorum conspectu

specu fiat, ambo idem vident alitudo est
 diuitiarum sapientia & scientia Dei.
 Et infra. Sicut non haberet virtutem,
 charitatem, continentiam nisi accepto spi-
 ritu, de quo dicit Apostolus, non enim
 accepistis spiritum timoris, sed virtutis,
 charitatis, & continentia; ita non ha-
 beret fidem nisi accepisset spiritum fidei
 de quo ipse dicit habentes eundem spiritum
 fides. Addit Sanctus Doctor. Ne sal-
 tem orationis putarentur precedere merita,
 quibus non gratuita daretur gratia, sed
 iam nec gratia esset, quia debita redde-
 retur, etiam ipsa oratio inter gratia mu-
 nera reperitur, quid enim oremus sicut
 oportet nescimus, sed ipse spiritus inter-
 pellat pro nobis, quid est autem interpellat,
 nisi interpellare nos facit. Nobisque in-
 terpellandi inspirat affectum, sicut illud
 in Evangelio, non enim vos estis qui lo-
 quimini, & cetera: neque enim & hoc
 ita fit de nobis, tanquam nihil facientibus
 nobis, adiutorium igitur Spiritus sancti
 sic expressum est, ut ipse facere diceretur
 quod ut faciamus facit.

Epist. ad
 Sixtum.

Totus est August. in Epistola ad

338 PHILOSOPHIA MORALIS
vitalem Carthaginiensem, ut de-
monstret primum exordium fidei
vel orationis non minus esse Dei do-
num quam cætera bona opera, quod
maxime probat ex orationibus Ec-
clesiæ. Dic ergo (inquit) apertissime
nos pro his quibus Euangelium prædicamus
non debere orare ut credant, sed eis tan-
tummodo prædicare, exerce contra oratio-
nes Ecclesiæ disputationes tuas, & quando
audis Sacerdotem ad altare exhortantem
populum Dei orare pro incredulis, ut eos
Deus conuertat ad fidem, & pro Catheco-
menis ut eis desiderium regenerationis in-
spiret, & pro fidelibus ut in eo quod esse
cæperunt eius munere perseuerent, sub
sanna pias voces & dic te non facere quod
hortatur, id est Deum pro infidelibus ut
eos fideles faciat non rogare, eo quod non
sint ista diuinæ miserationis beneficia, sed
humana officia voluntatis.

Fides igitur ait Augustinus. Et
inchoata, & perfecta donum Dei est, &
hoc donum quibusdam dari, quibusdam
non dari omnino non dubitet, qui non
vult manifestissimis sacris litteris repu-

gnare, cur autem omnibus non detur fidelem mouere non debet qui credit ex vno omnes esse in condemnationem sine dubitatione iustissimam. Et eodem in libro.

Dicit Apostolus ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semine, non de nostre voluntatis potestate, sed de sua predestinatione promisit, promisit enim quod ipse facturus fuerat non quod homines: quia etsi faciunt homines bona quæ pertinent ad colendum Deum, ipse facit ut illi faciant quæ precepit, non illi faciant ut ipse faciat quod promisit, alioquin ut Dei promissa compleantur non in Dei sed in hominum est potestate, & quod à Domino promissum est, ab ipsis redditur. Et capite sequenti. Sane cum Apostolus dicat ideo ex fide ut secundum gratiam firma sit promissio, miror homines infirmitati suæ se malle committere quam firmitati promissionis Dei: sed incerta est mihi (inquis) de me ipso voluntas Dei, quid ergo tua ne tibi voluntas de te ipso certa est? nec times? qui videtur stare videat ne cadat, cum igitur utraque incerta sit cur non homo firmiori, quam infirmiori fidem suam, spem,

De præd.
ss.

c. 11.

340 PHILOSOPHIA MORALIS
*charitatemque committit. Sed cum di-
citur inquit si credideris saluus eris ,
vnum horum exigitur , alterum offertur ,
quod exigitur in hominis , quod offertur in
Dei est potestate , cur non verumque in Dei
est , & quod iubet & quod offertur ? roga-
tur enim vt det quod iubet , rogant cre-
dentes vt sibi augeatur fides , rogant pro
non credentibus , vt eis donetur fides , vt
& in suis incrementis & in suis inijs Dei
donum sit fides.*

Verum vt eo vnde digressa est re-
deat disputatio : quid respondeant
aduersarij , breuiter videamus ; cum
itaque illis obijcitur , hanc fuisse Pe-
lagianorum doctrinam , vt voluntate
absoluta & efficaci Deus velit omnes
homines saluos fieri , & contrarium
tueretur Aug. quemadmodum osten-
dimus : respondent Pelagianos du-
pliciter errasse ; primo cum credi-
derint Deum velle homines saluos
fieri , si velint , atque etiam infantes
complecterentur qui tamen velle
non possunt ; secundo quod dixerint
Deum velle omnes saluos fieri , si

velint voluntate tantum naturali & non adiuta per gratiam.

Sed præterquam falsum est Iulianum, contra quem disputat August. vnquam somniasse infantes habere rationis vsum; quidquid senserint Pelagiani, de modo quo volumus diuinæ gratiæ obedire; certum est, quod nulla debuit esse controuersia inter Augustinum & Pelagianos de explicatione huius loci, Deus vult omnes saluos fieri, si crediderit Aug. Deum omnibus gratiam sufficientem offerre, & voluntate absoluta velle omnium salutem; dixerint enim Pelagiani, quod Deus vult omnes homines saluos fieri, si velint voluntate naturali; dixerint Massilienses, & Molinistæ, quod voluntas illa non est naturalis, qua obedi-
mus Deo, sed adiuta per gratiam, quæ tamen nemini denegatur, & voluntati subest; manifestum est, quod non dissentiant Massilienses, & Molinistæ à Pelagianis, in prima parte illius propositionis, Deus vult

342 PHILOSOPHIA MORALIS
omnes saluos fieri , si velint voluntate naturali : sed tantum in parte posteriori , scilicet in explicando , quæ sit nostra voluntas naturalis , aut supernaturalis , vnde si sententia Augustini , fuit sententia Molinistarum , nullum inter eos dissidium esse debuit , cum Deus velit omnes saluos fieri : quemadmodum egregie prosequitur author Apologiæ Sanctorum Patrum , gratiæ defensorum , opus me hercule gratiæ dignum , & ex quo , cætera quæ dicturi sumus , depromemus.

Enc. c 96. Secundo cum obijcitur quod ex Augustino , voluntate cuiuspiam creaturæ , voluntatis omnipotentis , non impeditur effectus ; ergo si absolute Deus velit omnes saluari , omnes saluabuntur. Respondet quidam Doctor , quod effectus voluntatis diuinæ absolutæ & consequentis non impeditur , concedit : voluntatis antecedentis & conditionatæ , negat : explicat voluntatem antecedentem , qua Deus vult omnes saluos fieri ,

antequam præviderit eorum perseverantiam & obedientiam : voluntatem autem consequentem explicat, qua Deus vult omnes saluari, postquam prævidit perseverantiam; & fatetur hanc non posse impediri. Magnum certe mysterium! itaque, iuxta illum doctorem, nihil aliud docuit Aug. quam voluntatem Dei non posse impediri à creatura, qua vult ut omnes, qui in gratia moriuntur, salventur; quali post perseverantiam aliquis possit resistere voluntati diuinæ; an vnquam Pelagiani illud dixerunt? cur ergo, tanto molimine August. docere conatur, voluntati Dei non resisti, si nihil aliud intellexit, quam post perseverantiam nos non resistere voluntati Dei.

Tertio cum obijcitur, quod voluntas conditionata æquivalet absolutæ, quando conditio pendet à volente, sed illius propositionis conditionatæ, Deus vult omnes saluos fieri si velint, illa conditio, si velint, pendet à Deo, qui dat velle & per-

I. de dono
perfi. c. 6.

L. de præ.
SS. c. 2.

ficere, ergo illa propositio eadem est cum absoluta, quos vult Deus illi omnes saluantur, non alij. Respondet idem Doctor, quod illa conditio partim pendet à Deo, partim à nobis: sed illam responsionem sæpe dispungit Augustinus. *Tutiores igitur (inquit) vivimus, si totum Deo damus, non autem nos illi ex parte, & nobis ex parte, committimus.* Et alibi. Porro si operetur Deus salutem nostram, miro modo agens in cordibus nostris ut credamus, numquid metuendum est, ne totum facere non possit? & ideo homo sibi primas eius vendicat partes, ut nonissimas ab eo accipere mereatur. Quasi componat cum Deo, ut partem fidei sibi vendicet, atque illi partem relinquat, & quod est elatius, primam tollit, ipse sequentem dat illi; & in eo, quod dicit esse amborum, priorem se facit, posteriorem Deum.

Reliquum est ut objectionibus adversariorum respondeamus: obijciunt primo, locum illum Prophetæ. *Quare moriemini domus Israel, dicit Dominus, vino ego, nolo mortem impij, sed*

ut conuertatur & uiuat. Idem obijciebant olim Cassianus Collatione 13. & Faustus l. de gratia & libero arbitrio c. 19.

Respondeo ex hoc scripturæ loco & alijs similibus, nihil aliud probari, quam Deum habere odio impium & impietatem eius, unde sicut odit peccatum, sic mortem peccatoris secundam, quam infligit peccatum, non vult, id est non amat. Secundo hic locus nihil aliud probat, quam Deum, cuius proprium est misereri semper & parcere, quoties peccator ad pœnitentiam redit, illum non abiicere, cum sit magis ad misericordiam pronus, quam ad iudicium; sed, ut ait Apostolus. *Cuius vult misereatur.* Hinc Theologi, duplicem Dei voluntatem, distinguunt, vnâ beneplaciti, quæ semper impletur, & de qua quæstio est, vtrum Deus vult omnes saluos fieri: alterâ signi, qua Deus, vel iubet bonum, vel consulit, vel prohibet malum, vel permittit; dicitur autem volun-

346 PHILOSOPHIA MORALIS
tas signi, vt notat Diuus Thomas,
non quod sit signum voluntatis di-
uinæ, sed sicut dicitur iratus, cum
punit, quia proprium est hominum
punire cum irascuntur, ita quando
Deus aliquid iubet, aut prohibet,
tum dicitur velle, quia nos cum vo-
lumus, iubemus, aut prohibemus,
hæc enim sunt signa voluntatis no-
stræ; vnde hæc voluntas tribuitur
Deo, tantum per metaphoram,
sicut ira.

Obijciunt secundo, ipsum Aug.
l. 1. de Genesi contra Machincos.
*Illud autem lumen (inquit) non irra-
tionabilium animalium oculos pascit, sed
pura corda eorum qui Deo credunt, & ab
amore visibilibus rerum & temporalium,
se ad eius præcepta conuertunt, quod om-
nes possunt si velint, quia illud lumen
illuminat omnem hominem venientem in
hunc mundum.*

L. 1. ret.
c. 10.
Respondeo quod tunc August.
versabatur in errore Massiliensium,
vnde hunc locum retractat. *Non exi-
stiment noui hæretici, Pelagiani, secun-*

dum eos esse dictum, verum est enim omnino omnes homines hoc posse, si velint, sed preparatur hac voluntas à Domino, & tantum augetur amore charitatis ut possint. Vtrum autem omnibus preparetur voluntas à Domino, audi Sanctum Doctorem, alio in loco. Multi audiunt verbum veritatis, sed alij credunt, alij contradicunt, volunt ergo isti credere, nolunt autem illi, quis hoc ignoret? quis hoc neget? sed cum alijs preparetur, alijs non preparetur voluntas à Domino, discernendum est utique, quid veniat de misericordia eius, quid de iudicio.

L. de præ.
SS. c. 6.

Obijciunt tertio, illud ipsum quod olim Massilienses apud Prosperum. Dictum aiunt libero arbitrio utentibus, venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego vos reficiam, sed audiant (inquit Prosper) dictum à Domino, libero arbitrio utentibus; sine me nihil potestis facere, & nemo venit ad me, nisi pater qui misit me traxerit eum, & nemo potest venire ad me, nisi datum ei fuerit à patre meo, & sicut pater vivificat mortuos, ita & filius, quos vult,

Epist. ad
Rufin.

348 PHILOSOPHIA MORALIS
vivificat. Ergo illi veniunt quos pater
trahit.

Epist. 1.
c. 3.

L. 2. de
remiss.
peccato.

Obijciunt quarto, quod Deus pa-
tienter agit, nolens aliquos perire,
sed omnes ad pœnitentiam reuerti,
vt ait Petrus Apostolus. Respondet
Sanctus Fulgentius. Si etiam post hanc
vitam, iniquorum pœnitentia posset esse
aliquatenus fructuosa, non diceret beatus
Petrus, propterea Deum patienter ferre,
quia non vult aliquem perire, eorum sci-
licet, quos præsçit & prædestinavit con-
formes fieri imaginis filij sui, istorum nemo
perit, hi procul dubio sunt omnes, quos se-
cundum beati Pauli præconium, Deus
vult saluos fieri, & in agnitionem veri-
tatis venire; quia enim hoc vult, qui om-
nia quæcumque voluit fecit, quod vult
semper insuperabiliter facit. Eadem
ferme respondet August. l. 5. contra
Iulianum. Ait (inquis) Apostolus
bonitas Dei te ad pœnitentiam adducit,
verum esse constat; sed quem prædesti-
nauit, adducit an oblitus est, quod idem
doct̃or ait, ne forte Deus dei illis pœniten-
tiam, ad cognoscendam veritatem.

Postremo opponunt auctoritatem
 Diui Thomæ, vbi scribit contra
 Gentes. *Deus (inquit) quantum in se*
est, paratus est omnibus gratiam dare,
vult enim omnes homines saluos fieri; sed
illi soli gratia priuantur, qui in se ipsis
gratia impedimentum præstant, sicut sole
mundum illustrante, in culpam reputatur
ei qui oculos claudit, si ex hoc aliquod ma-
lum sequatur, licet videre non possit nisi
lumine solis præueniatur. Fateor hunc
 locum multum fauere Molinistis,
 qui gratiam omnibus sufficientem
 prædicant, nisi Diuus Thomas ad-
 deret sequenti capite. *Quod autem*
(inquit) dictum est, in potestate liberi
arbitrii esse, ne impedimentum gratiæ
præstet, competit ijs, in quibus potentia
integra fuerit. Ferrariensis illius com-
 mentator, hanc potentiam natura-
 lem explicat, nullo peccato vitia-
 tam, qualis fuit in primo homine;
 vnde, iuxta Diuum Thomam, si
 consideremus naturam in sua inte-
 gritate, tunc non solum Deus vult
 omnes saluos fieri, sed etiam auxilia

L. 3. con-
 tra Gen-
 tes. c. 159.

350 PHILOSOPHIA MORALIS
sufficientia præbet, & in potestate
est hominis vt impedimentum gra-
tiæ non ponat, sed aliter philoso-
phandum est de natura corrupta :
hinc Diuus Thomas eodem in loco.
*Cur autem (inquit) Deus hominum qui
in iisdem peccatis detinentur hos quidem
præueniens conuertat, illos autem sustineat,
sive permittat secundum ordinem rerum
procedere, non est ratio inquirenda, quare
hos conuertat, & non illos, hoc enim ex
simplici eius voluntate dependet; sicut ex
eius simplici voluntate processit, quod cum
omnia fierent, ex nihilo quadam facta
sunt alijs digniora.*

C A P V T II.

*Explicatur locus Apostoli vnus pro
omnibus mortuus est.*

COntrouersia nulla est vtrū Chri-
stus pro omnibus mortuus fue-
rit, si quidem veritatis oracula illud
manifestissime prædicant, sed quo

id sensu, quoue modo sit intelligen-
dum, disputatur. Molinistis asse-
rentibus, sic Christum pro omnibus
mortuum, ut non modo fructus illius
mortis, ad omnes perueniat; sed
etiam cum voluntate efficaci omnes
saluandi, dummodo velint homines,
ex quibus omne discrimen oritur:
discipuli vero August. contendunt,
quod & ille pro omnibus mortuus
est, non omnes tamen mortis huius
beneficium recipiunt, sed hi dun-
taxat, quibus meritum passionis eius
communicatur: quemadmodum do-
cet sacrum Concilium Tridentinum:
contendunt quod, ad magnitudinem
& potentiam pretij, & quod ad vnā
pertinet causam generis humani,
sanguis Christi redemptio est totius
mundi; sed qui hoc sæculum sine fide
Christi, & sine regenerationis Sa-
cramento pertranscunt, redemptionis
alieni sunt, quemadmodum ait
Sanctus Prosper, hoc est, fructum
Christi passionis, non omnibus ap-
plicari, quamuis quo ad sufficien-

Ses. 6.
c. 3.

Præf. ad
obi. vine.

392 PHILOSOPHIA MORALIS
tiam, id est, magnitudinem pretij
pro omnibus abunde satisfecerit.
*Redemptionis enim proprietas (ait idem
Sanctus) haud dubie pene illos est, de
quibus princeps mundi missus est foras,
& iam non vasa sed membra sunt Christi.
Poculum quippe immortalitatis, quod con-
fectum est de infirmitate nostra, & vir-
tute divina, habet quidem in se ut omni-
bus prosit, sed si non bibitur non medetur.*
Et alibi explicat, quomodo Christus
sit saluator totius mundi, quia na-
turam humanam suscepit quasi om-
nibus communem. Cum itaque re-
ctissime dicatur saluator totius mundi
redemptione crucifixus, propter veram
humanam naturam susceptionem, & propter
communem in primo homine perditionem,
potest tamen dici pro iis tantum crucifixus,
quibus mors ipsius profuit.

Ref. ad
capi. gal-
lorum.

Contendunt discipuli Aug. quod
proprie Christus est mortuus, tan-
tum pro electis, & omnibus qui di-
uinæ gratiæ sunt participes, non pro
omnibus indifferenter electis & re-
probis. Ego (inquit Christus Do-
minus)

minus) *pro eis rogo, non pro mundo rogo, sed pro ijs, quos dedisti mihi.* Sed oratio Christi semper fuit exaudita. Ego (inquit) *sciebam quia semper me audis.* Nec pro ijs mortuus est, pro quibus non rogauit.

Respondent quidam quod Christus semper exauditur, quando rogat absolute, non cum rogat conditionate; pro salute autem improborum non orauit absolute, sed tantum conditionate, si uellent; unde, inquiunt, licet orauerit pro reprobis, non tamen fuit exauditus.

Multa peccat hæc responsio: quasi Christus non orauerit absolute pro salute hominum, sed tantum conditionate, & quod peius est conditionem suspenderit à voluntate hominum, non Dei. Imo Christus ideo venit (inquit August.) *ut eriperet vasa eius, quacunque prædestinauit eripere, arbitrium eorum ab eius potestate liberans; ut illo, Diabolo, non impediante, credant in ipsum, Christum, libera voluntate.* Quomodo ergo orauit pro sa-

Epist ad
vitalem.

lute hominum, si vellent redimi & saluari, cum ipse venerit, ut daret velle, hoc est, ut voluntatem captiuam redimeret? an quando rogauit pro Petro ne fides eius deficeret, hoc suspendit à voluntate Petri, & oratio fuit tantum conditionata? Quid aliud (inquit August.) rogauit, nisi ut haberet in fide liberrimam, fortissimam, inuictissimam, perseverantissimam voluntatem. Et quod dixit de Petro, intelligendum est de omnibus: nam ut ait idem Sanctus. Dicente ergo Christo, rogauit ut ne deficiat fides tua, intelligamus ei dictum, qui adificatur supra Petram. Hac adde, quod Deus non oratur, nisi ipse faciat quod oratur. Provsus (ait August.) non oramus Deum, sed orare nos fingimus, si nos ipsos, non illum, credimus facere quod oramus: provsus non gratias agimus Deo, sed nos agere fingimus, si, unde illi gratias agimus, ipsum facere non putamus. Ergo fictitia fuit oratio Christi, si patrem orauit pro salute reprobatorum; vel enim rogauit patrem, ut daret

L. de corr.
& grat. c.
8.

quod non pendeat ab illius voluntate, sed hominum; vel pater noluit concedere filio quod orauit: utrumque impium est.

Verisimile non est Christum Dominum absolute rogauisse patrem, ut miracula patraret, non ut animas conuerteret: rogauit absolute, ut cæcum illuminaret exterius; rogauit duntaxat conditionate, ut cæcum illuminaret interius; an credibile est, filium non ausum fuisse absolute petere à patre æterno, quod sine conditione promisit Abraham. *Manet* (inquit author operis de vocatione gentium) *propterea, & quotidie impletur, quod Abraham Dominus sine conditione promisit, sine lege donauit.* Hinc Diuus Thomas articulo expresso, probat orationem Christi fuisse semper efficacem, quia fuit semper Deo conformis; & cū sibi obiecisset, quod Christus orauit pro crucifigentibus & non credentibus, qui tamē omnes non sunt saluari: respondet quod Dominus non orauit pro omnibus crucifixoribus,

L. I. c. 9.

356 PHILOSOPHIA MORALIS
neque etiam pro omnibus qui erant
creditori in eum, sed pro ijs solum
qui erant predestinati, ut per eum
vitam consequerentur æternam.

Sed inquires, Christus non fuit
exauditus, quando rogauit patrem,
ut, si fieri posset, transiret à se calix
passionis. Respondeo quod, ut ait
Diuus Thomas, illa oratio non fuit
interpretis voluntatis absolutæ Chri-
sti, sed tantum cuiusdam inclina-
tionis naturalis: deinde tunc caput
loquebatur pro membris, & huma-
num induebat affectum, ut docent
Sancti Patres: adde quod conditio-
nem suspendebat à voluntate diuina,
non ab humana voluntate; indignum
profecto est maiestate Christi, ut
credatur rogasse patrem pro salute
hominum si uellent, nec Ecclesia sic
orat, quæ tamen suum sponsum imi-
tari debet. Hinc Augustinus l. 21.
de Cini. Dei. c. 14. *Si de aliquibus
certa esset Ecclesia, quod predestinati sint
in ignem æternum cum Diabolo, tam pro
eis non oraret quam pro ipso. Sed Chri-*

stus nouerat, qui essent prædestinati, qui reprobis; ergo Christus non orauit pro reprobis.

Non igitur absurdum est dicere, Christum pro omnibus prædestinatis mortuum fuisse: vnde illi omnes vocantur & multi. *Christus* (inquit Apostolus) *semel oblatus est ad multorum exorienda peccata.* Et Christus Dominus. *Hic est sanguis meus, novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Et alibi. *Ego sum pastor bonus, & animam meam pono pro ouibus meis.* Quis autem dixerit infideles, oues esse Christi? Sed vos [inquit] non creditis, quia non estis ex ouibus meis; oues mea vocem meam audiunt.

Epist. ad
Heb. c. 9.

Matth. 26.

Sed manifeste demonstratur ex paruulis, fructum Christi passionis, non omnes percipere. De paruulis (inquit author vocationis gentium) nihil patet expositionis afferri, qua doceatur, cur isti salui fiant renati, illi pereant non renati, sub illius providentia & omnipotentia, in cuius manu est anima omnis viventis, & spiritus vniuersa car-

L. 1. c. 22.

358 PHILOSOPHIA MORALIS
*nis hominis ; & cui dicitur , breues dies
hominis sunt , numerus dierum eius apud
te est : non autem puto , istos voluntatum
patronos simplicitate eorum tam impudenter
vfuros , vt aut fortuita ista dicant accidere ,
aut non venatos asserant non perire.*

Nec placet responsio recentio-
rum , qui dicunt Deum prouisoris
generalis nomine , sufficientia me-
dia prouidisse ad salutem paruulo-
rum , nisi causæ naturales impe-
diant ; & exemplum medici addu-
cunt , qui sufficienter censetur pro-
uidisse de remedio & eius applica-
tione , cum pharmacum præparauit ,
& ministris dedit referendum , licet
ægrotus capere non possit , forte
quia reus est criminis , & interest
saluti publicæ vt plectatur. Sed ad-
dant velim hunc medicum eundem
esse regem , qui obstat ne ægrotus
sanetur , & respondeant , an medi-
cus ille habeat voluntatem efficacem
vt sanat ægrotum , & cum dicunt or-
dinem rerum naturalium fuisse in
causa , cur paruulus non acceperit

baptismus ; quid hoc aliud est ,
quam rationem afferre cur defuerit
medium sufficiens paruulo ad salu-
tem , atque adeo mortem Christi
non omnibus applicari.

Sed inquit Deus quantum est
ex se , vult paruulum baptifari : con-
trarium censet August. *Festinantibus*
(inquit) *parentibus , & paratis mini-*
stris , vt baptismus paruulis detur , Deo
tamen nolente , non datur , qui eum par-
uulum in hac vita non tenuit , vt daretur.
Hinc præclare Fulgentius. *Testimonio*
(inquit) *confunduntur , non loquentium*
hominum , sed tacentium paruulorum.

L. de per.
do. c. 12.

De incar.
& grat.a.
c. 30.

Plerique hoc argumento conuicti,
fatentur Christum non esse mortuum
pro paruulis , qui non regenerantur
per baptismum , sed tantum pro om-
nibus adultis. Sed si res ita se ha-
beat , ruunt omnia fundamenta qui-
bus innituntur , & necesse est vt fa-
teantur , quod hic locus Apostoli
vnus pro omnibus mortuus est , non
sic est intelligendus , vt nemo exci-
piatur ; necesse est vt confugiant ad

360 PHILOSOPHIA MORALIS
profundum iudiciorum Dei ; quæ
porro est ratio , vt Deus potius adul-
tos omnes saluare velit , qui diuinæ
voluntati resistunt , & innumeris cri-
minibus tenentur obnoxij , quam
paruulos solius peccati originalis
noxa obligatos : vnde Semipelagiani
ad has redacti angustias , se se ad ca-
lumnias conuertebant. *Sed dicis*
(inquit Faustus) *si predestinatio non*
est , cur in paruulis alij baptisantur , alij
sine baptismi sanctificatione rapiuntur ?
serpentina fraudis est , ad tenebrosas ca-
uernas relicta luce transfugere ; quid vri-
litatis est certa omittere , & incerta con-
sulere , de quibus nihil inuenis catholica
lectione conscriptum.

Diluuntur obiectiones.

L. I. c. I.
• **O**bjiciunt primo , cum Fausto ,
locum Apostoli , vbi dicitur ,
quod Deus est saluator omnium ho-
minum , maxime fidelium. Respon-
deo quod est saluator omnium quoad
vitam præsentem , & fidelium quoad

futuram: nam, vt ait Diuus Thomas hunc locum explicans. *Saluat salute corporali, quoad omnes, & ideo dicit, omnium hominum, item spiritali quoad bonos, & ideo dicit, maxime fidelium: sic Ioseph dictus est saluator mundi, & hoc sensu, ait Propheta, homines & iumenta saluabis. Hunc autem esse sensum Apostoli ex contextu liquet. Pietas (inquit) ad omnia utilis est, promissionem habens vite, qua nunc est, & futura: fidelis sermo, & omni acceptione dignus, in hoc enim laboramus & maledicimur, quia speramus in Deum viuum, qui est saluator omnium hominum maxime fidelium.*

Obijciunt secundo ipsum Augustinum tractatu quarto in Ioannem. *Populi autem spernentes propter superbiam, humilitatem Dei, crucifixerunt saluatorem suum, & fecerunt damnatorem suum. Sed hoc nihil aliud probat quam fuisse omnium saluatorem, imo & crucifigentium, si eum recepissent: nam quotquot eum receperunt, dedit illis potestatem Filios Dei fieri:*

362 PHILOSOPHIA MORALIS
adde quod naturam omnibus com-
munem assumpsit : vnde omnium
est saluator.

Obijciunt tertio eundem Augu-
stinum in Psalmum sexagesimum
octauum , qui loquens de Iuda.
*Proiecit (inquit) pretium argenti , quo
ab illo Dominus venditus erat , nec agnouit
pretium , quo ipse à Domino redemptus
erat. Ergo etiam Christus pro re-
probis mortuus est. Respondeo mor-
tuum esse pro quibusdam reprobis ,
non vt salui fiant , sed vt gratiam
consequantur , quæ de morte Christi
Domini , tanquam fructus ex arbore ,
proficiscitur ; & ita mortuus est etiã
pro Iuda traditore , non vt saluaretur ,
sed vt gratiam Apostolatus conse-
queretur : hinc August. *Tota eius passio
nostra purgatio est , passurus igitur exitia ,
præmisit obsequia , non solum eis pro qui-
bus erat subiturus mortem , sed etiam illi
qui eum fuerat traditurus ad mortem.*
Loquitur de lotione pedum Apo-
stolorum.*

Trac. 55.
in Ioannē.

Obijciunt quarto authoritatem

summi Pontificis Leonis magni ,
sermone primo de natiuitate Do-
mini. *Nemo (inquit) ab huius alacri-
tatis participatione secernitur , vna cundis
letitia communis est ratio , quia Dominus
noster peccati mortisque destructor , sicut
nullum à reatu liberum reperit , ita libe-
randis omnibus venit.* Iam anteoctin-
gentos annos huic authoritati res-
pondit Ecclesia Lugdunensis , sci-
licet , nullam conditionem , nullam
sexum , nullam ætatem excipi à re-
demptione Christi.

De tribus
Epis

Obijciunt quinto ipsam Augusti-
num , qui ex illo loco Apostoli vnus
pro omnibus mortuus est , ergo om-
nes mortui sunt probat peccatum
originale , quo omnes nemine ex-
cepto , de beata Virgine non loquor ,
inficiuntur. *Ostendens (inquit Aug.)
fieri non potuisse vt moreretur , nisi pro
mortuis ; ex hoc enim probauit omnes mor-
tuos esse , quia pro omnibus mortuus est
vnus.* Sed , inquiunt Molinistæ hæc
argumentatio indigna est Augustino ,
si Christus pro omnibus non est mor-

L. 6. con-
tra Iulian-
num c. 4.

L. 6. con-
tra Iul. c.
4.

tuus, cum enim sic ratiocinetur; ex Apostolo vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, tam late debet, patere antecedens quam consequens, quia nihil est in conclusione quod non sit in præmissis; sed hæc conclusio est vniuersalis, & neminem excipit, omnes mortui sunt; ergo necesse est vt antecedens Christus pro omnibus mortuus est, sit adeo vniuersale, vt neminem excipiat. Hoc argumentum recentiores inuictum putant.

Respondeo quod August. ex illo Apostoli loco demonstrat etiam infantes mortuos esse peccato originali; nam fatebarur Iulianus Christum esse mortuum pro infantibus, qui baptisantur; sed Christus non est mortuus, nisi pro mortuis: ergo etiam infantes mortui sunt; & cum sit eadem omnium ratio, non modo infantes qui baptisantur, fuerunt peccato originali obnoxij, sed omnes nemine excepto. *Qua propter* (inquit August.) *si nullum trahunt peccatum par-*

paruli, non sunt mortui, si non sunt mortui, non est mortuus pro eis, qui non est mortuus nisi pro mortuis. Nullo modo hic negare permittetur, non nisi pro ijs qui mortui sunt, mortuum fuisse Iesum; tu autem iam in primo libro tuo, contra nos clamans dixisti, Christum etiam pro paruulis mortuum, nullo modo igitur negare permittetur, trahere originale peccatum. Hæc est igitur argumenratio Augustini, Christus non est mortuus nisi pro mortuis; sed fatente Iuliano mortuus est pro paruulis, & ex Apostolo pro omnibus mortuus est; ergo paruuli sunt mortui & peccato originali obnoxij.

Sed inquires, cur vna propositio minus est generalis, quam altera. Respondeo quod generatio est causa cur omnes in Adam moriuntur, regeneratio autem per baptismum, est applicatio mortis Christi, illa est omnibus communis, hæc non item.

Obijciunt sexto authoritatem eiusdem August. Ergo (inquit) quantum in me est, dico, sanare venit ægrotum, ipse se interimit, qui præcepta

medici seruare non vult, saluari non vis ab ipso, ex te iudicaberis. Respōdeo ex his nihil aliud confici quam quod Christus, vt saluator, non venerit vt iudicet mundum, sed vt saluetur mundus per ipsum. Eodem modo explicatur locus Apostoli Ioannis. Aduocatū, inquit, habemus apud patrem Iesum Christum iustum, & ipse propitiator est peccatorum nostrorum, non tantum nostrorum sed etiam totius mundi. Sed vt notat Aug. aliquando mundus vocatur Ecclesia, vt Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, & sæpe reprobi mundi nomine appellantur, vt si de mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret.

Postremo opponunt authorem operis de vocatione gentium. Nulla igitur, inquit, ratio dubitandi est, Iesum Christum Dominum nostrum pro impijs, & peccatoribus mortuum, à quorum numero, si aliquis liber inuentus est, non est pro omnibus mortuus Christus; sed prorsus pro omnibus mortuus est, nemo ergo omnium hominum ante reconciliationem

*qua per Christi sanguinem facta est, non
aut peccator, aut impius fuit. Respon-
deo quod ex ultimis verbis manifeste
liquet, hunc authorem probare tan-
tum, quod Christus pro nemine mor-
tuus est, nisi idem esset peccator &
impius, quamvis etiam quoad suffi-
cientiam pretij, pro omnibus, ne-
mine excepto, mortuus fuerit: sed
negamus applicari illud pretium,
sive per gratiam sufficientem Moli-
nistarum, quam infra expungemus,
sive per gratiam sufficientem Tlo-
mistarum, quæ nunquam habet su-
um effectum, quia dat tantum posse,
non velle; concludimus cum Augu-
stino Sermonem 11. de verbis Apostoli.
Communis est omnibus natura non gratia.
Et scribens ad Vitalem. *Scimus eam
non omnibus dari.* Et alibi. *Quando
perit qui sanguine Christi redemptus est?
potens homo non potest perdere quod emit
auro suo, & Christus perdet quod emit
sanguine suo.**

Serm. de
S. Vinc.

CAPUT III.

Virum gratia sufficiens detur omnibus.

SI quid demonstratum haecenus à nobis est, de efficacia gratiæ medicinalis, profectò vnâ, & eadem operâ confecimus non omnibus gratiam sufficientem dari: nam vt rationibus omnibus subductis summam faciamus eorum quæ diximus: quod si solennis illa distinctio adiutorij sine quo, & adiutorij quo, admitratur, illud in natura integra primo homini concessum est, hoc in naturâ reparatâ nobis datur, quo posito ponitur actio indeclinabiliter & insuperabiliter, omnibus illud adiutoriû quo tribui nemo dixerit, sed adiutorium sine quo, non amplius sufficit, vt nec lumen cæco, nec cibus fastidienti stomacho; non omnibus ergò gratia sufficiens datur; quod si probauimus gratiam medicinalem, quæ

quæ sola sufficit, à nullo duro corde respui, non solum posse; sed etiam velle, & agere nobis largiri; quod omnis qui non venit ad patrem, non audiuit non didicit secundum gratiam: cum non omnes velint, vel agant, non omnes veniant ad Deum, constat non omnibus gratiam sufficientem tribui; iam verò si quis gratiam sufficientem omnibus dari contendat, quæ sic det posse vt ad actum nunquam reducatur, ei non ita aduersabor vt Molinistis, sed tantum vt etiam atque etiam cogitet rogabo, an illa sit gratia sufficiens ad agendum, quæ non sufficit, nisi alia concedatur quæ det ipsum agere? an illa sit gratia quæ nunquam nos iustificat, sed reos efficit: nam idèd hanc inducunt gratiam, ne Deus videatur nos iniuste punire, si non potuimus præcepta adimplere; vnde potius datur vt Deum, quam vt nos iustificet, quasi Deus indigeret iustificationibus nostris: magnam nobis Deus præstaret gratiam, si illam gratiam

non daret : quis vnquam Deum orauit, vt gratiam largiretur, quæ daret solum posse, non agere, quæ instar legis occideret, non per spiritum viuificaret, quam Deus ex iustitia dare debet, non ex misericordiâ, ne iniuste impossibilia iubere videatur ; quam Christus nobis non meruit, nam si non venisset, Deus ex iustitia saltem illam gratiam dare debuisset : sed tamen quisque in suo sensu abundet ; nobis res est cum his qui gratiam sufficientem sic omnibus tribui volunt, vt vsus illius à nutu voluntatis pendeat, siue contendat, eam suspendi à voluntate quoad primum initium fidei, & orationis, sed voluntatem sibi subiicere, quoad perfectam fidem, vel operationem, siue autument gratiæ vsus semper à voluntatis nutu dependere : vtrique sententia nimis accedere videtur, ad hæresim Masiliensium vel Semip. vt ex dictis constat. Vitalis in errore Semip. versabatur qui putabat. *Omnes ho-*

mines gratiam fuisse accepturos, si non illi quibus non donatur, eam suâ voluntate respuerent. Sed quid ait August. Quoniam ergo propitio Christo, Christiani Catholici sumus, scimus gratiam non omnibus hominibus dari. Scimus eis quibus datur misericordiâ Dei gratuitâ dari. Scimus eis quibus non datur in isto iudicio Dei non dari. Faustus eodem errore victus tenebatur. Sed dicis, inquit, quia non omnibus detur, sed donum sit personale credulitas, & illis tantum credere suppetat, quibus Deus specialiter donavit ut crederent. Non ita est. Et in eodem libro c. 17. Evidenti miseratione bonitas Dei indiscretè & iniustè, & peccatoribus offertur. Ille verè impius est qui gratiam non omnibus ingeri, non omnibus testatur impendi. Sed reclamatione S. Fulgentius. In cuius gratia largitate, quidam non leuiter errant existimantes eam omnibus hominibus equaliter dari dum non credunt ipsius gratia opus esse in homine, ut gratia suscipiatur ab homine, quæ non ob aliud diuiniùs datur, nisi ut bonam voluntatem in homine primitus

L. 1. de
gr. & lar.
c. 15.

L. 1. de
ver. präd.
c. 14.

c. 20.

In Epist.
Synod.

operetur. Sed forte reponent dari omnibus gratiam sed non æqualiter, hoc effugium occludit idem Sanctus. His atque huiusmodi testimonijs ostenditur, nec omnibus dari gratiam, nec quibus datur æqualiter dari. Iam alibi ostendimus eandem fuisse Cassiani & Semipelagiani sententiam scilicet gratiam omnibus esse oblatam.

*Vi cunctos vocet illa quidem, inuicetque;
nec ullum*

Præteriens, studeat communem asferre salutem

Omnibus

Sed quomodo hos excipiat S. Prosper audiamus.

— Dic unde probes quod gratia Christi

Nullum omnino hominem de cunctis qui generantur

Prætereat, cui non regnum vitamque beatam

Impertire velit, nec enim vel tempore nostro

Omnibus in terris iam certum est insinuatæ Christi Evangelium.

Rectè probat S. Prosper non omnibus gratiam sufficientem nequidem ad credendum dari, quandoquidem non omnibus prædicatum est Euangelium: cum enim fides auctoritati diuinæ innitatur, medium ordinarium quo Deus vtitur ut fidem inspiret est prædicatio, nam fides ex auditu, sed non omnibus annuntiatum est Euangelium, imò & Paulus prohibitus est à Spiritu sancto loqui verbum Dei in Asia & Bytiniis, quis ergo credat, omnibus auxilia sufficientia suppetere ad credendum, ad orandum, ad benè agendum. *Nunquid (inquit Prosp.) non sunt de omnibus hominibus qui à præteritis generationibus usque in hoc tempus sine Dei cognitione perierunt.*

Sed inquiunt, habent omnes gratiam sufficientem ad credendum Deo, quâ benè vrentes gratiam obtinebunt ut credant in Christum, & ita quisque sibi quasi scalam fabricabit quâ possit ad perfectam gratiam conscendere: vnde ergò ex tot

Epiſt. ad
Ruf.

Eph. 4.

L. de dono
perf. c. 19.

gentibus sufficienter illuminatis, cum paucæ utantur illa gratiâ quæ tamen est in nutu voluntatis, an gentes quæ ambulant in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vitâ Dei, per ignorantiam quæ est in illis propter cæcitatem cordis. Sufficienter ad credendum illuminantur? quod si omnibus lumen sufficiens ad credendum affulgeat: nemo est quem Deus non alloquatur, & supernaturali lumine illustret, siue forinsecus per prædicationem, siue intrinsecus per revelationem, at paucissimis donatum est ut nullo sibi homine prædicante, per ipsum Dominum, vel Angelos cælorum doctrinam salutis accipiant. Sed barbarum interroga an intus admonetur, Deos suos vel idola contemnere, & ad cultum vnius Dei se se convertere: quotusquisque ex politis & doctis infidelibus unum Deum creatorem omnium agnouit: quid barbi & stupidi eo facile peruenient etiam si à nullo homine admoncantur? Quid faceret puer

natus inter paganos , ut non coleret lapidem , quando illum cultum insinuarunt parentes eius. Inde prima verba auduit : illum errorem cum lacte suxit. Cum etiam nemo veniat ad patrem nisi per filium , nulla est fides quâ ad Deum perveniatur , nisi eadem sit in Christum : frustra ergo distinguunt duplex fidei donum , primum quo creditur in Deum , alterum quo creditur in Christum redemptorem : eandem distinctionem subinde adhibent , cum ipsis mille loca ex Aug. & illius discipulis opponuntur , quibus manifestè conficitur , fidem etiâ inchoatam donum Dei esse non omnibus commune. Quis enim ignorat , quod in conflictu SS. Patrum cum Semipelagianis , agebatur de primo initio fidei quo quisque velle sanari , & Dei auxilium implorare possit , & hoc fidei inchoatæ donum non omnibus dari SS. Patres constantissimè docuerunt. De gratiâ non dignè sentit quisquis eam putat omnibus hominibus dari , cum non solum non om-

Aug. in
Pl. 64.

Epist. Syn.
Epist. Afr.
in Sardin.
exulum.

*nium sit fides, sed adhuc nonnullæ gentes
reperiantur ad quas fidei prædicatio non
peruenit. Beatus autem Apostolus dicit
quomodo innocabunt in quem non credide-
runt? aut quomodo credent ei quem non
audierunt? quomodo autem audient sine
prædicante? non itaque gratia omnibus
datur quandoquidem ipsius gratiæ parti-
cipes esse non possunt qui fideles non sunt,
nec possunt credere ad quos inuenitur ipse
fidei audiuius minime peruenisse.*

Sed inquiunt cum negant SS.
Patres gratiam omnibus dari, vo-
lunt gratiam iustificantem non om-
nibus concedi, sed donum generale
fidei vel orationis omnibus dari non
inficiantur: verum de gratia iustifi-
cante non loquitur Aug. scribens ad
Vitalem. Primo quia nunquam de
gratiâ iustificante, Augustinum inter
& Pelagianos vel Semip. vlla fuit
Ep. 107. quaestio, sed de gratia actuali. Scimus
(inquit) maioribus ad singulos actus
dari. Bonos intellige, nam addit.
De præd. Scimus non omnibus hominibus dari, &
SS, c. 2. quibus datur, non solum secundum merita

operum non dari, sed nec secundum merita voluntatis eorum quibus datur. Sed gratia sanctificans ex meritis fidei præcedentis datur. Debetur credenti ut à Domino ipsa fides augeatur, & sit merces fidei cæptæ, fides aucta. Non igitur ibi Aug. loquitur de gratiâ sanctificantem; imò Aug. tum agebat de primo initio fidei. Loquimur autem nunc de ipsis initijs cum homines qui erant auersi, & aduersi conuertuntur ad Deum, & velle incipiunt quod volebant, & habere fidem quam non habebant: quod ut fiat in eis oratur pro eis, quamuis non oretur ab eis: ipsi enim quomodo innocabunt in quem non crediderunt? cum verò factum fuerit quod oratur, ei qui fecit aguntur gratiæ, & pro eis & ab eis.

Ibidem.

Cum S. Prosp. sic Massilienses affatur.

*Dic unde probes quod gratia Christi,
Nullum omninò hominem de cunctis qui
generantur pratercat.*

*Quis credat Massilienses omnibus
adesse gratiam sanctificantem, stultissime opinari, quæstionis cardo erat*

378 PHILOSOPHIA MORALIS
de primo initio fidei, vel piæ volūta-
tis, agebatur de efficacia illius gratiæ.
*An varij motus animorum talia gignunt,
Libertasque facit causam non omnibus
vnam ?*

*Ergo hominis valida arbitrio diuina vo-
luntas ,*

*Non hoc consilio tantum hortatuq; benigno
Suadens , atque docens , quasi normam
legis haberet*

*Gratia, sed mutans intus mentem atque
reformans ,*

*Vasque nouum ex frasso fingens virtute
creandi.*

Hactenus ostendimus gratiam non
omnibus dari , donum generale fi-
dei , vt loquitur faustus , commen-
tum esse Semipelagianorum : quod
etiam vberius nobis demonstnan-
dum est.

Primo ex discrimine quod est inter
gratiam creatoris, & gratiam salua-
toris, id est inter naturam & gratiam.

Communis est (inquit Aug.) omnibus

ser. II. de *natura non gratia : natura non putetur*
ver. Apost. *gratia : sed & si putetur gratia, ideo pte-*

tur gratia, quia & ipsa gratis concessa est. Cui succinit S. Thomas. Gratia datur omnibus, aut non: si omnibus datur, non videtur aliud esse quam naturale bonum. Nam in nullo inveniuntur omnes homines convenire, nisi in aliquo naturali. Vnde Pelagius Synodi Palæstinæ iudicium eludens, gratiam esse necessariam confessus est, sed intelligebat gratiam nobis cum impijs communem. Nam si intellexissent illi Episcopi eam illud dicere gratiam, quam etiam cum impijs habeamus, cum quibus homines sumus, negare verò eam quâ Christiani, & filij Dei sumus, quis cum patienter Catholicorum Sacerdotum non dicimus audiret, sed ante oculos suos ferret. Et in eadem Epistola, postulant Episcopi Africani, ut Pelagius fateatur gratiam non omnibus communem, sed Christianis propriam, non gratiam conditoris sed redemptoris. Illam confiteatur apertissimè gratiam, quam doctrina Christiana demonstrat, & predicat esse propriam Christianorum, quæ non est natura, sed quâ solvatur natura, non au-

D Tho.
de ver. q.
24. ar. 15.

Aug. Ep.
95.

Pel. apud
Aug. l. de
gr. Chr.
c. 31.

*ribus sonante doctrinâ, vel aliquo adiu-
mento visibili, sicut plantatur quodam-
modo, & irrigatur extrinsecus; sed sub-
ministracione spiritus, & occultâ miseri-
cordiâ, sicut facit ille qui dat incrementum
Deus. Ino ipse Pelagius ut se pur-
garet scripsit Innoc. I. Quod in om-
nibus est liberum arbitrium aequaliter per
naturam: sed in solis Christianis iuuatur à
gratiâ: in illis nudum & inerme est con-
ditionis bonum: in his verò quid ad Chri-
stum pertinent, Christi munitur auxilio.*

An respondebunt, gratiam quæ
omnibus datur, esse ordinis super-
naturalis, non ipsam naturam ut vo-
lebant Pelagiani? addent etiam for-
sitam, non omnibus gratiam effica-
cem dari, sed sufficientem, saltem
ad orandum, ut præcepta impleri
possint ab omnibus, si non imme-
diate & proximè, saltem mediatè,
nam licet omnibus auxilium suffi-
ciens ad agendum non suppetat;
nemini deest auxilium orationis, ut
gratiam ad bene agendum impetrèt.

Enim verò si consensus voluntatis

gratiam reddat efficacem, discrimen quod est inter efficacem & sufficientem non ab ipsâ repetitur gratiâ, sed à libero arbitrio, sed Aug. exigit gratiam quæ discernat bonos à malis, neque aliam agnoscit. In hac Apostoli evidentissimâ intentione, quâ contrâ humanam superbiam loquitur, ne quisquam in homine, sed in Domino gloriatur; dona Dei naturalia suspicari, siue ipsam totam perfectamque naturam, qualis in primâ conditione donata est, siue vitiata natura qualescumque reliquias, nimis quantum existimo absurdum est. Mox rationem reddit. Nunquid enim per hæc dona quæ omnibus communia sunt hominibus discernuntur homines ab hominibus: hic autem prius dixit quis enim te discernit? & deinde addidit, quid autem habes quod non accepisti? posset quippe dicere homo inflatus aduersus alterum: discernit me fides mea, iustitia mea, vel si quid aliud, talibus occurrens cogitationibus bonus doctor, quid autem habes inquit quod non accepisti? à quo nisi ab illo qui te discernit ab alio, cui non donauit quod do-

L. de præ:
SS. c. 5.

382 PHILOSOPHIA MORALIS
navit tibi. Et in eodem capite. Nam
quid quaeso agit aliud, nisi ut qui gloriatur
in Domino gloriatur? nihil autem huic sen-
sui tam contrarium est, quam de suis me-
ritis sic quemquam gloriari, tanquam sibi
ea fecerit, non gratia Dei, sed gratia qua
discernit bonos à malis, non qua communis
est bonis & malis. Per bonos vero non
intelligit iustos, sed quia quod bo-
num bene agunt. Aliquod bonum quod
pertinet ad vitam bonam. Ut ipse sub-
nectit.

Secunda ratio huic proxima pe-
titur ex differentia quæ intercedit
inter adiutorium sine quo, & adiu-
torium quo, hoc est inter gratiam
quæ concessa est homini sano, & gra-
tiam medicinalem. Gratia suffi-
ciens cuius usus pendet à voluntate
est adiutorium sine quo, & non ad-
iutorium quo; atqui adiutorium sine
quo, non est sufficiens sed requiritur
in statu naturæ corruptæ adiutorium
quo; ergo non datur omnibus gratia
sufficiens seu ad orandum, seu ad
agendum. Hoc paulò fusiori stylo

demonstremus : orare, vel credere iam est pium velle, sed Deus dat velle per adiutorium quo, non per adiutorium sine quo. *Infirmis servavit ut ipso donante inuictissime quod bonum est vellent : & hoc desere inuictissime nollent.* Ecce apertissime omnem bonum motum voluntatis gratiæ victrici refert acceptum : nam omnes bonos voluntatis motus, duobus verbis complectitur. *Bonum velle, & bonum nolle desere.* In bonum ferri, in bono permanere, quod superius alijs verbis expresserat. *Est quippe in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo & perseveranter tenendo, non solum posse quod volumus, verum etiam velle quod possumus.* Sed qui ex infidelitate transit ad fidem, nonne bonum recipit (id est) recuperat, ergo etiam primum fidei initium est opus gratiæ victricis, & adiutorij quo. Nonne qui credit vel orat, iam bonum apprehendit, iam perditam libertatem reparat, non liberatur nisi per gratiam medicina-

De corr. &
grat. c. 12.

c. 12.

leis & victicem. Hæc autem tantò
 maior est, ut parum sit homini per illam
 reparare perditam libertatem, parum sit
 denique non posse sine illa vel apprehendere
 bonum, vel permanere in bono si velit nisi
 etiam efficiatur ut velit. Ex his con-
 ficitur Aug. in l. de correp. & gratia
 cum distinguit duplex adiutorium
 non solum de perseverantiæ dono
 agere, sed etiam de auxilio gratiæ
 ad omne opus bonum. Profectò
 initium fidei non minus est donum
 Dei, & effectus gratiæ medicinalis,
 ac illius consuminatio; Christus non
 minus est author fidei quam illius
 consuminator. Propterea in Epistola
 quæ ad Hebræos scripta est admonemur ut
 aspiciamus in authorem fidei & consum-
 matorem Iesum, qui procul dubiò sic est
 author fidei nostræ, cum ipse fidem non ha-
 bentibus donat, sicut est eiusdem fidei con-
 suminator, cum eam habentibus augendi
 multiplicat, & sancta operatione consum-
 mat. Et alibi. Ista gratia ab illuminatione
 cordis incipit, & hominis voluntatem non
 bonam invenit ipsa sed facit: atque ut
 eligatur

Fulg. l. de
 incar. &
 gr. c. 20.

De ver.
 præd. l. 1.
 c. 15.

eligatur ipsa prius elegit, neque suscipitur aut eligitur, nisi hoc ipsa in corde hominis operetur. Ergo & susceptio & desiderium gratia opus ipsius est gratia.

Iam alibi ostendimus hoc fuisse caput hæreseos Semip. Nouum (in-
quiebant) & inutile esse prædicationi,
quod quidam secundum propositum eli-
gendi dicantur, ut id nec arripere valeant
nec tenere, nisi credendi voluntate donati.

Ep. Hil.
ad Aug.

Et tamen. Ad nullum opus vel inci-
piendum, nedum perficiendum quem-
quam sibi sufficere posse consentiunt: neque
enim alicui operi curationis eorum annu-
merandum putant exterrita supplicij vo-
luntate vnumquemque ægrorum velle sa-
nari. Nonne hoc ipsum est quod
aiunt quidam recentiores, cum di-
stinguunt gratiam orationis à gratiâ
operationis, illam esse in natu vo-
luntatis omnibus communem, &
adiutorium sine quo, hanc adiuto-
rium quo, & efficacem vel medici-
nalem: nam [inquiunt] desiderare
gratiam, nondum est gratia sed ini-
tium gratiæ, ut aurora nondum est

S. Prosp.
c. 6 resp.
ad cap.
Gall.

Contra
coll. c. 23.

dies sed principium dici: sed non ut corporis, sic animæ sanitas: non sanatur in corpore, qui desiderat sanitatem: sed iam sanari, iam liberari incipit anima, cum liberatorem quaerit. Quoniam prius quam à dominatione diaboli per Dei gratiam liberetur, in illo profundo iacet, in quod se suâ libertate demersit; amat ergò languores suos, & pro sanitate habet quod agrotare se nescit: donec prima hac medela conseratur agroto, ut incipiat nosse quod langueat & possit opem medici desiderare quâ surgat. Quod iam initium sanitatis sit desiderium ipsius sanitatis, sexcentis in locis docet idem Sanctus. Doctes ergo non posse quidem hominem per se ipsum apprehendere sanitatem, sed habere eum & se ipso desiderium sanitatis: & suâ tantum sponte venire ad medicum: non etiam hoc ipsum medici esse quod veniat. Quasi verò anima ipsa non langueat, & corpori suo remedium sana prospiciat. Cuius salus prima est ut sibi incipiat displicere, & vetustatem suâ debilitatis odisse: sequens verò est ut & sanari desideret, & à quo

*sananda sit neuerit. Quae curationem ipsius
sic praecedunt, ut ei ab illo qui agram sa-
turus est inferantur. Quam porro ra-
tione tam sollicitè Aug. distinguit
gratiam creatoris, à gratia saluato-
ris, gratiam sani hominis, à gratia
medicinali, adiutorium sine quo, ab
adiutorio quo; nisi quia aliud sano,
aliud ægroto prouidetur adiutorium?*

*Nunc verò posteaquam est illa magna pec-
cati merito amissa libertas, etiam maio-
ribus donis adiunãda remansit infirmitas.*

*Quo igitur maior est infirmitas,
eo potentiori indiget auxilio: iam
quæro vtrum infidelis barbarus, fa-
cilis possit credere, quam fidelis
iustus eleemosinam erogare? & ta-
men ille iuxta aduersarios non indi-
get gratia medicinali, & per se effi-
caci ut credere incipiat, sed illi suf-
ficit adiutorium sine quo, cum ho-
mini iusto ad bene operandum opus
sit adiutorio quo: an facilius infidelis
de tenebris infidelitatis, in admira-
bile lumen fidei prodibit, quam vir
religiosus & pius, bona exeret opera?*

De corr. &
grat. c. 11.

an facilius excitabitur mortuus vt
 progredi incipiat quam iam conua-
 lescens ex morbo, vt possit ambulare
 susculciatur? quis credat minori au-
 xilio egere hominem libidinibus
 scrutentem, vt possit surgere, vt velit
 sanitatem, vt oret Deum: quam iu-
 stum vt bene operetur: nunquid ado-
 lescens qui nutum suarum libidinum
 sequitur; & nihil perindè timet quàm
 ijs laqueis quibus impeditur, ex-
 pediri, non indiget victrice gratia,
 vt illa vincula incipiat dirumpere;
 & auxilium Dei implorare? & homo
 castus ac temperans victrice gratia
 indiget? vter quæso debilior est? vtri
 fortiori opus est auxilio?

Quod si donum fidei, vel oratio-
 nis omnibus commune est: frustra
 oramus pro incredulis: nam vel ora-
 mus vt Deus eis gratiam sufficientem
 largiatur: at nemini deesse potest;
 vel vt consentiant: sed hoc pender à
 nutu voluntatis humanæ. *Ideo Deus*

Ep. 107. *per orationes credentium nondum credentes
 credere facit, vt ostendat quia ipse facit.*

Nemo est enim tam imperitus, tam carnalis tam tardus ingenio, qui non videat Deum facere, quod rogari se precepit ut faciat. Et alibi. Quandoquidem non oraret Ecclesia ut daretur infidelibus fides, nisi Deum crederet, & auersas, & aduersas hominum conuertere voluntates: Hoc ipsum probant orationes Ecclesie. Pateant aures misericordie tue Domine, precibus supplicantium, & ut petentibus desiderata concedas, fac eos que tibi placita sunt postulare. Hoc probant gratiarum actiones. Hoc & gratiarum actio indicat, quod & oratio; oratio pro infidelibus, gratiarum actio pro fidelibus, qui enim orandus est ut faciat, illi est actio gratiarum reddenda cum fecerit. Hoc denique probant promissiones diuinæ Abraham factæ: quomodo enim promisit fidem filiorum Abraham, si fides à nutu voluntatis humanæ pendeat; non ergo promisit sua sed aliena facta. Ac per hoc ut promissa sua Deus possit implere, non est in Dei, sed in hominis potestate. Non ergo fuit promissio, sed præscientia.

Bb 3

L. de dono
pecc. c. 23.Domin 9.
post Pent.

Ep 107.

L. de præ.
SS c. 10.

Ibidem.

Quando promisit Deus Abraham in semine eius fidem gentium, non de nostra voluntatis potestate, sed de sua predestinatione promisit. Promisit enim quod ipse facturum fuerat: non quod homines, quia & si faciunt quae pertinent ad colendum Deum, ipse facit ut illi faciant quae praecepit, non illi faciunt ut ipse faciat quod promisit; alioquin ut Dei promissa compleantur, non in Dei sed in hominum est potestate, & quod à Domino promissum est, ab ipsis redditur Abraham: non autem sic credidit Abraham, sed credidit dans gloriam Deo, quoniam quae promisit potens est & facere, non ait predicere; non ait praescire: nam & aliena facta potest predicere atque praescire, sed ait potens est & facere, ac per hoc facta non aliena sed sua. Quo autem modo id faciat eodem in loco explicat. Non sicut facit doctor homo docendo, & exhortando, minando & promittendo in sermone Dei: quod frustra fit nisi Deus operetur & velle per inuestigabiles vias suas. Cum enim verbis doctor plantat & rigat, possumus dicere forte credit auditor; cum verò dat incrementum

Deus, sine dubio credit & proficit. Ecce quod interest inter legem & promissionem, inter litteram & spiritum. Nonne illa gratia sufficiens cum datur, possumus dicere forte credit, ergo pertinet ad legem non ad promissionem; ad litteram non ad spiritum. Hic agitur de primis initijs fidei, vel pie voluntatis: siue gratiam interiorem admiserint Semip. siue gratiam exterioram omnibus ad credendum oblatam agnouerint, semper dici potest forte non credit: semper illud Prosperi reponemus. Ergo hominis valida est arbitrio diuina voluntas, aut etiam inualida est. Et licebit iterum quærere, an varij morus animorum talia gignunt, libertasque facit causam non omnibus vnã: quis credat, hoc vno duntaxat puncto Massilienses ab orthodoxis dissensisse: quod illi gratiam duntaxat exterioram omnibus offerri crederent; SS. Patres interioram omnibus affulgere contenderent, sic tamen vt in eo omnes conuenirent quod

392 PHILOSOPHIA MORALIS
gratia , seu interior , seu exterior ,
nemini non oblata , à nutu volunta-
tis penderet : cur Aug. & SS. Patres
toties illud Apost. inculcant , quis
autem te discernit ; cur Deum fore
acceptorem personarum toties con-
queruntur Massilienses , cur tanto-
peretiment ne prædicationi , & ex-
hortationi nullus locus remaneat.
*Ipse ergo ut credere incipiamus operatur ,
qui uniuersa operatur.*

De præd.
SS. c. 19.

Tertia ratio desumitur ex myste-
rio prædestinationis , sed nullum am-
plius fore mysterium si gratia suffi-
ciens omnibus concedatur iam à no-
bis in præfatione probatum est , non
enim prædestinatio est gratuita , si
omnibus gratiæ sufficientes offeran-
tur , quæ sint in nutu voluntatis : non
omnium meritorum causa erit sed
effectus , nec erit præscientia eorum
quæ Deus factururus est , sed quæ nos
facturi sumus , atque aded Massi-
lienses iustam habuerunt causam ex-
postulandi cum Augustino , quod
subinde diceret. *Deum secundum pro-*

positum & consilium voluntatis suae occulto
 iudicio & opere manifesto aliud vas con-
 dere in honorem, aliud in contumeliam.
 Neque enim praedestinationem ne-
 gauerunt Semip. Hoc ipsorum pro-
 fessio est, &c. Deum eos praedestinasse in
 regnum suum, quos gratis vocatos dignos
 futuros electione, & de hac vita bono fine
 excessuros esse praeviderit. Itaque praedestina-
 tionem admittebant sed post
 praevisa merita, at Aug. acerrime
 pro gratuita praedestinatione pugna-
 vit, quae non supponit, sed ponit
 merita, cum sit praeparatio omnium
 beneficiorum Dei. Cum ostendimus
 & initium fidei, & usque in finem perse-
 verantiam Dei dona esse, nec vlla futura
 esse sua dona, & quae danda essent, &
 quibus danda essent Deum non praescire
 potuisse, ac per hoc praedestinos ab illo esse
 quos liberat & coronat. Et sequenti ca-
 pite. Hoc scio contra istam praedestinatio-
 nem quam secundum scripturas sanctas
 defendimus, neminem nisi errando dis-
 putare potuisse. Quam porro defendit
 praedestinationem nisi gratuitam?

Prosp. ad
 Aug.

Ibidem,

De dono
 pers. c. 17.

394 PHILOSOPHIA MORALIS
cuius causa non humana sed diuina
est voluntas : quæ discernit liberan-
dos à non liberandis , qua Deus eli-
git quos diligit , secundum propo-
situm voluntatis suæ. *Ab hac autem*

Prosp. ad
Rufin.

*confessione gratiæ Dei idèd quidam resi-
liunt , ne cum eam talem confessi fuerint ,
qualis diuino eloquio prædicatur , & qualis
opere suæ potestatis agnoscitur , etiam hoc
necesse habeant confiteri , quod ex omni
numero hominum per sacula cuncta na-
torum certus apud Deum definitusque sit
numerus prædestinati in vitam æternam
populi , & secundum propositum Dei vo-
cantis electi. Quod quidem tam impium
est negare , quam ipsi gratiæ contraire.
Non ita impij erant Massilienses vt
negarent , numerum electorum Deo
non esse ignotum , sed fateri recusa-
bant , hunc numerum definitum esse
secundum propositum diuinæ volun-
tatis ; ante præuisionem meritorum.
Sed inquit , prædestinatio sumi
potest vel inadæquatè , quatenus est
præparatio gloriæ , & hoc sensu non
est merè gratuita , sed ex meritis*

præuisis: vel accipi potest adæquatè quatenus est præparatio omnium beneficiorum Dei, eoque modo includit primam gratiam, quæ omninò gratis datur, & ita prædestinatio est ante præuisa merita. Verùm quid aliud est nihil dicere, & tamen contradicere: loquitur enim Aug. de prædestinatione, quæ opponitur reprobationi, sed prima gratia electis & reprobis communis est, non igitur ipsa est ratio, cur alij prædestinentur, alijs reprobatis, non est causa discretionis, sed omnis discretio in consensum voluntates humanæ est refundenda, & euacuatur mysterium prædestinationis, nullusque remanet admirandi locus, vel recurrendi ad altitudinem iudiciorum Dei: sed in hoc (inquiunt) locus est exclamandi ô altitudo, cum Deus sæpe gratiam efficacem largitur non peccantibus, non orantibus; ergo cessat admiratio, neque opus est confugere ad profunditatem Dei cum qui petunt & orant eliguntur: sed de præ-

C A P V T IV.

Obiectiones foluuntur.

Opp. 1. quod ex Concilio Trid.
post Auguft. Deus impossibilia
non iubet, sed iubendo monet facere
quod possis, & petere quod non
possis, sed qui non habet gratiam
non potest implere, ergo nemini
deest gratia sufficiens saltem ad oran-
dum: alioquin iniustus esset Deus
qui iuberet quod fieri à nobis non
posset.

Respondeo quod præcepta Dei
non sunt impossibilia, nam implen-
tur à nobis si volumus, illud autem
dicitur esse in potestate nostra quod
adest, cum volumus, at velle non
possumus sine gratiâ: quis dubitat?
sed quod non velimus oritur ex alia
voluntate quâ creaturis adhæremus;

& qua possumus habere gratiam. Nam posse habere fidem, sicut posse habere charitatem natura est fidelium. Absolutè possumus implere praecepta, quamvis sine gratiâ non habeamus illud posse completissimum, quod ab ipso velle separari nequæ. Ideo sic possunt quia sic volunt. Vnde cum S. Thomas idem sibi obieciſſet quod nobis obtrudunt aduersarij. Respondet. *Ad 1. ergo dicendum, quod si in potestate hominis esse dicatur aliquid excluso auxilio gratiæ, sic ad multa tenetur homo ad quæ non potest sine gratiâ reparante, sicut ad diligendum Deum & proximum, & similiter ad credendum articulos fidei. Sed tamen hoc potest cum auxilio gratiæ, quod quidem auxilium quibuscumque diuinitus datur, misericorditer datur: quibus autem non datur, ex iustitiâ non datur, in pœnâ precedentis peccati & saltem originalis ut Aug. dicit, in lib. de corr. & gr.*

2. 2. q. 23
art. 3.

Sed videant aduersarij in quas se angustias conijciant; volunt gratiam semper comitari praecepta legis, ne Deus sit iniustus qui iubeat impos-

Epist. ad
Gal. c. 3.

398 PHILOSOPHIA MORALIS
sibilia, & tamen Apost. & Aug. semper legi opponunt gratiam & fidem. Prius autem quam veniret fides, sub lege custodiebamur conclusi in eam fidem qua reuelanda erat. Et alibi docet legem prauaricationis gratiâ positam esse, litteram sine spiritu occidere; sed ex aduersarijs non occideret nisi comitem haberet spiritum vel gratiam; nec gratis datur gratia sed ex iustitia redditur, ne Deus iniuste impossibilia iubeat, atque aded non est fructus Passionis Christi: non peccatur inquit nisi adsit gratia sufficiens, saltem ad orandum, ergo athei, idolatræ, non peccant nisi cum tentantur, inspirationem saltem ad orandum Deus illi largiatur; sed qui gratiam duntaxat orationis exigunt, fatentur non adesse gratiam sufficientem ad operandum, quomodo ergo peccant cum male operantur? quia ex negligentia, vel superbiâ nolunt orare; & ita grauitas peccati ex illa negligentia vel superbia reperenda; nec homici-

dium igitur grauius erit peccatum ,
quam leue mendacium , nisi quia
homo magis teneretur orare vt vitet
homicidium , quam vt vitet men-
dacium leue : nonne hæc monstros
sunt similia , nonne hæc Mōralis
Christianæ fundamenta conuellunt ,
& sceleratissimos excusant.

Opp. 2. quod ex eodem Concilio ;
& Aug. l. de nat. & gr. Deus nemi-
nem deserit nisi prius deferatur ,
ergo semper gratiam porrigit saltem
iustificatis : secus deserit prius quam
deferatur.

Respondeo 1. Quod sicut in omni
actu bono, concurrunt Deus & ho-
mo , sic tamen vt primæ partes Deo ,
secundæ homini tribuantur : contra
in actu malo quem Deus permittit
non facit , prior est mala hominis
voluntas quam Dei permissio, prior,
inquam prioritate naturæ , & ideo
Deus prius deseritur quam deserat ;
hoc ipsum docet S. Prosper in resp.
ad obi. vinc. *Nec fieri potest vt per quem
à talibus malis surgitur, per eum in talia*

decidatur, si ergo in sanctitate vivitur, si in virtute proficitur, si in bonis studiis permanetur, manifestum munus est Dei, si ab eis receditur & ad vicia atque peccata transitur, nihil ibi Deus mala tentationis immittit, & recessurum non deserit antequam deserat & facit plerumque ne deserat, aut etiam si discessit ut redeat, cum autem illum retineat illum non retineat, nec possibile est comprehendere, nec licitum vestigare, cum scire sufficiat & ab illo esse quod statur, & non ab illo esse quod ruitur.

2. Vel agitur de primo peccato in quod iustus cadit, vel de peccatis subsequentibus, Deus non proprie deserit iustum, sed permittit ut peccet: aliud est deserere, aliud peccatum permittere, Deus primum hominem non deseruit, quamvis illius peccatum permiserit, Deus deserit, non solum cum gratiā denegat quam non debet sed etiam cum tradit in reprobum sensum; quod non fit nisi in pœnam præcedentium peccatorum, non igitur deserit iustificatum nisi

nisi deferatur.

3. Gratiā habitualem nemini iusto subtrahit, nisi in pœnam peccati mortalis, & hōc sensu non deferit nisi prius deferatur: sed nō tene- tur semper gratiā actualement nobis cōcedere, alioquin vel gratia est sem- per efficax, & nemo iustus non per- seuerat; vel est sufficiens & in nutu voluntatis, & ita donum perseueran- tiæ non est donum speciale, sed ge- nerale quod omnibus iustis concedi- tur, quod est contra Conc. Trid. & contra Aug. nec vllum erit myste- rium cur quidam perseuerent, alijs non perseuerantibus. *Ex duobus ita- que paruulis originali peccato pariter ob- strictis, cur iste assumatur, ille relinqua- tur, & ex duobus atate iam grandibus impijs, cur iste ita vocetur, vt vocantem sequatur: inscrutabilia sunt iudicia Dei ex duobus autem pijs, cur huic donetur perseuerantia vsque in finem, illi autem non donetur, inscrutabiliora sunt iudicia Dei.*

L. de dono
pers. c. 9.

4. Deus non potest punire iustum

G c

pœnâ positiuâ propter peccatum originale, sed potest punire pœnâ negatiuâ, & gratiam illi non conferre: cum peccatum originale dimittitur per baptismum, cum etiam pœna æterna condonatur, sed non idè ad gloriam destinatur, illa enim ad gloriam destinatio perseuerantiâ, & vltimum vitæ terminum includit.

Hinc facile aliæ obiectiones leuiiores soluntur, vt quod de Conc. Valent. 3. obijciunt malos non idè perire quia non mali esse non potuerunt, sed quia boni esse noluerunt: Respondeo quod omnes boni esse possunt si velint, & idè mali sunt quia nolunt, sed *præparatur voluntas à Domino*. Id est efficaciter mouetur ad bonum. Sed quia *præparatur voluntas à Domino, ideo pro illo non posset esse inani oratio*. Non potuit inquit, oratio Christi esse inanis pro Petro, cum orauit ne illius fides deficeret, quia *præparatur voluntas à Domino*; mala consecutio, nisi cum *præparatur voluntas, efficaciter moueatur*.

De corr.
& gr. c. 8.

Opp. 3. quædam Aug. loca, primum ex 3. l. de lib. arbitrio c. 19. ubi videtur docere, Deum omnibus auxilia impertiri quibus errores & libidines vincere possunt, sed hic se produnt Semip. quia tum August. in errore qui postea fuit Massiliensium versabatur. 2. ex lib. 1. ad simpl. q. 2. *Hoc (inquit) restat libero arbitrio. in hac mortali vita, non ut impleat homo iustitiam cum voluerit, sed ut se supplici pietate conuertat ad eum, cuius dono eam possit implere.* Ergo nemini saltem orationis gratia non conceditur. Respondeo quod non aliud intendit Aug. quam demonstrare hominibus suam infirmitatem, adeo ut suam sanitatem non nisi à Deo expectare & orare debeant. Præmittit enim. *Hoc autem totum idèò dicitur, ut demonstretur, homini captiuo non esse præsumendum de viribus suis.* Loquitur fidelibus, vel saltem sub lege constitutis, & ut orent hortatur, sed omnibus gratiam orationis dari neque hîc, neque alibi docet.

Quod ex S. Th. opp. legem novam quantum in se est, omnibus gratiam sufficientem dare: facile soluitur. Loquitur enim de gratia iustificante, nam titulus articuli est, *utrū lex nova iustificet*: hoc discrimen est inter Aug. & Scholasticos, quod ille per gratiam, semper actualem intelligat, de quā erat controuersia, sed veteres Scholastici per gratiā solent intelligere gratiam habitualem. Sic etiam cum docet quod non est impossibile hoc præceptum quod est de actu charitatis, *quia homo potest se disponere ad charitatem habendam, & quando eam habuerit potest eā uti*. Intelligit charitatem habitualem, ad quam nos disponimus non per naturam, sed per gratiam.

1.2 q. 106.
ar. 2.

1.2 q. 100.
ar. 10.

Denique quod opponunt de tyro, & sidone qui pœnitentiam egissent si apud eos patrara fuissent miracula: iam olim soluit Aug. scilicet minus fuisse obduratos, & aversos tyri & sidonis incolas & minus gratiæ impedimentum posuisse, quam

habitatores Berzaide & Corozaim.

Quamquam pœnitentiam agere possunt sine gratia quoad substantiam operis, sic enim utcumque impleri possunt prœcepta, & rei sunt qui saltem sic non implere volunt, ut qui non honorant parentes; sed citra auxilium gratiæ efficacis prœcepta impleri non possunt, ut oportet, nec credere in Deum, nec diligere Deum, nec operari propter Deum ut oportet, sine gratiâ reparatoris possumus: ut definit Concilium Arausicanum. Concludimus Deum omnes adiuuare silem per auxilia externa, sed non omnibus gratiam sufficientem dare: lex & alia auxilia externa sufficiunt ut reddant homines inexcusabiles, sed non sufficiunt ut omnes saluent.

Nulla itaque manifestatio quâ cognouerunt Deum qui cognitum non dilexerunt, gratiam non habuit, quâ Deus sic cognoscitur ut ametur. Quia ergo gratiam non acceperunt, propterea cognoscens Deum gratias non egerunt. Tali

S. Fulg. de
ver. præd.
& gr. l. 1.
c. ult.

406 PHIL. MORAL. CHRIST.
*ergo cognitione, ablata excusatio est
non collata saluatio.*

ERRATA.

- P**ag. 28. iudicium. l. indicium.
Pag. 46. vel prauolat, vel anteuertit.
l. prauolat, & anteuertit.
Pag. 61. facere malum. l. esse malum.
Pag. 68. & fecit animum. l. & fixit animum.
Pag. 74. in corde suo prius dixerit, l. in corde suo dixerit.
Pag. 91. non minori iustitiâ l. iniustitiâ.
Pag. 92. retentiores. l. recentiores.
Pag. 144. in voluntate residentis. l. residentes.
Pag. 146. in rectam. l. in re tam.
Pag. 170. quam continens. l. incontinens.
Pag. 171. obligaret. l. obligarent.
Pag. 175. conentur. l. conantur.
Pag. 182. illud esse si volumus. l. illud esse liberum, quod si volumus.
Pag. 185. & Alexander. l. redundat.
Pag. 190. Aadamo. l. Adamo.
Pag. 200. non potest. l. non potes.
Pag. 205. magis viribus. l. magnis viribus.
Pag. 208. sic timebam. l. sic timebama.

Pag. 214. nam si quæ. l. nam si quis.

Pag. 219. ea & pramouere. l. eas pramouere

Pag. 218. fructus eorum mancant. l. maneat.

Pag. 259. negantur. l. nugantur.

Pag. 262. de voluntatis nost. æ. l. voluntatibus nostris.

Pag. 263. antitatem. l. entitatem.

Pag. 268. suspirat. l. inspirat.

Pag. 276. cum facere. l. eum facere.

Pag. 289. plantat & pigat l. & rigat.

Pag. 308. conscriptus est fuerant. l. conscriptus fuerat.

Pag. 315. quoniam. l. quo nam.

Pag. 318. valeant. l. valeat.

Pag. 317. loquimini l. loquimini.

Pag. 365. quantum in me est. dico. l. quantum in medico est.

F I N I S.